

Wymagania edukacyjne z biologii dla klasy trzeciej zakres rozszerzony

Temat	Poziom wymagań				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Rozdział 1. Organizm człowieka jako funkcjonalna całość					
1. Miejsce człowieka w systemie klasyfikacji organizmów	<i>Uczeń:</i> - ustala miejsce człowieka w systemie klasyfikacji organizmów - wymienia cechy unikatowe człowieka - wymienia rodzaje czelkkształtnych	<i>Uczeń:</i> - określa stanowisko systematyczne człowieka - wymienia cechy wspólne człowieka i innych naczelnych - przedstawia cechy odróżniające człowieka od małp czelkkształtnych	<i>Uczeń:</i> - przedstawia wybrane cechy morfologiczne właściwe dla człowieka - omawia korzyści wynikające z pionizacji ciała - określa pokrewieństwo człowieka z innymi zwierzętami na podstawie analizy drzewa rodowego	<i>Uczeń:</i> - uzasadnia przynależność człowieka do królestwa: zwierzęta, typu: strunowce, podtypu: kręgowce, gromady: ssaki, rzędu: naczelne - wymienia zmiany w budowie szkieletu człowieka wynikające z pionizacji ciała	<i>Uczeń:</i> - analizuje cechy anatomiczne i podobieństwo w zachowaniu świadczące o powiązaniu człowieka z innymi czelkkształtnymi - omawia negatywne skutki pionizacji ciała człowieka
2. Hierarchiczna budowa organizmu człowieka	<i>Uczeń:</i> - definiuje pojęcia: <i>komórka, tkanka, narząd, układ narządów, organizm</i> - przedstawia hierarchiczną budowę organizmu - wymienia nazwy układów narządów - rozpoznaje na ilustracjach poszczególne elementy budowy organizmu - wymienia główne funkcje poszczególnych układów narządów	<i>Uczeń:</i> - omawia główne funkcje poszczególnych układów narządów - przedstawia powiązania funkcjonalne między narządami w obrębie poszczególnych układów - przedstawia podstawowe powiązania funkcjonalne między układami narządów w obrębie organizmu - opisuje poszczególne układy narządów	<i>Uczeń:</i> - wykazuje związek budowy narządów z pełnionymi przez nie funkcjami - przedstawia powiązania funkcjonalne między narządami w obrębie poszczególnych układów - przedstawia powiązania funkcjonalne między układami narządów w obrębie organizmu - obrazuje za pomocą schematu kolejne stopnie organizacji ciała człowieka	<i>Uczeń:</i> - dowodzi, że ciało człowieka stanowi wielopoziomą strukturę - podaje na podstawie różnych źródeł przykłady narządów współpracujących ze sobą i wyjaśnia, na czym polega ich współpraca	<i>Uczeń:</i> przedstawia argumenty potwierdzające tezę, że między narządami w obrębie poszczególnych układów istnieją powiązania funkcjonalne
3. Homeostaza	<i>Uczeń:</i> - definiuje pojęcie: <i>homeostaza, osmoregulacja, rytm biologiczny</i> - wymienia parametry istotne w utrzymaniu homeostazy	<i>Uczeń:</i> - wymienia mechanizmy warunkujące homeostazę - przedstawia mechanizm regulacji temperatury ciała człowieka - opisuje, na czym polega	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia mechanizmy warunkujące homeostazę - wyjaśnia na dowolnym przykładzie, dlaczego homeostazę określa się jako stan równowagi dy-	<i>Uczeń:</i> wykazuje związek między wielkością, aktywnością życiową, temperaturą ciała a zapotrzebowaniem energetycznym organizmu	<i>Uczeń:</i> - wykazuje współdziałanie narządów człowieka w utrzymaniu homeostazy - wyjaśnia, w jaki spo-

	• podaje przykłady parametrów, które podlegają rytmowi dobowemu (ciśnienie krwi, poziom hormonów, temperatura ciała) • wymienia przykłady czynników zaburzających rytm dobowy, np. jet lag	osmoregulacja • ustala swój harmonogram dnia, który byłby najbardziej zgodny z dobowym rytmem biologicznym	namicznej • wyjaśnia, w jaki sposób światło może negatywnie wpływać na rytm dobowy • wyjaśnia, na czym polega działanie zegara biologicznego	• wyjaśnia na podstawie schematu regulację poziomu ciśnienia krwi • charakteryzuje mechanizmy homeostaticzne zachodzące u człowieka w sytuacjach spadku i wzrostu temperatury ciała	sób bakterie i wirusy mogą zaburzać homeostazę • opisuje dowolny proces, który zachodzi cyklicznie w organizmie człowieka
Rozdział 2. Układ powłokowy					
4. Układ powłokowy u zwierząt	<i>Uczeń:</i> • wymienia funkcje powłoki ciała u zwierząt • wymienia nazwy powłok ciała u bezkręgowców • wymienia warstwy skóry u kręgowców • wymienia wytwory naskórka i wytwory skóry właściwej kręgowców	<i>Uczeń:</i> • opisuje funkcje skóry • wyjaśnia znaczenie nabłonka syncytialnego u płazińców pasożytniczych • wskazuje różnice w budowie powłoki ciała u bezkręgowców	<i>Uczeń:</i> • wskazuje różnice w budowie powłoki ciała bezkręgowców i kręgowców • opisuje cechy wspólne w budowie powłok ciała gromad kręgowców	<i>Uczeń:</i> • wykazuje związek między budową a funkcjami skóry kręgowców	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia związek między funkcją powłoki ciała a środowiskiem życia zwierząt • analizuje u zwierząt związek budowy powłoki ciała z pełnioną funkcją
5. Budowa i funkcje skóry	<i>Uczeń:</i> • wymienia nazwy warstw skóry • podaje nazwy elementów skóry • wymienia funkcje skóry • wymienia nazwy wytworów naskórka • podaje funkcje receptorów	<i>Uczeń:</i> • opisuje funkcje skóry • charakteryzuje poszczególne elementy skóry • charakteryzuje wytwory naskórka, w tym gruczoły • przedstawia znaczenie skóry w termoregulacji • wymienia podstawowe rodzaje receptorów	<i>Uczeń:</i> • opisuje funkcje poszczególnych wytworów naskórka • opisuje zależność między budową a funkcjami skóry • charakteryzuje funkcje receptorów • planuje i przeprowadza badanie gęstości rozmieszczenia receptorów w skórze wybranych części ciała	<i>Uczeń:</i> • wykazuje związek między budową a funkcjami skóry • porównuje poszczególne warstwy skóry pod względem budowy i funkcji • wskazuje rolę skóry w termoregulacji • analizuje przebieg obserwacji, a następnie właściwie interpretuje wyniki oraz formułuje wnioski	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia mechanizm syntezy witaminy D₃ • wyjaśnia, dlaczego osoby mieszkające na stałe w Polsce są narażone na niedobory witaminy D₃ • wyjaśnia, w jaki sposób skóra zapewnia utrzymanie stałej temperatury ciała
6. Higiena i choroby skóry	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, czym zajmuje się dermatologia	<i>Uczeń:</i> • przedstawia najważniejsze informacje dotyczące ba-	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, czym są alergie skórne, grzybice	<i>Uczeń:</i> • ocenia wpływ nadmiaru promieniowania UV	<i>Uczeń:</i> • wykazuje związek nadmiernej ekspozycji

	- wymienia rodzaje chorób skóry - wymienia czynniki chorobotwórcze będące przyczynami wybranych chorób skóry - przedstawia zasady profilaktyki wybranych chorób skóry	dań diagnostycznych chorób skóry - wyjaśnia, dlaczego należy dbać o skórę - wymienia zasady higieny skóry - klasyfikuje i charakteryzuje wybrane choroby skóry - podaje przykłady działań profilaktycznych, które pozwolą zmniejszyć ryzyko zarażenia się grzybicą stóp	i oparzenia - omawia zaburzenia funkcjonowania gruczołów łojowych - omawia przyczyny zachorowań na czerniaka, a także diagnostykę, sposób leczenia i profilaktykę tej choroby	na skórę - uzasadnia stwierdzenie, że czerniak jest groźną chorobą współczesnego świata - wyjaśnia, na czym polega fotostarzenie się skóry	na promieniowanie UV z procesem starzenia się skóry oraz zwiększonym ryzykiem wystąpienia chorób i zmian skórnych analizuje i przedstawia na podstawie dostępnych źródeł wpływ stresu oraz ilości snu na prawidłowe funkcjonowanie skóry
7. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziałów „Organizm człowieka jako funkcjonalna całość” i „Układ powłokowy”					
Rozdział 3. Układ ruchu					
8. Ruch u zwierząt	<i>Uczeń:</i> - rozdziela rodzaje ruchów (rzęskowy, mięśniowy) - klasyfikuje zwierzęta na poruszające się ruchem rzęskowym i poruszające się ruchem mięśniowym - wymienia rodzaje ruchu u wybranych grup zwierząt w środowisku wodnym i środowisku lądowym - definiuje pojęcie <i>szkielet hydrauliczny</i>	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia różnice między ruchem rzęskowym a ruchem mięśniowym - opisuje rodzaje szkieletu (zewnątrzny, wewnętrzny) - charakteryzuje różne sposoby poruszania się zwierząt w środowisku lądowym oraz w środowisku wodnym	<i>Uczeń:</i> - omawia budowę rzęsek i komórek kołnierzykowych - omawia etapy ruchu lokomotorycznego na przykładzie dżdżownicy - porównuje szkielet zewnętrzny ze szkieletem wewnętrznym - opisuje rolę mięśni gładkich oraz poprzecznie prążkowanych szkieletowych w ruchu bezkręgowców i kręgowców	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, jak działa szkielet hydrauliczny - wyjaśnia różnicę między lotem czynnym a lotem biernym - analizuje współdziałanie mięśni z różnymi typami szkieletu (hydrauliczny, zewnętrzny, wewnętrzny)	<i>Uczeń:</i> - uzasadnia związek między sposobem poruszania się zwierząt a środowiskiem ich życia - wykazuje na przykładach, dlaczego zwierzęta poruszające się w wodzie i powietrzu muszą mieć opływowy kształt ciała, a zwierzęta poruszające się na lądzie – nie muszą
9. Budowa i funkcje szkieletu	<i>Uczeń:</i> - rozdziela część czynną i część bierną aparatu ruchu - wymienia funkcje szkieletu - podaje nazwy głównych kości tworzących szkielet człowieka	<i>Uczeń:</i> - omawia funkcje szkieletu - rozdziela kości ze względu na ich kształt - opisuje budowę kości długiej - charakteryzuje rodzaje komórek kostnych	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia związek między budową kości a jej właściwościami mechanicznymi - porównuje tkankę kostną z tkanką chrzęstną - określa, jakie właściwości kości wynikają z jej	<i>Uczeń:</i> - wymienia czynniki wpływające na przebudowę kości - wykazuje związek między budową kości a pełnionymi przez nie funkcjami	<i>Uczeń:</i> wyjaśnia, dlaczego szkielet człowieka jest zbudowany przede wszystkim z tkanki kostnej

			budowy tkankowej		
10. Rodzaje połączeń kości	<i>Uczeń:</i> - wymienia rodzaje połączeń ścisłych i ruchomych kości - wymienia rodzaje stawów - wskazuje na schemacie elementy stawu	<i>Uczeń:</i> - identyfikuje typy połączeń kości na schemacie przedstawiającym szkielet i podaje przykłady tych połączeń - przedstawia rodzaje połączeń ścisłych - omawia budowę stawu	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje połączenia kości - rozpoznaje rodzaje stawów - omawia funkcje poszczególnych elementów stawu - opisuje współdziałanie mięśni, stawów i kości w ruchu człowieka	<i>Uczeń:</i> - klasyfikuje stawy ze względu na zakres wykonywanych ruchów i kształt powierzchni stawowych - porównuje stawy pod względem zakresu wykonywanych ruchów i kształtu powierzchni stawowych	<i>Uczeń:</i> porównuje zakres ruchów, który można wykonywać w obrębie stawów: biodrowego, barkowego, kolannowego i obrotowego (między pierwszym a drugim kręgiem kręgosłupa) i wyjaśnia zaobserwowane różnice, odwołując się do budowy tych stawów
11. Elementy szkieletu	<i>Uczeń:</i> - wymienia nazwy elementów szkieletu osiowego i podaje ich funkcje - wymienia nazwy kości budujących klatkę piersiową - dzieli kości czaszki na te, z których składa się mózgoczaszka, i te, z których składa się twarzoczaszka - podaje nazwy odcinków kręgosłupa - wymienia nazwy kości obręczy barkowej i obręczy miednicznej - wymienia nazwy kości kończyny górnej i kończyny dolnej - podaje nazwy krzywizn kręgosłupa - określa rolę krzywizn kręgosłupa	<i>Uczeń:</i> - rozpoznaje na schemacie kości mózgoczaszki i twarzoczaszki - rozpoznaje na schemacie kości klatki piersiowej - rozdziela i charakteryzuje odcinki kręgosłupa - opisuje budowę kręgu - wyjaśnia znaczenie naturalnych krzywizn kręgosłupa i wskazuje na schemacie, w których miejscach się one znajdują - rozpoznaje na schemacie kości obręczy barkowej i obręczy miednicznej - rozpoznaje na schemacie kości kończyny górnej i kończyny dolnej	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje funkcje szkieletu osiowego - wyjaśnia związek między budową a funkcjami czaszki - wskazuje różnice między budową a funkcjami twarzoczaszki i mózgoczaszki - porównuje budowę kończyny górnej z budową kończyny dolnej - wykazuje związek budowy odcinków kręgosłupa z pełnionymi przez nie funkcjami - wykazuje związek budowy kończyn z pełnionymi przez nie funkcjami	<i>Uczeń:</i> - omawia rolę chrząstek w budowie klatki piersiowej - porównuje budowę kręgów znajdujących się w różnych odcinkach kręgosłupa oraz rozpoznaje je na schemacie - rozpoznaje na schemacie oraz klasyfikuje i charakteryzuje poszczególne żebra - wyjaśnia znaczenie zątków przynosowych	<i>Uczeń:</i> - przedstawia argumenty potwierdzające tezę, że występowanie wielu mniejszych kości jest korzystniejsze dla organizmu niż występowanie kilku kości dużych i długich - wyjaśnia znaczenie różnic w budowie miednicy u kobiet i u mężczyzn - wyjaśnia na podstawie dostępnych źródeł, dlaczego wzrost człowieka ma inną wartość, kiedy jest mierzony rano, a inną – kiedy jest mierzony wieczorem
12–13. Budowa	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>

i funkcjonowania układu mięśniowego	• podaje nazwy podstawowych mięśni • wymienia funkcje mięśni • przedstawia hierarchiczną budowę mięśnia szkieletowego • definiuje pojęcia: <i>sarkomer</i>, <i>dług tlenowy</i> • wymienia rodzaje tkanki mięśniowej • przedstawia budowę tkanki mięśniowej poprzecznie prążkowanej i gładkiej • przedstawia antagonistyczne działanie mięśni • wymienia źródła energii niezbędnej do skurczu mięśnia • podaje rodzaje skurczów • opisuje rodzaje włókien: czerwonych, białych i pośrednich	• porównuje rodzaje tkanki mięśniowej pod względem budowy i funkcji • rozpoznaje najważniejsze mięśnie szkieletowe • określa funkcje mięśni szkieletowych wynikające z ich położenia • podaje przykłady mięśni działających antagonicznie • omawia budowę sarkomeru • przedstawia mechanizm skurczu mięśnia szkieletowego • określa, w jakich warunkach w mięśniach powstaje kwas mlekowy • charakteryzuje włókna mięśniowe czerwone i białe	• wykazuje związek budowy tkanki mięśniowej z funkcją pełnioną przez tę tkankę • definiuje pojęcie <i>jednostka motoryczna</i> • analizuje molekularny mechanizm skurczu mięśnia • omawia warunki prawidłowej pracy mięśni • omawia przemiany biochemiczne zachodzące podczas długotrwałej pracy mięśnia • określa rolę mioglobiny • wyjaśnia różnice między rodzajami skurczów mięśni szkieletowych • przedstawia udział mięśni w termogenezie drzewnej • przedstawia różnice między właściwościami włókien czerwonych i włókien białych	• klasyfikuje mięśnie ze względu na wykonywane czynności • definiuje pojęcia: <i>mięśnie synergistyczne</i> i <i>antagonistyczne</i>, <i>skurcz tężcowy</i>, <i>skurcz izotoniczny</i>, <i>skurcz izometryczny</i> • wyjaśnia mechanizm skurczu mięśnia • wyjaśnia, na czym polega antagonistyczne działanie mięśni • wyjaśnia zasadę reakcji mięśnia – <i>wszystko albo nic</i> • określa, jakie cechy budowy mięśni sprawiają, że wykazują one zdolność do kurczenia się • wykazuje udział mięśni szkieletowych w reakcji na zimno	• uzasadnia, że mięśnie szkieletowe mają budowę hierarchiczną • wykazuje związek między budową mięśnia a mechanizmem jego skurczu • definiuje pojęcie <i>skurcz auksotoniczny</i> • wyjaśnia mechanizm skurczu mięśnia na poziomie miofibrili oraz określa rolę jonów wapnia i ATP w tym procesie • na podstawie dostępnych źródeł wyjaśnia mechanizm skurczu mięśni gładkich
14. Higiena i choroby układu ruchu	<i>Uczeń:</i> • wymienia składniki pokarmowe, które mają pozytywny wpływ na stan układu ruchu • wymienia korzyści, jakie organizm człowieka czerpie z regularnej aktywności fizycznej • dostrzega znaczenie utrzymywania prawidłowej postawy ciała • rozpoznaje wady posta-	<i>Uczeń:</i> • rozróżnia urazy mechaniczne szkieletu • wymienia cechy prawidłowej postawy ciała • charakteryzuje choroby układu ruchu • wykazuje, że codzienna aktywność fizyczna wpływa korzystnie na układ ruchu • przedstawia składniki diety niezbędne do prawidłowe-	<i>Uczeń:</i> • omawia przyczyny i skutki wad kręgosłupa • omawia przyczyny i skutki płaskostopia • omawia przyczyny oraz sposoby diagnozowania i leczenia osteoporozy • wyjaśnia wpływ doping na organizm człowieka • wykazuje, że długotrwałe przebywanie w pozycji siedzącej jest niezdrowe	<i>Uczeń:</i> • omawia sposoby zapobiegania osteoporozie • wskazuje przyczyny zmian zachodzących w układzie ruchu na skutek osteoporozy • przewiduje skutki niewłaściwego wykonywania ćwiczeń fizycznych • omawia działanie wybranych grup środków	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, w jaki sposób transfuzja krwi może wpłynąć na uzyskiwanie przez sportowców lepszych wyników oraz jakie skutki zdrowotne wywołuje ten rodzaj doping • przedstawia argumenty przemawiające za stosowaniem manipulacji genetycznych

pokarmowe	- wymienia nazwy składników pokarmowych - wymienia przykłady produktów spożywczych bogatych w poszczególne składniki pokarmowe - wymienia podstawowe funkcje poszczególnych składników pokarmowych - klasyfikuje węglowodany na przyswajalne i nieprzyswajalne - definiuje pojęcia: <i> błonnik, NNKT</i> - podaje funkcję błonnika - przedstawia źródła białek dla organizmu - przedstawia przemiany cholesterolu w organizmie	- rozróżnia budulcowe i energetyczne składniki pokarmowe - omawia rolę składników pokarmowych w organizmie - podaje różnicę między białkami pełnowartościowymi a białkami niepełnowartościowymi - definiuje pojęcia: <i>amino-kwasy egzogenne, amino-kwasy endogenne</i> - podaje przykłady aminokwasów endogennych i aminokwasów egzogennych - wyjaśnia znaczenie NNKT dla zdrowia człowieka - wymienia kryteria podziału węglowodanów - wyjaśnia znaczenie błonnika pokarmowego w diecie	- porównuje pokarmy pełnowartościowe z pokarmami niepełnowartościowymi - podaje czynniki decydujące o wartości odżywczej pokarmów - wyjaśnia różnice między białkami pełnowartościowymi a białkami niepełnowartościowymi - wykazuje, że obecność tłuszczów w pożywieniu człowieka jest niezbędna - wyjaśnia sposób transportowania i rolę cholesterolu w organizmie	- przewiduje skutki diety wegańskiej - porównuje zawartość białek w poszczególnych produktach - przewiduje skutki niedoboru i nadmiaru poszczególnych składników pokarmowych - wyjaśnia, że w przypadku stosowania diety bez białka zwierzęcego bardzo ważne dla zdrowia jest spożywanie urozmaiconych posiłków bogatych w białko roślinne	- porównuje wartość energetyczną białek z wartością energetyczną węglowodanów i tłuszczów - wyjaśnia zależność między stosowaną dietą a zapotrzebowaniem organizmu na poszczególne składniki pokarmowe - uzasadnia znaczenie dostarczania do organizmu kwasów omega-3 i omega-6 we właściwych proporcjach
18–19. Rola witamin. Nieorganiczne składniki pokarmowe	<i>Uczeń:</i> - definiuje pojęcia: <i>witamina, hipowitaminoza, hipowitaminoza i awitaminoza, bilans wodny</i> - podaje przykłady witamin rozpuszczalnych w tłuszczach i witamin rozpuszczalnych w wodzie - wymienia źródła witamin - wymienia podstawowe funkcje poszczególnych witamin - wymienia skutki niedo-	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia zasady klasyfikacji i nazewnictwa witamin - wymienia nazwy pokarmów będących źródłami witamin rozpuszczalnych w tłuszczach i w wodzie - omawia funkcje witamin rozpuszczalnych w tłuszczach i w wodzie - wymienia przyczyny awitaminozy i hipowitaminozy - omawia znaczenie wody dla organizmu	<i>Uczeń:</i> - omawia skutki niedoboru i nadmiaru wybranych witamin w organizmie człowieka - podaje przykłady naturalnych antyutleniaczy, którymi są niektóre witaminy (A, C, E) - omawia znaczenie wybranych makro- i mikroelementów - omawia objawy niedoboru wybranych mikroelementów i makroelementów	<i>Uczeń:</i> - uzasadnia związek między właściwościami wody a pełnionymi przez nią funkcjami - wyjaśnia, dlaczego dodawanie tłuszczów (oliwy lub oleju) do warzyw ma wpływ na przyswajalność witamin	<i>Uczeń:</i> - analizuje zależności między uwodnieniem organizmu a tempem metabolizmu - wyjaśnia na podstawie dostępnych źródeł zdrowotne konsekwencje spożywania nadmiernej ilości soli kuchennej - wyjaśnia na podstawie dostępnych źródeł, jakie znaczenie mają antyutleniacze dla prawidłowego funkcjonowania

	boru wybranych witamin • podaje kryterium podziału składników mineralnych • wskazuje obecność ośrodka pragnienia w podwzgórzu • wymienia nazwy makroelementów i mikroelementów • podaje funkcje wody	• omawia znaczenie składników mineralnych dla organizmu • wymienia nazwy chorób wywołanych niedoborem witamin	• wyjaśnia, na czym polega mechanizm regulacji bilansu wodnego człowieka		wania organizmu
20–21. Budowa i funkcje układu pokarmowego	<i>Uczeń:</i> • wyróżnia w układzie pokarmowym przewód pokarmowy i gruczoły trawienne • wymienia nazwy odcinków przewodu pokarmowego i gruczołów trawiennych • podaje funkcje jamy ustnej, gardła, przełyku, żołądka i jelit • przedstawia budowę i rodzaje zębów • przedstawia znaczenie ruchów perystaltycznych • podaje funkcje żołądka i dwunastnicy • podaje funkcje ślinianek, wątroby i trzustki • charakteryzuje żółć • definiuje pojęcie <i>enterocyt</i> • podaje nazwy enzymów trawiennych zawartych w ślinie i w soku trzustkowym • podaje skład soku żołąd-	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, na czym polega trawienie pokarmów • wyjaśnia rolę języka i gardła w połykaniu pokarmu • wyjaśnia, jaką rolę odgrywa ślina wydzielana przez ślinianki • przedstawia rolę nagłośni podczas przełykania pokarmu • wskazuje miejsce występowania ośrodków nerwowych, które regulują defekację • wymienia odcinki jelita cienkiego i jelita grubego • omawia funkcje wątroby i trzustki w trawieniu pokarmów • wymienia składniki soku trzustkowego oraz soku jelitowego • wyjaśnia funkcje kosmków jelitowych • omawia funkcje jelita grubego • wymienia funkcje mikro-	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia rolę żółci w trawieniu tłuszczów • omawia działanie enzymów trzustkowych i enzymów jelitowych • omawia budowę kosmków jelitowych • analizuje mechanizm wchłaniania składników pokarmowych • wyjaśnia, dlaczego enzymy proteolityczne są wytwarzane w formie nieaktywnych proenzymów • omawia znaczenie mikrobiomu dla prawidłowego funkcjonowania organizmu	<i>Uczeń:</i> • przedstawia związek budowy odcinków przewodu pokarmowego z pełnionymi przez nie funkcjami • omawia mechanizm połykania pokarmu • charakteryzuje funkcje gruczołów błony śluzowej żołądka • wyjaśnia, dlaczego występowanie mikrobiomu ma duże znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania organizmu	<i>Uczeń:</i> • porównuje przekroje ścian odcinków przewodu pokarmowego • wykazuje znaczenie występowania rąbka szczoteczkowego • porównuje skład i rolę wydzielin produkowanych przez ślinianki, wątrobę i trzustkę • wyjaśnia, dlaczego przewód pokarmowy musi mieć złożoną budowę

	kowego • przedstawia funkcje jelita cienkiego i jelita grubego • przedstawia funkcje kosmków jelitowych • określa miejsca wchłaniania substancji	biomu			
22–23. Procesy trawienia i wchłaniania	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>trawienie, enzymy trawienne, chylomikron</i> • wymienia enzymy trawienne dzięki którym zachodzi trawienie cukrów, tłuszczów i trawienie białek • określa, w których miejscach przewodu pokarmowego działają enzymy trawienne, i podaje funkcje tych enzymów • określa lokalizację ośrodka głodu i ośrodka sytości	<i>Uczeń:</i> • wskazuje substraty, produkty oraz miejsca działania enzymów trawiennych • podaje inną funkcję kwasu solnego w żołądku niż udział w trawieniu białek • podaje nazwy wiązań chemicznych, które są rozkładane przez enzymy trawienne • omawia procesy trawienia zachodzące w jamie ustnej, żołądku i jelicie • wyjaśnia mechanizm wchłaniania produktów trawienia w kosmkach jelitowych • na podstawie schematu opisuje działanie ośrodków głodu i sytości	<i>Uczeń:</i> • opisuje procesy trawienia i wchłaniania cukrów, białek oraz tłuszczów • omawia przebieg doświadczenia badającego wpływ pH roztworu na trawienie skrobi przez amylazę ślinową • wyjaśnia, jaką rolę odgrywają ośrodek głodu i ośrodek sytości • wyjaśnia znaczenie gstryny i somatostatyny w funkcjonowaniu układu pokarmowego • analizuje wpływ odczynu roztworu na trawienie białek • wyjaśnia, co dzieje się z wchłoniętymi produktami trawienia	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje etapy trawienia poszczególnych składników pokarmowych w przewodzie pokarmowym • planuje i przeprowadza doświadczenie, którym można sprawdzić wpływ czynników chemicznych lub fizycznych na aktywność enzymatyczną amylazy ślinowej trawiącej skrobię oraz formułuje wnioski na podstawie uzyskanych wyników • wyjaśnia mechanizm działania ośrodka głodu i ośrodka sytości • na podstawie schematu analizuje mechanizm transportu glukozy, aminokwasów, glicerolu i kwasów tłuszczowych przez błony enterocyta	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, dlaczego produkty trawienia tłuszczów są wchłaniane do naczyń limfatycznych, a nie do naczyń krwionośnych • dowodzi, że na odczuwanie głodu i sytości mogą wpływać różne czynniki, np. stres • wyjaśnia na przykładzie sposoby regulacji czynności układu pokarmowego
24. Zasady racjonalnego odżywiania się	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcie <i>bilans energetyczny</i> • podaje, jakie jest zapotrzebowanie energetyczne człowieka	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, czym są bilans energetyczny dodatni i bilans energetyczny ujemny • charakteryzuje zasady ra-	<i>Uczeń:</i> • oblicza wskaźnik BMI dla osób obu płci w różnym wieku oraz określa ją na jego podstawie, czy dane osoby mają prawi-	<i>Uczeń:</i> • opracowuje jednodniowy jadłospis zgodny z zasadami racjonalnego odżywiania się • charakteryzuje zaburze-	<i>Uczeń:</i> • przedstawia pięć propozycji działań, których podjęcie pozwoliłoby zmniejszyć ryzyko wystąpienia oty-

	w zależności od wieku, aktywności fizycznej i wykonywanej pracy (w kcal) • opisuje piramidę zdrowego żywienia i stylu życia • wskazuje, że wielkość porcji i proporcje składników posiłków są elementem racjonalnego odżywiania • wymienia podstawowe przyczyny i skutki otyłości • oblicza wskaźnik masy ciała (BMI) • wymienia podstawowe zaburzenia odżywiania (bulimia, anoreksja)	cjonalnego odżywiania się • przedstawia argumenty potwierdzające, że spożywanie nadmiaru soli i słodczy jest szkodliwe dla organizmu • charakteryzuje przyczyny i skutki otyłości	dłową masę ciała czy nadwagę lub niedowagę • analizuje piramidę zdrowego żywienia i stylu życia i przedstawia zalecenia dotyczące proporcji składników pokarmowych w spożywanych posiłkach • wyjaśnia różnice między bulimią a anoreksją	nia odżywiania i przewiduje ich skutki zdrowotne • przedstawia skutki otyłości u młodych osób • charakteryzuje otyłość oraz dowodzi jej negatywnego wpływu na zdrowie	łości u nastolatków
25. Choroby układu pokarmowego	<i>Uczeń:</i> • podaje podstawowe metody diagnozowania chorób układu pokarmowego (badanie krwi, w tym próba wątrobowa, badanie kału, USG jamy brzusznej, badania endoskopowe) • klasyfikuje choroby układu pokarmowego na pasożytnicze, wirusowe i bakteryjne • wymienia nazwy chorób pasożytniczych i podaje nazwy pasożytów (tasiemiec, glista ludzka, owsik ludzki, włosień kręty) • wymienia bakteryjne i wirusowe choroby układu pokarmowego	<i>Uczeń:</i> • wymienia przyczyny i objawy chorób pasożytniczych układu pokarmowego • wymienia i opisuje wybrane wirusowe choroby przewodu pokarmowego, m.in. WZW typu A, B i C • charakteryzuje choroby układu pokarmowego: zespół złego wchłaniania, choroba Crohna, choroby nowotworowe (rak żołądka, rak jelita grubego)	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje podstawowe metody diagnozowania chorób układu pokarmowego • wymienia objawy chorób bakteryjnych, wirusowych i pasożytniczych oraz metody profilaktyki tych chorób • przedstawia czynniki ryzyka, które sprzyjają rozwojowi chorób nowotworowych układu pokarmowego	<i>Uczeń:</i> • rozpoznaje choroby układu pokarmowego na podstawie charakterystycznych objawów • omawia szczegółowo metody diagnozowania chorób układu pokarmowego: gastroskopię i kolonoskopię • dowodzi, że właściwa profilaktyka odgrywa ogromną rolę w walce z chorobami układu pokarmowego • omawia stosowane badania diagnostyczne, dzięki którym można wykryć chorobę Crohna	<i>Uczeń:</i> • przedstawia argumenty potwierdzające tezę, że choroby bakteryjne i wirusowe mogą mieć wpływ na powstawanie, wzrost i rozwój komórek nowotworowych układu pokarmowego • przeprowadza debatę na temat diety bezglutenowej z wykorzystaniem materiałów pochodzących z różnych źródeł popularnonaukowych i naukowych • na podstawie dostępnych źródeł przedsta-

	• podaje sposoby zapobiegania chorobom układu pokarmowego				wia i opisuje nowoczesne metody endoskopii
26. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Układ pokarmowy”					
Rozdział 5. Układ oddechowy					
27. Układ oddechowy u zwierząt	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>oddychanie komórkowe, wymiana gazowa, dyfuzja, ciśnienie cząsteczkowe (parcjalne)</i> • przedstawia etapy wymiany gazowej • przedstawia działanie płuc dyfuzyjnych i płuc wentylowanych • wymienia narządy wymiany gazowej u zwierząt wodnych i lądowych oraz podaje przykłady organizmów, u których występują te narządy	<i>Uczeń:</i> • omawia warunki zachodzenia dyfuzji • wyjaśnia znaczenie dyfuzji w wymianie gazowej • porównuje wymianę gazową zewnętrzną z wymianą gazową wewnętrzną • przedstawia ewolucję płuc kręgowców • opisuje na podstawie schematu mechanizm podwójnego oddychania u ptaków • podaje grupy zwierząt, u których występują płuca wentylowane, i grupy zwierząt, u których występują płuca dyfuzyjne	<i>Uczeń:</i> • porównuje warunki wymiany gazowej w wodzie i na lądzie, uwzględniając wady i zalety tych środowisk • wyjaśnia, dlaczego dla wielu zwierząt proces wymiany gazowej odbywa się całą powierzchnią ciała • wyjaśnia różnice między płucami dyfuzyjnymi a płucami wentylowanymi • omawia działanie wieczek skrzelowych i try-skawki u ryb • określa, czy tchawki można zaliczyć do narządów wentylowanych • wyjaśnienie mechanizmu wentylacji u płazów, gadów, ptaków i ssaków	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia związek między sposobem wymiany gazowej a wielkością i trybem życia zwierząt • wykazuje związek między lokalizacją (zewnętrzną i wewnętrzną) oraz budową powierzchni wymiany gazowej a środowiskiem życia • porównuje i analizuje wartości ciśnienia parcjalnego tlenu i dwutlenku węgla w ośrodkach biorących udział w wymianie gazowej • porównuje, określając tendencję ewolucyjną, budowę płuc zwierząt należących do kręgowców • wyjaśnia znaczenie podwójnego oddychania dla ptaków	<i>Uczeń:</i> • określa, czym jest ciśnienie parcjalne i jakie ma ono znaczenie dla wymiany gazowej • wyjaśnia znaczenie funkcjonowania mechanizmów wspomagających wymianę gazową ryb (mechanizm wieczek skrzelowych, tryskawki)
28. Budowa i funkcje układu oddechowego	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcie <i>surfactant</i> • wymienia nazwy elementów budujących układ oddechowy i wskazuje, że składa się on z dróg	<i>Uczeń:</i> • przedstawia znaczenie układu oddechowego dla funkcjonowania organizmu • przedstawia budowę i rolę opłucnej • wyjaśnia różnicę między	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia zależności między budową poszczególnych odcinków układu oddechowego a ich funkcjami • omawia mechanizm po-	<i>Uczeń:</i> • wymienia czynniki decydujące o wysokości i natężeniu głosu • wyjaśnia różnicę w budowie krtani żeń-	<i>Uczeń:</i> • wykazuje, że wymiana gazowa oraz oddychanie komórkowe umożliwiają funkcjonowanie organizmu • podaje argumenty po-

	oddechowych oraz płuc - wymienia funkcje poszczególnych elementów układu oddechowego człowieka - lokalizuje na schematach poszczególne elementy układu oddechowego	wymianą gazową a oddychaniem komórkowym - omawia funkcje głośni i nagłośni - omawia związek między budową a funkcją płuc - wyjaśnia związek między budową pęcherzyków płucnych a wymianą gazową	wstawania głosu wyjaśnia znaczenie surfaktantu dla prawidłowej wymiany gazowej w pęcherzykach płucnych	skiej i krtani męskiej wykazuje na podstawie obserwacji mikroskopowych, że budowa pęcherzyków płucnych wynika z ich przystosowania do efektywnej dyfuzji	twierdzące duże znaczenie nagłośni podczas połykania pokarmu
29–30. Wentylacja płuc i wymiana gazowa	<i>Uczeń:</i> - przedstawia mechanizm wentylacji płuc - definiuje pojęcia: <i>całkowita pojemność płuc, pojemność życiowa płuc, współczynnik oddechowy (RQ)</i> - podaje lokalizację ośrodka oddechowego i opisuje jego działanie - porównuje skład powietrza wdychanego ze składem powietrza wydychanego - wyjaśnia znaczenie przepony i mięśni międzyżebrowych w wentylacji płuc - wymienia rodzaje wymiany gazowej i podaje, gdzie one zachodzą - przedstawia przebieg dyfuzji gazów w płucach	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, na czym polega mechanizm wentylacji płuc - porównuje mechanizm wdechu z mechanizmem wydechu - omawia mechanizm wymiany gazowej zewnętrznej i mechanizm wymiany gazowej wewnętrznej - wskazuje różnicę między całkowitą pojemnością płuc a życiową pojemnością płuc - omawia rolę krwi w transporcie gazów oddechowych – tlenu i dwutlenku węgla - przeprowadza doświadczenie sprawdzające zawartość dwutlenku węgla w powietrzu wdychanym i wydychanym	<i>Uczeń:</i> - wskazuje czynniki wpływające na wiązanie i oddawanie tlenu przez hemoglobinę - omawia transport dwutlenku węgla w organizmie człowieka - na podstawie wykresu analizuje zmiany zawartości procentowej oksyhemoglobiny w zależności od ciśnienia parcjalnego tlenu - przedstawia, opisuje i porównuje działanie innych białek wiążących tlen (hemoglobina płodu, mioglobina) - wyjaśnia znaczenie współczynnika oddechowego (RQ) - przedstawia, jakie problemy oddechowe mogą wystąpić u ludzi przebywających na dużych wysokościach lub znacznych głębokościach	<i>Uczeń:</i> - wykazuje związek między budową hemoglobiny a jej rolą w transporcie gazów - omawia mechanizm regulacji częstości oddechów - wyjaśnia mechanizm wymiany gazowej w płucach i w tkankach na podstawie gradientu ciśnień parcjalnych tlenu i dwutlenku węgla - wyjaśnia, w jaki sposób ciśnienie atmosferyczne wpływa na wymianę gazową - wyjaśnia, jak temperatura, pH i ciśnienie parcjalne dwutlenku węgla wpływają na wysycenie oksyhemoglobiny	<i>Uczeń:</i> - określa zależności między oddychaniem, wentylacją i wymianą gazową - omawia wpływ różnych czynników na wiązanie i oddawanie tlenu przez oksyhemoglobinę - przewiduje skutki wpływu zbyt niskiego i zbyt wysokiego ciśnienia atmosferycznego na prawidłowe funkcjonowanie organizmu
31. Zaburzenia funkcjo-	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>	<i>Uczeń:</i>

nowania układu oddechowego	- wymienia zanieczyszczenia powietrza - wyjaśnia, w jaki sposób można chronić się przed smogiem - omawia skutki palenia tytoniu - wymienia metody diagnozowania chorób układu oddechowego (spirometria, bronchoskopia, RTG klatki piersiowej) - wymienia nazwy chorób układu oddechowego (nieżyt nosa, przeziębienie, grypa, angina, gruźlica płuc, rak płuc, astma oskrzelowa, przewlekła obturacyjna choroba płuc)	- klasyfikuje rodzaje zanieczyszczeń powietrza i wymienia ich źródła - wyjaśnia wpływ zanieczyszczeń powietrza na układ oddechowy - podaje źródła czadu - wykazuje szkodliwość palenia papierosów, także elektronicznych - charakteryzuje choroby układu oddechowego (nieżyt nosa, przeziębienie, grype, anginę, gruźlicę płuc, raka płuc, astmę oskrzelową, przewlekłą obturacyjną chorobę płuc) - podaje sposoby zapobiegania chorobom układu oddechowego	- wyjaśnia zależność między występowaniem chorób dróg oddechowych a stanem wdychanego powietrza - omawia wpływ czadu na organizm człowieka - omawia sposoby zapobiegania chorobom układu oddechowego - omawia przebieg badań diagnostycznych chorób układu oddechowego - na podstawie dostępnych źródeł wyjaśnia wpływ papierosów na funkcjonowanie układu oddechowego	- przewiduje skutki chorób układu oddechowego - omawia sposoby diagnozowania i leczenia wybranych chorób układu oddechowego - proponuje i uzasadnia przykłady działań, które ograniczałyby tworzenie się smogu - wskazuje oraz wyjaśnia różnice między bronchoskopią a gastroskopią	- przeprowadza pomiar objętości płuc z wykorzystaniem samodzielnie zrobionej aparatury oraz formułuje wnioski na podstawie uzyskanych wyników - przedstawia / podaje na podstawie dostępnych źródeł argumenty przemawiające za wyborem określonych metod diagnozowania i leczenia niespecyficznych, nowych jednostek chorobowych lub nowych czynników wywołujących choroby układu oddechowego
----------------------------	--	--	--	--	--

32. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Układ oddechowy”

Rozdział 6. Układ krążenia. Odporność

33. Układ krążenia u zwierząt	<i>Uczeń:</i> - wymienia rodzaje płynów ustrojowych będących nośnikami substancji w organizmach zwierząt - wymienia funkcje układu krwionośnego - omawia ogólną budowę układu krwionośnego u bezkręgowców i u kręgowców - wymienia rodzaje naczyń krwionośnych i ich funkcje - wymienia barwniki od-	<i>Uczeń:</i> - opisuje rodzaje barwników oddechowych i podaje przykłady grup, zwierząt u których występują - porównuje układ krwionośny otwarty z układem krwionośnym zamkniętym - klasyfikuje zwierzęta względu na rodzaj układu krwionośnego (otwarty lub zamknięty) - porównuje, określając tendencje ewolucyjne, budowę serca u poszczególnych gromad	<i>Uczeń:</i> - porównuje budowę układów krwionośnych strunowców - porównuje budowę serca kręgowców - porównuje układy krwionośne: otwarty i zamknięty - porównuje układ krwionośny jednoobiegowy i dwuobiegowy	<i>Uczeń:</i> - wykazuje związek między budową układu krążenia a jego funkcją u poznanych grup zwierząt - porównuje budowę układów krwionośnych bezkręgowców - przedstawia korzyści wynikające z obecności całkowitej przegrody międzykomorowej w sercu ptaków i ssaków	<i>Uczeń:</i> - uzasadnia związek między rozmiarami ciała zwierząt oraz tempem metabolizmu a sposobem transportu substancji - wyjaśnia, dlaczego niektóre zwierzęta nie mają układu krwionośnego
-------------------------------	---	--	---	--	--

	dechowe u zwierząt i wskazuje ich funkcje • omawia budowę serca kręgowców	kręgowców		• wyjaśnia, jaką funkcję w sercu płazów pełni zastawka spiralna	
34–35. Skład i funkcje krwi	<i>Uczeń:</i> • wymienia nazwy składników krwi • wymienia podstawowe funkcje krwi • definiuje pojęcia: <i>hematokryt, aglutynacja, próba krzyżowa, konflikt serologiczny</i> • przedstawia przebieg procesu krzepnięcia krwi • charakteryzuje układ grupy krwi AB0	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje i klasyfikuje składniki krwi • omawia funkcje krwi • porównuje elementy komórkowe krwi pod względem budowy • wymienia nazwy i funkcje składników osocza • wyjaśnia, na czym polega proces krzepnięcia krwi • wyjaśnia zasady określania grupy krwi • opisuje obecność przeciwciał i antygenów w grupach krwi A, B, AB, 0 • przedstawia zasady przetaczania krwi	<i>Uczeń:</i> • porównuje składniki krwi pod względem pełnionych przez nie funkcji • podaje zasady podziału leukocytów ze względu na obecność ziarnistości w ich cytoplazmie • analizuje proces naprawy uszkodzonego naczynia krwionośnego • omawia konflikt serologiczny w zakresie Rh • wyjaśnia, na czym polega próba krzyżowa	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia związek między cechami elementów morfotycznych krwi a funkcjami pełnionymi przez te elementy • określa, jaką rolę w procesie krzepnięcia krwi odgrywa trombina • wyjaśnia zasady określania grup krwi u człowieka • wyjaśnia mechanizm konfliktu serologicznego w zakresie Rh i podaje sposób zapobiegania mu	<i>Uczeń:</i> • przewiduje skutki stanu chorobowego polegającego na krzepnięciu krwi wewnątrz naczyń • wyjaśnia mechanizm krzepnięcia krwi z uwzględnieniem szlaku zewnętrznego i szlaku wewnętrznego
36. Budowa i funkcje układu krwionośnego	<i>Uczeń:</i> • wymienia funkcje układu krwionośnego • określa położenie serca • podaje nazwy elementów budowy serca człowieka • podaje nazwy i role zastawek w sercu • wymienia typy naczyń krwionośnych	<i>Uczeń:</i> • porównuje tętnice z żyłami i naczyniami włosowatymi pod względem budowy anatomicznej i pełnionych funkcji • rozróżnia typy sieci naczyń krwionośnych	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia związek między budową anatomiczną i morfologiczną naczyń krwionośnych a pełnionymi przez nie funkcjami • charakteryzuje pracę zastawek w sercu	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje typy sieci naczyń krwionośnych • uzasadnia znaczenie występowania zastawek w żyłach i w sercu	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia różnicę między układem wrotnym a siecią dziwną
37–38. Funkcjonowanie układu krwionośnego	<i>Uczeń:</i> • opisuje EKG • przedstawia, na czym polega automatyzm serca • opisuje cykl pracy serca • podaje funkcje krążenia wieńcowego	<i>Uczeń:</i> • omawia, na podstawie schematu przepływ krwi w krwiobiegu dużym i w krwiobiegu małym • wyjaśnia, co oznaczają załamki P,Q, R, S i T	<i>Uczeń:</i> • omawia budowę układu przewodzącego serca • porównuje krwiobieg duży z krwiobiegiem małym pod względem pełnio-	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia rolę układu krwionośnego w utrzymywaniu homeostazy • analizuje sposób przepływu krwi	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia przyczynę różnicy między wartościami ciśnienia skurczowego a wartościami ciśnienia rozkurczowego

	• odróżnia krwiobieg duży od krwiobiegu małego • wskazuje prawidłowe wartości ciśnienia krwi i tętna człowieka	• definiuje objętość wyrzutową i objętość minutową serca • przedstawia mechanizmy, dzięki którym następuje przepływ krwi w żyłach (ssące działanie przedsionków serca, mechanizm pompy oddechowej i mechanizm pompy mięśniowej)	• wyjaśnia cykl pracy serca • interpretuje wyniki pomiaru tętna i pomiaru ciśnienia krwi • wyjaśnia mechanizm pompy mięśniowej w kończynach dolnych • omawia sposób regulacji ciśnienia krwi w naczyniach • charakteryzuje krążenie wątrobowe • wyjaśnia, dlaczego ściana lewej komory jest grubsza od ściany prawej komory	• wyjaśnia, na czym polega automatyzm serca • omawia różnicę między wartościami ciśnienia skurczowego a wartościami ciśnienia rozkurczowego krwi • przedstawia zasady obiegu ustrojowego i obiegu płucnego • wykazuje, że mimo niskiego ciśnienia w żyłach przepływ krwi przez nie jest możliwy	• przedstawia argumenty potwierdzające, że nieprawidłowe wartości ciśnienia krwi mogą zagrażać zdrowiu, a nawet życiu • przedstawia drogę krwinki w układzie krwionośnym i podaje stan jej utlenowania na początku i na końcu swojej wędrówki, przyjmując jako początek np. lewy przedsionek (lub inną części serca) • charakteryzuje opór naczyń krwionośnych, uwzględniając czynniki, od których jest on uzależniony
39. Układ limfatyczny	<i>Uczeń:</i> • wymienia funkcje układu limfatycznego • wymienia nazwy narządów układu limfatycznego • przedstawia budowę i funkcje naczyń limfatycznych • określa sposób powstawania i funkcje limfy	<i>Uczeń:</i> • określa funkcje narządów wchodzących w skład układu limfatycznego • charakteryzuje cechy naczyń limfatycznych • przedstawia współdziałanie układu krwionośnego i układu limfatycznego	<i>Uczeń:</i> • porównuje narządy układu limfatycznego pod względem pełnionych przez nie funkcji • omawia skład limfy i jej rolę • porównuje układ krwionośny z układem limfatycznym pod względem budowy i funkcji • przedstawia zależności między osoczem, płynem tkankowym i limfą	<i>Uczeń:</i> • ocenia znaczenie prawidłowego funkcjonowania narządów tworzących układ limfatyczny • omawia sposób powstawania limfy • podaje argumenty potwierdzające, że układ krwionośny i układ limfatyczny stanowią integralną całość • porównuje naczynia limfatyczne i żyły pod względem budowy	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, jakie znaczenie w utrzymywaniu homeostazy mają układ krwionośny i układ limfatyczny • przedstawia na podstawie dostępnych źródeł przyczyny obrzęków ciała, które są związane z funkcjonowaniem układu limfatycznego
40. Choroby układu krążenia	<i>Uczeń:</i> • wymienia sposoby zapobiegania chorobom układu	<i>Uczeń:</i> • wymienia przyczyny chorób układu krążenia	<i>Uczeń:</i> • przedstawia argumenty potwierdzające tezę,	<i>Uczeń:</i> • rozróżnia objawy chorób układu krążenia	<i>Uczeń:</i> • wskazuje metody diagnozowania poszcze-

	du krążenia • wskazuje związek między stylem życia a chorobami układu krążenia • wymienia metody diagnozowania chorób układu krążenia (badanie krwi, badanie Holtera, pomiar ciśnienia krwi, USG dopplerowskie, angiokardiografia, echokardiografia) • wymienia nazwy chorób układu krążenia (anemia, białaczka, nadciśnienie tętnicze, żylaki, miażdżyca, udar mózgu, choroba wieńcowa, zawał serca)	• właściwie interpretuje podstawowe wyniki morfologii krwi i lipidogramu • charakteryzuje metody diagnozowania chorób układu krążenia • wyjaśnia, dlaczego należy badać ciśnienie krwi • charakteryzuje wybrane choroby układu krążenia	że właściwy styl życia jest najważniejszym elementem profilaktyki chorób układu krążenia • omawia przyczyny, objawy i profilaktykę chorób układu krążenia • wskazuje różnice między badaniem EKG a badaniem echokardiografii	• wyjaśnia, na czym polega niewydolność układu krążenia • określa, jakie metody badań należy zastosować w diagnostyce chorób, np. choroby wieńcowej, miażdżycy czy anemii • wykazuje, w jaki sposób niewłaściwa dieta, a także zbyt mała aktywna fizyczna mogą doprowadzić do rozwoju chorób układu krążenia	gólnych chorób układu krążenia • prezentuje na podstawie dostępnych źródeł sposoby zapobiegania rozwojowi miażdżycy naczyń, w tym wieńcowych
41–42. Budowa i funkcje układu odpornościowego	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>antygen, patogen, infekcja, główny układ zgodności tkankowej (MHC)</i> • wymienia funkcje układu odpornościowego • wymienia nazwy elementów układu odpornościowego (komórki, tkanki i narządy oraz substancje zwane czynnikami humoralnymi) • przedstawia budowę, rodzaje i znaczenia przeciwciał • wymienia rodzaje limfocytów i wskazuje ich funkcje	<i>Uczeń:</i> • przedstawia rolę poszczególnych elementów układu odpornościowego • przedstawia rodzaje cytokin i ich funkcje • przedstawia budowę i znaczenie w transplantologii głównego układu zgodności tkankowej	<i>Uczeń:</i> • klasyfikuje poszczególne elementy układu odpornościowego • wyjaśnia, na czym polega swoistość przeciwciał • porównuje rodzaje limfocytów w reakcji odpornościowej • charakteryzuje i porównuje komórki układu odpornościowego: granulocyty, makrofagi, komórki tuczne, komórki dendrytyczne, limfocyty T i B, komórki NK	<i>Uczeń:</i> • wykazuje rolę poszczególnych tkanek, narządów, komórek i cząsteczek w reakcji odpornościowej • określa rolę fagocytozy w reakcjach odpornościowych • wyjaśnia, jaką funkcję pełnią cząsteczki przeciwciał, białka ostrej fazy i cytokiny w reakcji odpornościowej • omawia znaczenie antygenów zgodności tkankowej w prawidłowym funkcjonowaniu układu odpornościowego	<i>Uczeń:</i> • porównuje limfocyty biorące udział w reakcji odpornościowej pod względem pełnionych przez nie funkcji
43–44. Rodzaje i mechanizmy odporności	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>odporność, reakcja zapalna</i>	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje odporność nieswoistą i swoistą	<i>Uczeń:</i> • porównuje odporność komórkową z odporno-	<i>Uczeń:</i> • określa różnice dotyczące czasu uruchamia-	<i>Uczeń:</i> • przedstawia argumenty potwierdzające

	- wymienia główne rodzaje odporności (nieswoista i swoista) - wymienia trzy linie obrony organizmu - wymienia mechanizmy odporności humoralnej i komórkowej - wyjaśnia znaczenie szczepień ochronnych - wymienia sposoby nabierania odporności swoistej - podaje, na czym polegają odpowiedzi immunologiczna pierwotna i wtórna - określa znaczenie odporności czynnej i biernej	- opisuje działanie barier obronnych - omawia przebieg reakcji zapalnej - porównuje odporność nabytą z odpornością wrodzoną - wyjaśnia mechanizm działania odporności wrodzonej - porównuje odporność nieswoistą z odpornością swoistą - definiuje pojęcie <i>pamięć immunologiczna</i> - wyjaśnia, na czym polegają humoralna i komórkowa odpowiedź immunologiczna - rozdziela rodzaje odporności swoistej	ścią humoralną - wyjaśnia mechanizm działania odporności nabytej - wyjaśnia znaczenie pamięci immunologicznej - porównuje pierwotną odpowiedź immunologiczną z wtórną odpowiedzią immunologiczną	nia się mechanizmów odporności humoralnej i odporności komórkowej - przedstawia przebieg fagocytozy patogenów przez komórki żerne - wykazuje celowość stosowania szczepionek - wyjaśnia etapy reakcji odpornościowej na przykładzie komórki nowotworowej jako przejaw swoistej odpowiedzi komórkowej, a także jako przejaw swoistej odpowiedzi humoralnej	tezę, że apoptoza ma duże znaczenie dla zachowania homeostazy - wyjaśnia, w jaki sposób oraz w jakich sytuacjach w organizmie tworzy się pamięć immunologiczna - określa i uzasadnia, czy otrzymanie surowicy odpornościowej spowoduje wytworzenie w organizmie komórek pamięci
45. Zaburzenia funkcjonowania układu odpornościowego	<i>Uczeń:</i> - wymienia czynniki osłabiające układ odpornościowy - wymienia nazwy chorób autoimmunologicznych (bielactwo, reumatoidalne zapalenie stawów, choroba Hashimoto, łuszczyca) - omawia sposoby zakażenia wirusem HIV - przedstawia reakcje alergiczne jako nadmierną reakcję układu odpornościowego - uzasadnia celowość stosowania przeszczepów - definiuje pojęcie <i>immu-</i>	<i>Uczeń:</i> - przedstawia mechanizm reakcji alergicznej - wykazuje, że alergia jest stanem nadwrażliwości organizmu - omawia przyczyny i profilaktykę AIDS - charakteryzuje choroby autoimmunologiczne - charakteryzuje przebieg zakażenia wirusem HIV - podaje przyczyny alergii - wymienia podstawowe zasady, których należy przestrzegać przy przeszczepach	<i>Uczeń:</i> - wymienia przyczyny nieprawidłowych reakcji odpornościowych - przedstawia zasady przeszczepiania tkanek i narządów - analizuje na schemacie mechanizm stosowania immunosupresji na przykładzie transplantacji szpiku kostnego	<i>Uczeń:</i> - dowodzi, że AIDS jest chorobą układu odpornościowego - określa i uzasadnia, czy nadmierna odpowiedź immunologiczna może stanowić zagrożenie dla życia człowieka	<i>Uczeń:</i> - wykazuje związek zgodności tkankowej z immunosupresją oraz wykazuje ich znaczenie dla transplantologii - wyjaśnia, dlaczego tak trudno znaleźć dawcę narządów do przeszczepów, nawet wśród osób blisko spokrewnionych z chorym

	<i>nosupresja</i>				
46. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Układ krążenia”					
Rozdział 7. Układ moczowy					
47–48. Osmoregulacja i wydalanie u zwierząt	<i>Uczeń:</i> - definiuje pojęcia: <i>osmoregulacja, bilans wodny, wydalanie, zwierzęta amonioteliczne, zwierzęta ureoteliczne, zwierzęta urikoteliczne</i> - wymienia produkty przemiany materii - wymienia cechy homeostazy wodno-elektrolitowej - wymienia narządy wydalnicze u bezkręgowców i strunowców	<i>Uczeń:</i> - omawia mechanizm osmoregulacji u zwierząt lądowych i wodnych - omawia bilans wodny zwierząt - charakteryzuje zwierzęta amonioteliczne, urikoteliczne i ureoteliczne - omawia budowę metanefrydium pierścienic - porównuje na podstawie schematów budowę przednercza, pranercza i zanercza	<i>Uczeń:</i> - porównuje azotowe produkty przemian oraz warunki środowiskowe, w których żyją zwierzęta amonioteliczne, ureoteliczne i urikoteliczne - charakteryzuje budowę narządów wydalniczych bezkręgowców i strunowców - wskazuje tendencje ewolucyjne w budowie kanałków nerkowych	<i>Uczeń:</i> - porównuje warunki życia na lądzie i w wodzie pod względem utrzymania równowagi wodno-mineralnej - uzasadnia związek między rodzajem wydalanego produktu przemiany azotowej a trybem ich życia - wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi osmoregulacja u zwierząt izoosmotycznych, hiperosmotycznych i hipoosmotycznych	<i>Uczeń:</i> - wykazuje konieczność regulacji osmotycznej u zwierząt żyjących w różnych środowiskach - wyjaśnia, dlaczego np. parzydełkowce nie mają narządów wydalniczych
49–50. Budowa i funkcjonowanie układu moczowego	<i>Uczeń:</i> - wymienia funkcje układu moczowego - podaje nazwy zbędnych produktów przemiany materii - wymienia drogi usuwania zbędnych produktów metabolizmu - wskazuje na schematach elementy układu moczowego i podaje ich nazwy - podaje nazwy procesów zachodzących w nerkach podczas powstawania moczu - określa lokalizację ośro-	<i>Uczeń:</i> - przedstawia istotę procesu wydalania - charakteryzuje narządy układu moczowego - omawia budowę anatomiczną nerki - opisuje na podstawie schematu cykl mocznikowy - charakteryzuje procesy zachodzące w nefronie - wymienia drogi wydalania zbędnych produktów przemiany materii - omawia proces powstawania moczu - omawia kontrolę hormonalną wydalanego moczu	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, dlaczego cykl mocznikowy jest procesem anabolicznym - porównuje sposoby wydalania trzech głównych produktów metabolizmu: amoniaku, dwutlenku węgla i nadmiaru wody - omawia budowę i funkcje nefronu - porównuje procesy zachodzące w nefronie - przedstawia znaczenie cyklu mocznikowego w utrzymaniu homeostazy	<i>Uczeń:</i> - wskazuje przystosowania w budowie układu moczowego do pełnienia swoich funkcji - omawia mechanizm wydalania moczu - wyjaśnia regulację poziomu wody we krwi i objętość wydalanego moczu - analizuje wpływ hormonów na funkcjonowanie nerek - charakteryzuje wewnętrznywzrostnicze funkcje nerek - opisuje rolę hormonów	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, jaką rolę odgrywa układ moczowy w utrzymywaniu homeostazy - wyjaśnia mechanizm regulacji poziomu wody we krwi i w wydalonym moczu oraz wskazuje na rolę układu hormonalnego w tym mechanizmie - wyjaśnia, jak powstaje mocz hipertoniczny, uwzględniając budowę pętli nefronu

	ka wydalania • podaje nazwy oraz miejsce powstawania i wydzielania hormonów regulujących produkcję moczu • podaje nazwę hormonów produkowanych przez nerki i podaje ich rolę • wymienia nazwy składników moczu pierwotnego i moczu ostatecznego • wyróżnia substraty i produkty cyklu mocznikowego	przez wazopresynę i aldosteron • charakteryzuje hormony wydzielane przez nerki (renina, erytropoetyna) • analizuje na podstawie schematu przebieg cyklu mocznikowego • omawia regulację nerwową wydalania moczu • podaje sytuacje, w których objętość moczu może być zmniejszona	• porównuje skład i ilość moczu pierwotnego ze składem i ilością moczu ostatecznego • wyjaśnia, jaką rolę odgrywają nerki w osmoregulacji • porównuje resorpcję zwrotną z procesem sekrecji	w utrzymaniu równowagi wodnej organizmu	
51. Choroby układu moczowego	<i>Uczeń:</i> • wymienia metody diagnozowania chorób układu moczowego (USG jamy brzusznej, urografia, badania moczu) • analizuje wyniki badania składu moczu zdrowego człowieka • wymienia choroby układu moczowego (zakażenie dróg moczowych, kamica nerkowa, niewydolność nerek) • wymienia przyczyny chorób układu moczowego • przedstawia cel stosowania dializy • podaje zasady profilaktyki chorób układu moczowego	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje metody diagnozowania chorób układu moczowego • wymienia cechy moczu zdrowego człowieka • omawia zasady higieny układu moczowego	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje najczęstsze choroby układu moczowego • ocenia znaczenie dializy jako metody postępowania medycznego przy niewydolności nerek • wymienia składniki moczu, które mogą wskazywać na chorobę lub uszkodzenie nerek • omawia przyczyny, diagnostykę i profilaktykę chorób nerek	<i>Uczeń:</i> • rozpoznaje objawy chorób układu moczowego • wyjaśnia, na czym polegają hemodializa i dializa otrzewnowa	<i>Uczeń:</i> • dowodzi dużego znaczenia badań moczu w diagnostyce chorób nerek • uzasadnia na podstawie różnych źródeł, że mocz może być wykorzystywany do stawiania szybkich diagnoz, np. potwierdzania ciąży
52. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Układ moczowy”					
Rozdział 8. Układ nerwowy					

53. Układ nerwowy u zwierząt	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>odruch, łuk odruchowy</i> • przedstawia typy układów nerwowych bezkręgowców • omawia budowę i funkcje poszczególnych elementów budowy mózgu kręgowców • podaje rodzaje odruchów	<i>Uczeń:</i> • przedstawia i wymienia cechy układów nerwowych bezkręgowców • porównuje odruchy warunkowe i bezwarunkowe • wskazuje tendencje ewolucyjne w budowie mózgu kręgowców • charakteryzuje budowę układu nerwowego strunowców	<i>Uczeń:</i> • porównuje układy nerwowe bezkręgowców • wyjaśnia, na czym polega proces cefalizacji • porównuje budowę mózgu kręgowców • podaje cechy budowy układu nerwowego głowonogów • rozróżnia i opisuje ośrodkowy i obwodowy układ nerwowy u kręgowców	<i>Uczeń:</i> • wymienia czynniki mające wpływ na budowę i stopień zaawansowania układu nerwowego • analizuje etapy ewolucji układu nerwowego bezkręgowców • porównuje odruchy obronne i zachowawcze z odruchami warunkowymi i bezwarunkowymi	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia przyczyny różnic w budowie układu nerwowego u zwierząt w zależności od trybu życia, np. między polipem a meduzą • wykazuje konieczność zmian ewolucyjnych w budowie układu nerwowego u zwierząt w zależności od symetrii ciała oraz ich przystosowań do środowiska, w którym żyją
54–55. Budowa i działanie układu nerwowego	<i>Uczeń:</i> • wymienia nazwy podstawowych elementów układu nerwowego • wymienia funkcje układu nerwowego • podaje nazwy i funkcje części neuronu • podaje funkcje komórek glejowych • podaje funkcję osłonki mielinowej • opisuje mechanizm przewodzenia impulsu nerwowego • podaje, co oznacza pobudliwość komórek nerwowych • definiuje pojęcia: <i>impuls nerwowy, polaryzacja, depolaryzacja, repolaryzacja, refrakcja</i> • opisuje na podstawie schematu budowę	<i>Uczeń:</i> • omawia ogólną budowę układu nerwowego • porównuje dendryty z aksonem • rozróżnia neurony pod względem funkcjonalnym (neurony czuciowe, neurony ruchowe, neurony pośredniczące) • charakteryzuje budowę synapsy chemicznej • wymienia cechy potencjału czynnościowego • opisuje sposób przekazywania impulsu nerwowego przez neurony • definiuje pojęcia: <i>potencjał spoczynkowy, potencjał czynnościowy</i> • omawia rolę neuroprzekazników pobudzających i neuroprzekazników hamujących	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje elementy neuronu i omawia ich funkcje • charakteryzuje komórki glejowe pod względem budowy, rodzajów i ich funkcji • odróżnia potencjał spoczynkowy od potencjału czynnościowego • wyjaśnia, na czym polegają: polaryzacja, depolaryzacja i repolaryzacja • omawia proces przekazywania impulsów nerwowych między komórkami • wyjaśnia funkcjonowanie synapsy chemicznej i synapsy elektrycznej	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje różnice między synapsą chemiczną a synapsą elektryczną • klasyfikuje i opisuje neuroprzekazniki • wskazuje różnice między polaryzacją a repolaryzacją • porównuje budowę oraz szybkość przewodzenia włókien mielinowych i bezmielinowych • przedstawia znaczenie pompy sodowo-potasowej w funkcjonowaniu neuronu i przesyłaniu impulsu nerwowego	<i>Uczeń:</i> • wykazuje związek budowy neuronu z funkcją przewodzenia impulsu nerwowego • omawia funkcjonowanie pompy sodowo-potasowej podczas przesyłania impulsu nerwowego

	i działanie synapsy chemicznej i elektrycznej wymienia przykłady neuroprzekazników				
56. Ośrodkowy układ nerwowy	<i>Uczeń:</i> - podaje nazwy elementów ośrodkowego układu nerwowego - wymienia funkcje mózgowia - wymienia nazwy płatów mózgowych i wskazuje na schemacie ich położenie - przedstawia budowę i rolę rdzenia kręgowego na podstawie schematu - przedstawia rolę płynu mózgowo-rdzeniowego i opon mózgowych - podaje funkcje układu limbicznego	<i>Uczeń:</i> - omawia budowę ośrodkowego układu nerwowego - omawia rolę poszczególnych części mózgowia - klasyfikuje mózgowie ze względu na przebieg rozwoju zarodkowego, a także stosuje podział medyczny mózgowia - rozróżnia płaty w korze mózgowej - charakteryzuje budowę i funkcję rdzenia kręgowego - porównuje położenie istoty szarej z położeniem istoty białej w mózgowiu i rdzeniu kręgowym - omawia funkcje mózdzku	<i>Uczeń:</i> - wyказuje, że mózg jest częścią mózgowia - charakteryzuje poszczególne części mózgowia - określa rolę płynu mózgowo-rdzeniowego i opon mózgowych - charakteryzuje pod względem budowy i funkcji układ limbiczny	<i>Uczeń:</i> - porównuje mózg i rdzeń kręgowy pod względem budowy i pełnionych funkcji - lokalizuje położenie oraz wyjaśnia funkcje ośrodków korowych	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia na podstawie różnych źródeł, dlaczego istota szara i istota biała są ułożone odmiennie w mózgu i w rdzeniu kręgowym - weryfikuje na podstawie różnych źródeł, w tym danych z czasopism popularnonaukowych, prawdziwość stwierdzenia, że mózg wykorzystuje tylko 10% swoich możliwości
57–58. Obwodowy układ nerwowy	<i>Uczeń:</i> - przedstawia budowę i funkcje obwodowego układu nerwowego - wymienia rodzaje nerwów wyróżnione ze względu na kierunek przewodzenia informacji (nerwy ruchowe, nerwy czuciowe, nerwy mieszane) - wymienia i opisuje nerwy czaszkowe, nerwy rdzeniowe i zwoje nerwowe - omawia pamięć i jej ro-	<i>Uczeń:</i> - omawia budowę nerwu - przedstawia rolę nerwów czuciowych, nerwów ruchowych i nerwów mieszanych - rozróżnia nerwy czaszkowe i nerwy rdzeniowe - charakteryzuje elementy łuku odruchowego - opisuje przebieg reakcji odruchowej na podstawie schematu - porównuje rodzaje pamięci	<i>Uczeń:</i> - analizuje przebieg reakcji odruchowej - porównuje odruchy warunkowe z odruchami bezwarunkowymi - dzieli odruchy na warunkowe i bezwarunkowe - opisuje drogę, którą pokonuje impuls w łuku odruchowym w dowolnej sytuacji, np. po ukłuciu palca igłą - wyjaśnia, w jaki sposób można wyrobić w sobie	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, w jaki sposób powstaje odruch warunkowy - dowodzi znaczenia odruchów warunkowych w uczeniu się - porównuje odruchy monosynaptyczne z odruchami polisynaptycznymi - wyjaśnia, jakie znaczenie mają dla człowieka odruchy mrugania i zmiany wielkości źrenicy pod wpływem	<i>Uczeń:</i> - wyказuje, że powstanie odruchu warunkowego wymaga skojarzenia bodźca obojętnego z bodźcem kluczowym wywołującym odruch bezwarunkowy - planuje przebieg doświadczenia, którego celem będzie nauczanie psa, aby spał na swoim legowisku, a nie w łóżku dziecka

	dzaje - wymienia nazwy elementów łuku odruchowego - definiuje pojęcia: <i>nerw</i>, <i>odruchy bezwarunkowe</i>, <i>odruchy warunkowe</i> - przedstawia przykłady odruchów warunkowych i odruchów bezwarunkowych		odruch uczenia się	światła	podaje przykłady odruchów bezwarunkowych oraz wyjaśnia, jakie mają one znaczenie dla funkcjonowania człowieka
59. Autonomiczny układ nerwowy	<i>Uczeń:</i> - klasyfikuje części układu nerwowego pod względem funkcjonalnym - wymienia elementy i funkcje układu autonomicznego - podaje przykłady sytuacji, w których działa układ współczulny, oraz przykłady sytuacji, w których działa układ przywspółczulny - wymienia struktury układu autonomicznego	<i>Uczeń:</i> - rozróżnia somatyczny i autonomiczny układ nerwowy - omawia funkcje układu autonomicznego - wskazuje lokalizację struktur nerwowych autonomicznego układu - wyjaśnia, jakie znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania organizmu ma antagonistyczne działanie części współczulnej i części przywspółczulnej - wyjaśnia pojęcie <i>antagonizm czynnościowy</i>	<i>Uczeń:</i> - porównuje część współczulną autonomicznego układu nerwowego z częścią przywspółczulną tego układu pod względem budowy i funkcji - przedstawia rolę autonomicznego układu nerwowego w utrzymywaniu homeostazy - wskazuje różnice w budowie części współczulnej i części przywspółczulnej układu autonomicznego	<i>Uczeń:</i> - wykazuje antagonizm czynnościowy części współczulnej i części przywspółczulnej układu autonomicznego - podaje różnice w funkcjonowaniu układów somatycznego i autonomicznego - wyjaśnia, w jaki sposób układ współczulny przygotowuje organizm do wysiłku fizycznego	<i>Uczeń:</i> - ocenia aktywność części współczulnej i części przywspółczulnej w nietypowych sytuacjach oraz uzasadnia swoją ocenę - wyjaśnia, dlaczego przed stresującym wydarzeniem, np. egzaminem, nie ma się ochoty na spożywanie posiłku
60. Higiena i choroby układu nerwowego	<i>Uczeń:</i> - podaje zasady higieny układu nerwowego - przedstawia znaczenie snu dla organizmu - definiuje pojęcia: <i>uzależnienie</i>, <i>kryzys psychiczny</i>, <i>dopalacze</i> - wymienia konsekwencje uzależnienia się od substancji psychoaktywnych,	<i>Uczeń:</i> - podaje sposoby zmniejszania ryzyka powstawania uzależnień - ocenia znaczenie snu dla prawidłowego funkcjonowania organizmu - charakteryzuje fazy snu - wyjaśnia znaczenie wczesnej diagnostyki w ograniczaniu społecznych skutków chorób układu nerwowego	<i>Uczeń:</i> - omawia metody diagnozowania chorób układu nerwowego - wyjaśnia, na czym polega mechanizm powstawania uzależnienia - dowodzi, że uzależnienie to choroba układu nerwowego - charakteryzuje przyczyny	<i>Uczeń:</i> - przedstawia profilaktykę wybranych chorób układu nerwowego - wyjaśnia mechanizm powstawania uzależnienia - ocenia na podstawie zdobytych informacji słuszność stwierdzenia, że telefony komórkowe mają negatywny wpływ na funkcjonowanie	<i>Uczeń:</i> - wyszukuje na podstawie dostępnych źródeł informacje na temat czynników ryzyka wystąpienia schizofrenii i depresji - wyjaśnia, że uzależnienie to choroba układu nerwowego związana ze zwiększeniem poziomu dopaminy w tzw. układzie

	w tym dopalaczy • przedstawia wybrane choroby układu nerwowego (choroba Alzheimera, choroba Parkinsona, schizofrenia, depresja) • wymienia podstawowe metody diagnozowania chorób układu nerwowego: elektroencefalografia (EEG), tomografia komputerowa (TK), rezonans magnetyczny (MRI)	wego • charakteryzuje reakcję organizmu zwaną kryzysem psychicznym (załamaniem nerwowym)	i objawy wybranych chorób układu nerwowego • porównuje przebieg choroby Parkinsona z przebiegiem choroby Alzheimera	układu nerwowego	nagrody, a także omawia wpływ uzależnień na organizm
61. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Układ nerwowy”					
Rozdział 9. Narządy zmysłów					
62. Narządy zmysłów u zwierząt	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>receptor, adaptacja oka, akomodacja oka</i> • klasyfikuje receptory ze względu na rodzaj odbieranego bodźca • wymienia narządy zmysłów u zwierząt i podaje ich funkcje • podaje narządy równowagi bezkręgowców i kręgowców	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje poszczególne receptory • wskazuje kryterium podziału receptorów • przedstawia etapy ewolucji oka prostego • omawia zmysł dotyku, w tym charakteryzuje linię boczną u ryb	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje narządy zmysłów zwierząt pod względem budowy i funkcji • wyjaśnia, w jaki sposób funkcjonuje zmysł słuchu i równowagi • wskazuje lokalizację receptorów odpowiedzialnych za odbiór wrażeń słuchowych	<i>Uczeń:</i> • porównuje budowę oka pęcherzykowego bezkręgowców z budową oka kręgowców • porównuje narządy równowagi bezkręgowców z narządami równowagi kręgowców	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia, dlaczego większość narządów zmysłów u zwierząt znajduje się w przednim odcinku ciała
63–64. Budowa i działanie narządu wzroku	<i>Uczeń:</i> • wymienia elementy oka • wymienia elementy gałki ocznej • wymienia elementy aparatu ochronnego gałki ocznej • określa funkcje poszczególnych elementów narządu wzroku	<i>Uczeń:</i> • wymienia funkcje oka • omawia budowę anatomiczną gałki ocznej • przedstawia drogę, którą pokonuje światło w gałce ocznej • omawia drogę impulsu nerwowego od siatkówki do ośrodka wzroku w ko-	<i>Uczeń:</i> • wskazuje kryterium podziału receptorów • omawia funkcje elementów gałki ocznej • porównuje pręciki z czopkami • charakteryzuje wady wzroku i sposoby ich korekcji	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia znaczenie widzenia dwuocznego • charakteryzuje wybrane choroby wzroku • wyjaśnia, dlaczego człowiek może widzieć przestrzennie • wskazuje i wyjaśnia różnice między akomo-	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia mechanizm widzenia • wyjaśnia procesy chemiczne zachodzące w fotoreceptorach • określa, dzięki czemu jest możliwe widzenie barwne

	- definiuje pojęcie <i>akomodacja</i> - wymienia nazwy wad wzroku - wymienia przykłady chorób i zaburzeń widzenia (jaskra, zaćma, zwyrodnienie plamki, daltonizm) - wskazuje podstawowe zasady higieny wzroku	rze mózgowej - wymienia cechy obrazu powstającego na siatkówce - wyjaśnia, na czym polega akomodacja oka - nazywa barwniki światłoczułe w pręcikach i czopkach - opisuje na podstawie schematu procesy chemiczne zachodzące w fotoreceptorach - wymienia przyczyny wad wzroku - omawia sposoby korygowania wad wzroku	- na podstawie dostępnych źródeł podaje produkty, które powinny być spożywane przez osoby pracujące przez długi czas przed monitorem - uzasadnia, że właściwa dieta, właściwe oświetlenie, unikanie zanieczyszczeń pyłowych oraz inne czynniki mają istotny wpływ dla utrzymywania narządu wzroku w dobrej kondycji	dacją a adaptacją oka wyjaśnia, na czym polegają wady wzroku: krótkowzroczność, dalekowzroczność i astygmatyzm, oraz przedstawia sposoby ich korekcji	
65. Ucho – narząd zmysłu słuchu i równowagi	<i>Uczeń:</i> - wymienia elementy budowy ucha - przedstawia drogę, którą pokonuje dźwięk w uchu - przedstawia budowę narządu równowagi - określa podstawowe funkcje elementów narządu zmysłu słuchu i zmysłu równowagi - wymienia negatywne skutki oddziaływania hałasu na funkcjonowanie organizmu	<i>Uczeń:</i> - opisuje elementy budowy ucha - charakteryzuje budowę i funkcję narządu równowagi - omawia wpływ hałasu na zdrowia - rozdziela i opisuje ucho zewnętrzne, ucho środkowe oraz ucho wewnętrzne - opisuje drogę fal dźwiękowych w uchu - omawia drogę impulsu nerwowego prowadzącą do powstania wrażeń słuchowych - przedstawia konsekwencje, jakie ma dla zdrowia człowieka częste słuchanie dźwięków przekraczających 90 dB	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje elementy ucha pod względem budowy i pełnionych funkcji - omawia mechanizm powstawania wrażeń słuchowych - wyjaśnia, dlaczego człowiek może słyszeć - wyjaśnia zasadę działania narządu równowagi - charakteryzuje zakres wrażliwości ludzkiego słuchu, uwzględniając wysokość oraz natężenie rejestrowanych dźwięków - określa zakres częstotliwości dźwięku, na który reaguje ludzkie ucho	<i>Uczeń:</i> - wykazuje, że receptory słuchu i równowagi są mechanoreceptorami - opisuje działanie narządu równowagi podczas ruchu w płaszczyźnie pionowej oraz w płaszczyźnie poziomej - wyjaśnia, w jaki sposób trąbka słuchowa wyrównuje ciśnienie po obu stronach błony bębenkowej	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, w jaki sposób działa narząd równowagi, gdy człowiek pochyla się i gdy wykonuje ruchy obrotowe - wykazuje, w jaki sposób narząd równowagi reaguje w nietypowych sytuacjach - wyjaśnia, w jaki sposób płyn wypełniający kanały półkoliste generuje powstawanie bodźców przekształcanych w impulsy nerwowe
66. Narządy smaku oraz węchu	<i>Uczeń:</i> przedstawia budowę na-	<i>Uczeń:</i> wyjaśnia biologiczne zna-	<i>Uczeń:</i> wyjaśnia, w jaki sposób	<i>Uczeń:</i> wykazuje związek mię-	<i>Uczeń:</i> planuje i przeprowa-

	rzędu smaku • przedstawia podstawowe funkcje narządu smaku • wymienia nazwy pięciu podstawowych smaków odczuwanych przez człowieka • przedstawia budowę narządu węchu • wymienia funkcje narządu węchu	czenie zmysłów smaku i węchu • charakteryzuje budowę narządów smaku i węchu	powstają wrażenia smakowe i zapachowe • charakteryzuje budowę narządów smaku i węchu • opisuje mechanizm powstawania wrażeń węchowych i smakowych • wykazuje znaczenie zmysłów węchu i smaku w ochronie organizmu przed zagrożeniami, np. przed zatruciem drogą oddechową lub drogą pokarmową	dzy budową narządów smaku i węchu a ich funkcjami • dowodzi, że komórki zmysłowe występujące w narządach smaku i węchu należą do chemoreceptorów • wyjaśnia znaczenie adaptacyjne narządu węchu	dza obserwację dotyczącą współdziałania narządu smaku z narządem węchu (z wykorzystaniem np. musów owocowo-warzywnych) oraz formułuje wnioski na podstawie uzyskanych wyników obserwacji
--	---	---	---	--	--

67. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Narządy zmysłów”

Rozdział 10. Układ hormonalny

68. Układ hormonalny u zwierząt	<i>Uczeń:</i> • podaje znaczenie układu hormonalnego u zwierząt • definiuje pojęcia: <i>hormon, gruczoł dokrewny, gruczoły egzokrynne i endokrynne, feromony</i> • podaje nazwy hormonów odpowiadających za przeobrażenia u owadów	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje gruczoły endokrynne i egzokrynne • omawia na podstawie schematu regulację hormonalną przeobrażenia zupełnego u owadów • porównuje działanie układu nerwowego z działaniem układu hormonalnego	<i>Uczeń:</i> • przedstawia różnicę między funkcją gruczołu zewnątrzwydzielniczego a funkcją gruczołu wewnątrzwydzielniczego • charakteryzuje działanie feromonów	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia różnice między gruczołami endokrynnymi a gruczołami egzokrynnymi • wyjaśnia różnice między sposobem przekazywania informacji w układzie nerwowym i układzie hormonalnym	<i>Uczeń:</i> • dowodzi współdziałania różnych hormonów w regulacji hormonalnej przeobrażenia zupełnego u owadów
69–70. Budowa i rola układu hormonalnego	<i>Uczeń:</i> • przedstawia budowę układu hormonalnego • określa położenie gruczołów dokrewnych • dzieli gruczoły na wewnątrzwydzielnicze i zewnątrzwydzielnicze • wymienia gruczoły dokrewne • wymienia sposoby działania hormonów (auto-	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje gruczoły dokrewne • przedstawia rolę hormonów tkankowych na przykładzie erytropoetyny, gastryny i histaminy • opisuje sposoby działania hormonów • przedstawia działanie hormonów steroidowych i działanie hormonów nie-	<i>Uczeń:</i> • porównuje sposoby działania hormonów • stosuje kryterium podziału hormonów ze względu na ich budowę chemiczną i ze względu na miejsce i zakres działania • klasyfikuje hormony ze względu na ich sposób działania • klasyfikuje hormony na	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia przyczyny różnic między działaniem hormonów steroidowych a działaniem hormonów niesteroidowych • przyporządkowuje hormony odpowiednim gruczołom na podstawie przedstawionych funkcji • wyjaśnia rolę podwzgó-	<i>Uczeń:</i> • dowodzi współdziałania różnych hormonów w regulacji tempa metabolizmu, rytmu dobowego i wzrostu organizmu • wyjaśnia na podstawie dostępnych źródeł, w jaki sposób współdziałanie hormonów wpływa

	krynne, parakrynne, endokrynne, neurokrynne) • dzieli hormony na steroidowe i niesteroidowe oraz na hormony o działaniu ogólnym i hormony tkankowe • wymienia nazwy hormonów wydzielanych przez poszczególne gruczoły dokrewne • przyporządkowuje nazwy hormonów odpowiednim gruczołom dokrewnym	steroidowych • przedstawia rolę poszczególnych hormonów • wymienia funkcje podwzgórza i przysadki w utrzymaniu homeostazy • przedstawia trzustkę jako gruczoł o podwójnym działaniu	takie, których stężenie we krwi ulega znacznym wahaniom, oraz takie, których stężenie we krwi jest utrzymywane na względnie stałym poziomie • przedstawia mechanizm działania hormonów białkowych i steroidowych • wyjaśnia mechanizm działania hormonów na osi: podwzgórze – przysadka – tkanka docelowa	rza i przysadki w utrzymaniu homeostazy • wskazuje i analizuje wpływ danych hormonów w regulacji rytmu dobowego, tempa metabolizmu i wzrostu organizmu	na utrzymywanie homeostazy
71. Regulacja wydzielania hormonów	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcie <i>ujemne sprzężenie zwrotne</i> • wymienia nazwy hormonów przysadki i podaje ich funkcje • wyjaśnia, jakie znaczenie dla funkcjonowania organizmu mają hormony tropowe • przedstawia na podstawie schematu antagonistyczne działanie hormonów • wymienia funkcje i przykłady hormonów uwalniających (liberyny) i hormonów hamujących (statyny)	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, na czym polega antagonistyczne działanie hormonów • podaje przykłady hormonów działających antagonistycznie • omawia na podstawie schematu mechanizmu ujemnego sprzężenia zwrotnego na przykładzie regulacji poziomu hormonów tarczycy, kory nadnerczy i gonad	<i>Uczeń:</i> • omawia działanie hormonów podwzgórza i przysadki • wyjaśnia antagonistyczne działanie hormonów na przykładzie insuliny i glukagonu oraz kalcytoniny i parathormonu • analizuje mechanizm ujemnego sprzężenia zwrotnego na przykładzie regulacji wydzielania hormonów tarczycy, kory nadnerczy i gonad • porównuje działanie układu hormonalnego z działaniem układu nerwowego	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, że podwzgórze i przysadka odgrywają nadrzędną rolę w regulacji hormonalnej • uzasadnia, że poziomy glukozy i poziom wapnia we krwi muszą podlegać ścisłej regulacji, uwzględniając funkcje glukozy i wapnia w organizmie	<i>Uczeń:</i> • dowodzi istnienia związku między układem dokrewnym a układem nerwowym oraz wyjaśnia rolę tych układów w utrzymywaniu homeostazy • wykazuje, które z właściwości przysadki pozwalają uznać ją za gruczoł nadrzędny wobec pozostałych gruczołów dokrewnych
72. Nadczynność i niedoczynność gruczołów dokrewnych. Stres	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>nadczynność gruczołu, niedoczynność gruczołu, stres, stresory</i> • wymienia nazwy chorób	<i>Uczeń:</i> • przedstawia objawy nadczynności i niedoczynności wybranych gruczołów wydzielania wewnętrznego	<i>Uczeń:</i> • omawia diagnostykę i sposób leczenia zaburzeń układu hormonalnego • charakteryzuje wybrane	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje typy cukrzycy i omawia jej skutki • wyjaśnia, jaką rolę odgrywa podwzgórze	<i>Uczeń:</i> • na podstawie dostępnych źródeł wyjaśnia zmiany, które zachodzą w organizmie podczas krótkotrwałego

	wynikających z niedoboru lub nadmiaru wybranych hormonów • przedstawia profilaktykę i objawy cukrzycy • wymienia różne typy stresorów • podaje wybrane choroby układu hormonalnego (choroba Hashimoto, akromegalia, choroba Gravesa–Basedowa, tężyczka, gigantyzm, karłowatość, choroba Addisona, zespół Cushinga) • podaje sposoby radzenia sobie ze stresem	• opisuje typy cukrzycy • wyjaśnia metody diagnostyki i profilaktyki cukrzycy • porównuje cukrzycę typu I z cukrzycą typu II • proponuje inne niż wymienione w podręczniku sposoby radzenia sobie ze stresem	choroby układu hormonalnego • porównuje stres krótkotrwały ze stresem długotrwałym • charakteryzuje przebieg reakcji stresowej	w reakcji stresowej • opisuje możliwe skutki zaburzeń wydzielania wybranych hormonów	i długotrwałego stresu
--	---	---	--	---	-------------------------------

73. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Układ hormonalny”

Rozdział 11. Rozmnażanie i rozwój

74–75. Rozmnażanie i rozwój u zwierząt	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, na czym polega rozmnażanie bezpłciowe i rozmnażanie płciowe zwierząt • wymienia sposoby rozmnażania bezpłciowego i podaje przykłady grup zwierząt, u których one występują • definiuje pojęcia: <i>rozdzielność płciowa</i>, <i>obojność</i> (<i>hermafrodytyzm</i>), <i>dymorfizm płciowy</i>, <i>ontogeneza</i> • wskazuje różnice między żywicielem pośrednim a żywicielem ostatecznym	<i>Uczeń:</i> • określa wady i zalety rozmnażania bezpłciowego • porównuje zapłodnienie zewnętrzne z zapłodnieniem wewnętrznym • przedstawia istotę rozmnażania płciowego • przedstawia rolę błon płodowych w rozwoju zarodkowym • wyjaśnia, na czym polegają zapłodnienie krzyżowe i samozapłodnienie, oraz podaje przykłady zwierząt, u których zachodzą te procesy • porównuje systemy rozrodcze (poligamia, monogamia)	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje sposoby rozmnażania bezpłciowego • wyjaśnia, dlaczego u pasożytów wewnętrznych i zwierząt mało ruchliwych występuje obojność • wyjaśnia, na czym polega partenogeneza (dzieńworództwo) i heterogonia • charakteryzuje kolejne etapy rozwoju zarodkowego organizmu • wskazuje kryterium podziału zwierząt na pierwotne i wtórne	<i>Uczeń:</i> • porównuje etapy rozwoju zarodkowego zwierząt pierwotnych i wtórnych • wyjaśnia różnice między rozwojem prostym a rozwojem złożonym • porównuje przeobrażenie zupełne z przeobrażeniem niezupełnym u owadów, uwzględniając rolę poczwarki • wymienia przykłady zwierząt będących hermafrodytami	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia znaczenie rozmnażania płciowego i bezpłciowego w odniesieniu do zmienności genetycznej • wykazuje związek między ilością żółtka w jajach a typem rozrodu u zwierząt • dowodzi, że błony płodowe są najważniejszą adaptacją owadów do środowiska lądowego
--	---	--	--	--	---

	- wymienia etapy rozwoju zarodkowego organizmu - wymienia przykłady zwierząt o rozwoju prostym i złożonym - wymienia rodzaje bruzdkowania - wymienia błony płodowe - klasyfikuje jaja ze względu na ilość i rozmieszczenie żółtka	gamia) charakteryzuje zwierzęta jajorodne, jajożyworodne i żyworodne oraz podaje ich przykłady	- charakteryzuje przebieg bruzdkowania w zależności od rodzaju jaj i podaje przykłady zwierząt, u których ono występuje - omawia sposób powstania wtórnej jamy ciała u pierwoustych i wtóroustych - porównuje przebieg rozwoju prostego z przebiegiem rozwoju złożonego		
76. Budowa i funkcje męskich narządów rozrodczych	<i>Uczeń:</i> - wymienia nazwy elementów męskiego układu rozrodczego - wymienia funkcje męskich narządów płciowych - przedstawia budowę elementów męskiego układu rozrodczego - definiuje pojęcia: <i>ejakulat, kapacytacja, erekcja, ejakulacja, nasienie</i> - wymienia etapy spermatogenezy - przedstawia budowę i funkcję plemnika	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje budowę i funkcje męskich narządów rozrodczych - rozpoznaje na schemacie elementy męskiego układu rozrodczego - wymienia gruczoły dodatkowe (pęcherzyki nasienne, gruczoł krokowy, gruczoły opuszkowo-cewkowe) - omawia budowę plemnika - wyjaśnia funkcje testosteronu w organizmie mężczyzny	<i>Uczeń:</i> - omawia budowę poszczególnych elementów męskiego układu rozrodczego - omawia przebieg spermatogenezy - określa funkcje elementów budujących plemnik - omawia rolę poszczególnych gruczołów dodatkowych w produkcji składników nasienia - wskazuje różnice między spermatogonium a plemnikiem	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia znaczenie budowy i funkcji prącia w dostarczaniu plemników do organizmu kobiecy - wyjaśnia, dlaczego jądra są zarówno gonadami, jak i narządami wydzielania wewnętrznego - określa i uzasadnia, który z podziałów zachodzących podczas spermatogenezy – mitozę czy mejozę – zapewnia różnorodność genetyczną potomstwa	<i>Uczeń:</i> - uzasadnia związek między budową męskich narządów płciowych a ich funkcją - wyjaśnia, jakie zmiany w ilości DNA zachodzą w męskich komórkach płciowych podczas spermatogenezy
77–78. Budowa i funkcje żeńskich narządów rozrodczych	<i>Uczeń:</i> - przedstawia funkcje żeńskiego układu rozrodczego - wymienia nazwy elementów budujących żeński układ rozrodczy - definiuje pojęcia: <i>oogeneza, menopauza</i> - podaje budowę oocyty	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje budowę i funkcje żeńskich narządów rozrodczych - rozdziela zewnętrzne i wewnętrzne narządy żeńskiego układu rozrodczego - rozpoznaje na schemacie elementy żeńskiego układu rozrodczego	<i>Uczeń:</i> - omawia budowę poszczególnych elementów żeńskiego układu rozrodczego - charakteryzuje przebieg oogenezy - wyjaśnia, w jaki sposób żeński układ rozrodczy jest przystosowany do ciąży i porodu	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, na czym polega hormonalna regulacja cyklu miesięcznego - opisuje zmiany, które zachodzą w jajniku i w macicy podczas poszczególnych faz cyklu miesięcznego - wyjaśnia rolę synte-	<i>Uczeń:</i> - uzasadnia związek między budową a funkcjami żeńskich narządów płciowych - porównuje oogenezę ze spermatogenezą - wyjaśnia, dlaczego podczas oogenezy w żeńskich komórkach płciowych zmie-

	II rzędu - wymienia fazy cyklu menstruacyjnego - wymienia nazwy hormonów regulujących przebieg cyklu menstruacyjnego	- wymienia fazy oogenezy - wyjaśnia funkcje żeńskich hormonów płciowych - wymienia objawy menopauzy	- przedstawia zmiany zachodzące w błonie śluzowej macicy w czasie cyklu miesięczkowego - określa zmiany zachodzące w jajnikach w czasie cyklu miesięczkowego - wyjaśnia rolę hormonów w regulacji cyklu miesięczkowego	tycznych żeńskich hormonów płciowych w regulacji cyklu miesięczkowego wskazuje różnice i podobieństwa w przebiegu powstawania męskich i żeńskich gamet	nia się ilość DNA
79. Rozwój człowieka. Metody antykoncepcji	<i>Uczeń:</i> - definiuje pojęcia: <i>zapłodnienie, implantacja</i> - wymienia nazwy etapów rozwoju zarodkowego i rozwoju płodowego - wymienia nazwy błon płodowych - wymienia funkcje łożyska - wymienia zmiany zachodzące w organizmie kobiety w okresie ciąży - wymienia czynniki wpływające na przebieg ciąży - wymienia nazwy badań prenatalnych (USG, badanie krwi, amniopunkcja) - wymienia etapy rozwoju postnatalnego - wymienia naturalne i sztuczne metody antykoncepcji - wymienia skutki wydłużania się okresu starości	<i>Uczeń:</i> - omawia wędrówkę plemników w drogach rodnych kobiety - opisuje znaczenie i przebieg zapłodnienia - opisuje przebieg okresu zarodkowego i okresu płodowego - określa funkcje błon płodowych - omawia znaczenie łożyska i błon płodowych w rozwoju prenatalnym - wymienia substancje, które są transportowane przez łożysko - ocenia znaczenie diagnostyki prenatalnej - charakteryzuje etapy rozwoju postnatalnego - omawia czynniki wewnętrzne i czynniki zewnętrzne wpływające na przebieg ciąży	<i>Uczeń:</i> - omawia przebieg zapłodnienia - charakteryzuje rozwój zarodkowy i płodowy - omawia przebieg implantacji zarodka - opisuje rolę łożyska jako gruczołu dokrewnego - ocenia znaczenie bariery, którą tworzy łożysko - charakteryzuje etapy porodu - przedstawia działania, dzięki którym można ograniczyć negatywne skutki wydłużającego się okresu starości - wskazuje różnice między naturalnymi metodami antykoncepcji a sztucznymi metodami antykoncepcji - wyjaśnia rolę antykoncepcji	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia istotę i znaczenie badań prenatalnych - porządkuje informacje z różnych źródeł dotyczące stosowania właściwej diety i prowadzenia odpowiedniego stylu życia przez kobietę w czasie ciąży - przedstawia istotę oraz wybrane przyczyny niepłodności	<i>Uczeń:</i> - przedstawia propozycje obniżenia kosztów społecznych związanych z wydłużającym się okresem starości - podaje argumenty przemawiające za wykonywaniem badań prenatalnych
80. Higiena i choroby układu rozrodczego	<i>Uczeń:</i> wymienia zasady higieny układu rozrodczego	<i>Uczeń:</i> ocenia zagrożenia wynikające z zakażenia chorobą	<i>Uczeń:</i> charakteryzuje wybrane choroby układu rozrodczego	<i>Uczeń:</i> omawia metody diagnozowania, leczenia	<i>Uczeń:</i> wykazuje znaczenie, jakie dla zachowania

	- wymienia metody diagnozowania chorób układu rozrodczego - wymienia i opisuje nazwy chorób nowotworowych układu rozrodczego (rak piersi, rak jajnika, rak jądra, rak szyjki macicy, przerost i rak prostaty) - wymienia i opisuje choroby układu rozrodczego przenoszone drogą płciową: kiła, rzeżączka, chlamydia, rzęsistkowica, grzybice narządów płciowych, zakażenie wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV) - wymienia zasady zapobiegania rozprzestrzenianiu się chorób przenoszonych drogą płciową - wymienia zasady profilaktyki raka piersi u kobiet i raka prostaty u mężczyzn	mi przenoszonymi drogą płciową - charakteryzuje metody diagnozowania chorób układu rozrodczego - przyporządkowuje chorobom układu rozrodczego źródła ich zakażenia - przedstawia profilaktykę raka jąder i przerostu gruczołu krokowego	czego - przedstawia działania, które pozwalają ustrzec się przed chorobami przenoszonymi drogą płciową - wyjaśnia, dlaczego jednym z objawów przerostu prostaty są trudności z oddawaniem moczu - opisuje metody diagnostyczne, które umożliwiają wykrycie rzęsistkowicy, raka piersi i raka prostaty	i profilaktyki raka szyjki macicy konstruuje zalecenia dotyczące przestrzegania zasad higieny intymnych	zdrowia mają regularne wizyty kobiet u ginekologa, a mężczyzn – u urologa podaje argumenty przemawiające za przeprowadzaniem częstych badań kontrolnych, dzięki którym można wykryć chorobę nowotworową w stadium, w którym prawdopodobieństwo jej wyleczenia jest bardzo wysokie
81. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Rozmnażanie i rozwój”					

Wymagania edukacyjne z chemii dla klasy trzeciej szkoły ponadpodstawowej – zakres rozszerzony

1. Charakterystyka pierwiastków i związków chemicznych

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: – określa budowę atomów wodoru i helu na podstawie ich położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych – określa budowę atomu sodu na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne sodu – zapisuje wzory najważniejszych związków sodu (NaOH, NaCl) – określa budowę atomu wapnia na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych – określa budowę atomu glinu na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne glinu – wyjaśnia, na czym polega pasywacja glinu, i wymienia zastosowania tego procesu – definiuje pojęcie <i>amfoteryczność</i> na przykładzie wodorotlenku glinu – określa budowę atomu krzemu na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych – wymienia zastosowania krzemu, wiedząc, że jest on półprzewodnikiem – zapisuje wzór i nazwę systematyczną związku krzemu, który jest głównym składnikiem piasku – wyjaśnia, czym jest powietrze, i wymienia jego najważniejsze składniki – określa budowę atomu tlenu na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych	Uczeń: – przeprowadza doświadczenie chemiczne <i>Badanie właściwości sodu</i> oraz formułuje wniosek – przeprowadza doświadczenie chemiczne <i>Reakcja sodu z wodą</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – omawia właściwości fizyczne i chemiczne sodu na podstawie przeprowadzonych doświadczeń chemicznych oraz położenia tego pierwiastka chemicznego w układzie okresowym – zapisuje wzory i nazwy systematyczne najważniejszych związków sodu (m.in. NaNO₃) oraz omawia ich właściwości – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne wapnia na podstawie znajomości jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych oraz przeprowadzonych doświadczeń chemicznych – zapisuje wzory i nazwy chemiczne wybranych związków wapnia (CaCO₃, CaSO₄ · 2 H₂O, CaO, Ca(OH)₂) oraz omawia ich właściwości – omawia właściwości fizyczne i chemiczne glinu na podstawie przeprowadzonych doświadczeń chemicznych oraz położenia tego pierwiastka w układzie okresowym – wyjaśnia pojęcie pasywacji oraz rolę, jaką odgrywa ten proces w przemyśle materiałów konstrukcyjnych – wyjaśnia, na czym polega amfoteryczność wodorotlenku glinu, zapisując odpowiednie równania reakcji chemicznych – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne krzemu na podstawie położenia	Uczeń: – omawia podobieństwa i różnice właściwości metali i niemetałów na podstawie ich położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Działanie roztworów mocnych kwasów na glin</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Pasywacja glinu w kwasie azotowym(V)</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – porównuje budowę wodorowęglanu sodu i węglanu sodu – zapisuje równanie reakcji chemicznej otrzymywania węglanu sodu z wodorowęglanu sodu – wskazuje hydrat wśród podanych związków chemicznych oraz zapisuje równania reakcji prażenia tego hydratu – omawia właściwości krzemionki – omawia sposób otrzymywania oraz właściwości amoniaku i soli amonowych – zapisuje wzory ogólne tlenków, wodoroków, azotków i siarczków pierwiastków chemicznych bloku s – wyjaśnia, jak zmienia się charakter chemiczny pierwiastków bloku s – zapisuje wzory ogólne tlenków, kwasów tlenowych, kwasów beztlenowych oraz soli pierwiastków chemicznych bloku p – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie siarki plastycznej</i> i formułuje wniosek – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie</i>	Uczeń: – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie właściwości amoniaku</i> i zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie właściwości kwasu azotowego(V)</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – przewiduje podobieństwa i różnice właściwości sodu, wapnia, glinu, krzemu, tlenu, azotu, siarki i chloru na podstawie położenia tych pierwiastków w układzie okresowym – wyjaśnia różnicę między tlenkiem, nadtlentem i ponadtlenkiem – przewiduje i zapisuje wzór strukturalny nadtlenu sodu – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja chloru z sodem</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej w postaci cząsteczkowej i jonowej – rozróżnia tlenki obojętne, kwasowe, zasadowe i amfoteryczne wśród tlenków omawianych pierwiastków chemicznych – zapisuje równania reakcji chemicznych potwierdzające charakter chemiczny danego tlenku – omawia charakter chemiczny, aktywność chemiczną oraz elektroujemność pierwiastków bloku s i udowadnia, że właściwości te zmieniają się w ramach bloku – udowadnia, że właściwości związków chemicznych pierwiastków bloku s zmieniają się w ramach bloku – omawia charakter chemiczny, aktywność chemiczną oraz elektroujemność pierwiastków bloku p i udowadnia, że

– zapisuje równania reakcji spalania węgla, siarki i magnezu w tlenie – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne oraz zastosowania tlenu – wyjaśnia, na czym polega proces fotosyntezy i jaką rolę odgrywa w przyrodzie – określa budowę atomu azotu na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne azotu – zapisuje wzory najważniejszych związków azotu (kwasu azotowego(V), azotanów(V)) i wymienia ich zastosowania – określa budowę atomu siarki na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne siarki – zapisuje wzory najważniejszych związków siarki (tlenku siarki(IV), tlenku siarki(VI), kwasu siarkowego(VI) i siarczanów(VI)) – określa budowę atomu chloru na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych – zapisuje wzory najważniejszych związków chloru (kwasu chlorowodorowego i chlorków) – określa, jak zmienia się moc kwasów beztlenowych fluorowców wraz ze zwiększaniem się masy atomów fluorowców – podaje kryterium przynależności pierwiastków chemicznych do bloków <i>s</i>, <i>p</i>, <i>d</i> oraz <i>f</i> – wymienia nazwy i symbole chemiczne pierwiastków bloku <i>s</i> – wymienia właściwości fizyczne, chemiczne oraz zastosowania wodoru i helu – podaje wybrany sposób otrzymywania wodoru i zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – zapisuje wzór tlenu i wodorotlenku dowolnego pierwiastka chemicznego należącego do bloku <i>s</i> – wymienia nazwy i symbole chemiczne pierwiastków bloku <i>p</i>	tego pierwiastka w układzie okresowym – wymienia składniki powietrza i określa, które z nich są stałe, a które zmienne – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne tlenu oraz azotu na podstawie położenia tych pierwiastków w układzie okresowym – wyjaśnia zjawisko alotropii na przykładzie tlenu i omawia różnice we właściwościach odmian alotropowych tlenu – wyjaśnia, na czym polega proces skraplania gazów – przeprowadza doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie tlenu z manganianu(VII) potasu</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – przeprowadza doświadczenie chemiczne <i>Spalanie węgla, siarki i magnezu w tlenie</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – wyjaśnia rolę tlenu w przyrodzie – zapisuje wzory i nazwy systematyczne najważniejszych związków azotu i tlenu (N_2O_5, HNO_3, azotany(V)) – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne siarki na podstawie jej położenia w układzie okresowym pierwiastków oraz wyników przeprowadzonych doświadczeń chemicznych – wymienia odmiany alotropowe siarki – charakteryzuje wybrane związki siarki (SO_2, SO_3, H_2SO_4, siarczany(VI), H_2S, siarczki) – wyjaśnia pojęcie <i>higroskopijność</i> – wyjaśnia pojęcie <i>woda chlorowa</i> i omawia jej właściwości – przeprowadza doświadczenie chemiczne <i>Działanie chloru na substancje barwne</i> i formułuje wniosek – zapisuje równania reakcji chemicznych chloru z wybranymi metalami – wymienia właściwości fizyczne i chemiczne chloru na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków chemicznych oraz wyników	właściwości tlenku siarki(IV) i formułuje wniosek – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie właściwości stężonego roztworu kwasu siarkowego(VI)</i> i formułuje wniosek – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie siarkowodoru z siarczku żelaza(II) i kwasu chlorowodorowego</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – omawia właściwości tlenku siarki(IV) i stężonego roztworu kwasu siarkowego(VI) – omawia sposób otrzymywania siarkowodoru – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie aktywności chemicznej fluorowców</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – porównuje, jak zmieniają się aktywność chemiczna oraz właściwości utleniające fluorowców wraz ze zwiększaniem się ich liczby atomowej – wyjaśnia bierność chemiczną helowców – charakteryzuje pierwiastki bloku <i>p</i> pod względem tego, jak zmieniają się ich właściwości, elektroujemność, aktywność chemiczna i charakter chemiczny – wyjaśnia, dlaczego wodór, hel, litowce i berylłowce należą do pierwiastków chemicznych bloku <i>s</i> – porównuje, jak – w zależności od położenia danego pierwiastka chemicznego w grupie – zmienia się aktywność litowców i berylłowców – zapisuje strukturę elektronową pierwiastków chemicznych bloku <i>d</i> z uwzględnieniem promocji elektronu – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie wodorotlenku chromu(III)</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja wodorotlenku chromu(III) z kwasem i zasadą</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Utlenianie jonów chromu(III) nadtlenkiem</i>	właściwości te zmieniają się w ramach bloku – udowadnia, że właściwości związków chemicznych pierwiastków bloku <i>p</i> zmieniają się w ramach bloku – projektuje doświadczenie chemiczne umożliwiające zbadanie właściwości związków manganu, chromu, miedzi i żelaza – rozwiązuje chemografy o dużym stopniu trudności dotyczące pierwiastków chemicznych bloków <i>s</i>, <i>p</i> oraz <i>d</i> – omawia typowe właściwości chemiczne wodorków pierwiastków 17. grupy, z uwzględnieniem ich zachowania wobec wody i zasad – omawia kryterium przynależności pierwiastków chemicznych do bloku <i>f</i> – wyjaśnia pojęcia <i>lantanowce</i> i <i>aktynowce</i> – charakteryzuje lantanowce i aktynowce – wymienia zastosowania pierwiastków chemicznych bloku <i>f</i>
---	---	---	---

- wymienia właściwości fizyczne i chemiczne borowców oraz wzory tlenków borowców i podaje ich charakter chemiczny - wymienia właściwości fizyczne i chemiczne węglowców oraz wzory tlenków węglowców i podaje ich charakter chemiczny - wymienia właściwości fizyczne i chemiczne azotowców oraz przykładowe wzory tlenków, kwasów i soli azotowców - wymienia właściwości fizyczne i chemiczne tlenowców oraz przykładowe wzory związków tlenowców (tlenków, nadtlenków, siarczków i wodorków) - wymienia właściwości fizyczne i chemiczne fluorowców oraz przykładowe wzory związków fluorowców - określa, jak zmienia się aktywność chemiczna fluorowców wraz ze zwiększaniem się liczby atomowej - wymienia właściwości fizyczne i chemiczne helowców oraz omawia ich aktywność chemiczną - omawia, jak zmieniają się aktywność chemiczna i charakter chemiczny pierwiastków bloku <i>p</i> - wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne bloku <i>d</i> - zapisuje konfigurację elektronową atomów manganu i żelaza - zapisuje konfigurację elektronową atomów miedzi i chromu, uwzględniając promocję elektronu - zapisuje wzory i nazwy systematyczne związków chemicznych, które tworzy chrom - określa, od czego zależy charakter chemiczny związków chromu - zapisuje wzory i nazwy systematyczne związków chemicznych, które tworzy mangan - określa, od czego zależy charakter chemiczny związków manganu - omawia aktywność chemiczną żelaza na podstawie jego położenia w szeregu napięciowym metali - zapisuje wzory i nazwy systematyczne związków żelaza oraz wymienia ich	przeprowadzonych doświadczeń chemicznych - proponuje doświadczenie chemiczne, w którego wyniku można otrzymać chlorowodór w reakcji syntezy, oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej - proponuje doświadczenie chemiczne, w którego wyniku można otrzymać chlorowodór z soli kamiennej, oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej - wyjaśnia kryterium przynależności pierwiastków chemicznych do poszczególnych bloków energetycznych i zapisuje strukturę elektronową wybranych pierwiastków bloku <i>s</i> - wyjaśnia, dlaczego wodór i hel należą do pierwiastków bloku <i>s</i> - przeprowadza doświadczenie chemiczne, w którego wyniku można otrzymać wodór - omawia sposoby otrzymywania wodoru oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych - zapisuje wzory ogólne tlenków i wodorotlenków pierwiastków chemicznych bloku <i>s</i> - zapisuje strukturę elektronową powłoki walencyjnej wybranych pierwiastków chemicznych bloku <i>p</i> - omawia, jak zmienia się charakter chemiczny tlenków węglowców - omawia, jak zmienia się charakter chemiczny tlenków azotowców - omawia sposób otrzymywania, właściwości i zastosowania amoniaku - zapisuje wzory i nazwy systematyczne wybranych soli azotowców - omawia obiegi azotu i tlenu w przyrodzie - omawia, jak zmienia się charakter chemiczny tlenków siarki, selenu i telluru - zapisuje wzory i nazwy systematyczne związków chemicznych tlenowców - wyjaśnia, jak – wraz ze zwiększaniem się liczby atomowej – zmienia się aktywność chemiczna tlenowców - omawia, jak zmieniają się właściwości fluorowców	wodoru w środowisku wodorotlenku sodu oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja dichromianu(VI) potasu z azotanem(III) potasu w środowisku kwasu siarkowego(VI)</i>, zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej oraz udowadnia, że jest to reakcja redoks (wskazuje utleniacz, reduktor, proces utleniania i proces redukcji) - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja chromianu(VI) sodu z kwasem siarkowym(VI)</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja manganianu(VII) potasu z siarczanem(IV) sodu w środowiskach kwasowym, obojętnym i zasadowym</i>, zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych oraz udowadnia, że są to reakcje redoks (wskazuje utleniacz, reduktor, proces utleniania i proces redukcji) - wyjaśnia zależność charakteru chemicznego związków chromu i manganu od stopni utlenienia związków chromu i manganu w tych związkach chemicznych - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie wodorotlenku żelaza(II) i badanie jego właściwości</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie wodorotlenku żelaza(III) i badanie jego właściwości</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych - charakteryzuje pierwiastki chemiczne bloku <i>d</i> - rozwiązuje chemograpy dotyczące pierwiastków chemicznych bloków <i>s</i>, <i>p</i> oraz <i>d</i> - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie wodorotlenku miedzi(II)</i> i zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie właściwości wodorotlenku miedzi(II)</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych	
---	--	--	--

właściwości – wymienia nazwy systematyczne i wzory sumaryczne związków miedzi oraz omawia ich właściwości – wymienia typowe właściwości pierwiastków chemicznych bloku <i>d</i> – omawia podobieństwa właściwości pierwiastków chemicznych w ramach grup układu okresowego i zmiany tych właściwości w okresach	– wyjaśnia, jak zmieniają się aktywność chemiczna i właściwości utleniające fluorowców – zapisuje wzory i nazwy systematyczne kwasów tlenowych i beztlenowych fluorowców oraz omawia, jak zmienia się moc tych kwasów – omawia typowe właściwości pierwiastków chemicznych bloku <i>p</i> – zapisuje strukturę elektronową zewnętrznej powłoki wybranych pierwiastków bloku <i>d</i>		
--	---	--	--

2. Chemia organiczna jako chemia związków węgla

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: – definiuje pojęcie <i>chemii organicznej</i> – wymienia pierwiastki chemiczne wchodzące w skład związków organicznych – określa najważniejsze właściwości atomu węgla na podstawie położenia tego pierwiastka chemicznego w układzie okresowym pierwiastków – wymienia odmiany alotropowe węgla – definiuje pojęcie <i>hybrydyzacji orbitali atomowych</i>	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie <i>chemii organicznej</i> – określa właściwości węgla na podstawie położenia tego pierwiastka chemicznego w układzie okresowym pierwiastków – omawia występowanie węgla w środowisku przyrodniczym – wymienia odmiany alotropowe węgla i ich właściwości – wyjaśnia, dlaczego atom węgla w większości związków chemicznych tworzy cztery wiązania kowalencyjne – wyjaśnia zastosowanie węgla aktywnego w medycynie	Uczeń: – porównuje historyczną definicję <i>chemii organicznej</i> z definicją współczesną – wyjaśnia przyczynę różnic między właściwościami odmian alotropowych węgla – wymienia przykłady nieorganicznych związków węgla i przedstawia ich właściwości – charakteryzuje hybrydyzację jako operację matematyczną, a nie proces fizyczny – wyjaśnia pojęcia: <i>sublimacja, resublimacja, ekstrakcja, krystalizacja, chromatografia, destylacja</i> – projektuje doświadczenia chemiczne umożliwiające rozdzielanie na składniki mieszanin jednorodnych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Rozdzielanie składników tuszu metodą chromatografii bibułowej</i> – stosuje i wyjaśnia pojęcia: <i>wzór strukturalny, wzór półstrukturalny, wzór grupowy, wzór szkieletowy</i> – rozróżnia typy reakcji chemicznych stosowanych w chemii organicznej: substytucja, addycja, eliminacja oraz reakcje	Uczeń: – przedstawia historię rozwoju chemii organicznej – ocenia znaczenie związków organicznych i ich różnorodność – analizuje sposoby otrzymywania fulerenów i wymienia ich rodzaje – ustala wzory empiryczny (elementarny) i rzeczywisty (sumaryczny) danego związku organicznego – wykrywa obecność węgla, wodoru, tlenu, azotu i siarki w związkach organicznych – podaje założenia teorii strukturalnej budowy związków organicznych

		jonowe i rodnikowe	
--	--	--------------------	--

3. Węglowodory

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: - definiuje pojęcia: <i>węglowodory</i>; <i>alkany</i>; <i>alkeny</i>; <i>alkiny</i>; <i>szereg homologiczny węglowodorów</i>; <i>grupa alkilowa</i>; <i>reakcje: podstawiania (substytucji), przyłączania (addycji), polimeryzacji, spalania</i>; <i>rzędowość atomów węgla</i>, <i>izomeria położeniowa i łańcuchowa</i> - definiuje pojęcia: <i>stan podstawowy</i>, <i>stan wzbudzony</i>, <i>wiązania typu σ i π</i>, <i>rodnik</i>, <i>izomeria</i> - podaje kryterium podziału węglowodorów ze względu na rodzaj wiązania między atomami węgla w cząsteczce - zapisuje wzory ogólne alkanów, alkenów, alkinów i na ich podstawie wyprowadza wzory sumaryczne węglowodorów - zapisuje wzory sumaryczne i strukturalne oraz podaje nazwy systematyczne węglowodorów nasyconych i nienasyconych o liczbie atomów węgla od 1 do 4 - zapisuje wzory związków w szeregach homologicznych węglowodorów oraz podaje ich nazwy, właściwości i zastosowania - zapisuje równania reakcji spalania i bromowania metanu - zapisuje równania reakcji spalania, uwodorniania oraz polimeryzacji etenu i etynu - wymienia przykłady węglowodorów aromatycznych (wzór, nazwa, zastosowanie) - wymienia rodzaje izomerii - wymienia źródła występowania węglowodorów w środowisku przyrodniczym - wymienia produkty destylacji ropy naftowej - podaje źródła zanieczyszczeń powietrza	Uczeń: - wyjaśnia pojęcia: <i>węglowodory</i>, <i>alkany</i>, <i>cykloalkany</i>, <i>alkeny</i>, <i>alkiny</i>, <i>grupa alkilowa</i>, <i>areny</i> - wyjaśnia pojęcia: <i>stan podstawowy</i>, <i>stan wzbudzony</i>, <i>wiązania typu σ i π</i>, <i>reakcja substytucji</i>, <i>rodnik</i>, <i>izomeria</i> - zapisuje konfigurację elektronową atomu węgla w stanach podstawowym i wzbudzonym - zapisuje wzory ogólne alkanów, alkenów i alkinów na podstawie wzorów czterech pierwszych związków w szeregach homologicznych - przedstawia sposoby otrzymywania: metanu, etenu i etynu oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych - przedstawia właściwości metanu, etenu i etynu oraz zapisuje równania reakcji chemicznych, którym ulegają - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Spalanie gazu ziemnego</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Spalanie butanu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych - podaje nazwy systematyczne izomerów na podstawie wzorów półstrukturalnych - stosuje zasady nazewnictwa systematycznego alkanów (proste przykłady) - opisuje przebieg destylacji ropy naftowej - opisuje proces pirolizy węgla kamiennego - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Sucha destylacja węgla</i> - zapisuje równania reakcji spalania całkowitego i niecałkowitego węglowodorów - zapisuje równania reakcji bromowania etenu i etynu	Uczeń: - określa przynależność węglowodoru do danego szeregu homologicznego na podstawie jego wzoru sumarycznego - charakteryzuje zmianę właściwości węglowodorów w zależności od długości łańcucha węglowego - określa zależność między rodzajem wiązania (pojedyncze, podwójne, potrójne) a typem hybrydyzacji - otrzymuje metan, eten i etyn oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych - wyjaśnia, w jaki sposób tworzą się w etenie i etynie wiązania typu σ i π - wyjaśnia, na czym polega izomeria konstytucyjna, i podaje jej przykłady - podaje nazwę systematyczną izomeru na podstawie wzoru półstrukturalnego i odwrotnie (przykłady o średnim stopniu trudności) - określa typy reakcji chemicznych, którym ulega dany węglowódor, i zapisuje ich równania - opisuje przebieg krakingu i reformingu oraz wyjaśnia znaczenie tych procesów - zapisuje mechanizm reakcji substytucji na przykładzie bromowania metanu - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie zachowania metanu wobec wody bromowej i roztworu manganianu(VII) potasu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie właściwości butanu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych - odróżnia doświadczalnie	Uczeń: - przewiduje kształt cząsteczki, znając typ hybrydyzacji - wyjaśnia na dowolnych przykładach mechanizmy reakcji: substytucji, addycji i eliminacji oraz przegrupowania wewnątrzcząsteczkowego - proponuje kolejne etapy substytucji rodnikowej i zapisuje je na przykładzie chlorowania etanu - zapisuje mechanizm reakcji addycji na przykładzie reakcji etenu z chlorem - zapisuje wzory strukturalne dowolnych węglowodorów (izomerów) oraz określa typ izomerii - projektuje i doświadczalnie identyfikuje produkty całkowitego spalania węglowodorów - zapisuje równania reakcji spalania węglowodorów z zastosowaniem wzorów ogólnych węglowodorów - udowadnia, że dwa węglowodory o takim samym składzie procentowym mogą należeć do dwóch różnych szeregów homologicznych - projektuje doświadczenia chemiczne dowodzące różnic we właściwościach węglowodorów nasyconych, nienasyconych i aromatycznych - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Destylacja frakcjonowana ropy naftowej</i>

	– określa rzędowość dowolnego atomu węgla w cząsteczce węglowodoru – wyjaśnia pojęcie <i>aromatyczności</i> na przykładzie benzenu – wymienia reakcje chemiczne, którym ulega benzen (spalanie, bromowanie z użyciem katalizatora, uwodornianie, nitrowanie i sulfonowanie) – wymienia przykłady (wzory i nazwy) homologów benzenu – wymienia przykłady (wzory i nazwy) arenów wielopierścieniowych – wyjaśnia pojęcia: <i>izomeria łańcuchowa</i>, <i>izomeria położeniowa</i>, <i>izomeria funkcyjna</i>, <i>izomeria cis-trans</i> – wymienia przykłady izomerów <i>cis-trans</i> oraz wyjaśnia różnice między nimi – proponuje sposoby ochrony środowiska przyrodniczego	– węglowodory nasycone od nienasyconych projektuje doświadczenie chemiczne <i>Spalanie etenu oraz badanie zachowania etenu wobec bromu i roztworu manganianu(VII) potasu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Spalanie etynu oraz badanie zachowania etenu wobec bromu i roztworu manganianu(VII) potasu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – wyjaśnia budowę pierścienia benzenowego (aromatyczność) – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie właściwości benzenu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – bada właściwości benzenu, zachowując szczególne środki ostrożności – zapisuje równania reakcji chemicznych, którym ulega benzen (spalanie, bromowanie z użyciem katalizatora i bez, uwodornianie, nitrowanie i sulfonowanie) – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie właściwości metylobenzenu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – wyjaśnia, na czym polega kierujący wpływ podstawników – opisuje kierujący wpływ podstawników i zapisuje równania reakcji chemicznych – charakteryzuje areny wielopierścieniowe, zapisuje ich wzory i podaje nazwy – opisuje właściwości naftalenu – podaje nazwy izomerów <i>cis-trans</i> węglowodorów o kilku atomach węgla – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>liczby oktanowej (LO)</i>	
--	---	--	--

4 Przedmiotowy system oceniania (propozycja)

Uwaga! Szczegółowe warunki i sposób oceniania określa statut szkoły

Zasady ogólne

1. Na **podstawowym** poziomie wymagań uczeń powinien wykonać zadania **obowiązkowe** (na stopień dopuszczający - łatwe; na stopień dostateczny - umiarkowanie trudne); niektóre czynności ucznia mogą być **wspomagane** przez nauczyciela (np. wykonywanie doświadczeń, rozwiązywanie problemów, przy czym na stopień dostateczny uczeń wykonuje je pod kierunkiem nauczyciela, na stopień dopuszczający - przy pomocy nauczyciela lub innych uczniów).
2. Czynności wymagane na poziomach wymagań **wyższych** niż poziom podstawowy uczeń powinien wykonać **samodzielnie** (na stopień dobry niekiedy może jeszcze korzystać z niewielkiego wsparcia nauczyciela).
3. W wypadku wymagań na stopnie **wyższe** niż dostateczny uczeń wykonuje zadania **dodatkowe** (na stopień dobry - umiarkowanie trudne; na stopień bardzo dobry - trudne)
4. Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który opanował wszystkie treści z podstawy programowej oraz rozwiązuje zadania o wysokim stopniu trudności

Wymagania ogólne – uczeń:

- wykorzystuje pojęcia i wielkości fizyczne do opisu zjawisk i wskazuje ich przykłady w otoczeniu,
- rozwiązuje problemy, wykorzystując prawa i zależności fizyczne,
- planuje i przeprowadza obserwacje i doświadczenia, wnioskuje na podstawie ich wyników,
- posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych.

Ponadto:

- sprawnie się komunikuje i stosuje terminologię właściwą dla fizyki,
- kreatywnie rozwiązuje problemy z dziedziny fizyki, **świadomie** wykorzystując metody i narzędzia wywodzące się z informatyki,
- posługuje się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,
- samodzielnie dociera do informacji, dokonuje ich selekcji, syntezy i wartościowania; rzetelnie korzysta z różnych źródeł informacji, w tym z internetu,
- uczy się systematycznie, buduje prawidłowe związki przyczynowo-skutkowe, porządkuje i pogłębia zdobytą wiedzę,
- współpracuje w grupie i realizuje projekty edukacyjne z dziedziny fizyki lub astronomii.

Szczegółowe wymagania na poszczególne stopnie

(wymagania na kolejne stopnie się **kumulują** - obejmują również wymagania na stopnie niższe)

Symbolem R oznaczono treści spoza podstawy programowej; doświadczenia obowiązkowe zapisano pogrubioną czcionką

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
11. Grawitacja i elementy astronomii			
Uczeń: - informuje, czym planeta różni się od gwiazdy - wskazuje siłę grawitacji jako siłę dośrodkową w ruchu po orbicie kołowej - wymienia rodzaje ciał niebieskich w Układzie Słonecznym: Słońce, planety, planety karłowate, księżyce, planetoidy, komety - wskazuje siłę grawitacji jako przyczynę spadania ciał - podaje i interpretuje związek między przyspieszeniem grawitacyjnym na powierzchni planety a jej masą i promieniem - interpretuje wzór na pracę wykonaną przez siły zewnętrzne podczas przemieszczania się ciała, na które działa siła grawitacji - posługuje się pojęciem <i>drugiej prędkości kosmicznej</i> zwanej prędkością ucieczki - rozwiązuje proste zadania lub problemy: - związane z opisem ruchu gwiazd i planet oraz obserwacjami astronomicznymi - związane z opisem budowy Układu Słonecznego - dotyczące Księżyca - korzystając z prawa powszechnego ciążenia - związane z pierwszym i drugim prawem Keplera oraz prędkością satelity - z wykorzystaniem trzeciego prawa Keplera - związane z energią potencjalną grawitacji i wykorzystaniem zasady zachowania energii - związane z siłami pływowymi; - w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza jednostki oraz wielokrotności i podwielokrotności, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych, czytelnie przedstawia odpowiedź i rozwiązania	Uczeń: - opisuje rzeczywisty ruch planet wokół Słońca - wyjaśnia ruch planet wokół Słońca, opierając się na działaniu siły grawitacji pełniącej funkcję siły dośrodkowej - podaje najważniejsze fakty z historii wiedzy astronomicznej - opisuje budowę Układu Słonecznego i jego miejsce w Galaktyce; wyjaśnia ruch planet wokół Słońca i księżyców wokół planet - posługuje się pojęciami <i>jednostki astronomicznej</i> i <i>roku świetlnego</i>; stosuje je do obliczeń i wyjaśniania zjawisk - opisuje i wyjaśnia powstawanie faz Księżyca, doświadczalnie demonstruje mechanizm tego zjawiska na modelu - opisuje i wyjaśnia mechanizm zaćmień Księżyca i Słońca, wykorzystując prostoliniowe rozchodzenie się światła - wyjaśnia, za pomocą opisu ruchu obrotowego i obiegowego Księżyca, dlaczego z Ziemi jest widoczna tylko jedna strona Księżyca - opisuje powierzchnię Księżyca - posługuje się prawem powszechnego ciążenia do opisu oddziaływania grawitacyjnego - wyprowadza związek między przyspieszeniem grawitacyjnym na powierzchni planety a jej masą i promieniem; stosuje go do obliczeń - oblicza wartość prędkości ciała na orbicie kołowej o dowolnym promieniu; omawia ruch satelitów wokół Ziemi; posługuje się pojęciem <i>pierwszej prędkości kosmicznej</i>, wyznacza ją i oblicza jej wartość dla różnych ciał niebieskich - analizuje jakościowo wpływ siły grawitacji Słońca na niejednostajny ruch planet po orbitach eliptycznych i wpływ siły grawitacji pochodzącej od planet na ruch ich księżyców - opisuje ruch ciała pod wpływem siły grawitacji; podaje treść pierwszego prawa Keplera i stosuje je do wyjaśniania zjawisk - podaje treść drugiego prawa Keplera - podaje treść trzeciego prawa Keplera, stosuje to prawo do obliczeń dla orbit kołowych	Uczeń: - opisuje ruch planet na sferze niebieskiej i pozorny obrót sfery niebieskiej - przedstawia rozwój poglądów od teorii Ptolemeusza do teorii Newtona - opisuje planety pozasłoneczne i poszukiwania życia pozaziemskiego - omawia budowę poszczególnych rodzajów planet Układu Słonecznego - wymienia konsekwencje braku atmosfery Księżyca - wykazuje, że zależność $g(R)$ jest proporcjonalnością prostą; ^Romawia wybrane metody wyznaczania stałej grawitacji ^Rwyjaśnia, jakie czynniki wpływają na przyspieszenie grawitacyjne i ciężar ciała na Ziemi ^Rposługuje się pojęciem <i>pola grawitacyjnego</i> do opisu oddziaływania grawitacyjnego ^Rpodaje przykłady torów ruchu ciał pod wpływem siły grawitacji innych niż elipsa - interpretuje drugie prawo Keplera jako konsekwencję zasady zachowania momentu pędu - interpretuje trzecie prawo Keplera jako konsekwencję prawa powszechnego ciążenia - uzasadnia trzecie prawo Keplera dla orbit kołowych; wyprowadza wzór wyrażający związek między masą ciała niebieskiego a parametrami, które opisują ruch jego satelity - ilustruje na wykresie zależność energii potencjalnej grawitacji ciała od odległości od jej źródła - analizuje zmiany energii potencjalnej i kinetycznej w ruchu planety po orbicie eliptycznej, stosuje zasadę zachowania energii do opisu ruchu orbitalnego - wyprowadza wzór na drugą prędkość kosmiczną	Uczeń: - wykazuje, że drugie prawo Keplera jest konsekwencją zasady zachowania momentu pędu ^Rwyprowadza wzór na siłę pływową - rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy dotyczące treści działu <i>Grawitacja i elementy astronomii</i>, w szczególności: - związane z opisem ruchu gwiazd i planet oraz obserwacjami astronomicznymi - związane z opisem budowy Układu Słonecznego - dotyczące Księżyca - z wykorzystaniem prawa powszechnego ciążenia - związane z pierwszym i drugim prawem Keplera oraz prędkością satelity - z wykorzystaniem trzeciego prawa Keplera - związane z energią potencjalną grawitacji i wykorzystaniem zasady zachowania energii - związane z siłami pływowymi oraz wykazuje podane zależności, ilustruje je graficznie - planuje i modyfikuje przebieg przedstawionych obserwacji astronomicznych; prezentuje wyniki własnych obserwacji astronomicznych - planuje, realizuje i prezentuje własny projekt związany z treściami działu <i>Grawitacja i elementy astronomii</i>; formułuje i weryfikuje hipotezy

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
	• oblicza masę ciała niebieskiego na podstawie parametrów opisujących ruch jego satelity • interpretuje wzór na energię potencjalną grawitacji oraz wykazuje, że energia potencjalna grawitacji jest zawsze ujemna • oblicza zmiany energii potencjalnej grawitacji • oblicza wartość drugiej prędkości kosmicznej dla różnych ciał niebieskich • opisuje przyływy i odpływy morskie, wymienia ich przyczyny • interpretuje wzór na siłę pływową, oblicza wartość sił pływowych • rozwiązuje typowe zadania lub problemy: – związane z opisem ruchu gwiazd i planet oraz obserwacjami astronomicznymi – związane z opisem budowy Układu Słonecznego – dotyczące Księżyca – z wykorzystaniem prawa powszechnego ciążenia – związane z pierwszym i drugim prawem Keplera oraz prędkością satelity – z wykorzystaniem trzeciego prawa Keplera – związane z energią potencjalną grawitacji i wykorzystaniem zasady zachowania energii – związane z siłami pływowymi, • w szczególności: posługuje się materiałami pomocniczymi, w tym tablicami fizycznymi i astronomicznymi, kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych oraz kalkulatorem naukowym, wykonuje obliczenia szacunkowe i analizuje otrzymany wynik; interpretuje zależności • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych dotyczących treści działu <i>Grawitacja i elementy astronomii</i>, w szczególności obserwacji astronomicznych • analizuje tekst <i>Rok na Czerwonej Planecie</i>; wyodrębnia informacje kluczowe, posługuje się nimi i wykorzystuje je do rozwiązywania prostych zadań lub problemów • dokonuje syntezy wiedzy z tego działu; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	• wyjaśnia mechanizm powstawania sił pływowych pochodzących od Księżyca i Słońca • przeprowadza wybrane obserwacje astronomiczne, korzystając z ich opisów • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: – związane z opisem ruchu gwiazd i planet oraz obserwacjami astronomicznymi – związane z opisem budowy Układu Słonecznego – dotyczące Księżyca – wykorzystując prawo powszechnego ciążenia – związane z pierwszym i drugim prawem Keplera oraz prędkością satelity – z wykorzystaniem trzeciego prawa Keplera – związane z energią potencjalną grawitacji i wykorzystaniem zasady zachowania energii – związane z siłami pływowymi oraz uzasadnia odpowiedzi, podane stwierdzenia i zależności • samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe dotyczące treści działu <i>Grawitacja i elementy astronomii</i>, w szczególności dotyczące: – gwiazd i planet – budowy Układu Słonecznego – sił pływowych; • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów i wykorzystuje je do rozwiązywania zadań i problemów	

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
12. Pole elektryczne			
Uczeń: - opisuje jakościowo oddziaływanie ładunków elektrycznych i wskazuje jego przykłady w otaczającej rzeczywistości; posługuje się pojęciem <i>ładunku elektrycznego</i> jako wielokrotności ładunku elementarnego, wraz z jego jednostką - opisuje sposoby elektryzowania ciał przez: potarcie, dotyk i indukcję - odróżnia przewodniki od izolatorów - posługuje się pojęciem <i>pola elektrycznego</i> do opisu oddziaływania elektrycznego; rozróżnia źródło pola i ładunek próbny - ilustruje graficznie pole elektryczne za pomocą linii pola; rozróżnia pole centralne i pole jednorodne - opisuje pole elektryczne wokół dwóch ładunków punktowych - porównuje pole na zewnątrz jednorodnie naładowanego ciała sferycznie symetrycznego z polem wytwarzanym przez taki sam ładunek punktowy zgromadzony wewnątrz niego - porównuje elektryczną energię potencjalną z energią potencjalną grawitacji w przypadku pola jednorodnego i pola centralnego - wyjaśnia działanie piorunochronu - opisuje kondensator jako układ dwóch przeciwnie naładowanych przewodników, pomiędzy którymi istnieje napięcie elektryczne, oraz jako urządzenie magazynujące energię elektryczną; podaje przykłady zastosowania kondensatorów - opisuje jakościowo pole elektryczne wewnątrz kondensatora płaskiego - przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: - demonstruje oddziaływanie ciał naelektryzowanych i elektryzowanie ciał	Uczeń: - posługuje się zasadą zachowania ładunku elektrycznego i stosuje ją do wyjaśniania zjawisk - wyjaśnia mechanizm elektryzowania na podstawie wiadomości o mikroskopowej budowie materii - podaje i interpretuje prawo Coulomba; posługuje się pojęciem <i>stałej elektrycznej</i> wraz z jej jednostką; oblicza wartość siły wzajemnego oddziaływania ładunków elektrycznych, stosując prawo Coulomba; stosuje to prawo do obliczeń i wyjaśniania zjawisk - wyjaśnia oddziaływanie ciała naelektryzowanego na skrawki folii aluminiowej - opisuje zależność siły elektrycznej od rodzaju ośrodka; posługuje się pojęciem <i>przenikalności elektrycznej</i>; próżni, ośrodka i względnej - porównuje siłę elektryczną z siłą grawitacji, wskazuje podobieństwa i różnice - posługuje się wektorem natężenia pola elektrycznego wraz z jego jednostką, określa kierunek i zwrot tego wektora i oblicza jego wartość; oblicza wartość natężenia pola wytworzonego przez pojedynczy ładunek w odległości r od niego - zaznacza wektor natężenia pola; opisuje pole centralne i pole jednorodne; interpretuje zagęszczenie linii jako miarę natężenia pola - analizuje i wyznacza natężenie pola wytwarzanego przez układ dwóch ładunków punktowych; oblicza jego wartość - opisuje i ilustruje graficznie pole na zewnątrz sferycznie symetrycznego układu ładunków - posługuje się pojęciem <i>energii potencjalnej ładunku</i> w polu elektrycznym - opisuje i oblicza zmianę energii potencjalnej ładunku podczas jego przemieszczania się w polu centralnym i polu jednorodnym - posługuje się pojęciami <i>potencjału pola</i> i <i>napięcia elektrycznego</i> wraz z ich jednostkami; oblicza potencjał w polu jednorodnym i polu centralnym - interpretuje i stosuje do obliczeń wzór na natężenie pola jednorodnego; wykazuje równość jednostek 1 V/m i 1 N/C	Uczeń: - wyjaśnia, co to są kwarki i czym się charakteryzują, wskazuje przykłady cząstek zbudowanych z kwarków - opisuje na przykładach praktyczne wykorzystanie oddziaływań elektrycznych - opisuje polaryzację cząsteczek izolatora (dielektryka) i na tej podstawie wyjaśnia oddziaływanie ciała naelektryzowanego na skrawki papieru - wykazuje, że zmiany pola elektrycznego rozchodzą się z prędkością światła - wyjaśnia wyniki obserwacji układu linii pola elektrycznego wokół przewodnika - analizuje natężenie pola wytwarzanego przez kilka ładunków, wyznacza wektor natężenia pola we wskazanych punktach - analizuje pracę podczas przemieszczania ładunku w polu elektrycznym jako zmianę jego energii potencjalnej - uzasadnia, że niezależnie od znaku źródła centralnego pola elektrycznego wzór na energię potencjalną ładunku ma taką samą postać; opisuje i interpretuje zależność energii potencjalnej od odległości od źródła pola - wyprowadza wzór na natężenie pola jednorodnego - wyjaśnia wyniki obserwacji: rozkładu ładunku w naładowanym przewodniku, działania metalowego ostrza, układu linii wokół przewodnika w przypadku ekranowania pola - wykazuje, że natężenie pola przy powierzchni naładowanej metalowej kuli jest odwrotnie proporcjonalne do jej promienia - wyjaśnia mechanizm powstawania burz; opisuje zjawisko ekranowania zewnętrznego pola elektrycznego przez swobodne ładunki w przewodniku	Uczeń: - rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy: - dotyczące ładunków elektrycznych i ich oddziaływania - wykorzystując prawo Coulomba - dotyczące pola elektrycznego - związane z opisem pola elektrycznego wielu źródeł - związane z energią potencjalną ładunku w polu elektrycznym i potencjałem elektrycznym - związane z rozkładem ładunków w przewodnikach - dotyczące ruchu cząstek naładowanych w polu elektrycznym - dotyczące kondensatorów oraz wykazuje i/lub ilustruje graficznie podane zależności; formułuje i weryfikuje hipotezy - planuje, realizuje i prezentuje własny projekt związany z treściami działu <i>Pole elektryczne</i>; formułuje i weryfikuje hipotezy

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
– bada oddziaływanie ciała naelektryzowanego z ciałem elektrycznie obojętnym; opisuje wyniki obserwacji i formułuje wnioski • rozwiązuje proste zadania lub problemy: – dotyczące ładunków elektrycznych i ich oddziaływania – z wykorzystaniem prawa Coulomba – dotyczące pola elektrycznego – związane z opisem pola elektrycznego pochodzącego z wielu źródeł – związane z energią potencjalną ładunku w polu elektrycznym i potencjałem elektrycznym – związane z rozkładem ładunków w przewodnikach – dotyczące ruchu cząstek naładowanych w polu elektrycznym – dotyczące kondensatorów, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza jednostki, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych; czytelnie przedstawia odpowiedzi i rozwiązania	• opisuje jakościowo rozkład ładunków w przewodnikach, zerowe natężenie pola elektrycznego wewnątrz przewodnika (klatka Faradaya) oraz duże natężenie pola wokół ostrzy na powierzchni przewodnika • analizuje i opisuje ruch cząstek naładowanych w stałym jednorodnym polu elektrycznym w przypadku ruchu zgodnie z kierunkiem linii pola oraz wtedy, gdy cząstka ma prędkość początkową prostopadłą do linii pola; opisuje siły działające na cząstki w polu elektrycznym, ilustruje to na schematycznych rysunkach • porównuje ruch cząstek naładowanych w jednorodnym polu elektrycznym z ruchem ciał pod wpływem siły grawitacji – rzutem pionowym i rzutem poziomym; opisuje podobieństwa i różnice • opisuje ilościowo pole elektryczne wewnątrz kondensatora płaskiego; oblicza natężenie pola między jego okładkami • posługuje się pojęciem <i>pojemności kondensatora</i> i jej jednostką (1 F); posługuje się zależnością pojemności kondensatora płaskiego od jego wymiarów, stosuje ją do obliczeń • oblicza energię zmagazynowaną w kondensatorze • opisuje wpływ dielektryków na pojemność kondensatora; oblicza pojemność kondensatora, uwzględniając stałą dielektryczną • przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: – ilustruje pole elektryczne oraz układ linii pola wokół przewodnika – bada: rozkład ładunku w naładowanym przewodniku, działanie metalowego ostrza, układ linii wokół przewodnika w przypadku ekranowania pola – demonstruje przekaz energii podczas rozładowania kondensatora (np. lampa błyskowa, przeskoc iskry); bada od czego zależy pojemność kondensatora płaskiego; przedstawia na schematycznych rysunkach i opisuje wyniki obserwacji, formułuje wnioski • rozwiązuje typowe zadania lub problemy: – dotyczące ładunków elektrycznych i ich oddziaływania – z wykorzystaniem prawa Coulomba – dotyczące pola elektrycznego	• Ranalizuje i opisuje ruch cząstek naładowanych w stałym jednorodnym polu elektrycznym w przypadku, gdy cząstka ma prędkość początkową skierowaną pod kątem do linii pola; porównuje ten ruch z ruchem ciał pod wpływem siły grawitacji (z rzutem ukośnym) • omawia przykłady zastosowania kondensatorów • wyjaśnia wyniki obserwacji przekazu energii podczas rozładowania kondensatora (np. lampa błyskowa, przeskoc iskry); bada, od czego zależy pojemność kondensatora płaskiego • uzasadnia i interpretuje wzory na energię kondensatora • wyjaśnia, odwołując się do polaryzacji dielektryków w polu zewnętrznym, wpływ dielektryków na pojemność kondensatora • planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń (formułuje hipotezy i prezentuje kroki niezbędne do ich weryfikacji): – demonstracji oddziaływania ciał naelektryzowanych i elektryzowania ciał – badania: rozkładu ładunku w naładowanym przewodniku, działania metalowego ostrza, układu linii wokół przewodnika w przypadku ekranowania pola – demonstracji przekazu energii podczas rozładowania kondensatora (np. lampa błyskowa, przeskoc iskry); bada, od czego zależy pojemność kondensatora płaskiego • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: – dotyczące ładunków elektrycznych i ich oddziaływania oraz pola elektrycznego – z wykorzystaniem prawa Coulomba – związane z opisem pola elektrycznego wielu źródeł	

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
	– związane z opisem pola elektrycznego wielu źródeł – związane z energią potencjalną ładunku w polu elektrycznym i potencjałem elektrycznym – związane z rozkładem ładunków w przewodnikach – dotyczące ruchu cząstek naładowanych w polu elektrycznym – dotyczące kondensatorów, w szczególności: ilustruje zjawisko lub problem na schematycznym rysunku; posługuje się materiałami pomocniczymi, w tym tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych; wykonuje obliczenia szacunkowe i analizuje otrzymany wynik; wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem; uzasadnia odpowiedzi, ocenia podane stwierdzenia; interpretuje zależności • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, dotyczących treści działu <i>Pole elektryczne</i> • dokonuje syntezy wiedzy z działu <i>Pole elektryczne</i>; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	– związane z energią potencjalną ładunku w polu elektrycznym i potencjałem elektrycznym – związane z rozkładem ładunków w przewodnikach – dotyczące ruchu cząstek naładowanych w polu elektrycznym – dotyczące kondensatorów oraz ilustruje zjawisko lub problem graficznie; uzasadnia odpowiedzi i rozwiązania • poszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe dotyczące treści tego działu, w szczególności dotyczące: – oddziaływań elektrycznych – praktycznego wykorzystania rozkładu ładunków w przewodnikach (np. generator Van de Graaffa) oraz ruchu cząstek naładowanych w polu elektrycznym (np. akceleratory); posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów • realizuje i prezentuje opisany w podręczniku projekt <i>Generator Kelvina</i>, w szczególności wykonuje i demonstrowa model generatora Kelvina	
13. Prąd elektryczny			
Uczeń: • opisuje przewodnictwo – przepływ prądu elektrycznego w metalach, elektrolitach i gazach; określa umowny kierunek przepływu prądu • posługuje się pojęciem <i>natężenia prądu elektrycznego</i> wraz z jego jednostką • posługuje się podstawowymi pojęciami związanymi z obwodem elektrycznym; odróżnia źródło napięcia od odbiornika energii elektrycznej; omawia hydrauliczny odpowiednik obwodu elektrycznego • rozpoznaje wybrane symbole graficzne stosowane w obwodach elektrycznych	Uczeń: • wyjaśnia, na czym polegają procesy jonizacji w gazach, informuje, że na to zjawisko wpływają: promieniowanie, wysoka temperatury i duże natężenie pola elektrycznego • stosuje do obliczeń związków między natężeniem prądu a ładunkiem i czasem jego przepływu przez poprzeczny przekrój przewodnika • wyjaśnia wyniki obserwacji przepływu prądu przez elektrolit • rysuje i opisuje (czyta) schematy obwodów elektrycznych, posługując się symbolami graficznymi stosowanymi w obwodach elektrycznych	Uczeń: • odróżnia dryf elektronów od ruchu chaotycznego i rozchodzenia się pola elektrycznego w przewodniku • uzasadnia z definicji napięcia zasadę dodawania napięć w układzie ogniów lub odbiorników połączonych szeregowo i jej związek z zasadą zachowania energii • omawia zastosowania oporników i potencjometrów • analizuje i interpretuje charakterystykę prądowo-napięciową oporników (zgodną z prawem Ohma), ustala zakresy wartości I i U	Uczeń: • planuje i modyfikuje przebieg wybranych doświadczeń, w szczególności badania charakterystyki prądowo-napięciowej żarówki i grafitu • rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy: – dotyczące prądu elektrycznego, z wykorzystaniem wzoru na natężenie prądu – dotyczące obwodów elektrycznych

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
• posługuje się woltomierzem i amperomierzem • opisuje i rozróżnia połączenia szeregowo i równoległe w obwodach elektrycznych, przedstawia je na schematycznych rysunkach • omawia zastosowania połączeń szeregowych i równoległych i podaje ich przykłady • posługuje się pojęciem <i>oporu elektrycznego</i> wraz z jego jednostką; rozróżnia opornik i potencjometr • rozróżnia podstawowe sposoby łączenia oporników • posługuje się pojęciem <i>oporu zastępczego</i> • rozróżnia przewodniki, półprzewodniki i izolatory • posługuje się pojęciami <i>pracy prądu elektrycznego</i> i <i>mocy prądu elektrycznego</i> wraz z ich jednostkami; stosuje do obliczeń związki między tymi wielkościami; przelicza energię elektryczną wyrażoną w kilowatogodzinach na dżule i odwrotnie • wskazuje przykłady źródeł napięcia; opisuje budowę ogniwa • przeprowadza doświadczenie, korzystając z jego opisu: sprawdza przepływ prądu przez elektrolit; opisuje wyniki obserwacji i formułuje wnioski • rozwiązuje proste zadania lub problemy: – dotyczące prądu elektrycznego, z wykorzystaniem wzoru na natężenie prądu – dotyczące obwodów elektrycznych – dotyczące połączeń elementów w obwodach elektrycznych z wykorzystaniem zależności między napięciami i natężeniami prądów – z wykorzystaniem prawa Ohma – z wykorzystaniem wzorów na opór zastępczy układu oporników połączonych szeregowo lub równoległe oraz prawa Ohma – dotyczące zależności oporu elektrycznego od wymiarów, rodzaju przewodnika i temperatury	• posługuje się miernikiem uniwersalnym; określa niepewność pomiaru zarówno za pomocą miernika analogowego, jak i cyfrowego, posługując się klasą przyrządu pomiarowego • mierzy napięcie między biegunami żarówki i natężenie płynącego przez nią prądu, zapisuje wynik wraz z jego jednostką, z uwzględnieniem informacji o niepewności • interpretuje pierwsze prawo Kirchhoffa jako przykład zasady zachowania ładunku, stosuje je do obliczeń i wyjaśniania zjawisk • opisuje zasadę dodawania napięć w układzie ogniów lub odbiorników połączonych szeregowo i jej związek z zasadą zachowania energii, stosuje ją do obliczeń • stosuje do obliczeń proporcjonalność natężenia prądu stałego do napięcia w przypadku przewodników (prawo Ohma); posługuje się tym prawem • omawia sposób wyznaczenia oporu zastępczego w przypadku różnych układów połączeń oporników • wyznacza, interpretuje i oblicza opór zastępczy układu oporników połączonych szeregowo lub równoległe • stosuje do obliczeń wzór na opór przewodnika • opisuje przewodniki, półprzewodniki i izolatory; omawia wpływ temperatury na opór metali i półprzewodników • opisuje i stosuje do obliczeń związki mocy wydzielonej na oporniku (ciepła Joule'a Lenza) z natężeniem prądu i oporem oraz napięciem i oporem • wykorzystuje do obliczeń dane znamionowe urządzeń elektrycznych oraz pojęcie <i>sprawności</i> • posługuje się pojęciami <i>oporu wewnętrznego</i> i <i>siły elektromotorycznej</i> jako cechami źródła; podaje prawo Ohma dla obwodu zamkniętego, stosuje to prawo do obliczeń • rysuje wykres zależności $U(I)$, uwzględniający SEM ogniwa i jego opór wewnętrzny; stosuje do obliczeń wzór na siłę elektromotoryczną $\epsilon = U + I \cdot r$ • opisuje obwody elektryczne, w których występują oczka; zaznacza na ich schematach kierunki przepływu prądu • podaje drugie prawo Kirchhoffa • przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: – demonstruje pierwsze prawo Kirchhoffa; bada dodawanie napięć w układzie ogniów połączonych szeregowo	• analizuje i rysuje schematy układów oporników • wyznacza, interpretuje i oblicza opór zastępczy układu oporników połączonych szeregowo i równoległe • analizuje zależność oporu od wymiarów przewodnika, posługuje się pojęciem <i>oporu właściwego materiału</i> i jego jednostką • opisuje i wyjaśnia wpływ temperatury na opór metali i półprzewodników; wyjaśnia, dlaczego żarówka nie spełnia prawa Ohma • analizuje charakterystykę prądowo-napięciową elementów obwodu (zgodną lub niezgodną z prawem Ohma); porównuje wykresy $\rho(T)$ dla przewodnika, półprzewodnika i $R_{\text{nadprzewodnika}}$ • wyjaśnia wyniki obserwacji doświadczalnego badania zależności jasności świecenia żarówek o różnych napięciach znamionowych od sposobu ich połączenia • wyjaśnia, kiedy wykorzystujemy związek mocy wydzielonej na oporniku (ciepła Joule'a Lenza) z natężeniem prądu i oporem, a kiedy – z napięciem i oporem • doświadczalnie wyznacza SEM i opór wewnętrzny źródła napięcia, sporządza i interpretuje wykres zależności $U(I)$ z uwzględnieniem niepewności pomiarów, określa współczynnik kierunkowy • interpretuje prawo Ohma dla obwodu zamkniętego, stosuje to prawo do wyjaśniania zjawisk • interpretuje nachylenie zależności $U(I)$, uwzględniającej SEM ogniwa i jego opór wewnętrzny, i punkty przecięcia prostej z osiami; analizuje zależność $I(U)$ • analizuje, czy wykonać dodawanie, czy odejmowanie napięć w obwodzie z uwzględnieniem źródeł i odbiorników energii; interpretuje drugie prawo Kirchhoffa jako przykład zasady zachowania energii i stosuje je do wyjaśniania zjawisk i obliczeń	– dotyczące połączeń elementów w obwodach elektrycznych, z wykorzystaniem zależności między napięciami i natężeniami prądów – z wykorzystaniem prawa Ohma – z wykorzystaniem wzorów na opór zastępczy układu oporników połączonych szeregowo lub równoległe oraz prawa Ohma – dotyczące zależności oporu elektrycznego od wymiarów, rodzaju przewodnika i temperatury – dotyczące pracy i mocy prądu elektrycznego – dotyczące SEM i oporu wewnętrznego źródła napięcia – dotyczące obwodów elektrycznych i z wykorzystaniem praw Kirchhoffa oraz: projektuje i analizuje układy elektryczne, rysuje ich schematy; wykazuje poprawność podanych zależności • planuje, realizuje i prezentuje własny projekt związany z treściami działu <i>Prąd stały</i>; formułuje i weryfikuje hipotezy

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
– dotyczące pracy i mocy prądu elektrycznego – dotyczące SEM i oporu wewnętrznego źródła napięcia, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	– bada zależność między natężeniem prądu i napięciem dla opornika, buduje potencjometr i sprawdza jego działanie – bada zależność jasności świecenia żarówek o różnych napięciach znamionowych od sposobu ich połączenia – buduje proste ogniwo i bada jego właściwości, bada zależność $U(I)$; przedstawia i analizuje wyniki pomiarów z uwzględnieniem ich niepewności; sporządza wykres badanej zależności, dopasowuje prostą i interpretuje jej nachylenie; opisuje wyniki obserwacji; formułuje wnioski • rozwiązuje typowe zadania lub problemy: – dotyczące prądu elektrycznego, z wykorzystaniem wzoru na natężenie prądu – dotyczące obwodów elektrycznych – dotyczące połączeń elementów w obwodach elektrycznych, z wykorzystaniem zależności między napięciami i natężeniami prądów – z wykorzystaniem prawa Ohma – z wykorzystaniem wzorów na opór zastępczy układu oporników połączonych szeregowo lub równolegle oraz prawa Ohma – dotyczące zależności oporu elektrycznego od wymiarów, rodzaju przewodnika i temperatury – dotyczące pracy i mocy prądu elektrycznego – dotyczące SEM i oporu wewnętrznego źródła napięcia – dotyczące obwodów elektrycznych i z wykorzystaniem praw Kirchhoffa, w szczególności: posługuje się tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych, wykonuje obliczenia szacunkowe i analizuje otrzymany wynik; wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem; analizuje, rysuje i opisuje schematy obwodów elektrycznych; rysuje wykresy zależności $I(U)$ dla oporników; analizuje schematy obwodów elektrycznych; rysuje i interpretuje wykresy wskazanych zależności; uzasadnia odpowiedzi • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, dotyczących treści działu <i>Prąd stały</i> • dokonuje syntezy wiedzy z działu <i>Prąd stały</i>; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	• na wybranym przykładzie opisuje zastosowanie praw Kirchhoffa w obliczeniach dotyczących obwodów elektrycznych • planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń (formułuje hipotezy i prezentuje kroki niezbędne do ich weryfikacji): – demonstracji pierwszego prawa Kirchhoffa; badania dodawania napięć w układzie ogniów połączonych szeregowo – badania zależności między natężeniem prądu a napięciem dla opornika, zbudowania potencjometru i sprawdzania jego działania oraz sporządza wykres badanej zależności, uwzględniając niepewności pomiarów • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: – dotyczące prądu elektrycznego, z wykorzystaniem wzoru na natężenie prądu – dotyczące połączeń elementów w obwodach elektrycznych, z wykorzystaniem zależności między napięciami i natężeniami prądów – z wykorzystaniem prawa Ohma oraz wzorów na opór zastępczy układu oporników połączonych szeregowo lub równolegle – dotyczące zależności oporu elektrycznego od wymiarów, rodzaju przewodnika i temperatury – dotyczące pracy i mocy prądu elektrycznego – dotyczące SEM i oporu wewnętrznego źródła napięcia – dotyczące obwodów elektrycznych i z wykorzystaniem praw Kirchhoffa	

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
		oraz: sporządza i interpretuje wykresy z uwzględnieniem niepewności pomiaru; uzasadnia odpowiedzi, stwierdzenia i rozwiązania; ilustruje graficznie podane zależności; analizuje otrzymany wynik • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych lub z internetu, które dotyczą przewodnictwa elektrycznego oraz wykorzystania zależności oporu od wymiarów przewodnika, oporu właściwego i temperatury • wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe, dotyczące treści działu <i>Prąd stały</i>; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów	
14. Pole magnetyczne			
Uczeń: • opisuje oddziaływanie między biegunami magnesów stałych; posługuje się pojęciem <i>biegunów magnetycznych Ziemi</i> • posługuje się pojęciem <i>pola magnetycznego</i>, wymienia jego źródła; rysuje linie pola magnetycznego w pobliżu magnesów stałych; rozpoznaje bieguny magnesu i wyznacza zwrot linii pola magnetycznego za pomocą igły magnetycznej lub kompasu • opisuje budowę i działanie elektromagnesu; wymienia przykłady zastosowania elektromagnesów • wskazuje oddziaływanie magnetyczne jako podstawę działania silników elektrycznych • przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: – magnesuje stalowy spinacz oraz stalowy gwóźdź i bada ich właściwości, doświadczalnie ilustruje układ linii pola magnetycznego wokół magnesów trwałych	Uczeń: • rozróżnia ferromagnetyki, paramagnetyki i diamagnetyki; opisuje jakościowo podstawowe właściwości i zastosowania ferromagnetyków; posługuje się pojęciem <i>domen magnetycznych</i> • analizuje i wyjaśnia wyniki obserwacji dotyczącej doświadczalnej ilustracji układu linii pola magnetycznego wokół magnesów trwałych; modyfikuje przebieg doświadczenia • uzasadnia, że z polem magnetycznym jest związana energia potencjalna • rysuje linie pola magnetycznego w pobliżu przewodników z prądem (przewodnik prostoliniowy, zwojnica), określa ich zwrot • omawia przykłady zastosowania elektromagnesów • posługuje się pojęciem <i>wektora indukcji magnetycznej</i> wraz z jego jednostką (1 T); opisuje pole magnetyczne za pomocą wektora indukcji magnetycznej, określa jego kierunek i zwrot • analizuje oddziaływanie pola magnetycznego na poruszającą się cząstkę naładowaną; podaje, interpretuje i stosuje do obliczeń wzór na siłę Lorentza; określa kierunek i zwrot siły Lorentza	Uczeń: • opisuje zmiany układu domen pod wpływem namagnesowania ferromagnetyku • omawia przykłady pól magnetycznych w przyrodzie i technice oraz naturę siły magnetycznej, posługując się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych • analizuje oddziaływanie pola magnetycznego i pola elektrycznego na cząstkę naładowaną poruszającą się w selektorze prędkości, korzystając z opisu tego urządzenia • analizuje tor cząstki poruszającej się w jednorodnym polu magnetycznym w dowolnym kierunku względem linii pola • wyznacza promień okręgu, który stanowi tor, po którym porusza się naładowana cząstka w polu magnetycznym, i okres jej obiegu; interpretuje otrzymane wzory • omawia zasadę działania cyklotronu • wyprowadza wzór na siłę elektrodynamiczną	Uczeń: • rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy dotyczące: – wektora indukcji magnetycznej i siły Lorentza – ruchu cząstek naładowanych w jednorodnym polu magnetycznym – siły elektrodynamicznej – indukcji magnetycznej pola wokół przewodnika z prądem oraz wykazuje lub udowadnia podane zależności • planuje, realizuje i prezentuje własny projekt związany z treściami działu <i>Pole magnetyczne</i>; formułuje i weryfikuje hipotezy

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
– obserwuje ruch jonów w polu magnetycznym; przedstawia i/lub opisuje wyniki obserwacji, formułuje wnioski • rozwiązuje proste zadania lub problemy dotyczące: – ilustracji pola magnetycznego magnesów stałych – ilustracji pola magnetycznego wytwarzanego przez ruch ładunków – wektora indukcji magnetycznej i siły Lorentza – ruchu cząstek naładowanych w jednorodnym polu magnetycznym – siły elektrodynamicznej – indukcji magnetycznej pola wokół przewodnika z prądem, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania. z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych; czytelnie przedstawia odpowiedzi i rozwiązania	• analizuje siłę Lorentza działającą na cząstkę naładowaną poruszającą się w jednorodnym polu magnetycznym oraz tor cząstki w zależności od kierunku jej ruchu względem linii pola: wzdłuż linii i prostopadle do nich • stosuje do obliczeń wzory: na promień okręgu, po którym porusza się cząstka naładowana w polu magnetycznym, i na okres jej obiegu • informuje, że pole magnetyczne Ziemi stanowi osłonę przed wiatrem słonecznym • podaje przykłady wykorzystania oddziaływania pola magnetycznego na poruszającą się cząstkę naładowaną • analizuje i opisuje oddziaływanie pola magnetycznego na przewodnik z prądem; wyjaśnia, że siła elektrodynamiczna i siła Lorentza to określenie siły magnetycznej w szczególnych sytuacjach • interpretuje wzór na siłę elektrodynamiczną, oblicza wartość tej siły, wyznacza jej kierunek i zwrot • opisuje zależność indukcji pola magnetycznego wokół prostego przewodu od natężenia prądu, odległości od niego i rodzaju ośrodka; posługuje się pojęciem <i>przenikalności magnetycznej</i> • uzasadnia, interpretuje i stosuje do obliczeń związek wartości indukcji pola magnetycznego i natężenia prądu dla prostoliniowego przewodnika, pętli i długiej zwojnicy • opisuje siłę oddziaływania dwóch długich przewodników prostoliniowych • przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: – ilustruje układ linii pola magnetycznego wokół przewodnika z prądem: prostego, w kształcie pętli lub zwojnicy; buduje elektromagnes i obrazuje jego działanie – wykazuje, że wewnątrz magnesu występuje pole magnetyczne – bada oddziaływanie pola magnetycznego na przewodnik z prądem, obserwuje obraz włókna żarówki po zbliżeniu magnesu – bada oddziaływanie przewodników, w których płynie prąd; analizuje, opisuje lub wyjaśnia wyniki obserwacji, formułuje wnioski • rozwiązuje typowe zadania lub problemy dotyczące: – ilustracji pola magnetycznego magnesów stałych	• wskazuje przykłady zastosowania siły elektrodynamicznej (inne niż silniki elektryczne) • analizuje i wyznacza siłę oddziaływania dwóch długich przewodników prostoliniowych; posługuje się definicją ampera w układzie SI – wyjaśnia, że obecnie jest ona oparta na wartości ładunku elementarnego • Romawia zależność siły magnetycznej i siły elektrycznej od układu odniesienia • planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń (formułuje hipotezy i prezentuje kroki niezbędne do ich weryfikacji) oraz wyjaśnia wyniki obserwacji: – ilustracji układu linii pola magnetycznego wokół przewodnika z prądem: prostego, w kształcie pętli lub zwojnicy; zobrazowania działania skonstruowanego elektromagnesu – badania oddziaływania pola magnetycznego na przewodnik z prądem, badania zmian obrazu włókna świecącej żarówki po zbliżeniu magnesu – badania oddziaływania przewodników, w których płynie prąd • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy dotyczące: – ilustracji pola magnetycznego magnesów stałych – pola magnetycznego wytwarzanego przez ruch ładunków – wektora indukcji magnetycznej i siły Lorentza – ruchu cząstek naładowanych w jednorodnym polu magnetycznym – siły elektrodynamicznej – indukcji magnetycznej pola wokół przewodnika z prądem oraz: ilustruje lub uzasadnia odpowiedzi i rozwiązania, ustala i/lub uzasadnia stwierdzenia	

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
	– ilustracji pola magnetycznego wytwarzanego przez ruch ładunków – wektora indukcji magnetycznej i siły Lorentza – ruchu cząstek naładowanych w jednorodnym polu magnetycznym – siły elektrodynamicznej – indukcji magnetycznej pola wokół przewodnika z prądem, w szczególności: posługuje się tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych, wykonuje obliczenia szacunkowe i analizuje otrzymany wynik, wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem, ilustruje i/lub uzasadnia odpowiedzi • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych dotyczących treści działu <i>Pole magnetyczne</i>, w szczególności: pola magnetycznego Ziemi i oddziaływań magnetycznych, pola magnetycznego wytwarzanego przez ruch ładunków, wykorzystania oddziaływania pola magnetycznego na poruszającą się cząstkę naładowaną • dokonuje syntezy wiedzy z działu <i>Pole magnetyczne</i>; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	• wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe dotyczące treści działu <i>Pole magnetyczne</i>, w szczególności dotyczące: – pola magnetycznego Ziemi i oddziaływań magnetycznych – pola magnetycznego wytwarzanego przez ładunki w ruchu – wykorzystania oddziaływania pola magnetycznego na poruszającą się naładowaną cząstkę; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów i wykorzystuje je do rozwiązywania zadań i problemów • realizuje i prezentuje opisany w podręczniku projekt <i>Kierunek linii ziemskiego pola magnetycznego</i>, w szczególności buduje kompas inklinacyjny	
15. Indukcja elektromagnetyczna i prąd przemienny			
Uczeń: • informuje, na czym polega zjawisko indukcji elektromagnetycznej; podaje przykłady jego zastosowania • odróżnia prąd przemienny od prądu stałego • opisuje funkcję izolacji i bezpieczników przeciążeniowych; rozpoznaje symbol graficzny bezpiecznika • opisuje warunki bezpiecznego korzystania z energii elektrycznej; informuje, jak udzielić pierwszej pomocy osobie po porażeniu elektrycznym • wskazuje oddziaływanie magnetyczne jako podstawę działania silników elektrycznych • podaje przykłady zastosowania prądu • rozpoznaje graficzny symbol diody na schematach obwodów	Uczeń: • opisuje zjawisko indukcji elektromagnetycznej, odróżnia to zjawisko od indukcji magnetycznej i wskazuje przykłady jego zastosowania; posługuje się pojęciami <i>prądu indukcyjnego</i> i <i>siły elektromotorycznej indukcji (SEM)</i> • omawia eksperyment Faradaya • podaje regułę Lenza • posługuje się pojęciem <i>strumienia pola magnetycznego</i> wraz z jego jednostką, oblicza strumień, gdy pole jest jednorodne • podaje prawo indukcji Faradaya; informuje, kiedy zmienia się strumień pola magnetycznego • oblicza siłę elektromotoryczną indukcji jako szybkość zmiany strumienia pola magnetycznego • wyjaśnia, jak powstaje napięcie przemienne, na przykładzie ramki obracającej się w jednorodnym polu magnetycznym; opisuje jakościowo przemianę energii podczas działania prądu	Uczeń: • opisuje inne niż omówiono sposoby wytwarzania prądu elektrycznego – przez zmiany pola magnetycznego • wyjaśnia, że reguła Lenza wynika z zasady zachowania energii i stosuje ją do określania kierunku przepływu prądu indukcyjnego; omawia budowę oraz zasadę działania mikrofonu i głośnika • interpretuje wzór na strumień pola magnetycznego przez powierzchnię; wyjaśnia sposób obliczenia strumienia, gdy pole nie jest jednorodne • analizuje ruch prądu po szynach w polu magnetycznym, a na tej podstawie wyprowadza wzór na siłę elektromotoryczną indukcji	Uczeń: • omawia bramki logiczne • rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy: – dotyczące zjawiska indukcji elektromagnetycznej – z wykorzystaniem prawa indukcji Faradaya i prawa Ohma dla obwodu zamkniętego – dotyczące prądu przemiennego – dotyczące bezpieczeństwa domowej sieci elektrycznej – dotyczące silnika elektrycznego i prądu – dotyczące transformatora i zjawiska samoindukcji – dotyczące diod i tranzystorów

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
- rozpoznaje graficzny symbol tranzystora - przeprowadza doświadczenie, korzystając z jego opisu: bada działanie bezpiecznika; omawia obserwacje, formułuje wniosek - rozwiązuje proste zadania lub problemy: - dotyczące zjawiska indukcji elektromagnetycznej - z wykorzystaniem prawa indukcji Faradaya - dotyczące prądu przemiennego - dotyczące bezpieczeństwa domowej sieci elektrycznej - dotyczące silnika elektrycznego i prądnicy - dotyczące transformatora i zjawiska samoindukcji - dotyczące diod i tranzystorów, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	- opisuje cechy prądu przemiennego; posługuje się pojęciami <i>napięcia skutecznego i natężenia skutecznego</i>; rozróżnia wartości napięcia i natężenia: chwilowe, maksymalne i skuteczne - stosuje wzory na napięcie i natężenie skuteczne do obliczania napięcia i natężenia skutecznego w przypadku ich przebiegu sinusoidalnego - opisuje domową sieć elektryczną jako przykład obwodu rozgałęzionego - wyjaśnia funkcje wyłączników różnicowoprądowych i przewodu uziemiającego - opisuje budowę i zasadę działania prądnicy oraz przemiany energii podczas jej działania - porównuje silnik z prądnicą; wyjaśnia, jakie zjawisko fizyczne stanowi podstawę działania prądnicy, a jakie – silnika - opisuje zjawisko indukcji wzajemnej; opisuje budowę i zasadę działania transformatora, przedstawia jego uproszczony model, w którym przekładnia napięciowa i przekładnia prądowa zależą tylko od liczby zwojów; podaje zastosowania transformatorów - stosuje równanie transformatora do wyjaśniania zjawisk i obliczeń - opisuje funkcję diody półprzewodnikowej jako elementu przewodzącego w jednym kierunku; przedstawia jej zastosowanie jako źródła światła – diody LED - wyjaśnia funkcję prostownika, wskazuje przykłady jego zastosowań - opisuje tranzystor jako trójelektrodowy, półprzewodnikowy element wzmacniający sygnały elektryczne - przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: demonstruje zjawisko indukcji elektromagnetycznej i jego związek ze względnym ruchem magnesu i zwojnicy oraz ze zmianą natężenia prądu w elektromagnesie; bada kierunek przepływu prądu indukcyjnego i obserwuje zjawisko samoindukcji demonstruje funkcję diody jako elementu składowego prostowników i źródła światła; bada działanie diody - bada wzmacniające działanie tranzystora; przedstawia, opisuje i analizuje wyniki pomiarów i/lub obserwacji, formułuje wnioski	- interpretuje i stosuje prawo indukcji Faradaya do wyjaśniania zjawisk - opisuje i analizuje zależność napięcia od czasu dla prądu przemiennego - rysuje siły działające na pętlę z przewodnika w jednorodnym polu magnetycznym; na podstawie tego rysunku omawia zasadę działania silnika elektrycznego, posługując się pojęciem <i>momentu sił</i> - opisuje budowę i działanie najczęściej stosowanych silników elektrycznych, wymienia ich zastosowania - uzasadnia równanie transformatora - opisuje zastosowania transformatorów; omawia przesyłanie energii elektrycznej - opisuje jakościowo zjawisko samoindukcji, podaje przykłady jego znaczenia w urządzeniach elektrycznych; oblicza SEM samoindukcji - przedstawia zastosowanie diody w prostownikach - wyjaśnia – na uproszczonym schemacie – zasady działania tranzystora i wzmacniacza z jednym tranzystorem - opisuje zastosowania tranzystora w technice analogowej i technice cyfrowej - przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: - bada działanie głośników - porównuje napięcie maksymalne i skuteczne; opisuje i analizuje wyniki pomiaru, odczytu i obserwacji, formułuje wnioski - wyjaśnia wyniki badania wzmacniającego działania tranzystora - wyjaśnia wyniki pomiarów i/lub obserwacji oraz/lub planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń (formułuje hipotezy i prezentuje kroki niezbędne do ich weryfikacji):	oraz: wykazuje lub udowadnia podane zależności, projektuje schematy obwodów elektronicznych zawierających diody i tranzystory - projektuje i wykonuje doświadczenia, np. buduje i demonstruje działający model silnika elektrycznego, buduje układy elektroniczne złożone z diod i tranzystorów; formułuje i weryfikuje hipotezy - planuje, realizuje i prezentuje własny projekt związany z treściami działu <i>Indukcja elektromagnetyczna i prąd przemienny</i>; formułuje i weryfikuje hipotezy

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
	- rozwiązuje typowe zadania lub problemy: - dotyczące zjawiska indukcji elektromagnetycznej - z wykorzystaniem prawa indukcji Faradaya - dotyczące prądu przemiennego - dotyczące bezpieczeństwa domowej sieci elektrycznej - dotyczące silnika elektrycznego i prądnicy - dotyczące transformatora i zjawiska samoindukcji - dotyczące diod i tranzystorów, w szczególności: posługuje się tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych, wykonuje obliczenia szacunkowe i analizuje otrzymany wynik, posługuje się kalkulatorem, rysuje i interpretuje wykresy, stosuje do obliczeń prawo Ohma, związek mocy wydzielonej na oporniku z natężeniem prądu i oporem oraz napięciem i oporem, wykorzystuje dane znamionowe urządzeń elektrycznych, analizuje schematy obwodów zawierających diody i określa, które diody przewodzą, uzasadnia odpowiedzi i rozwiązania - posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych materiałów źródłowych dotyczących treści działu <i>Indukcja elektromagnetyczna i prąd przemienny</i>, w szczególności zjawisk indukcji wzajemnej i samoindukcji - dokonuje syntezy wiedzy z działu <i>Indukcja elektromagnetyczna i prąd przemienny</i>; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	- demonstracji zjawiska indukcji elektromagnetycznej i jego związku ze względnym ruchem magnesu i zwojnicy oraz ze zmianą natężenia prądu w elektromagnesie; badania kierunku przepływu prądu indukcyjnego i obserwacji zjawiska samoindukcji - demonstracji roli diody jako elementu składowego prostowników i źródła światła; badania działanie diod - rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: - dotyczące zjawiska indukcji elektromagnetycznej - z wykorzystaniem prawa indukcji Faradaya i prawa Ohma dla obwodu zamkniętego - dotyczące prądu przemiennego - dotyczące bezpieczeństwa domowej sieci elektrycznej - dotyczące silnika elektrycznego i prądnicy - dotyczące transformatora i zjawiska samoindukcji - dotyczące diod i tranzystorów oraz: ilustruje i/lub uzasadnia odpowiedzi i rozwiązania, ustala i/lub uzasadnia podane stwierdzenia i/lub zależności, analizuje wynik rozwiązania, analizuje schematy obwodów elektronicznych zawierających diody i tranzystory - analizuje tekst <i>Dynamo we wnętrzu Ziemi</i>, wyodrębnia z niego informacje kluczowe, posługuje się nimi i wykorzystuje je do rozwiązywania zadań lub problemów; prezentuje wyniki doświadczeń domowych	

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
		- wyszukuje i analizuje materiały źródłowe dotyczące treści działu <i>Indukcja elektromagnetyczna i prąd przemienny</i>, w szczególności: - zjawiska indukcji elektromagnetycznej oraz prądów wirowych - zjawisk indukcji wzajemnej i samoindukcji; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów i wykorzystuje je do rozwiązywania zadań i problemów	

Sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych ucznia

Osiągnięcia edukacyjne ucznia są sprawdzane:

- ustnie (waga 0,2),
- pisemnie (waga 0,5),
- praktycznie, tzn. w trakcie wykonywania doświadczeń (waga 0,3). Ocena klasyfikacyjna jest średnią ważoną ocen cząstkowych.

$$ocena = \frac{\text{suma ocen „ustne”} \cdot 0,2 + \text{suma ocen „pisemne”} \cdot 0,5 + \text{suma ocen „praktyczne”} \cdot 0,3}{\text{liczba ocen „ustne”} \cdot 0,2 + \text{liczba ocen „pisemne”} \cdot 0,5 + \text{liczba ocen „praktyczne”} \cdot 0,3}$$

Na ocenę klasyfikacyjną wpływają również aktywność na lekcji i zaangażowanie w naukę. Te czynniki są brane pod uwagę zwłaszcza wtedy, gdy ocena jest pośrednia (np. 4,5).

Warunki i tryb uzyskiwania oceny wyższej niż przewidywana

Zgodne z zapisami w **statucie** szkoły.

Starając się o podwyższenie przewidywanej oceny klasyfikacyjnej, uczeń powinien się wykazać umiejętnościami w zakresie tych elementów oceny, w których jego osiągnięcia nie spełniały wymagań. Jeśli np. jego słabą stroną były oceny „ustne”, sprawdzanie odbywa się ustnie.

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny: OBlicZA GEOGRAfII 3, zakres rozszerzony

Wymagania na poszczególne oceny				
konieczne (ocena dopuszczająca)	podstawowe (ocena dostateczna)	rozszerzające (ocena dobra)	dopełniające (ocena bardzo dobra)	wykraczające (ocena celująca)
2	3	4	5	6
I. Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Polski				
Uczeń: • podaje powierzchnię Polski oraz długość jej granic lądowych i morskich • wymienia państwa graniczące z Polską i wskazuje je na mapie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wyłączna strefa ekonomiczna, wody terytorialne, morskie wody wewnętrzne</i> • wskazuje na mapie geometryczny środek Polski • wyjaśnia znaczenie terminu <i>region fizycznogeograficzny</i> • wymienia na podstawie mapy geologicznej trzy wielkie struktury geologiczne, w których granicach leży terytorium Polski • przedstawia podział dziejów Ziemi na ery i okresy • przedstawia podział surowców mineralnych ze względu na zastosowanie • podaje nazwy i wysokości kulminacji w poszczególnych pasach rzeźby terenu • wymienia pasy rzeźby terenu w Polsce i wskazuje ich zasięg na mapie • wymienia formy polodowcowe występujące na obszarze Polski • wymienia klimatyczne pory roku • wymienia czynniki wpływające na klimat Polski • podaje średnie wartości temperatury powietrza, średnie roczne sumy opadów atmosferycznych i długość okresu wegetacyjnego oraz określa częstość kierunków wiatru i liczbę dni z silnym wiatrem	Uczeń: • wymienia na podstawie mapy najdalej wysunięte punkty w Polsce oraz podaje ich współrzędne geograficzne • opisuje przebieg granic Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej • podaje nazwy megaregionów i prowincji Polski i wskazuje je na mapie • wymienia jednostki tektoniczne występujące na obszarze Polski • podaje przykłady najważniejszych wydarzeń geologicznych w poszczególnych erach i okresach • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski • podaje cechy ukształtowania powierzchni Polski • odczytuje informacje z krzywej hipsograficznej Polski • omawia zasięgi zlodowaceń na obszarze Polski na podstawie mapy • omawia cechy klimatu Polski na podstawie map klimatycznych i klimatogramów • wyjaśnia różnice między astronomicznymi, kalendarzowymi i klimatycznymi porami roku • wskazuje obszary nadwyżek i niedoborów wody w Polsce • przedstawia zróżnicowanie gęstości sieci rzecznej w Polsce na podstawie map tematycznych • opisuje rozmieszczenie jezior w Polsce • porównuje powierzchnię i głębokość głównych jezior Polski na podstawie danych statystycznych • przedstawia cechy Morza Bałtyckiego na podstawie mapy tematycznej	Uczeń: • przedstawia charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego, matematyczno-geograficznego i geopolitycznego Polski • podaje nazwy podprowincji Polski i wskazuje je na mapie • opisuje jednostki tektoniczne występujące na obszarze Polski • omawia najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski na podstawie tabeli stratygraficznej • omawia znaczenie gospodarcze głównych surowców mineralnych Polski (węgla kamiennego, węgla brunatnego, rud miedzi i soli kamiennej) • wymienia czynniki wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski • omawia rozmieszczenie form polodowcowych na obszarze Polski na podstawie mapy • podaje różnice między krajobrazem młodoglacjalnym a krajobrazem staroglacjalnym • przedstawia wpływ mas powietrza na pogodę w Polsce • omawia zróżnicowanie przestrzenne temperatury powietrza, opadów atmosferycznych, okresu wegetacyjnego i wiatrów w Polsce • charakteryzuje zasoby wodne Polski • analizuje bilans wodny Polski w roku hydrologicznym	Uczeń: • ocenia konsekwencje położenia fizycznogeograficznego, matematyczno-geograficznego i geopolitycznego Polski • przedstawia charakterystyczne cechy makroregionu, w którym mieszka • wymienia i opisuje jednostki tektoniczne występujące na obszarze regionu, w którym mieszka • przedstawia przebieg strefy T-T na obszarze Polski na podstawie mapy geologicznej • omawia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych Polski • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia surowców mineralnych w Polsce • charakteryzuje pasy rzeźby terenu • opisuje procesy egzogeniczne i endogeniczne mające wpływ na ukształtowanie powierzchni regionu, w którym mieszka • wyjaśnia, czym jest klimat peryglacjalny • wykazuje wpływ poszczególnych czynników klimatycznych na klimat Polski • omawia cechy klimatu wybranego regionu Polski • przedstawia przyczyny i skutki niedoboru wody w wybranych	Uczeń: • analizuje zmiany terytorium oraz granic państwa polskiego na przestrzeni dziejów • przedstawia kryteria regionalizacji fizycznogeograficznej • przedstawia budowę geologiczną Polski na tle struktur geologicznych Europy • uzasadnia stwierdzenia, że Polska odznacza się skomplikowaną budową geologiczną • wyjaśnia uwarunkowania tworzenia się i występowania złóż surowców mineralnych • omawia występowanie głównych surowców mineralnych w regionie, w którym mieszka, i wyjaśnia, jak powstały ich złoża • identyfikuje związki między budową geologiczną Polski i regionu, w którym mieszka, a głównymi cechami ukształtowania powierzchni • porównuje ukształtowanie powierzchni Polski z ukształtowaniem innych europejskich krajów • omawia procesy, które zachodziły na obszarach występowania klimatu peryglacjalnego i wyjaśnia ich wpływ na obecne ukształtowanie powierzchni Polski • analizuje zróżnicowanie klimatyczne Polski • ocenia gospodarcze konsekwencje długości trwania okresu wegetacyjnego w różnych regionach Polski

- w Polsce na podstawie map tematycznych - wyjaśnia, czym jest bilans wodny - wymienia główne cechy sieci rzecznej w Polsce na podstawie mapy - wskazuje na mapie zlewiska i dorzecza głównych rzek Polski - wyjaśnia znaczenie terminu <i>jeziorność</i> - wymienia najmniejsze i największe jeziora w Polsce i wskazuje je na mapie - wymienia największe sztuczne zbiorniki w Polsce i wskazuje je na mapie - opisuje położenie Morza Bałtyckiego - podaje nazwy państw położonych nad Morzem Bałtyckim - wymienia wyspy Morza Bałtyckiego i podaje ich przynależność państwową - wymienia typy wybrzeży Morza Bałtyckiego - odczytuje z mapy średnie wartości zasolenia oraz temperatury powierzchniowej warstwy wody w Bałtyku	- omawia zróżnicowanie zasolenia i temperatury powierzchniowej warstwy wody w Bałtyku - opisuje florę i faunę Bałtyku	- opisuje przyczyny niedoborów wody w Polsce - podaje przyczyny powstawania powodzi w Polsce - charakteryzuje główne typy genetyczne jezior Polski na wybranych przykładach - przedstawia typy sztucznych zbiorników wodnych i podaje ich przykłady - omawia genezę Morza Bałtyckiego na podstawie map tematycznych - omawia czynniki wpływające na temperaturę wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego na podstawie mapy - podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód Morza Bałtyckiego na podstawie mapy	regionach Polski - wymienia rodzaje powodzi występujących w Polsce - podaje przyczyny zróżnicowania gęstości sieci rzecznej w Polsce - omawia znaczenie jezior w Polsce - omawia funkcje sztucznych zbiorników w Polsce - charakteryzuje linię brzegową i typy wybrzeży Morza Bałtyckiego - omawia formy ochrony Morza Bałtyckiego	- analizuje zasoby wodne w regionie, w którym mieszka, na podstawie różnych źródeł informacji - wykazuje na przykładach zależność sieci rzecznej od budowy geologicznej i rzeźby terenu - podaje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia jezior w Polsce - wyjaśnia przyczyny dużej koncentracji sztucznych zbiorników w południowej części Polski - przedstawia i ocenia stan środowiska przyrodniczego wód Bałtyku - proponuje działania ograniczające ilość zanieczyszczeń przedostających się do Bałtyku
II. Związki między elementami środowiska przyrodniczego				
Uczeń: - opisuje położenie i obszar Tatr - wskazuje na mapie przebieg granicy między Tatrami Wysokimi a Tatrami Zachodnimi - wymienia piętra klimatyczno-roślinne w Tatrach - wymienia góry średnie i góry niskie w Polsce - opisuje położenie gór średnich i niskich - wyjaśnia znaczenie terminu <i>flisz karpacki</i> - wymienia główne rzeki Sudetów na podstawie mapy - omawia położenie Gór Świętokrzyskich - wyjaśnia znaczenie terminu <i>gołoborza</i> - opisuje położenie i obszar pasa wyżyn - wyróżnia główne jednostki w pasie wyżyn i wskazuje je na mapie - opisuje położenie i obszar nizin - wymienia główne rzeki i sztuczne zbiorniki wodne pasa nizin - wymienia nazwy parków narodowych pasa nizin	Uczeń: - wymienia czynniki wpływające na krajobraz Tatr - przedstawia podział Tatr - wymienia formy rzeźby wysokogórskiej - charakteryzuje wody powierzchniowe Tatr - opisuje świat zwierząt w Tatrach - opisuje florę i faunę Bieszczad - wymienia pasma górskie Sudetów - opisuje klimat i roślinność Sudetów - omawia warunki klimatyczne występujące w Górach Świętokrzyskich - opisuje rzeźbę krasową na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej na podstawie infografiki - wymienia główne surowce mineralne występujące na wyżynach - podaje cechy krajobrazu starogłacialnego - charakteryzuje wody powierzchniowe w pasie nizin - omawia warunki klimatyczne występujące w pasie nizin	Uczeń: - wymienia formy polodowcowe i formy krasowe występujące w Tatrach - wymienia cechy klimatu Tatr - charakteryzuje działalność gospodarczą w Tatrach - opisuje korzyści i zagrożenia związane z rozwojem turystyki w Tatrach - omawia piętrowość roślinną w Bieszczadach - omawia cechy środowiska przyrodniczego Sudetów - wymienia skały dominujące w budowie geologicznej poszczególnych pasm sudeckich - charakteryzuje poszczególne pasma Sudetów - charakteryzuje krajobraz gór niskich - omawia cechy środowiska przyrodniczego Gór Świętokrzyskich - charakteryzuje cechy środowiska przyrodniczego pasa wyżyn - opisuje złodowacenia na obszarze pasa nizin - przedstawia rzeźbę pasa nizin	Uczeń: - omawia budowę geologiczną Tatr na podstawie schematu - omawia wpływ procesów zewnętrznych na rzeźbę Tatr - porównuje środowisko przyrodnicze Tatr Wysokich ze środowiskiem przyrodniczym Tatr Zachodnich - omawia budowę geologiczną Sudetów jako przykładu gór zrębowych - omawia budowę geologiczną Gór Świętokrzyskich - charakteryzuje dzieje geologiczne pasa wyżyn - opisuje zróżnicowanie środowiska przyrodniczego pasa wyżyn - przedstawia warunki powstawania węgla kamiennego - wyjaśnia wpływ lądolodu na środowisko nizin - omawia proces powstawania pradolin	- Uczeń: - omawia rozmieszczenie lodowców w Tatrach w plejstocenie na podstawie dostępnych źródeł informacji - przedstawia czynniki decydujące o zmianach szaty roślinnej wraz ze wzrostem wysokości nad poziomem morza - porównuje granice pięter klimatyczno-roślinnych w Sudetach i Tatrach - przedstawia różnice między cechami środowiska przyrodniczego Sudetów, Gór Świętokrzyskich i Bieszczad - opisuje wpływ skał węglanowych i lessowych na inne elementy środowiska przyrodniczego - opisuje czynniki przyrodnicze, które wpłynęły na gospodarowanie w pasie wyżyn - wyjaśnia związek między budową geologiczną nizin a zagospodarowaniem tego obszaru

- wskazuje na mapie duże aglomeracje w pasie nizin - opisuje położenie i obszar pasa pojezierzy - wymienia regiony wchodzące w skład pojezierzy - wymienia największe kompleksy leśne pojezierzy i podaje nazwy krain, na których obszarze się one znajdują - wymienia największe jeziora pasa pojezierzy i wskazuje je na mapie - opisuje położenie, obszar i granice pasa pobrzeży - wyróżnia krainy wchodzące w skład pasa pobrzeży - wymienia nadmorskie miejscowości i podaje ich funkcje	- wymienia najważniejsze elementy środowiska przyrodniczego parków narodowych pasa nizin - podaje cechy krajobrazu młodoglacjalnego na obszarze pojezierzy - opisuje warunki klimatyczne występujące na pojezierzach - opisuje cechy krajobrazu pasa pobrzeży - wymienia czynniki rzeźbotwórcze wpływające na rzeźbę poszczególnych regionów pasa pobrzeży - charakteryzuje wody powierzchniowe w pasie pobrzeży	- charakteryzuje gleby równin staroglacjalnych na podstawie profili glebowych - omawia zlodowacenia na obszarze pojezierzy - omawia wpływ lądolodu na rzeźbę pojezierzy - charakteryzuje użytkowanie terenu na pojezierzach - przedstawia czynniki wpływające na rzeźbę pasa pobrzeży - charakteryzuje środowisko przyrodnicze poszczególnych regionów pasa pobrzeży - charakteryzuje typy wybrzeży Morza Bałtyckiego - omawia wpływ Morza Bałtyckiego na klimat pobrzeży - opisuje działalność gospodarczą w pasie pobrzeży	i ich przebieg na obszarze pasa nizin na podstawie mapy - wyjaśnia genezę pól wydmywanych występujących w pasie nizin - porównuje warunki klimatyczne Niziny Śląskiej z warunkami klimatycznymi Niziny Północnopodlaskiej - omawia wpływ budowy geologicznej na występowanie surowców mineralnych i wód głębinowych w pasie nizin - omawia wpływ budowy geologicznej pojezierzy na gleby i roślinność - omawia zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego w pasie pojezierzy - opisuje etapy powstawania delty Wisły na obszarze Żuław Wiślanych - omawia procesy powstawania mierzei i klifu na podstawie schematu - charakteryzuje środowisko przyrodnicze Żuław Wiślanych	- przedstawia zależność między budową geologiczną pojezierzy a ich zagospodarowaniem - porównuje krajobraz młodoglacjalny z krajobrazem staroglacjalnym (uwzględnia między innymi wysokości bezwzględne, formy terenu i wody powierzchniowe) - omawia podobieństwa i różnice między środowiskiem przyrodniczym pojezierzy a środowiskiem przyrodniczym pobrzeży
III. Krajobrazy Polski				
Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu <i>krajobraz</i> - wymienia czynniki kształtujące wybrane typy krajobrazów - wymienia cechy krajobrazu przyrodniczego - podaje przykłady krajobrazu przyrodniczego - wyjaśnia znaczenie terminu <i>krajobraz kulturowy</i> - podaje przykłady krajobrazu kulturowego - wymienia cechy krajobrazu mozaikowego - wyjaśnia, czym zajmuje się krajoznawstwo	Uczeń: - wymienia elementy krajobrazu - wymienia główne funkcje krajobrazów - wymienia typy krajobrazów przyrodniczych i podaje ich przykłady - opisuje krajobraz leśny zbliżony do pierwotnego na przykładzie Puszczy Białowieskiej - wymienia cechy krajobrazu górskiego ponad granicą lasu, torfowisk wysokich i muraw na przykładzie Karkonoszy - podaje główne cechy krajobrazu turni na przykładzie Tatr - podaje cechy krajobrazu kulturowego - podaje cechy krajobrazu wiejskiego na przykładzie Rostocza - podaje cechy krajobrazu małomiasteczkowego na przykładzie Tykocina - wymienia elementy krajobrazu komunikacyjnego na podstawie fotografii - wymienia organizacje krajoznawcze w Polsce - wymienia główne metody ochrony krajobrazu	Uczeń: - przedstawia podział krajobrazów ze względu na stopień przekształcenia środowiska - opisuje wybrane funkcje krajobrazów - porównuje krajobraz przyrodniczy z krajobrazem kulturowym - charakteryzuje krajobrazy przyrodniczo-kulturowe - charakteryzuje krajobrazy jeziorne i bagienno-łąkowe i podaje obszary ich występowania - opisuje cechy krajobrazu podmiejskiego i rezydencjalnego na przykładzie podwarszawskich miejscowości - opisuje cechy krajobrazu przemysłowego na wybranym przykładzie - podaje główne działania promocyjne Polskiej Organizacji Turystycznej	Uczeń: - charakteryzuje krajobrazy wyróżnione ze względu na rzeźbę terenu - charakteryzuje czynniki zagrażające krajobrazom - przedstawia główne cechy wybranych krajobrazów przyrodniczych - wymienia czynniki wpływające na zachowanie krajobrazów zbliżonych do pierwotnych - charakteryzuje krajobraz kulturowy wielkich miast Polski na przykładzie Warszawy - charakteryzuje krajobraz górniczy na przykładzie kopalni w Bełchatowie - określa rolę turystyki i krajoznawstwa w poznawaniu różnicowania i piękna krajobrazów przyrodniczych i kulturowych Polski - wyjaśnia, na czym polega ochrona krajobrazów, i podaje przykłady	Uczeń: - omawia rolę krajobrazu w życiu człowieka - opisuje krajobraz dominujący w regionie, w którym mieszka, wymienia jego funkcje oraz ocenia stopień jego przekształcenia w wyniku antropopresji - rozpoznaje na podstawie materiałów źródłowych, np. map, fotografii i obrazów satelitarnych, wybrane krajobrazy przyrodnicze i kulturowe - prezentuje przykłady działań służących zachowaniu walorów krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz zapobieganiu ich degradacji - przedstawia sposoby promocji walorów krajobrazowych

			działania podejmowanych w jej ramach	
IV. Ludność i urbanizacja w Polsce				
Uczeń: • podaje aktualną liczbę ludności w Polsce • wymienia województwa w Polsce i wskazuje je na mapie • wyjaśnia znaczenie terminu <i>depopulacja</i> • wymienia obszary w Polsce o dodatnim i ujemnym współczynniku przyrostu naturalnego na podstawie mapy • wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik dzietności</i> • wymienia obszary o najwyższym wskaźniku starości demograficznej • wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik feminizacji</i> • podaje cechy piramidy wieku i płci ludności Polski • podaje wartość wskaźnika gęstości zaludnienia w Polsce • wymienia regiony silnie i słabo zaludnione na podstawie mapy gęstości zaludnienia • wymienia obszary o dodatnim i ujemnym saldzie migracji wewnętrznych w Polsce • wymienia państwa, w których żyje najliczniejsza Polonia, i wskazuje je na mapie • wyjaśnia znaczenie terminów <i>mniejszość narodowa</i> i <i>mniejszość etniczna</i> • wymienia mniejszości narodowe i mniejszości etniczne w Polsce • wyjaśnia znaczenie terminu <i>region etnograficzny</i> • wymienia regiony etnograficzne na podstawie mapy • wymienia ekonomiczne grupy wiekowe ludności • wyjaśnia znaczenie terminu <i>aktywność ekonomiczna</i> • omawia strukturę ludności Polski według aktywności ekonomicznej w 2019 r. na podstawie danych statystycznych • wymienia sektory gospodarki • wyjaśnia znaczenie terminów <i>podaż pracy</i> i <i>popyt na pracę</i> • wymienia wskaźniki dotyczące oceny poziomu	Uczeń: • analizuje zmiany liczby ludności w Polsce w danym przedziale czasowym • oblicza wskaźnik dynamiki zmian liczby ludności • przedstawia trójstopniowy podział administracyjny Polski • oblicza współczynnik przyrostu naturalnego na wybranym przykładzie • przedstawia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika starości demograficznej na podstawie mapy • przedstawia regionalne zróżnicowanie współczynnika feminizacji na podstawie mapy • oblicza współczynnik feminizacji • podaje przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia ludności w Polsce • oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia • podaje przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • omawia współczynnik salda migracji wewnętrznych w Polsce na podstawie mapy • wymienia państwa, do których migrują Polacy w XXI w. • oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego • podaje główne kierunki i wielkość współczesnych emigracji Polaków • przedstawia współczesną strukturę narodowościowo-etniczną w Polsce na podstawie danych statystycznych • przedstawia zróżnicowanie etnograficzne ludności Polski na podstawie materiałów źródłowych • wymienia mierniki poziomu aktywności zawodowej ludności Polski • podaje przyczyny zmian w strukturze zatrudnienia ludności Polski • wymienia czynniki wpływające na poziom życia • wyjaśnia różnice między referendum ogólnokrajowymi a referendum lokalnymi • omawia wskaźnik urbanizacji w Polsce i jego regionalne zróżnicowanie na podstawie danych statystycznych i mapy tematycznej • omawia funkcje polskich miast i podaje ich	Uczeń: • omawia zmiany liczby ludności Polski po II wojnie światowej • omawia skutki depopulacji • analizuje współczynnik przyrostu naturalnego w Polsce w wybranych latach na podstawie wykresu • omawia współczynnik dzietności w Polsce w latach 1960–2019 na podstawie wykresu • podaje przyczyny zmian przyrostu naturalnego w Polsce w ostatnich trzech dekadach • podaje przyczyny starzenia się polskiego społeczeństwa • omawia wpływ czynników przyrodniczych na rozmieszczenie ludności w Polsce na podstawie map tematycznych • omawia zróżnicowanie przestrzenne salda migracji wewnętrznych w Polsce • omawia przyczyny migracji zagranicznych w Polsce w ujęciu historycznym • omawia wielkość migracji zagranicznych na pobyt stały w Polsce na podstawie wykresu • przedstawia przestrzenne zróżnicowanie mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce • charakteryzuje wybrane grupy etnograficzne w Polsce • przedstawia współczesną strukturę narodowościowo-etniczną w Polsce • charakteryzuje mierniki poziomu aktywności zawodowej ludności Polski • omawia formy zatrudnienia w Polsce • przedstawia rozkład wysokości wynagrodzeń brutto w Polsce na podstawie wykresu i mapy tematycznej • analizuje zróżnicowanie bezrobocia w Polsce na podstawie mapy • omawia zróżnicowanie regionalne wskaźników dotyczących poziomu życia w Polsce na podstawie map tematycznych • porównuje subiektywny wskaźnik poziomu zadowolenia z życia w miastach i na wsi na podstawie danych statystycznych • analizuje frekwencję wyborczą w Polsce	Uczeń: • analizuje regionalne zróżnicowanie dynamiki zmian liczby ludności na podstawie danych statystycznych • przedstawia zmiany przyrostu naturalnego w Polsce w drugiej połowie XX w. i na początku XXI w. na podstawie wykresu • charakteryzuje zachowania prokreacyjne Polaków i przestrzenne zróżnicowanie tych zachowań • wykazuje związek zachowań prokreacyjnych Polaków z uwarunkowaniami społeczno-kulturowymi • wyjaśnia zmiany kształtu piramidy wieku i płci ludności Polski oraz porównuje ją z piramidami wieku i płci ludności innych państw • wykazuje wpływ czynników społeczno-ekonomicznych i historyczno-politycznych na rozmieszczenie ludności w Polsce na podstawie dostępnych źródeł informacji • omawia skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce • przedstawia główne motywy migracji Polaków na początku XXI w. • analizuje przyrost rzeczywisty ludności Polski i jego składowe na podstawie wykresu • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania etnograficznego ludności Polski • porównuje wartości współczynnika aktywności zawodowej i stopy bezrobocia w Polsce z wartościami tych wskaźników w wybranych krajach UE • analizuje zmiany struktury zatrudnienia w Polsce na podstawie danych statystycznych • wyjaśnia na przykładach przyczyny	Uczeń: • prognozuje wpływ współczesnych przemian demograficznych w Polsce na rozwój społeczno-gospodarczego kraju • przedstawia działania rządu w zakresie polityki prorodzinnej i ich wpływ na zachowania prokreacyjne Polaków • analizuje zmiany przyrostu naturalnego i przyrostu rzeczywistego ludności Polski na podstawie dostępnych źródeł informacji • przedstawia działania przeciwdziałające wyludnianiu się niektórych obszarów Polski podejmowane na szczeblu rządowym i samorządowym • przedstawia sytuację migracyjną w regionie, w którym mieszka, na podstawie dostępnych źródeł informacji • przedstawia przyczyny niewielkiego zróżnicowania narodowo-etnicznego ludności Polski • wyjaśnia wpływ starzenia się polskiego społeczeństwa na rynek pracy • opisuje działania państwa na rzecz ograniczania ubóstwa • ocenia regionalne zróżnicowanie pomocy społecznej w Polsce na podstawie mapy • analizuje wyniki wyborów w regionie, w którym mieszka, na podstawie danych PKW • porównuje frekwencję i wyniki ostatnich wyborów do Sejmu RP w regionie, w którym mieszka, z wynikami w całej Polsce • wyjaśnia wpływ przemian społecznych i gospodarczych na przebieg urbanizacji w Polsce po II wojnie światowej • omawia przyczyny i konsekwencje gettoizacji przestrzeni miejskiej • wykazuje zależność między zmianami w osadnictwie wiejskim a przemianami społeczno-gospodarczymi zachodzącymi w Polsce

życia ludności • wyjaśnia znaczenie terminu <i>ubóstwo</i> • wymienia wskaźniki ubóstwa • wymienia organy władzy publicznej wybierane w demokratycznych wyborach w Polsce • wymienia główne opcje polityczne w Polsce • wymienia województwa o wysokim i o niskim wskaźniku urbanizacji • wymienia miasta według grup wielkościowych na podstawie wykresu • wymienia najludniejsze miasta Polski i wskazuje na mapie • wymienia cechy wiejskiej sieci osadniczej • wymienia wybrane typy genetyczne kształtów wsi	przykłady • podaje przykłady aglomeracji miejskich • podaje różnice między aglomeracją monocentryczną a aglomeracją policentryczną • wyjaśnia znaczenie terminu <i>inteligentne miasta</i> i podaje przykłady inteligentnych miast • wyjaśnia, na czym polega gettoizacja przestrzeni miejskiej • podaje wady i zalety życia na wsi	na podstawie wykresu • przedstawia preferencje wyborcze Polaków na podstawie wykresu • wyjaśnia uwarunkowania współczesnych procesów urbanizacyjnych w Polsce • przedstawia przestrzenne zróżnicowanie procesów urbanizacyjnych w Polsce na podstawie danych statystycznych • opisuje czynniki warunkujące jakość życia w polskich miastach • charakteryzuje <i>genius loci</i> miasta • podaje przyczyny zróżnicowania poczucia więzi z miastem • omawia czynniki sprzyjające zmianie miejsca zamieszkania i utrudniające tę zmianę • charakteryzuje wybrane typy genetyczne kształtów wsi w Polsce • omawia cechy strefy podmiejskiej • wskazuje negatywne skutki rozwoju strefy podmiejskiej	i skutki bezrobocia w Polsce • porównuje poziom życia ludności w Polsce z poziomem życia w innych krajach na podstawie dostępnych źródeł informacji • analizuje przestrzenne zróżnicowanie frekwencji wyborczej w Polsce na podstawie map • wymienia przyczyny przestrzennego zróżnicowania preferencji wyborczych Polaków • analizuje przestrzenne zróżnicowanie wyników wyborów parlamentarnych w 2019 r. na podstawie map • opisuje na przykładach układy urbanistyczne miast powstałych w różnych okresach historycznych • przedstawia działania związane z rewitalizacją podupadłych dzielnic miast • przedstawia zróżnicowanie wiejskiej sieci osadniczej w Polsce na podstawie mapy • omawia przyczyny zmian w osadnictwie wiejskim w Polsce • przedstawia demograficzne i społeczne przemiany na obszarach wiejskich • omawia funkcjonalne i przestrzenne przemiany na obszarach wiejskich	
--	--	---	--	--

V. Gospodarka Polski

Uczeń: • wymienia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa • wymienia pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa • wyjaśnia znaczenie terminu <i>rolnictwo ekologiczne</i> • podaje liczbę ekologicznych gospodarstw w Polsce • wymienia cechy żywności ekologicznej • wyjaśnia, na czym polegała transformacja gospodarcza po 1989 r. • wyjaśnia, na czym polegała restrukturyzacja	Uczeń: • wymienia obszary w Polsce o najkorzystniejszych warunkach rozwoju rolnictwa • podaje cechy rolnictwa ekologicznego • opisuje zmiany liczby gospodarstw ekologicznych w Polsce • podaje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia zakładów przemysłowych w Polsce • określa miejsce Polski w światowej produkcji przemysłowej na podstawie danych statystycznych • wymienia czynniki decydujące o lokalizacji	Uczeń: • omawia rolę rolnictwa w polskiej gospodarce • przedstawia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce na podstawie danych statystycznych • przedstawia pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce na podstawie danych statystycznych • przedstawia rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce po przystąpieniu naszego kraju do UE • omawia przestrzenne rozmieszczenie gospodarstw ekologicznych w Polsce • omawia strukturę ekologicznych użytków	Uczeń: • omawia regionalne zróżnicowanie przyrodniczych warunków rozwoju rolnictwa na podstawie mapy • omawia regionalne zróżnicowanie pozaprzyrodniczych czynników rozwoju rolnictwa na podstawie mapy • przedstawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju rolnictwa ekologicznego • wskazuje cele certyfikacji i nadzoru żywności produkowanej w ramach systemu rolnictwa ekologicznego	Uczeń: • analizuje wpływ warunków przyrodniczych i czynników pozaprzyrodniczych na możliwości przemian strukturalnych w rolnictwie Polski • omawia znaczenie rolnictwa ekologicznego w dobie zmian klimatu • uzasadnia potrzebę kontrolowania gospodarstw produkujących żywność ekologiczną • przedstawia perspektywy rozwoju przemysłu w Polsce • ocenia wpływ przystąpienia Polski do UE
--	---	---	--	---

przemysłu - wymienia najważniejsze działy przemysłu high-tech w Polsce - wymienia rodzaje transportu funkcjonujące w Polsce - wymienia główne porty lotnicze w Polsce - wymienia główne węzły i terminale transportowe w Polsce i wskazuje je na mapie - wymienia rodzaje działalności gospodarczej zaliczane do gospodarki morskiej - wskazuje na mapie główne porty handlowe i pasażerskie na polskim wybrzeżu - wskazuje na mapie główne porty rybackie na polskim wybrzeżu - przedstawia walory przyrodnicze sprzyjające rozwojowi turystyki w Polsce - wymienia główne obszary turystyczne Polski	zakładów przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce - opisuje zróżnicowanie gęstości dróg kołowych według województw oraz przebieg autostrad i dróg ekspresowych w Polsce - opisuje zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej w Polsce - wymienia grupy ładunkowe, w których przeładunku specjalizują się poszczególne porty morskie - przedstawia walory kulturowe sprzyjające rozwojowi turystyki w Polsce	rolnych - przedstawia i rozpoznaje oznakowanie żywności ekologicznej - opisuje cechy socjalistycznej gospodarki - podaje przyczyny przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. - przedstawia uwarunkowania rozwoju przemysłu high-tech w Polsce - charakteryzuje czynniki decydujące o lokalizacji przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce - przedstawia rozmieszczenie ośrodków przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce - omawia znaczenie działalności badawczo-rozwojowej w rozwoju przemysłu high-tech - podaje przyczyny zmian w polskim transporcie w ostatnich trzech dekadach - opisuje rozwój transportu samochodowego w Polsce - przedstawia lokalizację sieci tramwajowych oraz systemu metra w Polsce - omawia czynniki wpływające na rozwój transportu śródlądowego w Polsce - charakteryzuje transport lotniczy w Polsce - omawia transport przesyłowy w Polsce - przedstawia obroty ładunkowe w polskich portach morskich na podstawie danych statystycznych - ocenia walory przyrodnicze warunkujące rozwój turystyki w Polsce - przedstawia polskie obiekty znajdujące się na <i>Liście UNESCO</i>	w Polsce - przedstawia rozwój i strukturę polskiego przemysłu do II wojny światowej - przedstawia charakter przemian strukturalnych w polskim przemyśle po 1989 r. - wyjaśnia skutki przemian strukturalnych w polskim przemyśle po 1989 r. - porównuje wydatki na działalność badawczo-rozwojową w Polsce z wydatkami na tę działalność w innych krajach UE - omawia działalność parku technologicznego na przykładzie Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego Gdynia - omawia zmiany w polskim transporcie w XX i XXI w. - podaje przyczyny nierównomiernej gęstości sieci kolejowej na podstawie mapy - ocenia poziom rozwoju transportu kolejowego w Polsce - porównuje transport kolejowy i samochodowy w Polsce z transportem kolejowym i samochodowym w Unii Europejskiej - omawia transport przesyłowy w Polsce - omawia stan polskiej floty handlowej na podstawie danych statystycznych - przedstawia przemiany zachodzące w przemyśle stoczniowym w Polsce - ocenia walory kulturowe warunkujące rozwój turystyki w Polsce - analizuje stan infrastruktury turystycznej w Polsce	na rozwój przemysłu w naszym kraju - przedstawia hipotezy dotyczące perspektyw rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce - przedstawia perspektywy rozwoju żeglugi śródlądowej w Polsce - określa znaczenie węzłów i terminali transportowych dla gospodarki kraju - ocenia szanse i zagrożenia rozwoju polskiej żeglugi promowej na Bałtyku - ocenia możliwości rozwoju przemysłu stoczniowego w Polsce - przedstawia stan i perspektywy rozwoju polskiego rybołówstwa - dyskutuje na temat możliwości rozwoju gospodarki morskiej Polski na podstawie materiałów źródłowych - prezentuje wartość obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe Polski na przykładzie wybranego regionu lub szlaku turystycznego
---	--	---	--	---

			projektuje trasę wycieczki uwzględniając atrakcje turystyczne w wybranej miejscowości lub w wybranym regionie z wykorzystaniem mapy i odbiornika GPS	
VI. Stan środowiska i jego ochrona w Polsce				
Uczeń: - wymienia rodzaje zanieczyszczeń powietrza - wyjaśnia, na czym polega eutrofizacja wód - wyjaśnia znaczenie terminu <i>degradacja gleb</i> - wyjaśnia, dlaczego należy chronić środowisko przyrodnicze - wymienia formy ochrony przyrody w Polsce na podstawie mapy - wymienia parki narodowe w Polsce - wymienia przykłady gatunków roślin i zwierząt objętych ochroną	Uczeń: - podaje przyczyny zanieczyszczenia powietrza w Polsce - podaje przyczyny zanieczyszczenia wód - wymienia przyczyny degradacji gleb - wymienia parki narodowe w Polsce - wymienia elementy środowiska podlegające ochronie w poszczególnych parkach narodowych w Polsce - wymienia rodzaje obszarów chronionych w Polsce - wymienia indywidualne formy ochrony przyrody w Polsce	Uczeń: - omawia stan środowiska przyrodniczego w Polsce i jego zmiany w XX i XXI w. - wskazuje różnice w składzie ścieków przemysłowych i ścieków komunalnych - wymienia rodzaje odpadów stanowiących zagrożenie dla środowiska - omawia wybrane zanieczyszczenia powietrza w Polsce według źródeł ich emisji - opisuje działania podejmowane na rzecz rekultywacji gleb w Polsce - prezentuje przykłady działań na rzecz ochrony przyrody podejmowanych w Polsce - przedstawia przestrzenne rozmieszczenie form ochrony przyrody w Polsce - opisuje walory środowiskowe poszczególnych parków narodowych w Polsce	Uczeń: - omawia zmiany stanu środowiska w Polsce w XX i XXI w. - podaje przyczyny zmniejszania się emisji zanieczyszczeń powietrza w Polsce - analizuje wielkość produkcji odpadów przemysłowych i komunalnych w Polsce - prezentuje zadania instytucji powołanych do oceny stanu środowiska - wyjaśnia, na czym polegają restytucja gatunków i reintrodukcja - przedstawia międzynarodowe formy ochrony przyrody	Uczeń: - zdoływa informacje dotyczące szkód w środowisku i zanieczyszczeń powierzchni ziemi w regionie, w którym mieszka - dokonyuje analizy stanu środowiska w Polsce i w regionie, w którym mieszka, oraz przedstawia wnioski z tej analizy na podstawie danych statystycznych i aplikacji GIS - uzasadnia potrzebę ochrony środowiska przyrodniczego Polski - podaje przykłady działań na rzecz ochrony środowiska, które mogą być podejmowane przez każdego człowieka - znajduje w internecie informacje dotyczące form ochrony przyrody w Polsce
VII. Badania i obserwacje terenowe				
Uczeń: - znajduje informacje przydatne podczas analizy na oficjalnych stronach internetowych firm, przedsiębiorstw i urzędów - przygotowuje kwestionariusz ankiety - wykonuje proste obliczenia - sporządza dokumentację fotograficzną	Uczeń: - dokonyuje wyboru przedmiotu badań - dokonyuje wyboru obszaru badań - odczytuje informacje z opracowań kartograficznych i map internetowych - zbiera informacje z wykorzystaniem map, danych statystycznych lub obserwacji w terenie - opracowuje wyniki ankiety	Uczeń: - przeprowadza wywiad z przedstawicielem przedsiębiorstwa, placówki usługowej lub lokalnego urzędu - selekcjonuje i dokumentuje wyniki prowadzonych obserwacji - identyfikuje problemy występujące na wybranym obszarze	Uczeń: - wyciąga wnioski z przeprowadzonych obserwacji i badań - porównuje dane statystyczne dotyczące różnych obszarów zaczerpnięte z publikacji GUS	Uczeń: - prezentuje wyniki badań w postaci posteru, portfolio i opracowań kartograficznych - przetwarza wyniki badań w pracy pisemnej lub tabeli porównawczej - formułuje wnioski i proponuje działania, które należy podjąć, aby zrealizować wskazane cele - przedstawia wyniki analizy SWOT dla wybranej miejscowości

- Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „Zrozumieć przeszłość” historii dla klasy 3 liceum ogólnokształcącego i technikum – zakres rozszerzony

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
I. SYSTEM WIEDENSKI						
Kongres wiedeński	• Europa po wojnach napoleońskich • Zwołanie kongresu • Główni uczestnicy kongresu • Przebieg obrad • Główne decyzje kongresu • Pozostałe postanowienia kongresu • Powstanie Świętego Przymierza	– stosuje pojęcia: <i>kongres wiedeński, Święte Przymierze</i> – lokalizuje w czasie: obrady kongresu wiedeńskiego (X 1814–VI 1815), zawarcie Świętego Przymierza (26 IX 1815) – lokalizuje w przestrzeni państwa, które odgrywały najważniejszą rolę podczas kongresu wiedeńskiego – identyfikuje postacie: Napoleona I, Aleksandra I, Fryderyka Wilhelma III, Franciszka I Habsburga – wymienia państwa decydujące o porządku wiedeńskim – wymienia najważniejsze cechy nowego ładu ustanowionego na kongresie wiedeń-	– stosuje pojęcia: <i>zasada restauracji, zasada legitymizmu, zasada równowagi sił, ład wiedeński</i> – lokalizuje w czasie: podpisanie Aktu końcowego kongresu wiedeńskiego (9 VI 1815) – lokalizuje w przestrzeni nabytki terytorialne mocarstw europejskich uzyskane na kongresie wiedeńskim – identyfikuje postacie: Klemensa von Metternicha, Charles’a de Talleyranda – wymienia cele, jakie przyświecały obradom kongresu wiedeńskiego – charakteryzuje zasady stanowiące podstawę porządku wiedeńskiego	– stosuje pojęcia: <i>ancien régime, koncert mocarstw</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Komitetu Pięciu (I 1815), powstanie koncertu mocarstw (1818) – lokalizuje w przestrzeni państwa, które zniknęły z mapy Europy na skutek decyzji kongresu wiedeńskiego – identyfikuje postacie: Ludwika XVIII, Roberta Stewarta Castlereagh – przedstawia konsekwencje, jakie przyniosło Europie panowanie Napoleona I – omawia rolę, jaką odegrał Komitet Pięciu w tworzeniu ładu wiedeńskiego	– przedstawia i ocenia rolę, jaką podczas obrad kongresu wiedeńskiego odegrali Klemens Metternich i Charles Talleyrand – wyjaśnia, jaką rolę odegrał kongres wiedeński w kwestii rozwiązania problemu niewolnictwa	– ocenia możliwość rzeczywistej realizacji zasad ładu europejskiego przyjętych na kongresie wiedeńskim – ocenia skutki polityczne decyzji podjętych na kongresie wiedeńskim – ocenia wpływ Świętego Przymierza na losy Europy po kongresie wiedeńskim

		skim – wyjaśnia, czym było Święte Przymierze i w jakim celu powstało	– omawia decyzje kongresu wiedeńskiego dotyczące głównych mocarstw – przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego podjęte w kwestii Niemiec i Włoch	– omawia przebieg obrad kongresu wiedeńskiego – przedstawia decyzje, jakie podjął kongres wiedeński w sprawie Szwajcarii, państw skandynawskich, Belgii i Holandii		
System wiedeński i jego funkcjonowanie	• Początki systemu wiedeńskiego • Niepokoje w Hiszpanii • Bunt w państwach włoskich • Państwa niemieckie po kongresie wiedeńskim • Francja w dobie restauracji • Powstanie dekabrystów w Rosji	– stosuje pojęcia: <i>karbonariusze, dekabryści</i> – lokalizuje w czasie: okres restauracji Burbonów we Francji (1814–1830), wybuch powstania dekabrystów (XII 1825) – identyfikuje postać Aleksandra I – wyjaśnia, w jaki sposób Święte Przymierze stało na straży ładu wiedeńskiego – wyjaśnia, kto i dlaczego buntował się przeciwko systemowi wiedeńskiemu	– stosuje pojęcia: <i>rojaliści, samodzielnawie</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Młodych Włoch (1831), powstanie Młodej Europy (1834) – identyfikuje postać Giuseppe Mazziniego – wyjaśnia, dlaczego porządek ustalony na kongresie wiedeńskim spotkał się z tak dużym sprzeciwem w państwach europejskich – omawia sytuację polityczną we Włoszech po kongresie wiedeńskim – wymienia cele, jakie przyświecały karbonariuszom i metody, którymi się posługiwali	– stosuje pojęcia: <i>burszowie, ultrasi, białe terror</i> – lokalizuje w czasie: kongres w Opawie (1820), powstanie Związku Północnego i Związku Południowego (1821), interwencję Świętego Przymierza w Hiszpanii (1823) – identyfikuje postacie: Ferdynanda VII Burbona, Filippa Buonrotiego, Ludwika XVIII, Karola X Burbona – wyjaśnia, jakie były przyczyny interwencji Świętego Przymierza w Hiszpanii – przedstawia skutki działalności karbonariuszy w państwach	– stosuje pojęcia: <i>karliści, arakcejejszczyzna</i> – lokalizuje w czasie: nadanie Karty konstytucyjnej we Francji (1814), zjazd w Karlsbadzie (1819), przewrót polityczny w Hiszpanii (1820) – identyfikuje postać Luigiego Minichiniego – wyjaśnia, dlaczego karbonariuszom było trudno osiągnąć cele założone w ich programie – przedstawia ustrój Francji określony w Karcie konstytucyjnej z 1814 r.	– ocenia skuteczność ruchów rewolucyjnych w Europie w latach 20. i 30. XIX w.

			w ich realizacji – charakteryzuje sytuację we Francji w dobie restauracji – wymienia przyczyny wybuchu powstania dekabrystów w Rosji – omawia skutki powstania dekabrystów	włoskich – przedstawia rolę, jaką we włoskim i europejskim ruchu niepodległościowym odegrał Giuseppe Mazzini – omawia działalność niemieckich związków studenckich – omawia politykę Aleksandra I w Rosji i Królestwie Polskim		
Europa w pierwszej połowie XIX w.	• Rewolucja lipcowa • Powstanie Królestwa Belgii • Bałkany na początku XIX w. • Wojna Greków o niepodległość	– stosuje pojęcie <i>rewolucja lipcowa</i> – lokalizuje w czasie: rewolucję lipcową (27–29 VII 1830), powstania belgijskiego (VIII–X 1830) – identyfikuje postacie: Ludwika Filipa I, Leopolda I – omawia przyczyny i skutki rewolucji lipcowej we Francji – przedstawia okoliczności uzyskania przez Belgię niepodległości	– stosuje pojęcie <i>filhel-lenizm</i> – lokalizuje w czasie: pokój w Adrianopolu (1829) – lokalizuje w przestrzeni kraje, w których w latach 20. i 30. XIX w. doszło do wystąpień rewolucyjnych – identyfikuje postacie: Wilhelma I, Iwana Dybicza – omawia przebieg rewolucji lipcowej we Francji – omawia przebieg wojny o niepodległość Grecji – wyjaśnia, jakie zna-	– stosuje pojęcie <i>ordonanse</i> – lokalizuje w czasie: zwołanie greckiego Zgromadzenia Narodowego (1822), traktat londyński (1830), uchwalenie konstytucji belgijskiej (II 1831) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Navarino (1827) – identyfikuje postacie: Ottona Wittelsbacha, Aleksandra Ipsilantisa, George’a Byrona – wyjaśnia, dlaczego ordonanse Karola X wywołały protesty	– lokalizuje w czasie: powstanie Serbów przeciwko Turcji (1804–1813 i 1815), zdobycie Missolungi (1826), powstanie robotników w Lyonie (1831), konferencję w Londynie (I 1831) – identyfikuje postacie: Jerzego Czarnego (Karadziordziewića), Miłosza Obrenowića – przedstawia przyczyny podziału Królestwa Niderlandów – przedstawia sytuację polityczną na Bałkanach	– ocenia rolę antytureckiego powstania Aleksandra Ipsilantisa w rozbudzeniu greckich dążeń niepodległościowych

			czenie dla greckiego ruchu niepodległościowego miał filhellenizm	Francuzów – wyjaśnia, na czym polegał postępowy charakter rządów Ludwika Filipa – omawia sytuację Greków w państwie tureckim – wyjaśnia okoliczności, w jakich Grecy rozpoczęli walkę o niepodległość – wyjaśnia, dlaczego Rosja zdecydowała się poprzeć Greków w walce o niepodległość		
Rewolucja przemysłowa	• Przyczyny rewolucji przemysłowej • Postęp techniczny i rozwój przemysłu • Rewolucja przemysłowa w Europie • Przemiany ekonomiczne w Stanach Zjednoczonych • Rozwój transportu • Medycyna w pierwszej połowie XIX w. • Przemiany społeczne	– stosuje pojęcia: <i>rewolucja przemysłowa, industrializacja, urbanizacja, klasa robotnicza</i> – lokalizuje w przestrzeni regiony Europy, w których w pierwszej połowie XIX w. najintensywniej rozwijał się przemysł – wyjaśnia, dlaczego Wielka Brytania stała się kolebką rewolucji przemysłowej – przedstawia zmiany, które nastąpiły w	– stosuje pojęcia: <i>rewolucja agrarna, drobnomieszczaństwo, inteligencja</i> – lokalizuje w czasie otwarcie pierwszej linii kolejowej (1825) – lokalizuje w przestrzeni państwa europejskie, w których doszło do największego rozwoju kolei – identyfikuje postać George’a Stephensona – omawia zjawiska, które złożyły się na rewolucję przemysłową	– stosuje pojęcie <i>pruska droga do kapitalizmu</i> – lokalizuje w czasie: skonstruowanie parowca (1807), powstanie Niemieckiego Związku Celnego (1834) – identyfikuje postać Roberta Fultona – omawia zmiany, jakie w przemyśle włókienniczym wywołała rewolucja przemysłowa oraz ich skutki – przedstawia zmiany,	– identyfikuje postacie: Edwarda Jennera, Ignaza Philippa Semmelweisa – wyjaśnia, jakich przełomowych odkryć dokonano w dziedzinie medycyny w pierwszej połowie XIX w. – omawia wpływ rewolucji przemysłowej na rozwój gospodarczy Niemiec i Francji	– ocenia gospodarcze i społeczne skutki rewolucji przemysłowej

		dziejnie komunikacji i transporcie w pierwszej połowie XIX w. – wymienia skutki rewolucji przemysłowej	wą – przedstawia, na czym polegała rewolucja agrarna – wyjaśnia związek między rewolucją agrarną i przemysłową – wymienia najważniejsze wynalazki i odkrycia naukowe pierwszej połowy XIX w. – omawia warunki pracy robotników w pierwszej połowie XIX w.	jakie w przemyśle hutniczym wywołała rewolucja przemysłowa oraz ich skutki – wymienia czynniki, które zdecydowały o szybkim rozwoju przemysłowym Niemiec i Francji – charakteryzuje przemiany społeczne wywołane rewolucją przemysłową – wymienia czynniki, jakie miały wpływ na rozwój przemysłowy Stanów Zjednoczonych w XIX w.		
Nowe idee	• Liberalizm • Konserwatyzm • Kwestia robotnicza • Socjalizm utopijny • Ruch czartystów • Narodziny socjalizmu naukowego • Ruchy narodowe	– stosuje pojęcia: <i>liberalizm, konserwatyzm, socjalizm, komunizm (socjalizm naukowy)</i> – identyfikuje postacie: Johna Stuarta Milla, Edmunda Burke’a, Karola Marksa, Fryderyka Engelsa – wymienia idee polityczne, które zdobyły popularność w pierwszej połowie XIX w. – wyjaśnia, w jaki sposób robotnicy walczyli	– stosuje pojęcia: <i>liberalizm gospodarczy, laicyzacja, socjalizm utopijny, walka klas, proletariatus</i> – lokalizuje w czasie opublikowanie <i>Manifestu komunistycznego</i> (1848) – identyfikuje postacie: Roberta Owena, Claude’a Henriego de Saint-Simona, Charles’a Fouriera – omawia założenia	– stosuje pojęcia: <i>leserferyzm, reakcjonizm, czartyzm, falanster</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie Karty praw ludu (1837) – identyfikuje postacie: Benjamina Constanta, Alexisa de Tocqueville’a, François-René de Chateaubrianda, Georga Wilhelm Friedricha Hegla – przedstawia postula-	– stosuje pojęcia: <i>ludyzm, metoda dialektyczna</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Organizacji Związków Zawodowych (1833), założenie Londyńskiego Stowarzyszenia Robotników (1836) – identyfikuje postacie: Josepha de Maistre’a, Neda Ludda – przedstawia przyczyny narodzin luddy-	– ocenia skutki społeczne i polityczne, jakie wywołało pojawienie się nowych idei politycznych – ocenia wpływ działalności związków zawodowych i ruchów politycznych na sytuację społeczną grup pozbawionych wpływu na losy państwa

		o swoje prawa w pierwszej połowie XIX w.	liberalizmu, konserwatyzmu, socjalizmu i komunizmu – wyjaśnia, dlaczego postulaty socjalizmu utopijnego nie były możliwe do zrealizowania	ty i działalność czartystów – wskazuje różnice między socjalizmem utopijnym a komunizmem – wyjaśnia, jakie czynniki wpłynęły na kształtowanie się świadomości narodowej w XIX w.	zmu – omawia proces tworzenia się związków zawodowych w Wielkiej Brytanii – przedstawia osiągnięcia XIX-wiecznego ruchu robotniczego	
Kultura w pierwszej połowie XIX w.	• Literatura i sztuka klasycystyczna • Romantyzm • Literatura romantyczna i jej twórcy • Romantyzm w teatrze • Malarstwo romantyczne • Muzyka i sztuki plastyczne	– stosuje pojęcie <i>romantyzm</i> – identyfikuje postacie: Friedricha Schillera, Johanna Wolfganga Goethego, Ludwika van Beethovena, Fryderyka Chopina – wymienia cechy romantyzmu – wyjaśnia wpływ romantyzmu na kształtowanie się poczucia tożsamości narodowej	– stosuje pojęcie <i>klasycyzm</i> – identyfikuje postacie: Jacques’a-Louisa Davida, Heinricha Heinego, Victora Hugo, George’a Byrona, Aleksandra Puszkina, Honoré de Balzaca – wymienia cechy charakterystyczne klasycyzmu w literaturze i sztuce – omawia założenia romantyzmu – wymienia cechy charakterystyczne romantyzmu w literaturze – omawia cechy malarstwa romantycznego	– stosuje pojęcia: <i>neogotyck</i> , <i>neoromanizm</i> , <i>eklektyzm</i> – identyfikuje postacie: Michała Lermontowa, Waltera Scotta, Stendhala, Charlesa Dickensa, Théodore’a Géricault, Caspara Davida Friedricha, Franza Schuberta, Ferenc Liszta, Roberta Schumanna, Francisca Goi, Eugène’a Delacroix – wyjaśnia, na czym polegał fenomen romantyzmu – omawia style w architekturze okresu romantyzmu – omawia okoliczności	– identyfikuje postacie: Jeana-Auguste’a Dominique’a Ingres’a, Antonia Canovy, Bertela Thorvaldsena, Karla Friedricha Schinkla, Sándora Petőfi’ego, Horace’a Walpole’a, François Rude’a, Pierre-Jeana Davida d’Angers’a – wyjaśnia wpływ romantyzmu na modę i styl życia – porównuje cechy stylu klasycystycznego i romantycznego w malarstwie	– ocenia wpływ literatury, muzyki i malarstwa romantycznego na rozbudzenie świadomości narodowej Europejczyków w pierwszej połowie XIX w.

				narodzin romantyzmu – przedstawia tematykę, którą podejmowali malarze w epoce romantyzmu		
Ameryka w pierwszej połowie XIX w.	• Ameryka łacińska na początku XIX w. • Dekolonizacja Ameryki Południowej • Meksyk i Ameryka Środkowa • Stany Zjednoczone na początku XIX w. • Rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych • Walki z Indianami i Meksykiem	– stosuje pojęcia: <i>izolacjonizm, doktryna Monroe</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie doktryny Monroe (1823) – identyfikuje postać Jamesa Monroe – wyjaśnia, na czym polegała zasada izolacjonizmu	– lokalizuje w czasie wojnę USA z Meksykiem (1846–1848) – lokalizuje w przestrzeni etapy rozwoju terytorialnego Stanów Zjednoczonych – identyfikuje postać Simóna Bolívara – omawia etapy rozwoju terytorialnego Stanów Zjednoczonych w pierwszej połowie XIX w. – przedstawia skutki społeczne rozwoju terytorialnego Stanów Zjednoczonych w pierwszej połowie XIX w. – przedstawia proces kształtowania się amerykańskiego systemu dwupartyjnego	– stosuje pojęcia: <i>Kreole, Metysi, junta</i> – lokalizuje w czasie: ogłoszenie niepodległości Meksyku (1821), Brazylii (1822) i Boliwii (1825); kompromis z Missouri (1820–1821) – lokalizuje w przestrzeni państwa Ameryki Południowej, które jako pierwsze uzyskały niepodległość – identyfikuje postacie: Thomasa Jeffersona, Alexandra Hamiltona, Andrew Jacksona, Antonia Lopeza de Santa Anny – charakteryzuje proces dekolonizacji Ameryki Łacińskiej – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Brazylia uzyskała niepodległość – przedstawia drogę Meksyku i państw	– stosuje pojęcie <i>libertadorzy</i> – lokalizuje w czasie: ogłoszenie niepodległości Haiti (1804) i Peru (1821); plan z Iguala (1821); bitwę pod Ayacucho (1824) – identyfikuje postacie: Francisca de Mirandy, José de San Martína, Piotra I Bragança, Miguela Hidalgo y Costilla, José Marię Morelosa, Agustína de Iturbide, François-Dominique’a Toussaint Louverture’a – omawia sytuację polityczną Ameryki Łacińskiej w pierwszej połowie XIX w. – przedstawia, w jakich okolicznościach Haiti uzyskało niepodległość – wyjaśnia, jaką rolę odegrali libertadorzy	– ocenia społeczne skutki rozwoju terytorialnego USA

				Ameryki Środkowej do niepodległości	w walce o wolność kolonii hiszpańskich	
--	--	--	--	--	---	--

Wiosna Ludów	• Geneza Wiosny Ludów • Rewolucja lutowa we Francji • Wiosna Ludów w krajach niemieckich • Rewolucja w Wiedniu • Powstanie węgierskie • Wiosna Ludów we Włoszech • Bilans Wiosny Ludów	– stosuje pojęcia: <i>Wiosna Ludów, parlament frankfurcki</i> – lokalizuje w czasie: Wiosnę Ludów (1848–1849), wybuch Wiosny Ludów we Francji (22 II 1848), wybuch Wiosny Ludów w Prusach (III 1848), wybuch Wiosny Ludów w Austrii (III 1848) – lokalizuje w przestrzeni kraje, w których doszło do wystąpienia o podłożu społecznym, oraz rewolucji narodowowyzwoleńczych – wymienia społeczne, polityczne i narodowościowe przyczyny Wiosny Ludów – wyjaśnia, dlaczego próby zjednoczenia Niemiec w czasie Wiosny Ludów zakończyły się porażką	– stosuje pojęcia: <i>warsztaty narodowe, konstytucja oktrojowana</i> – lokalizuje w czasie: proklamowanie II Republiki Francuskiej (25 II 1848), obrady parlamentu frankfurckiego (V 1848–VII 1849), wybór Ludwika Napoleona Bonapartego na prezydenta Francji (XII 1848), powstanie węgierskie (III 1848–X 1849), zamach stanu Ludwika Napoleona Bonapartego (XII 1851), ogłoszenie cesarstwa we Francji (XII 1852) – identyfikuje postacie: Ludwika Napoleona Bonapartego, Fryderyka Wilhelma IV, Franciszka Józefa I, Wiktora Emanuela II – omawia genezę Wio-	– stosuje pojęcia: <i>bankiety, Komisja Luksemburska</i> – lokalizuje w czasie: kryzys ekonomiczny i głód (1845–1849), rewolucję marcową w Związku Niemieckim (III 1848), powołanie parlamentu frankfurckiego (V 1848), powstanie czerwcowe w Paryżu (VI 1848), bitwę pod Custozą (VII 1848), bitwę pod Novarą (III 1849), ogłoszenie aktu detronizacji Habsburgów i Deklaracji niepodległości przez Węgrów (IV 1849), ogłoszenie konstytucji w Prusach (1850) – identyfikuje postacie: Lajosa Kossutha, Sándora Petőfi, Karola Alberta – przedstawia reformy	– lokalizuje w czasie: zjazd liberałów w Heidelbergu (III 1848), drugie powstanie wiedeńskie (V 1848), uchwalenie nowej konstytucji francuskiej (XI 1848), przejęcie władzy w Austrii przez Franciszka Józefa I (XII 1848) – identyfikuje postacie: Ferdynanda I, Josepha Radetzky'ego – omawia ustrój Francji według konstytucji z 1848 r. – przedstawia cele, jakie stawiali przed sobą liberalni działacze niemieckiej Wiosny Ludów	– ocenia bezpośrednio i długofalowe skutki Wiosny Ludów
--------------	--	--	--	---	--	---

		– przedstawia skutki polityczne i społeczne Wiosny Ludów	sny Ludów – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki Wiosny Ludów we Francji – omawia przebieg i skutki Wiosny Ludów w Prusach – charakteryzuje przebieg Wiosny Ludów w monarchii habsburskiej	Rządu Tymczasowego we Francji – wyjaśnia, w jakich okolicznościach nastąpił upadek II Republiki Francuskiej – omawia przebieg i skutki Wiosny Ludów w państwach niemieckich – przedstawia działalność parlamentu frankfurckiego – przedstawia skutki, jakie przyniosła Wiosna Ludów Austrii i Węgrom – omawia przebieg Wiosny Ludów w państwach włoskich		
Wojna krymska i jej skutki	• Turcja – <i>chory człowiek Europy</i> • Rosja w przededniu wojny krymskiej • Wojna krymska • Odwilż posewastopolska w Rosji	– stosuje pojęcie <i>odwilż posewastopolska</i> – lokalizuje w czasie wojnę krymską (1853–1856) – przedstawia przyczyny i skutki wojny krymskiej – wyjaśnia, na czym polegała odwilż posewastopolska w Rosji	– stosuje pojęcia: <i>samowładztwo, panslawizm</i> – lokalizuje w czasie kongres pokojowy w Paryżu (III 1856) – lokalizuje w czasie i przestrzeni oblężenie Sewastopola (1854–1855) – lokalizuje w przestrzeni bitwy stoczone podczas wojny krym-	– stosuje pojęcia: <i>reforma włościańska, ziemstwo, дума</i> – lokalizuje w czasie: ultimatum Mikołaja I do sułtana (V 1853), reformę włościańską (III 1861), powołanie ziemstw (1864), ogłoszenie ustawy ziemskiej (1870) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod	– lokalizuje w czasie: okres reform <i>tanzimat</i> w Turcji (1839–1876), powstanie Narodnej Woli (1879) – identyfikuje postać Florence Nightingale – przedstawia sytuację panującą w Turcji w pierwszej połowie XIX w. – wyjaśnia, dlaczego wojnę krymską można	– ocenia politykę wewnętrzną Mikołaja I – ocenia reformy przeprowadzone w Rosji w okresie odwilży posewastopolskiej

			skiej – identyfikuje postacie: Mikołaja I, Aleksandra II, Aleksandra III – wyjaśnia, w jaki sposób Mikołaj I realizował władzę absolutną w Rosji – omawia przebieg wojny krymskiej – omawia reformy przeprowadzone w Rosji przez Aleksandra II	Synopą (XI 1853) – identyfikuje postacie: Mahmuda II, Abdülmecida I, Dymitra Milutina – wyjaśnia, dlaczego Turcję nazywano <i>cho-rym człowiekiem Europy</i> – omawia sytuację w Rosji przed wojną krymską – wyjaśnia, jaki wpływ na wybuch wojny krymskiej miał pansławizm	uznać za koniec ładu wiedeńskiego i dominacji Świętego Przymierza w Europie	
II. ZIEMIE POLSKIE W PIERWSZEJ POŁOWIE XIX W.						
Sprawa polska na kongresie wiedeńskim	• Decyzje kongresu wiedeńskiego • Królestwo Polskie • Powstanie Wielkiego Księstwa Poznańskiego • Rzeczpospolita Krakowska • Zabór austriacki	– stosuje pojęcie <i>Kongresówka</i> – lokalizuje w czasie konstytucję Królestwa Polskiego (XI 1815) – lokalizuje w przestrzeni podział ziem polskich po kongresie wiedeńskim – identyfikuje postacie: Aleksandra I, Adama Jerzego Czartoryskiego – omawia decyzje kongresu wiedeńskiego w sprawie ziem	– stosuje pojęcie <i>ziemie zabrane</i> – lokalizuje w czasie: konstytucję Rzeczypospolitej Krakowskiej (1815), utworzenie Galicyjskiego Sejmu Stanowego (1817) – identyfikuje postać Antoniego Henryka Radziwiłła – omawia ustrój Królestwa Polskiego wynikający z konstytucji z 1815 r. – opisuje sposób funk-	– stosuje pojęcie <i>rezydenci</i> – lokalizuje w czasie: powołanie Rady Najwyższej Tymczasowej (1813), powołanie Konferencji Rezydentów (1833) – identyfikuje postać Stanisława Wodzickiego – przedstawia sytuację w Księstwie Warszawskim po klęsce Napoleona I – wyjaśnia, dlaczego	– przedstawia przesłanki, które przyczyniły się do powstania Rzeczypospolitej Krakowskiej – porównuje sposoby zarządzania i funkcjonowania ziem polskich pod zaborami w pierwszej połowie XIX w. – porównuje sytuację społeczeństwa polskiego pod zaborami	– ocenia, w którym zaborze sytuacja Polaków wyglądała najkorzystniej pod względem swobód politycznych i narodowych

		polskich – wymienia postanowienia konstytucji Królestwa Polskiego	cjonowania Wielkiego Księstwa Poznańskiego – przedstawia sposób zarządzania Galicją i jego konsekwencje	władze rosyjskie nie zgodziły się na przyłączenie ziem zabranych do Królestwa Polskiego – omawia podział ziem polskich pod zaborem pruskim – przedstawia sposób sprawowania władzy w Rzeczypospolitej Krakowskiej		
Ziemie polskie w latach 1815–1830	• Królestwo Polskie za Aleksandra I • Nauka i oświata w Królestwie Polskim • Przemiany społeczno-gospodarcze • Zabór pruski po 1815 r. • Uwłaszczenie chłopów w Wielkopolsce • Gospodarka pod zaborem austriackim	– stosuje pojęcie <i>regulacja</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie ustawy regulacyjnej dla Wielkiego Księstwa Poznańskiego (1823) – identyfikuje postacie: Aleksandra I, wielkiego księcia Konstantego, Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego – wyjaśnia, w jaki sposób łamano w Królestwie Polskim postanowienia konstytucji z 1815 r. – wymienia reformy przeprowadzone przez Franciszka Ksawerego	– stosuje pojęcie <i>plodozmian</i> – lokalizuje w czasie: wprowadzenie cenzury rewolucyjnej (1819), likwidację jawności obrad sejmu Królestwa Polskiego (1825), utworzenie Banku Polskiego (1828) – lokalizuje w przestrzeni okręgi przemysłowe Królestwa Polskiego – identyfikuje postać Nikołaja Nowosilcowa – omawia przemiany w rolnictwie w Królestwie Polskim – przedstawia rozwój	– lokalizuje w czasie: wydanie edyktu regulacyjnego w Prusach (1816), powstanie Uniwersytetu Warszawskiego (1816), funkcjonowanie sejmiku prowincjonalnego w Wielkim Księstwie Poznańskim (1827–1845) – identyfikuje postać Stanisława Kostki Potockiego – omawia politykę Aleksandra I wobec Polaków – wyjaśnia, dlaczego w Królestwie Polskim wprowadzono cenzurę rewolucyjną	– lokalizuje w czasie: utworzenie Ziemstwa Kredytowego dla Księstwa Poznańskiego (1821), założenie Konserwatorium Muzycznego (1821), założenie Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego (1825), powołanie Instytutu Politechnicznego (1830) – identyfikuje postacie: Stanisława Grabowskiego, Josepha Zerboniego di Sporetiego – wyjaśnia, jaką rolę odgrywało Towarzystwo Przyjaciół Nauk – porównuje rozwój	– ocenia wpływ Nikołaja Nowosilcowa na życie polityczne Królestwa Polskiego w latach 20. XIX w. – ocenia wpływ reform F.K. Druckiego-Lubeckiego na rozwój gospodarczy Królestwa Polskiego

		Druckiego-Lubeckiego	przemysłu w Królestwie Polskim – omawia proces uwłaszczenia chłopów z zaborze pruskim	– charakteryzuje rozwój oświaty w Królestwie Polskim – omawia rozwój gospodarczy ziem polskich pod zaborem pruskim – wyjaśnia, jaka była sytuacja gospodarcza na ziemiach znajdujących się pod zaborem austriackim	gospodarczy ziem polskich pod zaborem w pierwszej połowie XIX w.	
Geneza powstania listopadowego	• Rządy wielkiego księcia Konstantego • Opozycja legalna • Tajne związki • Królestwo Polskie w przededniu powstania • Armia Królestwa Polskiego	– stosuje pojęcie <i>kaliszanie</i> – lokalizuje w czasie: wystąpienie kaliszczan w sejmie (1820), zawiązanie Sprzysiężenia Podchorążych (1828) – identyfikuje postacie: wielkiego księcia Konstantego, Adama Mickiewicza, Piotra Wysockiego – przedstawia cele, jakie stawiała przed sobą opozycja nielegalna – wymienia organizacje należące do opozycji nielegalnej – wskazuje pośrednie i bezpośrednie przyczyny	– stosuje pojęcie <i>cenzura prasowa</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Wolnomularstwa Narodowego (1819), utworzenie Towarzystwa Patriotycznego (1821) – identyfikuje postacie: Wincentego i Bonawentury Niemojowskich, Waleriana Łukasińskiego – charakteryzuje rządy wielkiego księcia Konstantego – przedstawia program polityczny kaliszczan – omawia działalność opozycji legalnej w	– lokalizuje w czasie: założenie Związku Przyjaciół „Panta Koina” (1817), wprowadzenie cenzury prasowej (1819) – identyfikuje postacie: Seweryna Krzyżanowskiego, Tomasza Zana – omawia postawy Polaków wobec zaborcy rosyjskiego przed powstaniem listopadowym – wyjaśnia, w jakich okolicznościach powstała opozycja legalna – charakteryzuje sytuację w Królestwie Pol-	– lokalizuje w czasie powołanie sądu sejmowego (1827) – omawia strukturę i poziom wykształcenia armii Królestwa Polskiego – wyjaśnia, jakie czynniki zdecydowały o wysokiej jakości armii Królestwa Polskiego	– ocenia stosunek wielkiego księcia Konstantego do Polaków – przedstawia i ocenia postawy Polaków wobec zaborcy rosyjskiego przed powstaniem listopadowym – ocenia wpływ księcia Konstantego na życie polityczne Królestwa Polskiego w latach 20. XIX w. – ocenia, które z wydarzeń bezpośrednio wpłynęły na rozpoczęcie powstania listopadowego

		ny wybuch powsta- nia listopadowego	Królestwie Polskim i konsekwencje, z jakimi się to spotkało	skim w przededniu powstania listopado- wego		
--	--	--	---	---	--	--

Powstanie listopadowe	- Wybuch powsta- nia listopadowego - Próby porozumie- nia z carem - Wojna polsko- rosyjska - Europa wobec powstania - Upadek powstania	– stosuje pojęcie <i>noc listopadowa</i> – lokalizuje w czasie: noc listopadową (29/30 XI 1830), akt detronizacji Mikołaja I (25 I 1831) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Grochowem (25 II 1831), bitwę pod Ostrołęką (26 V 1831) – identyfikuje posta- cie: Piotra Wysockie- go, Józefa Chłopickie- go, Jana Skrzyneckie- go, Jana Krukowiec- kiego – przedstawia okolicz- ności, w jakich podjęto decyzję o wybuchu powstania listopado- wego – wyjaśnia, jakie zna- czenie dla przebiegu wojny z Rosją miały bitwy pod Grochowem	– stosuje pojęcie <i>dyk- tator</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Rządu Tym- czasowego (3 XII 1830), ogłoszenie po- wstania za narodowe (18 XII 1830), wojnę polsko-rosyjską (II –X 1831) – lokalizuje w czasie i przestrzeni szturm na Warszawę (6–8 IX 1831) – lokalizuje w prze- strzeni kierunki działań wojsk polskich i rosyj- skich w czasie wojny z Rosją – identyfikuje posta- cie: Joachima Lelewe- ła, Maurycego Moch- nackiego, Iwana Dybi- cza, Ignacego Prądzyń- skiego, Iwana Paskie- wicza – omawia przebieg	– lokalizuje w czasie: powołanie Towarzy- stwa Patriotycznego (1 XII 1830), ogłoszenie się dyktatorem przez J. Chłopickiego (5 XII 1830), samosądy w Warszawie (15 VIII 1831) – lokalizuje w czasie i przestrzeni kapitulację Modlina i Zamościa (X 1831) – lokalizuje w prze- strzeni tereny poza Królestwem Polskim, na których doszło do powstania w latach 1830–1831 – identyfikuje posta- cie: Michała Radziwił- ła, Henryka Dembiń- skiego, Józefa Sowiń- skiego – charakteryzuje dzia- łalność przywódców powstania od jego	– lokalizuje w czasie manifest Mikołaja I (17 XII 1830) – identyfikuje posta- cie: Józefa Zaliwskie- go, Ludwika Nabelaka, Seweryna Goszczyń- skiego – przedstawia postawy społeczeństwa pol- skiego w momencie wybuchu powstania – omawia próby poro- zumienia z carem po- dejmowane przez polityków i generalicję – wyjaśnia, dlaczego polskim politykom nie udało się rozwiązać kwestii chłopskiej – wyjaśnia, w jakie działania podczas po- wstania listopadowe- go angażowały się kobiety	– ocenia przygotowa- nie spiskowców do rozpoczęcia powstania – ocenia decyzje sej- mu powstańczego – ocenia, czy powsta- nie listopadowe miało szanse powodzenia
--------------------------	--	---	---	---	--	---

		i Ostrołęką – wskazuje przyczyny upadku powstania listopadowego	wydarzeń w czasie nocy listopadowej – przedstawia decyzje sejmu powstańczego i ich konsekwencje – omawia przebieg wojny polsko-rosyjskiej – wyjaśnia, jakie skutki dla powstania listopadowego miała postawa polskich naczelników dowódców – przedstawia, jakie znaczenie dla powstania listopadowego miały obrona i kapitulacja Warszawy	rozpoczęcia do wybuchu wojny z Rosją – omawia reakcje państw europejskich na wybuch powstania listopadowego – przedstawia przebieg powstania listopadowego poza granicami Królestwa Polskiego		
Wielka Emigracja	• Emigracja popowstaniowa • Działalność polityczna emigracji • Działalność księcia Czartoryskiego • Pozostałe ugrupowania emigracyjne	– stosuje pojęcia: <i>zsyłka, Wielka Emigracja</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Hôtel Lambert (1831), założenie Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (1832) – lokalizuje w przestrzeni główne kierunki emigracji polskiej w latach 1831–1832 – identyfikuje postacie: Adama Jerzego Czartoryskiego, Tade-	– stosuje pojęcia: <i>katorta, emisariusz, węglarstwo</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Komitetu Narodowego Polskiego (XII 1831), ogłoszenie <i>Małego manifestu</i> TDP (17 III 1832), założenie Gromad Ludu Polskiego (1835), ogłoszenie <i>Wielkiego manifestu</i> TDP (1836) – identyfikuje postacie: Joachima Lelewe-	– lokalizuje w czasie: utworzenie Komitetu Tymczasowego Emigracji (XI 1831), powstanie Młodej Polski (1834) – identyfikuje postacie: Władysława Zamoyskiego, Józefa Dwernickiego – przedstawia stosunek władz pruskich i austriackich do powstańców, którzy szukali schronienia na ich	– lokalizuje w czasie: powstanie Komitetu Francusko-Polskiego (1831), powołanie Konfederacji Narodu Polskiego (1836), powstanie Zjednoczenia Emigracji Polskiej (1837) – identyfikuje postacie: Michała Czajkowskiego, Tomasza Malinowskiego – przedstawia organizację, założenia pro-	– ocenia rolę Wielkiej Emigracji w podtrzymywaniu myśli niepodległościowej

		usza Krępowieckiego, Wiktora Heltmana – wyjaśnia, dlaczego polską emigrację po powstaniu listopadowym nazwano wielką – wymienia stronnictwa polityczne Wielkiej Emigracji	la, Stanisława Worcella – omawia represje władz carskich wobec uczestników powstania listopadowego – omawia założenia programowe obozu konserwatywnego polskiej emigracji – przedstawia założenia programowe Towarzystwa Demokratycznego Polskiego zawarte w <i>Małym manifestie</i> – wyjaśnia, na czym polegał demokratyczny charakter <i>Małego manifestu</i> TDP	terytoriach – wyjaśnia, dlaczego inaczej traktowały polskich emigrantów społeczeństwa, a inaczej rządy państw Europy Zachodniej – charakteryzuje programy organizacji politycznych Wielkiej Emigracji – przedstawia dyplomatyczną działalność Hôtel Lambert – wyjaśnia, na czym polegał radykalizm programu Gromad Ludu Polskiego	gramowe i działalność organizacji węglarzy polskich – porównuje programy organizacji politycznych Wielkiej Emigracji	
Ziemie polskie po powstaniu listopadowym	• Królestwo Polskie po powstaniu listopadowym • Represje popowstaniowe na ziemiach zabranych • Początki pracy organicznej • Organicznicy w Galicji i Królestwie Polskim • Działalność spi-	– stosuje pojęcia: <i>rusyfikacja, germanizacja, praca organiczna, rabacja</i> – lokalizuje w czasie: ogłoszenie Statutu Organicznego (1832), wybuch powstania krakowskiego (22 II 1846), rabację galicyjską (II–III 1846) – identyfikuje postacie: Iwana Paskiewi-	– stosuje pojęcia: „<i>noc paskiewiczowska</i>”, <i>gubernia, cytadela</i> – lokalizuje w czasie: wprowadzenie języka niemieckiego jako urzędowego w Wielkim Księstwie Poznańskim (1832), „nocy paskiewiczowskiej” (1833–1856), założenie Stowarzyszenia Ludu Polskiego (1835),	– stosuje pojęcie <i>entuzjastki</i> – lokalizuje w czasie: powołanie I. Paskiewicza na namiestnika Królestwa Polskiego (1832), wprowadzenie stanu wojennego w Królestwie Polskim (1833), wprowadzenie nowego podziału administracyjnego w Królestwie Polskim	– lokalizuje w czasie: powołanie E. Flotwella na nadprezydenta Wielkiego Księstwa Poznańskiego (1830), partyzantkę Zaliwskiego (1833), umowę z Münschengrätz (1833), założenie Kasyna w Gostyniu (1835), ustanowienie warszawskiego okręgu naukowego (1839),	– ocenia skuteczność pracy organicznej w staraniach o zachowanie polskości

	skowa w latach 1831–1846 • Powstanie krakowskie • Rabacja galicyjska	cza, Edwarda Dembowskiego, Jakuba Szeli – wymienia represje popowstaniowe w Królestwie Polskim – omawia przyczyny, przebieg i skutki powstania krakowskiego – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do rabacji galicyjskiej	wprowadzenie języka rosyjskiego w administracji rządowej w Królestwie Polskim (1839), likwidację Wolnego Miasta Krakowa (XI 1846) – lokalizuje w przestrzeni zasięg powstania krakowskiego i zasięg rabacji galicyjskiej – identyfikuje postacie: Edwarda Flotwella, Karola Marcinkowskiego, Hipolita Cegielskiego, Szymona Konarskiego, Piotra Ściegiennego – omawia represje polityczne, oświatowe i gospodarcze w Królestwie Polskim po powstaniu listopadowym – omawia postanowienia Statutu Organicznego – przedstawia działania, jakie w ramach pracy organicznej podjęto w zaborze pruskim – wyjaśnia, jakie cele	(1837), założenie Konfederacji Powszechnej Narodu Polskiego (1837), założenie Związku Narodu Polskiego (1839), powołanie Centralizacji Poznańskiej (1839), powstanie Związku Plebejuszy (1842), kapitulację Krakowa (4 III 1846) – identyfikuje postacie: Dezyderego Chłapowskiego, Narcyzy Żmichowskiej, Seweryna Goszczyńskiego, Henryka Kamieńskiego, Karola Libelta, Walentego Stefańskiego – wymienia represje popowstaniowe w Królestwie Polskim – wyjaśnia, jakie polityczne następstwa miało wydanie Statutu Organicznego – omawia represje po powstaniu listopadowym zastosowane na ziemiach zabranych – opisuje politykę	powstanie w Poznaniu Towarzystwa Pomocy Naukowej dla Młodzieży (1841) – identyfikuje postacie: Jana Koźmiana, Gustawa Potworowskiego, Wincentego Mazurkiewicza, Jędrzeja Moraczewskiego, Józefa Zaliwskiego, Jana Tyssowskiego, Ludwika Gorzkowskiego, Aleksandra Grzegorzewskiego – wyjaśnia, jakie skutki polityczne miał układ w Münschengrätz – przedstawia programy społeczno-polityczne głównych organizacji spiskowych działających na terenie zaborów w latach 1831–1836	
--	--	--	--	---	---	--

			stawiali sobie działające organizacje spiskowych powstałych po powstaniu listopadowym – wyjaśnia, na czym polegał demokratyczny charakter <i>Manifestu do Narodu Polskiego</i> – charakteryzuje założenia pracy organicznej – wyjaśnia, jakie były przyczyny rabacji galicyjskiej	władz pruskich w Wielkim Księstwie Poznańskim po powstaniu listopadowym – przedstawia działania, jakie w ramach pracy organicznej podjęto w zaborze rosyjskim i austriackim – omawia działalność emisariuszy Młodej Polski i Towarzystwa Demokratycznego Polskiego – wyjaśnia, dlaczego działalność spiskowa po powstaniu listopadowym nie przyniosła oczekiwanych rezultatów – wymienia organizacje spiskowe, wskazując obszar ich działania		
Polacy w czasie Wiosny Ludów	• Ziemie polskie przed Wiosną Ludów • Wybuch walk w Wielkopolsce • Polacy na Pomorzu, Mazurach i Śląsku • Wiosna Ludów w Galicji	– lokalizuje w czasie: utworzenie Komitetu Narodowego w Poznaniu (III 1848), zniesienie pańszczyzny w Galicji (IV 1848) – identyfikuje postacie: Ludwika Mierosławskiego, Adama Mickiewicza, Józefa	– stosuje pojęcia: <i>adres, serwituty</i> – lokalizuje w czasie: demonstracje w Krakowie i Lwowie (17 i 19 III 1848), ugodę w Jarosławcu (11 IV 1848), wcielenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego do Prus	– stosuje pojęcia: <i>era Bacha, moskalofile</i> – lokalizuje w czasie: wybuch powstania wielkopolskiego (29 IV 1848), powstanie Ligi Polskiej (VI 1848) – lokalizuje w przestrzeni państwa, w których Polacy wspie-	– lokalizuje w czasie kapitulację w Bardzie (9 V 1848), powstanie Głównej Rady Ruskiej (V 1848) – identyfikuje postacie: Floriana Ceynowy, Wojciecha Chrzanowskiego, Grzegorza Jachimowicza, Wacława	– ocenia skutki Wiosny Ludów dla sprawy polskiej – ocenia wkład Polaków w europejską Wiosnę Ludów

	• Polacy w europejskiej Wiośnie Ludów • Skutki Wiosny Ludów dla sprawy polskiej	Bema – przedstawia przebieg Wiosny Ludów w zaborze pruskim – omawia skutki Wiosny Ludów na ziemiach polskich	(VII 1848) – identyfikuje postacie: Wiktora Heltmana, Franciszka Smolki, Franciszka Stadiona – omawia sytuację na ziemiach polskich przed Wiosną Ludów – przedstawia przebieg Wiosny Ludów w Galicji – przedstawia program polityczny liberałów galicyjskich w czasie Wiosny Ludów	rali wystąpienia Wiosny Ludów – identyfikuje postacie: Karla Wilhelma von Willisena, Henryka Dembińskiego, Aleksandra Bacha, Agnara Gołuchowskiego – wyjaśnia, w jaki sposób objawiał się wzrost świadomości narodowej Polaków na Pomorzu i Śląsku – przedstawia udział Polaków w europejskiej Wiośnie Ludów – przedstawia echa Wiosny Ludów w królestwie Polskim	Zaleskiego – wyjaśnia, dlaczego Polacy tak licznie wspierali wystąpienia rewolucyjne Wiosny Ludów w innych krajach – wskazuje powody, dla których polscy wojskowi często stawali na czele rewolucyjnych armii w innych krajach – omawia proces rozbudzenia dążeń emancypacyjnych Ukraińców	
Kultura polska w pierwszej połowie XIX w.	• Rozwój kultury polskiej pod zaborem • Klasycyzm początku XIX w. • Architektura klasycystyczna • Narodziny i rozwój polskiego romantyzmu • Romantyzm w kulturze • Mesjanizm polski • Kultura polska na	– stosuje pojęcie <i>romantyzm</i> – lokalizuje w czasie początek polskiego romantyzmu (1822) – identyfikuje postacie: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego, Fryderyka Chopina, Stanisława Moniuszki – wyjaśnia, na czym polegał spór klasyków	– stosuje pojęcia: <i>klasycyzm, mesjanizm</i> – lokalizuje w czasie powstanie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (1817) – identyfikuje postacie: Józefa Maksymiliana Ossolińskiego, Joachima Lelewela, Stanisława Staszica, Aleksandra Fredry, Artura Grottgera – omawia rozwój kul-	– stosuje pojęcia: <i>eklektyzm, neogoty</i> – lokalizuje w czasie utworzenie Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1800) – identyfikuje postacie: Samuela Bogumiła Lindego, Juliana Ursyna Niemcewicza, Aleksandra Orłowskiego, Piotra Michałowskiego, Andrzeja Towiańskiego	– identyfikuje postacie: Antonia Corazziego, Jakuba Kubickiego, Chrystiana Piotra Aignera, Antoniego Brodowskiego, Franciszka Wężyka, Ludwika Osińskiego, Cypriana Godebskiego, Władysława Anycza, Władysława Żeleńskiego, Augusta Cieszkowskiego – wyjaśnia, jakie zna-	– ocenia rolę romantyzmu dla ówczesnych dziejów Polski

	emigracji	z romantykami – charakteryzuje wpływy romantyzmu w polskiej architekturze, malarstwie i muzyce	tury polskiej pod zaborem w pierwszej połowie XIX w. – wyjaśnia, jakie znaczenie dla kultury polskiej miało powstanie Ossolineum – omawia działalność Adama Mickiewicza jako czołowego przedstawiciela romantyzmu polskiego – wyjaśnia, na czym polegała idea mesjanizmu Polski	– przedstawia cechy charakterystyczne architektury klasycystycznej pierwszej połowy XIX w. – omawia rozwój literatury klasycystycznej pierwszej połowy XIX w. – przedstawia rozwój kultury polskiej na emigracji	czenie miała działalność kulturalna emigrantów w XIX w.	
Odwilż posewastopolska i geneza powstania	• Odwilż posewastopolska na ziemiach polskich • Polacy w czasie wojny krymskiej • Wzrost uczuć patriotycznych • Próba kompromisu • Kształtowanie obozów politycznych	– stosuje pojęcia: „bia-li”, „czerwoni”, branka – lokalizuje w czasie: ogłoszenie żałoby narodowej (II 1861), mianowanie A. Wielopolskiego naczelnikiem rządu cywilnego (VI 1862), ogłoszenie branki (6 X 1862) – identyfikuje postać Aleksandra Wielopolskiego – wyjaśnia, jakie znaczenie miała żałoba narodowa ogłoszona w 1861 r. – wymienia reformy	– stosuje pojęcia: <i>odwilż posewastopolska</i> , <i>rewolucja moralna</i> – lokalizuje w czasie: demonstrację z okazji 30. rocznicy bitwy pod Olszynką Grochowską (II 1861), krwawą pacyfikację manifestacji patriotycznej w Warszawie (IV 1861), powstanie Komitetu Miejskiego (X 1861), powołanie Dyrekcji Krajowej (XII 1861) – identyfikuje postacie: Michaiła Górczaka, Aleksandra II,	– stosuje pojęcie <i>mil-lenerzy</i> – lokalizuje w czasie: założenie Towarzystwa Rolniczego (1858), pierwszą wielką demonstrację patriotyczną (VI 1860), powołanie Delegacji Miejskiej (1861), powstanie Komisji Wyznań i Oświecenia Publicznego (1861) – identyfikuje postacie: Edwarda Jurgensa, Zygmunta Sierakowskiego, Jarosława Dąbrowskiego	– stosuje pojęcie „ <i>czasy polskie</i> ” – lokalizuje w czasie: rozwiązanie Towarzystwa Rolniczego i Delegacji Miejskiej (IV 1861), wprowadzenie stanu oblężenia w Królestwie Polskim (X 1861) – identyfikuje postacie: Ignacego Chmieleńskiego, Wasilija Kaplinskiego, Karola Majewskiego – wyjaśnia, dlaczego próba kompromisu między władzami car-	– ocenia skuteczność działań gospodarczych i oświatowych w okresie odwilży posewastopolskiej dla sprawy polskiej – ocenia politykę prowadzoną przez A. Wielopolskiego w Królestwie Polskim

		przeprowadzone przez A. Wielopolskiego – wskazuje pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu powstania styczniowego	Andrzeja Zamoyskiego, Leopolda Kronenberga – opisuje przejawy odwilży posewastopolskiej w Królestwie Polskim – omawia postawy Polaków wobec władzy carskiej w czasie odwilży posewastopolskiej – przedstawia proces narastania nastrojów narodowych i powstańczych w Królestwie Polskim – charakteryzuje politykę A. Wielopolskiego – omawia poglądy „białych” i „czerwonych” na kwestię niepodległości Polski – przedstawia skutki demonstracji patriotycznych z 1861 r.	– wyjaśnia, jakie znaczenie dla Królestwa Polskiego miała działalność Towarzystwa Rolniczego – wskazuje różnice w programach politycznych środowisk patriotycznych w przededniu powstania styczniowego – wyjaśnia wpływ polityki Aleksandra Wielopolskiego na radykalizację nastrojów w Królestwie Polskim – przedstawia proces kształtowania się obozów politycznych „czerwonych” i „białych” – wyjaśnia, dlaczego A. Wielopolski postanowił przeprowadzić branke	skimi i Polakami nie powiodła się	
Powstanie styczniowe	- Wybuch powstania - Przebieg działań powstańczych - Siły powstańcze - Powstanie polskiego państwa	– stosuje pojęcie <i>branka</i> – lokalizuje w czasie: przeprowadzenie branki (14/15 I 1863), wybuch powstania styczniowego (22/23 I	– stosuje pojęcie <i>państwo podziemne</i> – lokalizuje w czasie: ogłoszenie <i>Manifestu</i> przez Komitet Centralny (22 I 1863), ogłoszenie się Tymcza-	– lokalizuje w czasie: bitwy pod Krzywosądzem i Nową Wsią (II 1863), bitwy pod Chrobrzem i Grochowiskami (III 1863), podpisanie konwencji	– identyfikuje postacie: Francesca Nulla, Andrija Potebni – wyjaśnia, na czym miał polegać pokojowy sposób rozwiązania kwestii polskiej zapro-	– ocenia, które z powstań narodowych – listopadowe czy styczniowe – miało większe szanse powodzenia

	podziemnego • Sprawa polska na arenie międzynarodowej • Dyktatura Traugutta i upadek powstania	1863), ukaz o uwłaszczeniu chłopów (2 III 1864), koniec powstania styczniowego (V 1865) – identyfikuje postacie: Ludwika Mierosławskiego, Mariana Langiewicza, Romualda Traugutta – wymienia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu powstania styczniowego – określa czynniki, jakie wpłynęły na klęskę powstania styczniowego	sowego Rządu Narodowego Rządem Narodowym (VI 1863), objęcie dyktatury przez R. Traugutta (X 1863) – lokalizuje w przestrzeni obszary, na których toczyły się główne walki podczas powstania styczniowego – identyfikuje postacie: Stefana Bobrowskiego, Fiodora Berga, Stanisława Brzóska – opisuje przebieg powstania styczniowego – omawia sposób organizacji, uzbrojenie i metody walki sił powstańczych – przedstawia sposób funkcjonowania polskiego państwa podziemnego – charakteryzuje działalność R. Traugutta – omawia postanowienia carskiego ukazu o uwłaszczeniu chłopów	Alvenslebena (8 II 1863), stracenie R. Traugutta (VIII 1864) – identyfikuje postacie: Józefa Haukego-Bosaka, Aleksandra Waszkowskiego – omawia sposób, w jaki w Manifeście Tymczasowego Rządu narodowego rozwiązano kwestię chłopską – wyjaśnia, w jakich okolicznościach powstanie styczniowe przekształciło się w powstanie narodowe – omawia okoliczności, w jakich powstało polskie państwo podziemne – przedstawia stosunek państw europejskich do powstania styczniowego – omawia stosunek państw zaborczych do powstania styczniowego – omawia okoliczności, w jakich R. Traugutt sięgnął po dyktaturę	ponowany przez mocarstwa zachodnioeuropejskie – wyjaśnia, dlaczego interwencja dyplomatyczna Londynu, Paryża oraz Wiednia się nie powiodła – przedstawia działania, jakie podjęli Polacy z zaboru pruskiego i austriackiego po wybuchu powstania styczniowego	
--	--	--	---	---	--	--

			– przedstawia wydarzenia, które wpłynęły na upadek powstania styczniowego			
III. ŚWIAT W EPOCE WĘGLA I STALI						
Stany Zjednoczone w drugiej połowie XIX w.	• Stany Zjednoczone w połowie XIX w. • Podział Stanów Zjednoczonych • Wojna secesyjna • Skutki wojny secesyjnej • Rozwój gospodarczy Stanów Zjednoczonych	– stosuje pojęcia: <i>secesja, Unia, Konfederacja, wojna totalna</i> – lokalizuje w czasie: wojnę secesyjną (1861–1865), zniesienie niewolnictwa (1 I 1863) – identyfikuje postać Abrahama Lincolna – omawia bezpośrednie przyczyny wojny secesyjnej – wyjaśnia, na czym polegała wojna totalna – omawia skutki wojny secesyjnej	– stosuje pojęcia: <i>abolicjonizm, demokracja, republikanie</i> – lokalizuje w czasie: wybór A. Lincolna na prezydenta USA (1860), atak na Fort Sumter (12 IV 1861), ogłoszenie Proklamacji emancypacji (IX 1862), kapitulację wojsk konfederackich w Appomattox (9 IV 1865) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Gettysburgiem (1–3 VII 1863) – lokalizuje w przestrzeni podział USA w przededniu wojny secesyjnej – identyfikuje postaci: Ulyssesa Granta, Roberta Lee, Jeffersona Davisa – omawia różnice w rozwoju gospodarczym, politycznym i	– lokalizuje w czasie: secesję Karoliny Południowej (XII 1860), powstanie Skonfederowanych Stanów Ameryki (II 1861) – lokalizuje w czasie i przestrzeni zajęcie twierdzy w Vicksburgu (4 VII 1863) – lokalizuje w przestrzeni kierunki działań wojsk Unii i Konfederacji – przedstawia przyczyny podziału USA na Północ i Południe – wyjaśnia, jaki wpływ na konflikt między Północą i Południem miała kwestia stosunku do niewolnictwa – porównuje potencjał militarny Unii i Konfederacji	– lokalizuje w czasie: powstanie Johna Browna (1859), akcję rekonstrukcji (1865–1877), otwarcie transkontynentalnej linii kolejowej (1869) – przedstawia rozwój gospodarczy USA po wojnie secesyjnej – wyjaśnia, jaki wpływ na rozwój gospodarczy USA w drugiej połowie XIX w. miała migracja z Europy	– ocenia sposób rozwiązania problemu niewolnictwa w czasie wojny secesyjnej i jego społeczne skutki

			społecznym między Północą a Południem USA – opisuje przebieg wojny secesyjnej – wyjaśnia, jaki wpływ na przebieg wojny secesyjnej miała Pro- klamacja emancypacji			
--	--	--	---	--	--	--

Zjednoczenie Włoch	• Koncepcje zjednoczenia Włoch • Polityka zagraniczna Piemontu • Wojna z Austrią • Zjednoczenie Półwyspu Apenińskiego • Powstanie Czerwonego Krzyża • Powstanie Królestwa Włoch	– lokalizuje w czasie: „wyprawę tysięcy” (V 1860), powstanie Królestwa Włoch (III 1861) – identyfikuje postacie: Wiktora Emanuela II, Giuseppe Garibaldi, Camilla Cavoura – wymienia etapy jednoczenia Włoch – wyjaśnia, dlaczego to Królestwu Sardynii przypadła decydująca rola w procesie jednoczenia ziem włoskich	– stosuje pojęcie <i>risorgimento</i> – lokalizuje w czasie: wojnę Francji i Piemontu z Austrią (IV–VII 1859), plebiscyty na rzecz przyłączenia się do Piemontu (III–IV 1860), przyłączenie Wenecji do Włoch (1866), przyłączenie Państwa Kościelnego do Włoch (VII 1871) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwy pod Magentą i Solferino (1859), bitwę pod Custozą (1866) – lokalizuje w przestrzeni etapy jednoczenia Włoch – identyfikuje posta-	– lokalizuje w czasie: objęcie funkcji premiera Piemontu przez C. Cavoura (1852), rozejm w Villafranca di Roma (VII 1859), powołanie Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (X 1863), uchwalenie konwencji genewskiej (1864) – lokalizuje w przestrzeni wyprawę „tysiąca czerwonych koszul” w 1860 r. – identyfikuje postacie: Jeana Henriego Dunanta, Piusa IX – wyjaśnia, jaką rolę wśród państw włoskich odgrywało Kró-	– lokalizuje w czasie: układ w Plombières (VII 1858), pokój w Zurychu (XI 1859) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwy pod Calatafimi i nad rzeką Volturno (1860) – wyjaśnia, jaką rolę w procesie jednoczenia Włoch odegrała Francja – wskazuje wydarzenia na arenie międzynarodowej, jakie umożliwiły Włochom zakończenie procesu zjednoczenia	– ocenia rolę Camilla Cavoura i Giuseppe Garibaldi w jednoczeniu państwa włoskiego
--------------------	--	---	--	--	--	--

			cie: Giuseppe Mazziniego, Napoleona III – przedstawia dwie koncepcje zjednoczenia państw włoskich – omawia przebieg wojny Piemontu i Francji z Austrią – wymienia skutki wojny Piemontu i Francji z Austrią – określa, w jakim celu powstał Czerwony Krzyż – opisuje proces zjednoczenia Włoch	stwo Sardynii – charakteryzuje politykę zagraniczną Piemontu pod koniec lat 50. XIX w. – przedstawia okoliczności powstania Czerwonego Krzyża – wyjaśnia, dlaczego zjednoczenie Włoch można nazwać procesem oddolnym		
Zjednoczenie Niemiec i powstanie Austro-Węgier	• Koncepcje zjednoczenia Niemiec • Reformy pruskiej armii • Wojny z Danią i Austrią • Wojna francusko-pruska • II Rzesza • Powstanie Austro-Węgier	– stosuje pojęcie <i>zjednoczenie „krwi i żelazem”</i> – lokalizuje w czasie: wojnę Prus z Danią (1864), wojnę Prus z Austrią (1866), wojnę francusko-pruską (1870–1871), powstanie Rzeszy Niemieckiej (18 I 1871) – identyfikuje postać Ottona von Bismarcka – przedstawia rolę Prus w jednoczeniu państw niemieckich – wymienia wydarze-	– stosuje pojęcia: <i>koncepcja Małych Niemiec, koncepcja Wielkich Niemiec</i> – lokalizuje w czasie: objęcie funkcji premiera Prus przez O. von Bismarcka (1862), powstanie Związku Północnoniemieckiego (1867), powstanie Austro-Węgier (1867), pokój we Frankfurcie (10 V 1871) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Sadową (VII 1866),	– stosuje pojęcie <i>depesza emska</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Związku Celnego (1834), erę Bacha (1849–1859), rozejm w wojnie francusko-pruskiej (28 I 1871) – identyfikuje postacie: Helmutha von Moltke, Aleksandra von Bacha – przedstawia przyczyny i skutki wojny Prus z Danią – omawia przyczyny,	– lokalizuje w czasie: dyplom październikowy (1860), ogłoszenie konstytucji Austro-Węgier (XII 1867) – identyfikuje postać Gyula’ego Andrássy’ego – wyjaśnia, jakie możliwości dawało wykorzystanie przez pruską armię nowych zdobyczy techniki	– ocenia zjednoczeniową politykę O. von Bismarcka i jego wpływ na stosunki międzynarodowe.

		nia, które składały się na proces jednoczenia Niemiec <i>krwią i żelazem</i> – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Europy miało powstanie Cesarstwa Niemieckiego	bitwę pod Sedanem (IX 1870) – lokalizuje w prze-strzeni etapy jednoczenia Niemiec – identyfikuje postacie: Wilhelma I Hohenzollerna, Franciszka Józefa I – omawia koncepcje zjednoczenia Niemiec – charakteryzuje politykę O. von Bismarcka zmierzającą do zjednoczenia Niemiec – wyjaśnia, dlaczego doszło do wojny Prus z Francją – omawia przebieg wojny francusko-pruskiej – przedstawia okoliczności ogłoszenia powstania II Rzeszy – wymienia skutki wojny francusko-pruskiej – przedstawia okoliczności powstania Austro-Węgier	przebieg i skutki wojny Prus z Austrią – przedstawia okoliczności powstania i zasady funkcjonowania Związku Północnoniemieckiego – przedstawia cechy charakterystyczne ery Bacha – omawia proces przekształcania się monarchii Habsburgów w państwo dualistyczne – wyjaśnia, dlaczego zjednoczenie Niemiec można nazwać procesem odgórnym		
Kolonializm	• Cele tworzenia kolonii • Brytyjskie impe-	– stosuje pojęcie <i>kolonializm</i> – lokalizuje w prze-	– lokalizuje w czasie: powstanie tajpingów (1851–1864), powsta-	– lokalizuje w czasie: wojny opiumowe (1839–1841, 1856–	– lokalizuje w czasie: wojnę brytyjsko-zuluską (1879), po-	– ocenia politykę kolonialną Wielkiej Brytanii

	rium kolonialne • Kolonializm francuski • Kolonializm innych państw europejskich • Konflikty kolonialne	strzeni kolonialne imperium Wielkiej Brytanii i Francji – charakteryzuje przyczyny ekspansji kolonialnej w drugiej połowie XIX w. – wyjaśnia, dlaczego dochodziło do konfliktów kolonialnych – wymienia przykłady konfliktów kolonialnych w drugiej połowie XIX w.	nie sipajów (1857), atak Włoch na Abisynię (1896), wojny burskie (1880–1881, 1899–1902) – lokalizuje w przestrzeni kolonialne imperia Hiszpanii, Portugalii, Holandii, Belgii i Włoch – identyfikuje postać Cecila Johna Rhodesa – przedstawia korzyści, jakie z kolonializmu czerpali biali osadnicy – przedstawia proces powstawania brytyjskiego imperium kolonialnego w Afryce i Azji – wyjaśnia, dlaczego brytyjskie imperium kolonialne nazywano <i>imperium, nad którym słońce nie zachodzi</i> – przedstawia politykę mocarstw kolonialnych wobec Chin – przedstawia proces budowania francuskiego imperium kolonialnego w Afryce i	1860), powstanie Mahdiego (1881–1899), incydent w Faszodzie (1898) – omawia sposób organizacji brytyjskiego imperium kolonialnego – omawia przyczyny i skutki powstania sipajów – wyjaśnia, w jaki sposób Brytyjczykom udawało się utrzymać kontrolę nad morzami i oceanami niemal całego świata – wyjaśnia, jakie znaczenie miał Kanał Sueski dla brytyjskiego kolonializmu – omawia sposób organizacji francuskiego imperium kolonialnego – przedstawia przebieg i skutki konfliktów kolonialnych w drugiej połowie XIX w.	wstanie Związku Południowej Afryki (1910) – wyjaśnia, jaką rolę w budowaniu brytyjskiego imperium kolonialnego odegrała Brytyjska Kompania Wschodnioindyjska – wyjaśnia, z czego wynikało szybkie uzyskanie statusu dominium przez Kanadę i Australię – omawia politykę kolonialną Hiszpanii, Portugalii, Holandii, Belgii i Włoch w drugiej połowie XIX i na początku XX w. – wyjaśnia, dlaczego działania europejskich mocarstw w Azji różniły się od ich postępowania w koloniach afrykańskich	
--	--	---	--	--	---	--

			Azji			
Epoka węgla i stali	• Rozwój nauk przyrodniczych • Rozwój telekomunikacji • Rozwój przemysłu • Rozwój transportu • Rozwój motoryzacji • Gospodarka monopolistyczna • Przemiany w rolnictwie	– lokalizuje w czasie: opublikowanie teorii ewolucji i doboru naturalnego (1859), pierwszy lot samolotem (1903) – identyfikuje postacie: Marii Skłodowskiej-Curie, Charlesa Darwina – wyjaśnia, dlaczego teorie C. Darwina zrewolucjonizowały świat nauki – wyjaśnia, jaki wpływ na życie codzienne miały wynalazki w dziedzinie transportu i komunikacji	– stosuje pojęcia: <i>monopol, płodozmian, teoria ewolucji</i> – lokalizuje w czasie: skonstruowanie i opatentowanie żarówki (1820), otwarcie Kanału Sueskiego (1869) – identyfikuje postacie: Thomasa Alvy Edisona, Wilhelma Roentgena, Louisa Pasteura, Karola Olszewskiego, Zygmunta Wróblewskiego, Alfreda Nobla, Ernesta Malinowskiego, Willbura i Orville’a Wrightów – omawia znaczenie, jakie miał rozwój telekomunikacji w drugiej połowie XIX i na początku XX w. – omawia kierunki rozwoju przemysłu w drugiej połowie XIX i na początku XX w. – wyjaśnia, w jakim celu właściciele przedsiębiorstw tworzyli monopole	– stosuje pojęcia: <i>syndykat, trust, koncern, melioracja</i> – lokalizuje w czasie: otwarcie Kanału Kilońskiego (1895), otwarcie Kanału Panamskiego (1914) – identyfikuje postacie: André Ampère’a, Georga Ohma, Michaela Faradaya, Antoinette’a Henriego Becquerela, Pierre’a Curie, Maxa Plancka, Ernesta Rutherforda, Dmitrija Mendelejewa, Johna Daltona, Ferdinanda von Zeppelina, Gottlieba Daimlera, Carla Benza, Rudolfa Diesla – wyjaśnia, jaki wpływ na życie codzienne miało zastosowanie odkryć w dziedzinie elektromagnetyzmu – omawia osiągnięcia naukowe w dziedzinie fizyki – omawia osiągnięcia naukowe w dziedzinie chemii i biologii	– identyfikuje postacie: Hansa Christiana Oersteda, Justusa von Liebiga, Rudolfa Virchowa, Étienne’a Le-noira, Nikolausa Otto – charakteryzuje przemiany w rolnictwie w drugiej połowie XIX i na początku XX w.	– ocenia wpływ przemian naukowych i technologicznych w drugiej połowie XIX i na początku XX w. na zmianę standardu życia społeczeństwa europejskiego

			– charakteryzuje rozwój transportu w drugiej połowie XIX i na początku XX w.			
Zmiany cywilizacyjno-społeczne w XIX w.	• Rozwój cywilizacyjny • Zmiany w systemie oświaty • Rozwój higieny i medycyny • Migracje • Emancypacja społeczna i polityczna kobiet	– stosuje pojęcie <i>eksplozja demograficzna</i> – identyfikuje postacie: Louisa Pasteura, Wilhelma Roentgena, Marii Skłodowskiej-Curie – wyjaśnia, dlaczego w drugiej połowie XIX w. doszło do eksplozji demograficznej – wyjaśnia, jaki wpływ na życie codzienne miał rozwój higieny	– stosuje pojęcia: <i>emancypacja, sufrażystki</i> – lokalizuje w przestrzeni główne kierunki migracji ludności europejskiej w XIX w. – identyfikuje postać Roberta Kocha – omawia wpływ industrializacji na urbanizację w drugiej połowie XIX i na początku XX w. – omawia zmiany w systemie oświaty i ich wpływ na ograniczenie lub likwidację analfabetyzmu – charakteryzuje zjawisko migracji w drugiej połowie XIX i na początku XX w. – wymienia najważniejsze postulaty ruchu kobiecego na przełomie XIX i XX w.	– stosuje pojęcia: <i>antyseptyka, feminizm</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Powszechnej Unii Kobiet (1889), czarny piątek (XI 1910) – identyfikuje postacie: Pierre’a Curie, Emmeline Pankhurst – wyjaśnia, jakie znaczenie zyskał czas wolny w życiu codziennym – omawia postęp naukowy, jaki dokonał się w medycynie w drugiej połowie XIX i na początku XX w. – omawia proces emancypacji społecznej i politycznej kobiet	– lokalizuje w czasie kongres w sprawie kobiet w Seneca Falls (1848) – identyfikuje postacie: Josepha Listera, Felixa Hoffmanna, Willema Einthovena, Paula Ehrlicha – przedstawia wpływ uprzemysłowienia na jakość życia robotników	– ocenia wpływ zmian w systemie oświaty na rozwój cywilizacyjny społeczeństwa w XIX w. – ocenia wpływ, jaki miał rozwój higieny i medycyny na życie codzienne w XIX w. – ocenia znaczenie emancypacji społecznej i politycznej kobiet
Przemiany ustrojowe i nowe	• Rozwój systemów demokratycznych	– stosuje pojęcia: <i>partia polityczna, związek</i>	– stosuje pojęcia: <i>anarchizm, socjalde-</i>	– stosuje pojęcia: <i>system kurialny, rewizjo-</i>	– lokalizuje w czasie: powstanie pierwszego	– ocenia wpływ nowych ruchów i partii

ideologie	• Powstanie masowych partii politycznych • Komuna Paryska i jej znaczenie • Komunizm i socjaldemokracja • Powstanie ideologii chadeckiej • Nacjonalizm • Syjonizm	<i>zawodowy, nacjonalizm, antysemityzm</i> – wyjaśnia, w jakim celu powstały związki zawodowe – wymienia cechy partii politycznych powstałych w drugiej połowie XIX i na początku XX w. i metody ich działań – omawia założenia nacjonalizmu	<i>mokracja, rewolucjonizmi, chrześcijańska demokracja, syjonizm</i> – lokalizuje w czasie: powstanie I Międzynarodówki (1864), powstanie II Międzynarodówki (1889), ogłoszenie <i>Rerum novarum</i> (1891) – identyfikuje postaci: Michaiła Bakunina, Piotra Kropotkina, Eduarda Bernsteina, Włodzimierza Uljanowa (Lenina) – przedstawia czynniki, które wpłynęły na proces demokratyzacji systemów politycznych w drugiej połowie XIX i na początku XX w. – wyjaśnia, jaką rolę miały odgrywać I i II Międzynarodówka – omawia poglądy anarchistów, socjaldemokratów i rewolucjonistów – omawia założenia ideologiczne chrześcijańskiej demokracji	<i>nizm, reformizm</i> – lokalizuje w czasie: założenie Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej w Niemczech (1869), Komunę Paryską (III–V 1871), założenie brytyjskiej Partii Pracy (1900) – identyfikuje postaci: Louisa Blanqui, Pierre’a Proudhona, Theodora Herzla – omawia proces demokratyzacji państw Europy Zachodniej i Centralnej w drugiej połowie XIX i na początku XX w. – wyjaśnia, co miało wpływ na powstanie partii politycznych – przedstawia przyczyny rozłamu w ruchu socjalistycznym – przedstawia okoliczności, w jakich doszło do narodzin chrześcijańskiej demokracji – przedstawia czynniki, które wpłynęły na rozwój nacjonalizmu – wyjaśnia, w jakich	związku zawodowego w Wielkiej Brytanii (1866), I Światowy Kongres Syjonistyczny (1897) – identyfikuje postać Karla Kautsky’ego – omawia reformy wprowadzone przez Komunę Paryską – wyjaśnia, dlaczego Komuna Paryska upadła	politycznych na proces demokratyzacji państw europejskich
-----------	--	---	---	--	--	---

				okolicznościach doszło do powstania syjonizmu		
Nowy podział polityczny świata	• Europa pod koniec XIX w. • Wojna rosyjsko-turecka • Kongres berliński • Nowe światowe mocarstwa • Powstanie bokserów w Chinach • Wojna rosyjsko-japońska	– stosuje pojęcie <i>pan-slawizm</i> – lokalizuje w czasie: powstanie trójprzymierza (1882), wojnę rosyjsko-japońską (1904–1905) – wyjaśnia, jaką rolę miała odgrywać Rosja wobec narodów bałkańskich – przedstawia cele w polityce zagranicznej, jakie przyświecały państwom trójprzymierza – omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny rosyjsko-japońskiej	– stosuje pojęcie <i>zasada wspaniałego odosobnienia</i> – lokalizuje w czasie: początek reform Meiji (1867), kongres w Berlinie (VI–VII 1878), układ wojskowy Niemiec i Austro-Węgier (1879), powstanie bokserów (1899–1900) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Mukdenem (II–III 1905), bitwę pod Cuszimą (V 1905) – identyfikuje postacie: Mutsuhito, Mikołaja II – omawia proces budowania trójprzymierza – wyjaśnia, na czym polegała brytyjska zasada wspaniałego odosobnienia – wyjaśnia, jakie znaczenie dla układu sił w Europie miał kongres	– stosuje pojęcia: <i>szogun, samuraje</i> – lokalizuje w czasie: otwarcie się Japonii na świat (1853), wojnę turecko-rosyjską (1877–1878), pokój w San Stefano (1878), traktat pokojowy w Portsmouth (IX 1905), zajęcie Korei przez Japonię (1910) – omawia reakcję Francji i Wielkiej Brytanii na rosnącą potęgę Niemiec – charakteryzuje politykę cesarza Mutsuhito i jej skutki dla Japonii – omawia ekspansję terytorialną Japonii na przełomie XIX i XX w. – przedstawia sytuację wewnętrzną w Chinach na przełomie XIX i XX w. – omawia przyczyny, przebieg i skutki powstania bokserów w	– lokalizuje w czasie: sojusz trzech cesarzy (1873), antyturskie powstanie w Bośni i Hercegowinie (1875), wojnę między USA i Hiszpanią (1898) – identyfikuje postać Cixi – omawia przyczyny i skutki wojny rosyjsko-tureckiej z lat 1877–1878 – omawia proces budowania politycznej potęgi USA w stosunkach międzynarodowych	– ocenia wpływ kongresu berlińskiego na ład międzynarodowy

			berliński – wymienia konsekwencje rywalizacji mocarstw na Dalekim Wschodzie	Chinach		
Piękna epoka	- Filozofia przełomu wieków - Rozwój czytelnictwa - Literatura - Malarstwo - Nowe kierunki w sztuce przełomu XIX i XX w. - Architektura - Początki kultury masowej - Nowożytne igrzyska olimpijskie	– stosuje pojęcia: <i>la belle époque, impresionizm, kultura masowa</i> – lokalizuje w czasie wynalezienie kinematografu (1895) – identyfikuje postacie: Fryderyka Nietzschego, Honoré de Balzaca, Juliusza Verne’a, Aleksandra Dumasa, Claude’a Mone’a, Vincenta van Gogha, Pabla Picassa – wyjaśnia, jakie znaczenie miał rozwój czytelnictwa – wymienia nowe kierunki w sztuce powstałe na przełomie XIX i XX w. – omawia cechy charakterystyczne kultury masowej	– stosuje pojęcia: <i>dekadentyzm, marksizm, realizm, naturalizm, symbolizm, kubizm, secesja</i> – lokalizuje w czasie otwarcie wieży Eiffla (1889) – identyfikuje postacie: Auguste’a Comte’a, Lwa Tołstoja, Auguste’a Renoira, Auguste’a i Louisa Lumière – wymienia kierunki filozoficzne przełomu XIX i XX w. – wyjaśnia, czym charakteryzował się realizm i naturalizm w literaturze i sztuce – wymienia przykłady dzieł literackich i malarstwa należących do realizmu lub naturalizmu – przedstawia cechy charakterystyczne	– stosuje pojęcia: <i>filozofia pozytywna, intuicjonizm, akademizm, postimpresjonizm</i> – lokalizuje w czasie pierwsze nowożytne igrzyska olimpijskie (1896) – identyfikuje postacie: Fiodora Dostojewskiego, Antona Czechowa, Charlesa Dickensa, Rudyarda Kiplinga, Josepha Conrada, Marka Twaina, Jacka Londona, Gustave’a Flauberta, Émile’a Zoli, Marcela Prousta, Edgara Degasa, Paula Cézanne’a, Paula Gauguina, Antonia Gaudiego, Pierre’a de Coubertina – omawia kierunki filozoficzne, które dominowały na przełomie XIX i XX w. – wskazuje przykłady	– identyfikuje postacie: Henriego Bergsona, Arthura Schopenhauera, Paula Verlaine’a, Arthura Rimbauda, Gustave’a Courbet’a, Jean-François Millet’a, Mary Cassatt, Berthe Morisot, Henriego Labrouste’a – wyjaśnia, dlaczego doszło do wskrzeszenia idei olimpijskiej	– ocenia siłę oddziaływania kultury masowej i sportu masowego na życie społeczeństw

			nowych kierunków w sztuce powstałych na przełomie XIX i XX w. – wskazuje czynniki, które wpłynęły na rozwój kultury masowej – wyjaśnia, dlaczego kino i sport stały się nieodłącznym elementem kultury masowej	twórców reprezentujących nowe kierunki w sztuce powstałe na przełomie XIX i XX w. – omawia cechy charakterystyczne architektury przełomu XIX i XX w.		
IV. ZIEMIE POLSKIE NA PRZEŁOMIE XIX I XX W.						
Skutki powstania styczniowego	• Represje po upadku powstania styczniowego • Rusyfikacja szkolnictwa • Represjonowanie Kościoła katolickiego i unickiego • Zsyłki na Syberię • Emigracja popowstaniowa • Represje na ziemiach zabranych	– stosuje pojęcia: <i>rusyfikacja</i>, „<i>noc apuchtinowska</i>”, <i>katorga</i> – lokalizuje w czasie: wprowadzenie języka rosyjskiego jako urzędowego (1865), „<i>noc apuchtinowską</i>” (1879–1897) – identyfikuje postać Aleksandra Apuchtina – wymienia represje, jakie spadły na uczestników powstania styczniowego i ich rodziny – wyjaśnia, w jaki sposób Polacy w Królestwie Polskim bronili się przed rusyfikacją szkolnictwa	– stosuje pojęcia: <i>generał-gubernator</i>, <i>tajne komplety</i>, <i>kontrybucja</i> – lokalizuje w czasie: podporządkowanie Kościoła katolickiego Kolegium Duchownemu w Petersburgu (1867), utworzenie urzędu generała-gubernatora (1874), rozpoczęcie likwidacji Kościoła unickiego (1875) – lokalizuje w przestrzeni główne kierunki zsyłek Polaków w głąb Rosji po powstaniu styczniowym – identyfikuje postać	– lokalizuje w czasie: powołanie Komitetu Urządzącego w Warszawie i Komitetu do spraw Królestwa w Petersburgu (1864) – identyfikuje postać Iosifa Hurki – przedstawia rodzaje kar, jakie nakładano na powstańców skazanych na zesłanie – opisuje drogę powstańców na zesłanie – omawia represje popowstaniowe na ziemiach zabranych	– lokalizuje w czasie: powstanie zabajkalskie (1866), powstanie Zjednoczenia Emigracji Polskiej (1866) – identyfikuje postacie: Aleksandra Czekanowskiego, Jana Czerskiego, Benedykta Dybowskiego – przedstawia wkład polskich naukowców w odkrywanie Syberii – wyjaśnia, jaki charakter miała emigracja po powstaniu styczniowym	– ocenia postawy Polaków wobec polityki zaborców po powstaniu styczniowym – ocenia rolę Kościoła w walce z zaborcami – ocenia skuteczność polityki Kulturkampfu w walce z katolicyzmem i polskością

		– wyjaśnia, jakie cele miała przynieść rusyfikacja Polaków	Fiodora Berga – przedstawia działania, jakie podjął car Aleksander II w celu likwidacji autonomii Królestwa Polskiego – omawia proces rusyfikacji szkół w Królestwie Polskim po powstaniu styczniowym – charakteryzuje represyjną politykę władz carskich wobec Kościoła katolickiego i unickiego			
--	--	---	---	--	--	--

Walka o polską kulturę i szkolnictwo	• Zabór pruski – Kulturkampf • Hakata • Germanizacja • Strajki dzieci w zaborze pruskim • Polacy w monarchii habsburskiej • Autonomia Galicji	– stosuje pojęcia: <i>Kulturkampf</i>, <i>germanizacja</i> – lokalizuje w czasie: Kulturkampf (1871–1878), usunięcie języka polskiego ze szkół w zaborze pruskim (1887) – wyjaśnia, na czym polegała polityka Kulturkampfu – charakteryzuje proces germanizacji szkolnictwa w zaborze pruskim	– stosuje pojęcia: <i>Hakata</i>, <i>rugi pruskie</i>, <i>autonomia</i> – lokalizuje w czasie: wprowadzenie języka polskiego do szkół w Galicji (1867), rugi pruskie (1885–1890), utworzenie Komisji Kolonizacyjnej (1886), powstanie Hakaty (1894), początek strajku dzieci we Wrześni (1901) – identyfikuje postacie: Mieczysława Le-	– stosuje pojęcie <i>stańczycy</i> – lokalizuje w czasie: wystosowanie adresu konserwatystów galicyjskich do Franciszka Józefa I (1866), wprowadzenie języka polskiego do administracji, policji i sądownictwa w Galicji (1869), wprowadzenie języka niemieckiego do administracji w zaborze pruskim (1876), nowelę osadniczą (1904),	– lokalizuje w czasie patent lutowy (1861) – identyfikuje postacie: Stanisława Tarnowskiego, Stanisława Koźmiana, Ludwika Wodzickiego, Alfreda Potockiego, Kazimierza Badeniego – omawia sytuację narodowościową Polaków w Galicji – wyjaśnia, dlaczego Galicję nazywano „polskim Piemontem” – porównuje sytuację	– ocenia postawy Polaków wobec polityki zaborców po powstaniu styczniowym – ocenia rolę Kościoła w walce z zaborcami – ocenia skuteczność polityki Kulturkampfu w walce z katolicyzmem i polskością
---	--	---	--	---	--	--

		– wymienia instytucje życia publicznego, które funkcjonowały w Galicji w dobie autonomii	dóchowskiego, Michała Drzymały, Agenora Gołuchowskiego – wyjaśnia, w jakim celu powstała Hukata – omawia działania, jakie rząd niemiecki podjął w ramach polityki Kulturkampf – omawia walkę z polskością w zaborze pruskim na polu gospodarczym – wyjaśnia, jaką rolę miała odegrać Komisja Kolonizacyjna i jakie były skutki jej działalności – podaje przykłady walki Polaków z germanizacją w szkolnictwie i antypolskim ustawodawstwem w dziedzinie gospodarki – wyjaśnia, z jakich powodów wybuchł strajk dzieci we Wrześni i z jaką reakcją opinii publicznej się spotkał – charakteryzuje system polityczny Galicji w dobie autonomii	ustawę kagańcową (1908), ustawę wyłączeniową (1908) – identyfikuje postacie: Ferdinanda von Hansemanna, Hermana Kennemanna, Heinricha von Tiedemanna, Józefa Szuskiego – wyjaśnia, jaką rolę odegrał Kościół katolicki w walce o utrzymanie polskości – przedstawia proces polonizacji Galicji i jego konsekwencje – wymienia kompetencje galicyjskiego Sejmu Krajowego – opisuje, jaką politykę realizowali stańczycy – omawia życie kulturalne i naukowe Galicji w dobie autonomii	polityczno-narodową Polaków w trzech zaborach w drugiej połowie XIX w.	
--	--	---	---	---	---	--

			– przedstawia proces kształtowania się autonomii galicyjskiej			
Przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich	• Pozytywizm warszawski • Tajna oświata w Królestwie Polskim • Pozytywiści w zaborze pruskim i austriackim • Rozwój przemysłu na ziemiach polskich • Przemiany na wsi • Sytuacja Polaków pod zaborami	– stosuje pojęcia: <i>pozytywizm, praca organiczna, praca u podstaw</i> – lokalizuje w przestrzeni okręgi wydobywcze i przemysłowe na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w. – identyfikuje postać Bolesława Prusa – omawia program pozytywistów warszawskich – wymienia okręgi przemysłowe na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w. – wymienia formy działania polskich pozytywistów	– stosuje pojęcia: <i>serwituty, proletariat, burżuazja, asymilacja narodowa</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Macierzy Szkolnej (1882), powstanie Uniwersytetu Łatającego (1885) – identyfikuje postacie: Aleksandra Świętochowskiego, Elizy Orzeszkowej – omawia działalność pozytywistów w zaborze pruskim i austriackim – charakteryzuje rozwój przemysłu na ziemiach polskich – przedstawia gospodarczą rolę Łodzi w drugiej połowie XIX w. – przedstawia strukturę społeczeństwa polskiego na ziemiach polskich pod zaborami	– stosuje pojęcie <i>prawo propinacji</i> – lokalizuje w czasie: otwarcie Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej (1848), założenie Akademii Umiejętności (1872), założenie kas Stefczyka (1890) – identyfikuje postać Franciszka Stefczyka – przedstawia, w jaki sposób organizowano tajne nauczanie w Królestwie Polskim – omawia przemiany, jakie zaszły na polskiej wsi w drugiej połowie XIX w. – omawia procesy modernizacyjne, jakie zaszły w polskim społeczeństwie w drugiej połowie XIX w.	– lokalizuje w czasie: utworzenie Towarzystwa Przyjaciół Oświaty (1868), powstanie Towarzystwa Szkoły Ludowej (1891) – identyfikuje postać Piotra Chmielowskiego – wyjaśnia, jakie poglądy na kwestie emancypacji kobiet mieli polscy pozytywiści – wskazuje różnice w rozwoju gospodarczym w poszczególnych zaborach – porównuje sytuację gospodarczo-społeczną Polaków pod zaborami	– ocenia społeczne i gospodarcze skutki pracy organicznej – ocenia wpływ pracy organicznej na kształtowanie się nowoczesnego narodu polskiego
Powstanie polskiego ruchu socjalistycznego	• Początki ruchu socjalistycznego • Socjalizm niepod-	– lokalizuje w czasie: powstanie Wielkiego Proletariatu (1882),	– stosuje pojęcia: <i>program brukselski, program paryski</i>	– lokalizuje w czasie: proces proletariacki (1885), powstanie	– lokalizuje w czasie założenie Stowarzyszenia Socjalistyczne-	– ocenia działalność polityczną partii działających na ziemiach

	ległociowy • Socjaliści w Galicji • Nurt antyniepodległociowy	powstanie Polskiej Partii Socjalistycznej (1893), powstanie Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy (1900) – identyfikuje postacie: Ludwika Waryńskiego, Bolesława Limanowskiego, Józefa Piłsudskiego – wymienia partie polityczne należące do polskiego ruchu socjalistycznego – przedstawia program i działalność Wielkiego Proletariatu – omawia program Polskiej Partii Socjalistycznej	– lokalizuje w czasie: ogłoszenie programu brukselskiego (1879), zjazd polskich socjalistów w Paryżu i założenie Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich (1892), powstanie Socjaldemokracji Królestwa Polskiego (1893), założenie Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska Cieszyńskiego (1897) – identyfikuje postacie: Ignacego Daszyńskiego, Róży Luksemburg, Feliksa Dzierżyńskiego – omawia założenia programu brukselskiego – wyjaśnia, dlaczego PPS reprezentowała niepodległociowy nurt polskiego socjalizmu – przedstawia założenia programowe SDKPiL – podaje główne różnice między progra-	II Proletariatu (1888), założenie Związku Robotników Polskich (1889), utworzenie III Proletariatu (1900) – identyfikuje postacie: Ludwika Kulczyckiego, Juliana Marchlewskiego, Zygmunta Balickiego, Adolfa Warskiego – przedstawia czynniki, które wpłynęły na powstanie ruchu robotniczego na ziemiach polskich – omawia początki ruchu socjalistycznego na ziemiach polskich i na emigracji – wskazuje przyczyny rozłamu PPS w 1893 r.	go „Lud Polski” (1881) – wyjaśnia, czym różniła się działalność socjalistów w zaborze austriackim od działań ich kolegów z Królestwa Polskiego	polskich pod zaborami
--	---	---	--	--	--	------------------------------

			mami PPS i SDKPiL			
Ruch narodowy i ludowy	• Ruch narodowy • Początki ruchu ludowego • Powstanie Polskiego Stronnictwa Ludowego	– stosuje pojęcie <i>en-decja</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Stronnictwa Ludowego (1895), powstanie Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego (1897), powstanie Polskiego Stronnictwa Ludowego (1903) – identyfikuje postacie: Romana Dmowskiego, Wincentego Witosa – wymienia partie polityczne należące do polskiego ruchu narodowego oraz ruchu ludowego – omawia założenia programowe Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego – omawia założenia programowe Polskiego Stronnictwa Ludowego	– stosuje pojęcie <i>wszechpolacy</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Ligi Polskiej (1887), utworzenie Związku Młodzieży Polskiej „Zet” (1887), założenie Ligi Narodowej (1893) – identyfikuje postacie: Zygmunta Miłkowskiego, Zygmunta Balickiego, Stanisława Stojałowskiego, Marii i Bolesława Wysłouchów – omawia założenia programowe Ligi Narodowej – przedstawia okoliczności, w jakich narodził się polski ruch ludowy – omawia założenia programowe Stronnictwa Ludowego	– lokalizuje w czasie: założenie Towarzystwa Przyjaciół Oświaty (1890), rozłam w Polskim Stronnictwie Ludowym (1913) – identyfikuje postacie: Jana Stapińskiego, Jakuba Bojki, Karola Lewakowskiego, – przedstawia początki polskiego ruchu narodowego – omawia działalność ks. Stanisława Stojałowskiego – przedstawia działalność Marii i Bolesława Wysłouchów – omawia etapy kształtowania się ruchu narodowo-demokratycznego	– przedstawia działalność, jaką prowadziły działaczki ruchu narodowego w Wielkopolsce	– ocenia działalność polityczną partii działających na ziemiach polskich pod zaborami
Rewolucja 1905 roku	• Sytuacja w Rosji na początku XX w. • Wybuch rewolucji • Polacy wobec	– stosuje pojęcie „<i>krwawa niedziela</i>” – lokalizuje w czasie „<i>krwawą niedzielę</i>”	– stosuje pojęcie <i>powstanie tódzkie</i> – lokalizuje w czasie <i>Manifest październi-</i>	– lokalizuje w czasie: manifestację na placu Grzybowskim w Warszawie (XI 1904), zało-	– lokalizuje w czasie rozłam w Polskiej Partii Socjalistycznej (1906)	– ocenia skutki rewolucji 1905 r. dla społeczeństwa polskiego – ocenia, czy rewolu-

	wydarzeń w Rosji • Organizacja Bojowa PPS • Przebieg rewolucji na ziemiach polskich • Konsekwencje rewolucji	(22 I 1905), początek strajku generalnego w Królestwie Polskim (I 1905) – identyfikuje postacie: Mikołaja II, Józefa Piłsudskiego – wymienia postulaty uczestników rewolucji 1905 r. w Królestwie Polskim – przedstawia skutki rewolucji z lat 1905–1907 w Rosji i na ziemiach polskich	kowy (X 1905) – lokalizuje w czasie i przestrzeni powstanie łódzkie (VI 1905) – lokalizuje w przestrzeni obszary objęte strajkami szkolnymi w latach 1905–1908 – wymienia przyczyny rewolucji z lat 1905–1907 w Rosji – omawia przebieg rewolucji 1905 r. na ziemiach polskich – przedstawia przyczyny wybuchu powstania łódzkiego	żenie Organizacji Spi-skowo-Bojowej PPS (1905), ukaz tolerancyjny (IV 1905), wprowadzenie stanu wojennego w Królestwie Polskim (XI 1905) – identyfikuje postacie: Gieorgija Gapon, Gieorgija Skatona – omawia przyczyny, przebieg i skutki rewolucji 1905 r. w Rosji – wyjaśnia, jakie znaczenie miał <i>Manifest październikowy</i> dla przemian ustrojowych w Rosji – omawia stanowisko polskich stronnictw politycznych wobec wydarzeń rewolucyjnych w Rosji w 1905 r. – wyjaśnia, w jakim celu powstała Organizacja Bojowa PPS	– wyjaśnia, jakie były przyczyny podziału PPS w 1906 r. i rozłamów w ruchu narodowo-demokratycznym – przedstawia charakter i skalę wystąpień rewolucyjnych w Królestwie Polskim w latach 1905–1907	cja 1905 r. na ziemiach polskich była próbą realizacji polskich marzeń o niepodległości
Kultura i nauka polska na przełomie XIX i XX w.	• Pozytywizm • Twórczość <i>ku pokrzepieniu serc</i> • Polska historiografia • Żydzi polscy • Kultura okresu	– stosuje pojęcia: <i>pozytywizm, twórczość „ku pokrzepieniu serc”, Młoda Polska</i> – identyfikuje postacie: Henryka Sienkiewicza, Bolesława Prus	– stosuje pojęcia: <i>krakowska szkoła historyczna, warszawska szkoła historyczna, trójlojalizm</i> – lokalizuje w czasie Literacką Nagrodę	– stosuje pojęcia: <i>Hasłańczycy, neoromantyzm</i> – identyfikuje postacie: Adama Asnyka, Maksymiliana Gierymskiego, Artura Grott-	– stosuje pojęcie <i>Hasła</i> – identyfikuje postacie: Józefa Brandta, Wojciecha Gersona, Stanisława Koźmiana, Stanisława Smolki,	– porównuje i ocenia poglądy krakowskiej i warszawskiej szkoły historycznej – ocenia rolę inteligencji w kształtowaniu się kultury narodowej

	Młodej Polski • Sztuka polska na przełomie wieków	sa, Elizy Orzeszkowej, Jana Matejki, Stanisława Wyspiańskiego, Jacka Malczewskiego, Ignacego Jana Paderewskiego – wyjaśnia, jakie idee propagowała polska literatura pozytywistyczna – wymienia osiągnięcia polskich pisarzy okresu pozytywizmu – wyjaśnia, jakie cele miała twórczość <i>ku pokrzepieniu serc</i> – omawia założenia ideowe Młodej Polski	Nobla H. Sienkiewicza (1905) – identyfikuje postacie: Marii Konopnickiej, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Juliusza Kossaka, Wojciecha Kossaka, Stanisława Przybyszewskiego, Władysława Reymonta, Karola Szymanowskiego – omawia poglądy krakowskiej i warszawskiej szkoły historycznej – omawia osiągnięcia polskiej nauki pod koniec XIX w. – wymienia najwybitniejszych twórców okresu Młodej Polski – przedstawia cechy charakterystyczne sztuki polskiej na przełomie wieków	gera, Michała Bo-brzyńskiego, Waleriana Kalinki, Józefa Szujskiego, Władysława Smoleńskiego, Ludwika Zamenhofa, Kazimierza Przerwę-Tetmajera, Jana Kasprowicza, Zenona Przesmyckiego, Aleksandra Gierymskiego, Józefa Mehoffera, Olgę Boznańską, Heleny Modrzejewskiej, Eugeniusza Romera, Oskara Kolberga – wyjaśnia, na czym polegał problem emancypacji Żydów na ziemiach polskich – omawia rozwój sztuki teatralnej i kinowej na ziemiach polskich na przełomie XIX i XX w. – wskazuje wpływ pracy organicznej i pracy u podstaw na budowanie poczucia więzi narodowej – porównuje założenia sztuki <i>ku pokrzepieniu serc</i> z młodopolskim	Tadeusza Korzона, Adolfa Pawińskiego, Szymona Askenazego, Leopolda i Maurycego Gottliebów, Anny Bielińskiej, Artura Górskiego, Bolesława Biegasa, Tadeusza Pawlikowskiego, Mieczysława Karłowicza, Ludomira Różyckiego – wyjaśnia, jaki wpływ na asymilację Żydów miała Haskala – omawia wkład twórców, naukowców i intelektualistów żydowskiego pochodzenia w rozwój polskiej kultury drugiej połowy XIX w. – przedstawia sytuację Żydów na ziemiach polskich na przełomie XIX i XX w.	Polaków
--	--	---	---	---	---	----------------

				hasłem <i>sztuki dla sztuki</i>		
V. I WOJNA ŚWIATOWA						
Geneza I wojny światowej	• Wzrost antagonizmów międzynarodowych • Trójprzymierze i trójp porozumienie • Kryzys marokański • „Kocioł bałkański” • Wyścig zbrojeń • Sytuacja w Europie na początku XX w.	– stosuje pojęcie „<i>kocioł bałkański</i>” – lokalizuje w czasie: powstanie trójprzymierza (1879–1882), powstanie trójp porozumienia (1907), I wojnę bałkańską (1912–1913), II wojnę bałkańską (1913) – lokalizuje w przestrzeni: państwa należące do trójprzymierza; państwa tworzące trójp porozumienie (ententę) – omawia cele i strategiczne kierunki trójprzymierza i trójp porozumienia – wyjaśnia, dlaczego sytuację geopolityczną na Bałkanach określano mianem „kotła bałkańskiego”	– stosuje pojęcie <i>wyścig zbrojeń</i> – lokalizuje w czasie: sojusz francusko-rosyjski (1892), zawiązanie ententy (1904) – lokalizuje w przestrzeni państwa biorące udział w wojnach bałkańskich – identyfikuje postać Wilhelma II – omawia rywalizację francusko-niemiecką na początku XX w. – omawia proces budowania trójprzymierza i trójp porozumienia – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojen bałkańskich – przedstawia, na czym polegał wyścig zbrojeń między mocarstwami na początku XX w.	– stosuje pojęcie <i>Weltpolitik</i> – lokalizuje w czasie kryzysy marokańskie (1904–1905 i 1911) – lokalizuje w czasie i przestrzeni aneksję Bośni i Hercegowiny przez Austro-Węgry (1908) – lokalizuje w przestrzeni tereny anektowane przez Austro-Węgry w 1908 r. – wyjaśnia, z czego wynikał wzrost antagonizmów międzynarodowych na początku XX w. – przedstawia cele Weltpolitik prowadzonej przez II Rzeszy – wyjaśnia, jaki wpływ miały kryzysy marokańskie na politykę międzynarodową – omawia sytuację polityczną w Europie na przełomie XIX i XX w.	– lokalizuje w czasie powstanie Ligi Bałkańskiej (1912) – przedstawia międzynarodową pozycję Rosji na początku XX w. – omawia sytuację na Bałkanach na początku XX w.	– ocenia wpływ mocarstwowych aspiracji Niemiec na kształtowanie się sojuszu angielsko-francuskiego

Wielka Wojna	• Zamach w Sarajewie • Plany wojenne stron konfliktu • Początek walk na froncie zachodnim • Front wschodni w 1914 r. • Front zachodni w latach 1915–1916 • Wojna pozycyjna • Walki na wschodzie Europy w latach 1915–1916 • Walki na innych frontach • Działania wojenne na morzach	– stosuje pojęcia: <i>wojna błyskawiczna</i>, <i>wojna pozycyjna</i> – lokalizuje w czasie: zamach w Sarajewie (28 VI 1914), wypowiedzenie wojny Serbii przez Austro-Węgry (28 VII 1914) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę nad Marną (IX 1914), bitwę pod Tannenbergiem (VIII 1914), bitwę pod Verdun (II–XII 1916), bitwę nad Sommą (VII–XI 1916) – identyfikuje postać Franciszka Ferdynanda – wyjaśnia, jaki wpływ na wybuch wojny miał zamach w Sarajewie – wyjaśnia, na czym polegał niemiecki plan wojny błyskawicznej	– stosuje pojęcia: <i>plan Schlieffena</i>, <i>wojna manewrowa</i> – lokalizuje w czasie: wypowiedzenie wojny Rosji przez Niemcy (1 VIII 1914), wypowiedzenie wojny Francji przez Niemcy (3 VIII 1914), wypowiedzenie wojny Niemcom przez Wielką Brytanię (4 VIII 1914), dołączenie Turcji do państw centralnych (1914), dołączenie Bułgarii do państw centralnych (1915), wystąpienie Włoch z trójprzymierza (1915) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Ypres (1915), bitwę jutlandzką (V 1916) – identyfikuje postacie: Alfreda von Schlieffena, Paula von Hindenburga – przedstawia postępowanie Austro-Węgier wobec Serbii po zamachu w Sarajewie	– lokalizuje w czasie: ultimatum Austro-Węgier wobec Serbii (23 VII 1914), wypowiedzenie wojny Rosji przez Austro-Węgry (5 VIII 1914), wypowiedzenie wojny Austro-Węgom przez Francję (10 VIII 1914), wypowiedzenie wojny Austro-Węgom przez Wielką Brytanię (12 VIII 1914), ofensywę Brusilowa (VI 1916) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę nad jeziorami mazurskimi (II 1915), bitwę pod Gallipoli (II 1915–I 1916), bitwę pod Gorlicami (V 1915) – identyfikuje postacie: Gawriłę Principa, Aleksieja Brusilowa – omawia polityczne konsekwencje zamachu w Sarajewie – omawia strategiczne plany mocarstw przed wybuchem wojny – omawia okoliczności, w jakich załamał się	– identyfikuje postacie: Helmutha von Moltke (Młodszeo), Josepha Joffre’a, Ericha von Falkenhayna, Winstona Churchilla – opisuje działania wojenne na froncie bałkańskim i włoskim w latach 1914–1916	– ocenia wpływ zamachu w Sarajewie na wybuch I wojny światowej
---------------------	---	---	---	---	---	---

			– wyjaśnia, na czym polegał tzw. efekt domina przy rozpoczęciu I wojny światowej – charakteryzuje sposób prowadzenia wojny pozycyjnej – wyjaśnia, na czym polegała wojna manewrowa – wymienia kluczowe momenty w przebiegu działań wojennych na froncie wschodnim i zachodnim w latach 1914–1916	niemiecki plan wojny błyskawicznej – omawia przebieg działań wojennych na froncie zachodnim i wschodnim w latach 1914–1916 – wyjaśnia, jaką rolę odgrywały nowe rodzaje broni zastosowane na froncie zachodni		
Rewolucje w Rosji	• Kryzys wojenny w Rosji • Przyczyny rewolucji • Rewolucja lutowa • Rząd Tymczasowy • Działalność bolszewików • Rewolucja październikowa w 1917 r. • Wojna domowa w Rosji	– stosuje pojęcie <i>bolszewicy</i> – lokalizuje w czasie: wybuch rewolucji lutowej (8 III 1917), wybuch rewolucji październikowej (6/7 XI 1917), traktat pokojowy w Brześciu Litewskim (3 III 1918) – identyfikuje postać Włodzimierza Lenina – wymienia przyczyny i skutki rewolucji lutowej – omawia skutki rewolucji październikowej	– stosuje pojęcia: <i>nacjonalizacja, Czeka, kułak, czerwoni, biali, komunizm wojenny</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Rządu Tymczasowego (14 III 1917), abdykację Mikołaja II (15 III 1917), powstanie Rady Komisarzy Ludowych (7 XI 1917), uchwalenie dekretu o pokoju i dekretu o ziemi (XI 1917), wojnę domową (1917–1921), wprowadzenie komunizmu	– lokalizuje w czasie: powstanie Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich oraz Tymczasowego Komitetu Wykonawczego Dumy (III 1917), powołanie Kominternu (1919) – lokalizuje w przestrzeni obszary, które od początku rewolucji październikowej znajdowały się pod panowaniem bolszewików; kierunki działań Armii Czerwonej podczas wojny domowej	– stosuje pojęcia: <i>kadeci, mienszewicy, eserowcy, politruk</i> – lokalizuje w czasie: pucz Ł. Kornułowa (IX 1917), powołanie Robotniczo-Chłopskiej Armii Czerwonej (I 1918) – identyfikuje postacie: Ławra Kornułowa, Pawła Milukowa, Wiktor Czernowa, Borysa Sawinkowa, Lwa Martowa, Antona Denikina, Jewgienija Millera, Nikołaja Judenicza	– ocenia skuteczność polityki wewnętrznej Rządu Tymczasowego – ocenia wpływ W. Lenina na kształt państwa radzieckiego

			wojennego (IX 1918) – identyfikuje postacie: Mikołaja II, Aleksandra Kiereńskiego, Feliksa Dzierżyńskiego, Lwa Trockiego – omawia przebieg rewolucji lutowej – wyjaśnia, jaką rolę odegrał Włodzimierz Lenin w czasie rewolucji rosyjskich – opisuje przebieg rewolucji październikowej – wyjaśnia, jakie konsekwencje miało wydanie przez Radę Komisarzy Ludowych dekretu o ziemi i dekretu o pokoju – przedstawia metody, jakie stosowali bolszewicy w celu umocnienia swojej władzy – omawia założenia komunizmu wojennego i sposób ich realizacji	– identyfikuje postacie: Grigorija Rasputina, Grigorija Lwowa – omawia sytuację militarną, polityczną i gospodarczą w Rosji do 1917 r. – charakteryzuje okres dwuwładzy w Rosji – wyjaśnia, dlaczego bolszewicy w okresie dwuwładzy cieszyli się rosnącym poparciem – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojny domowej w Rosji – przedstawia konsekwencje gospodarcze i społeczne wprowadzenia zasad komunizmu wojennego w Rosji Sowieckiej – wyjaśnia, jakie grupy społeczne dotknął terror bolszewicki	– omawia i porównuje programy rosyjskich stronnictw politycznych – przedstawia, w jaki sposób bolszewicy rozprawili się z Konstytuanta – wyjaśnia, jaką rolę miał odgrywać Komintern – wyjaśnia, dlaczego w oddziałach Armii Czerwonej wprowadzono stanowisko oficera politycznego	
Klęska państw centralnych	• Totalny charakter Wielkiej Wojny • Nieograniczona wojna podwodna	– stosuje pojęcia: <i>wojna totalna, propaganda</i> – lokalizuje w czasie:	– stosuje pojęcia: <i>gospodarka wojenna, nieograniczona wojna podwodna</i>	– stosuje pojęcie <i>desperza Zimmermanna</i> – lokalizuje w czasie kapitulację Austro-	– lokalizuje w czasie ofensywę Włochów pod Vittorio Veneto (X 1918)	– ocenia wpływ sposobów prowadzenia działań zbrojnych na totalny charakter I

	• Sytuacja ludności cywilnej • Przystąpienie USA do wojny • Przyczyny klęski państw centralnych • Nowe techniki walki • Ostatnie ofensywy niemieckie • Rozejm w Compiègne • Bilans Wielkiej Wojny	przystąpienie USA do wojny (6 IV 1917), plan pokojowy prezydenta T.W. Wilsona (8 I 1918), rozejm w Compiègne (11 XI 1918) – identyfikuje postać Thomasa Woodrowa Wilsona – wyjaśnia, dlaczego I wojna światowa miała charakter wojny totalnej – omawia założenia planu pokojowego Thomasa Woodrowa Wilsona – omawia postanowienia rozejmu w Compiègne – przedstawia skutki Wielkiej Wojny	– lokalizuje w czasie: rozpoczęcie przez Niemcy nieograniczonej wojny podwodnej (IV 1917), ofensywę stu dni (VIII–XI 1918) – lokalizuje w przestrzeni państwa, w których w 1918 r. wybuchły rewolucje – identyfikuje postacie: Ferdynanda Focha, Friedricha Eberta – wyjaśnia, jaką rolę odgrywała propaganda w czasie I wojny światowej – wyjaśnia, na czym polegała koncepcja nieograniczonej wojny obronnej – omawia wpływ, jaki na ludność cywilną miała Wielka Wojna – przedstawia przyczyny klęski państw centralnych – omawia nowe techniki walki zastosowane w czasie Wielkiej Wojny	Węgier (3 XI 1918) – lokalizuje w przestrzeni zmiany na frontach w 1917 i 1918 r. – omawia konsekwencje nieograniczonej wojny obronnej – przedstawia stosunek USA do I wojny światowej – przedstawia okoliczności przystąpienia USA do I wojny światowej – wyjaśnia, jakie konsekwencje militarne miało przystąpienie USA do wojny – przedstawia ostatnie ofensywy niemieckie na froncie zachodnim – omawia przebieg i skutki rewolucji listopadowej w Niemczech	– identyfikuje postać Matthiasa Erzbergera – omawia problemy, z jakimi zmagali się państwa centralne po 1916 r. – przedstawia, jak zakończyły się walki toczone przez sojuszników Rzeszy Niemieckiej w 1918 r.	wojny światowej – ocenia skutki I wojny światowej dla Europy
Sprawa polska podczas I	• Orientacje polityczne Polaków	– stosuje pojęcia: <i>orientacja proau-</i>	– stosuje pojęcie <i>kon-</i> <i>cepcja trializmu</i>	– stosuje pojęcie <i>strze-</i> <i>leckie organizacje</i>	– lokalizuje w czasie: powołanie Komisji	– ocenia, jakie znaczenie dla Polaków mogła

wojny światowej	• Mocarstwa wobec sprawy polskiej • Powstanie Legionów Polskich • Walki z Rosjanami w latach 1914–1917 • Działalność Romana Dmowskiego • Akt 5 listopada • Budowa zrębów państwowości polskiej • Wojska polskie w Rosji • Sprawa polska na Zachodzie • Błękitna Armia we Francji • Sprawa polska pod koniec wojny	<i>striacka, orientacja prorosyjska</i> – lokalizuje w czasie: powstanie I Kompanii Kadrowej (VIII 1914), powstanie Legionów Polskich (27 VIII 1914), Akt 5 listopada (1916), plan pokojowy prezydenta T.W. Wilsona (18 I 1918) – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Jana Paderewskiego – omawia polityczne koncepcje niepodległościowe w Galicji i Królestwie Polskim – wymienia polskie formacje wojskowe walczące po stronie państw centralnych i ententy – wymienia postanowienia Aktu 5 listopada	– lokalizuje w czasie: powstanie Naczelnego Komitetu Narodowego (VIII 1914), utworzenie Komitetu Narodowego Polskiego (XI 1914), kryzys przysięgowy (1917), utworzenie Błękitnej Armii (VI 1917) – lokalizuje w przestrzeni rejonu walk Legionów Polskich – identyfikuje postać Józefa Hallera – przedstawia okoliczności powstania Legionów Polskich – wyjaśnia, jaką rolę miała odegrać I Kompania Kadrowa – wyjaśnia, jakie były zasługi J. Piłsudskiego dla tworzenia polskich formacji wojskowych w czasie I wojny światowej – wyjaśnia, dlaczego plan pokojowy prezydenta T.W. Wilsona miał przełomowe znaczenie dla sprawy polskiej	<i>paramilitarne</i> – lokalizuje w czasie: założenie Związku Walki Czynnej (1908), odezwę wielkiego księcia Mikołaja Mikołajewicza (14 VIII 1914), powstanie Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego (I 1917), deklarację rosyjskiego Rządu Tymczasowego (III 1917), zawązanie Komitetu Narodowego Polskiego (VIII 1917) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Krzywopłotami (XI 1914), bitwę pod Łowczówkiem (XII 1914), bitwę pod Rokitną (VI 1915), bitwę pod Kostiuchnowką (1916) – lokalizuje w przestrzeni zmiany sytuacji militarnej na ziemiach polskich w latach 1914–1917 – identyfikuje postać Henryka Sienkiewicza – omawia szlak boju Legionów Polskich	Tymczasowej Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych (XI 1912), przekształcenie Legionów Polskich w Polski Korpus Posiłkowy (IX 1916), deklarację wersalską w sprawie przyszłości Polski (3 VI 1918) – identyfikuje postać Bolesława Roja – przedstawia formacje polskie, które powstały u boku Rosji – omawia proces formowania wojska polskiego we Francji	mieć walka w wojnie toczzonej przez zaborców – ocenia znaczenie Aktu 5 listopada dla narodu polskiego – omawia i ocenia stanowisko aliantów zachodnich w sprawie polskiej
-----------------	--	---	---	---	---	--

				– omawia działalność R. Dmowskiego na rzecz odbudowy niepodległego państwa polskiego – wyjaśnia, w jaki sposób władze niemieckie i austriackie realizowały obietnice zawarte w Akcie 5 listopada – przedstawia skutki kryzysu przysięgowego		
VI. DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE						
Ład wersalski	• Konferencja paryska • Wielka czwórka • Traktat wersalski • Ład wersalski • Traktaty mniejszościowe • Powstanie i zasady działania Ligi Narodów • Konferencja waszyngtońska	– stosuje pojęcia: <i>plebiscyt terytorialny, ład wersalski, Liga Narodów</i> – lokalizuje w czasie: konferencję paryską (I–VI 1919), traktat wersalski (28 VI 1919), powołanie Ligi Narodów (1919) – lokalizuje w przestrzeni nowe państwa, które pojawiły się na mapie Europy – identyfikuje postać Thomasa Woodrowa Wilsona – określa cele konferencji pokojowej w Paryżu	– stosuje pojęcia: <i>demilitaryzacja, reparacje, traktaty mniejszościowe, zasada samostanowienia narodów</i> – lokalizuje w czasie: mały traktat wersalski (VI 1919), traktat z Austrią (10 IX 1919), traktat z Węgrami (4 VI 1919), traktat z Bułgarią (27 XI 1919), traktat z Turcją (10 VIII 1920), konferencję waszyngtońską (1921/1922) – lokalizuje w przestrzeni terytoria, które zostały utracone przez Niemcy w wyniku po-	– stosuje pojęcia: <i>Wielka Czwórka, terytorium mandatowe</i> – przedstawia stosunek państw europejskich do rozwiązania kwestii niemieckiej po I wojnie światowej – wymienia państwa, które były niezadowolone z postanowień traktatów pokojowych i wyjaśnia, z czego to niezadowolenie wynikało – wyjaśnia, dlaczego doszło do przyjęcia tzw. małego traktatu wersalskiego – wyjaśnia okoliczno-	– wyjaśnia, na czym polegały rozbieżności pomiędzy wizjami pokoju proponowanymi przez delegację brytyjską, francuską i amerykańską – wyjaśnia, według jakich kryteriów podzielono terytoria mandatowe Ligi Narodów	– ocenia wpływ postanowień konferencji wersalskiej i konferencji waszyngtońskiej na kształtowanie się ładu międzynarodowego w powojennym świecie – ocenia skuteczność działania Ligi Narodów

		– przedstawia postanowienia traktatu pokojowego z Niemcami – omawia cele i zadania Ligi Narodów	stanowień traktatu wersalskiego – identyfikuje postacie: Georges’a Clemenceau, Davida Lloyd’a George’a – wyjaśnia, jaką rolę podczas konferencji paryskiej odgrywały USA, Francja i Wielka Brytania – wymienia postanowienia traktatów pokojowych z Austrią, Węgrami, Bułgarią i Turcją – omawia strukturę organizacyjną i funkcjonowanie Ligi Narodów – omawia postanowienia konferencji waszyngtońskiej	ści powstania Ligi Narodów – omawia zagrożenia, jakie niósł dla Europy ład wersalski		
Kryzys demokracji	• Przyczyny kryzysu demokracji • Kryzys powojenny we Włoszech • Rządy Mussoliniego • Niemcy po I wojnie światowej • Republika Weimarska i jej funk-	– stosuje pojęcia: <i>demokratyzacja, faszyzm, totalitaryzm</i> – lokalizuje w czasie marsz na Rzym (27–29 X 1920) – identyfikuje postać Benita Mussoliniego – omawia okoliczności dojścia B. Mussoliniego	– stosuje pojęcia: <i>inflacja, hiperinflacja, „czarne koszule”, autorytaryzm</i> – lokalizuje w czasie: układ w Rapallo (IV 1922), powołanie Wielkiej Rady Faszystowskiej (1923) – lokalizuje w prze-	– stosuje pojęcia: <i>Duce, korporacjonizm, Freikorpsy, legenda o „ciosie w plecy”</i> – lokalizuje w czasie: Republikę Weimarską (1919–1933), okupację Zagłębia Ruhry przez aliantów (1923) – przedstawia przy-	– wyjaśnia, jaką rolę odgrywały we Włoszech „czarne koszule” – wyjaśnia, dlaczego Europa w końcu lat 20. i na początku lat 30. XX w. przeżywała kryzys demokracji	– ocenia polityczne skutki odwrótu od demokracji po I wojnie światowej

	cjonowanie • Polityka zagraniczna Niemiec • Kryzys demokracji w innych krajach europejskich	go do władzy – charakteryzuje założenia ideologii faszystowskiej	strzeni państwa, w których w okresie międzywojennym funkcjonował system demokratyczny, rządy autorytarne lub totalitarne – identyfikuje postaci: Wiktora Emanuela III, Friedricha Eberta – wyjaśnia, dlaczego faszysty zdobyli popularność we Włoszech – omawia proces budowania państwa faszystowskiego we Włoszech – wymienia postanowienia traktatu w Rapallo	czyny kryzysu demokracji po I wojnie światowej – omawia przejawy powojennego kryzysu we Włoszech – wymienia skutki wprowadzenia we Włoszech ustawodawstwa wyjątkowego – omawia sytuację w Niemczech po zakończeniu I wojny światowej – charakteryzuje sytuację wewnętrzną Republiki Weimarskiej – omawia cele polityki zagranicznej Republiki Weimarskiej i ich realizację		
Wielki Kryzys	• Sytuacja gospodarcza po Wielkiej Wojnie • Wybuch Wielkiego Kryzysu • Wielki Kryzys w USA • Wielki Kryzys na świecie • Sposoby walki z Wielkim Kryzysem • Polityka Nowego	– stosuje pojęcia: „czarny czwartek”, <i>interwencjonizm</i> – lokalizuje w czasie: krach na nowojorskiej giełdzie (24 X 1929), Wielki Kryzys (1929–1933) – identyfikuje postać Franklina Delano Roosevelta – wymienia przyczyny	– stosuje pojęcia: <i>autokratyzm, etatyzm, Nowy Ład</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie Nowego Ładu (1933) – identyfikuje postać Johna Keynesa – omawia okoliczności, w jakich doszło do wybuchu Wielkiego Kryzysu w USA	– stosuje pojęcia: <i>spekulacja, nadprodukcja, zjawisko rozwarcia nożyc cen, prohibicja, cła protekcyjne, ceny dumpingowe</i> – wyjaśnia, jakie były bezpośrednie skutki krachu na giełdzie nowojorskiej – przedstawia przejawy Wielkiego Kryzysu	– omawia sytuację gospodarczą w Stanach Zjednoczonych po zakończeniu I wojny światowej – wyjaśnia, dlaczego kryzys zapoczątkowany w Stanach Zjednoczonych wpłynął również na Europę i inne kontynenty	– ocenia zasadność określić: <i>szalone lata 20. i brudne lata 30.</i> – ocenia skuteczność polityki prowadzonej w ramach New Deal

	ładu - Ocena skuteczności metod walki z kryzysem - Skutki Wielkiego Kryzysu	Wielkiego Kryzysu w USA – wymienia społeczne i gospodarcze skutki Wielkiego Kryzysu w USA	– przedstawia cechy charakterystyczne Wielkiego Kryzysu w USA – omawia założenia Nowego Ładu – wymienia skutki realizacji polityki Nowego Ładu w USA	w państwach europejskich – omawia sposoby walki w Wielkim Kryzysem zastosowane w USA – omawia gospodarcze i polityczne skutki Wielkiego Kryzysu		
Narodziny II Rzeszy	- Republika Weimarska - Początek działalności Adolfa Hitlera - Skutki Wielkiego Kryzysu w Niemczech - Hitler u władzy - Antysemicka polityka nazistów - Ideologia nazistowska	– stosuje pojęcia: <i>nazizm, Führer, kult jednostki</i> – lokalizuje w czasie: objęcie urzędu kancлера przez A. Hitlera (30 I 1933), ustawy norymberskie (1935), „noc kryształową” (XI 1938) – identyfikuje postać Adolfa Hitlera – omawia założenia ideologii nazistowskiej – wymienia etapy przejmowania przez A. Hitlera władzy w Niemczech – wyjaśnia, jaką rolę odgrywał kult jednostki w nazistowskich Niemczech	– stosuje pojęcia: <i>Lebensraum, Herrenvolk, obóz koncentracyjny</i> – lokalizuje w czasie: pucz w Monachium (1923), układ w Locarno (1925), ustawę o specjalnych pełnomocnictwach (1933), „noc długich noży” (VI 1934) – identyfikuje postacie: Heinricha Himmlera, Hermanną Göringą, Josepha Goebbelsa – wymienia postanowienia traktatu w Locarno – omawia proces dojścia A. Hitlera do władzy – wymienia czynniki, które wpłynęły na wzrost popularności	– stosuje pojęcie <i>plan Dawesa</i> – lokalizuje w czasie: pożar Reichstagu (II 1933), wprowadzenie systemu jednopartyjnego (1934), przejęcie przez A. Hitlera funkcji szefa państwa (VIII 1934) – identyfikuje postacie: Gustava Stresemanna, Ericha Ludendorffa – wyjaśnia, dlaczego traktat w Locarno budził niezadowolenie państw Europy Środkowej – przedstawia skutki Wielkiego Kryzysu w Niemczech – przedstawia początki politycznej działalności	– wyjaśnia, w jaki sposób Republika Weimarska realizowała spłatę reparacji wojennych – wyjaśnia, jaką rolę odgrywały oddziały SA w przejmowaniu władzy przez nazistów – wyjaśnia, jaki wpływ na państwo i społeczeństwo miała NSDAP – porównuje przyczyny i sposób dojścia do władzy B. Mussoliniego i A. Hitlera	– ocenia politykę zagraniczną Republiki Weimarskiej prowadzoną przez G. Stresemanna – ocenia pozycję Niemiec w Europie po traktatach lokarniejskich – ocenia wpływ przemian politycznych, ekonomicznych, społecznych i kulturowych w Niemczech na sukces nazistów i ugruntowanie ich władzy

			nazizmu – charakteryzuje antysemicką politykę nazistów – wyjaśnia, jakie funkcje spełniali w aparacie państwowym najbliżsi współpracownicy Hitlera – wyjaśnia cele indoktrynacji ideologicznej społeczeństwa w III Rzeszy	A. Hitlera – przedstawia okoliczności, w jakich A Hitler sięgnął po władzę w Niemczech – wskazuje działania podejmowane przez nazistów zmierzające do likwidacji bezrobocia i poprawy sytuacji gospodarczej kraju – omawia skutki nadania A. Hitlerowi specjalnych pełnomocnictw – przedstawia skutki antysemickiej polityki nazistów		
Totalitaryzm stalinowski	• Powstanie Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich • Nowa Polityka Ekonomiczna • Stalin u władzy • Uprzemysłowienie i kolektywizacja ZSRS • Klęska głodu na Ukrainie • Stalinizm • Wielki terror	– stosuje pojęcia: <i>dyktatura monopartyjna, stalinizm, kult jednostki</i> – lokalizuje w czasie: utworzenie Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich (30 XII 1922), stalinizm (1929–1939) – identyfikuje postacie: Włodzimierza Lenina, Józefa Stalina – omawia cechy charakterystyczne stalini-	– stosuje pojęcia: <i>Nowa Polityka Ekonomiczna, kolektywizacja, gułag</i> – lokalizuje w czasie: wprowadzenie NEP-u (1921), kolektywizację (1929–1934) – lokalizuje w przestrzeni regiony, w których znalazły się największe skupiska łagrów – identyfikuje postacie: Feliksa Dzierżyń-	– stosuje pojęcia: <i>sowchoz, kołchoz</i> – lokalizuje w czasie: Wielki Głód na Ukrainie (1932–1933), operację polską NKWD (1937–1938) – lokalizuje w przestrzeni obszar głodu w latach 1932–1933 – omawia koncepcje nowego państwa forsowane przez W. Lenina i J. Stalina – przedstawia proces	– lokalizuje w czasie powołanie NKWD (1934) – identyfikuje postacie: Lwa Kamieniewa, Grigorija Zinowiewa – omawia proces konsolidacji wewnętrznej Rosji Sowieckiej – opisuje rywalizację między L. Trockim i J. Stalinem	– ocenia skutki terroru państwowego w ZSRS

		zmu – wyjaśnia, jaką rolę w ZSRS odgrywał kult jednostki	skiego, Lwa Trockiego – wyjaśnia, jaką rolę odgrywał terror w zarządzaniu państwem sowieckim – omawia założenia i skutki Nowej Polityki Ekonomicznej – omawia gospodarcze i społeczne skutki kolektywizacji – wymienia przejawy terroru w ZSRS – charakteryzuje sposób sprawowania władzy przez J. Stalina	tworzenia Związku Socjalistycznych Republiki Sowietów – przedstawia okoliczności dojścia J. Stalina do władzy – wyjaśnia, na czym polegał i jak działał system łagrów w ZSRS – przedstawia metody, jakimi J. Stalin pozbywał się swoich przeciwników politycznych		
Świat w okresie międzywojennym	• Kryzys kolonializmu • Rozpad imperium osmańskiego • Kwestia żydowska • Ekspansja kolonialna Włoch w Afryce • Indie w okresie międzywojennym • Chiny w okresie międzywojennym • Ekspansja Japonii	– stosuje pojęcie <i>ludobójstwo</i> – lokalizuje w czasie: najazd Włoch na Etiopię (X 1935), wybuch wojny Japonii z Chinami (1937) – identyfikuje postać Benita Mussoliniego – omawia ekspansję kolonialną faszystowskich Włoch – wyjaśnia, dlaczego Japonia w latach 30. XX w. weszła na drogę ekspansji terytorialnej	– stosuje pojęcia: <i>obywatelskie nieposłuszeństwo, bierny opór, militarizm</i> – lokalizuje w czasie: deklarację Balfoura (1917), incydent muckeński (1931), pakt antykominternowski (1936) – lokalizuje w przestrzeni zdobycze Japonii w Azji – identyfikuje postaci: Mustafy Kemala Paszy, Wiktora Emanuela II, Mohandasa	– stosuje pojęcie <i>panarabizm</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Indyjskiego Kongresu Narodowego (1885), założenie Ligi Muzułmańskiej (1906), pokój w Sèvres (10 VIII 1920), pokój w Lozannie (VII 1923), wybuch wojny domowej w Chinach (1927) – lokalizuje w przestrzeni terytoria, które	– stosuje pojęcie <i>Biała Księga</i> – lokalizuje w czasie: ludobójstwo Ormian (1915–1916), rozejm w Mudros (30 X 1918) – lokalizuje w przestrzeni obszary dawnego imperium osmańskiego, które stały się terytoriami mandatowymi – identyfikuje postaci: Hajle Sellasje I, Yuana Shikai – wyjaśnia, dlaczego Turcja dopuściła się	– ocenia sposoby i metody walki Hindusów o niepodległość – ocenia charakter japońskiej okupacji Chin

			Gandhiego, Jawaharłala Nehru, Mao Zedonga – wyjaśnia wpływ Wielkiej Wojny na kryzys kolonializmu – wyjaśnia, w jaki sposób Brytyjczycy postanowili rozwiązać kwestię państwa żydowskiego w Palestynie – omawia proces budowania imperium japońskiego w Azji	cie: Mohammada Jinnaha, Sun Jat-sena, Czang Kaj-szeka – omawia proces rozpadu imperium osmańskiego – omawia działania Hindusów na rzecz uzyskania autonomii i równouprawnienia – charakteryzuje rządy Kuomintangu w Chinach	ludobójstwa Ormian – przedstawia dążenia niepodległościowe państw arabskich	
Kultura i nauka w latach 20. i 30.	• Powojenny kryzys wartości • Radio i telewizja • Rozwój techniki • Rozwój szkolnictwa i nauki • Literatura i sztuka • Kultura masowa • Architektura okresu międzywojennego	– stosuje pojęcie <i>modernizm</i> – identyfikuje postacie: Alberta Einsteina, Pabla Picassa, Salvadora Dali – omawia skutki upowszechnienia oświaty i rozwoju szkolnictwa – wyjaśnia, jaką rolę odgrywały kino, radio i prasa w rozwoju kultury masowej	– stosuje pojęcia: <i>art déco</i>, <i>realizm socjalistyczny (socrealizm)</i> – identyfikuje postacie: Zygmunta Freuda, Franza Kafki, Ernesta Hemingwaya – omawia przyczyny i przejawy kryzysu wartości po I wojnie światowej – wyjaśnia, w jaki sposób rozwój techniki wpłynął na życie codzienne – omawia główne kierunki rozwoju nauki w okresie międzywojennym	– stosuje pojęcia: <i>abstrakcjonizm</i>, <i>surrealizm</i>, <i>dadaizm</i> – identyfikuje postacie: Nielsa Bohra, Maxa Plancka, Enrica Fermiego, Alexandra Fleminga, Francisa Scotta Fitzgeralda – wymienia najważniejsze odkrycia naukowe okresu międzywojennego – omawia osiągnięcia w literaturze i sztuce okresu międzywojennego – charakteryzuje rozwój architektury w	– identyfikuje postacie: Jeana Frédérica Joliot-Curie, Irène Joliot-Curie, Leni Riefenstahl – wyjaśnia, w jaki sposób państwa totalitarne wykorzystywały kulturę w imię ideologii	– ocenia wpływ rozwoju techniki na życie codzienne społeczeństw w okresie międzywojennym

			– wymienia cechy architektury modernistycznej i <i>art déco</i>	okresie międzywojennym		
Na drodze ku wojnie	• Europa na początku lat 30. • Cele polityczne Hitlera • Mała Ententa i ententa bałkańska • Remilitaryzacja Nadrenii • Wojna domowa w Hiszpanii • Anszlus Austrii • Polityka appeasementu • Czechosłowacja • Cele polityki zagranicznej ZSRS	– stosuje pojęcia: <i>anszlus, appeasement</i> – lokalizuje w czasie: wojnę domową w Hiszpanii (1936–1939), anszlus Austrii (12 III 1938), aneksję Czechosłowacji przez III Rzeszę (III 1939), pakt Ribbentrop–Mołotow (23 VIII 1939) – lokalizuje w przestrzeni granicę dzielącą strefy wpływów Niemiec i ZSRS ustaloną w pakcie Ribbentrop–Mołotow – identyfikuje postacie: Francisca Franco, Adolfa Hitlera, Joachima von Ribbentropa, Wiaczesława Mołotowa – omawia przyczyny i skutki wojny domowej w Hiszpanii – wymienia etapy ekspansji terytorialnej nazistowskich Niemiec w latach 30. XX w.	– stosuje pojęcia: <i>rewizjonizm niemiecki, frankiści</i> – lokalizuje w czasie: remilitaryzację Nadrenii (III 1936), konferencję w Monachium (29 IX 1938), aneksję Kłajpedy przez III Rzeszę (III 1939) – lokalizuje w przestrzeni obszary włączone do terytorium niemieckiego w latach 1935–1939 – identyfikuje postać Engelberta Dollfussa – wymienia cele polityki zagranicznej hitlerowskich Niemiec – przedstawia przyczyny i skutki remilitaryzacji Nadrenii – omawia przyczyny i skutki anszłusu Austrii – wymienia postanowienia konferencji monachijskiej – omawia losy Czechosłowacji po konferen-	– stosuje pojęcie <i>pakt czterech</i> – lokalizuje w czasie: pakt o wyrzeczeniu się wojny (1928), międzynarodową konferencję rozbrojeniową w Genewie (1932) – identyfikuje postać Arthura Seyss-Inquarta – wymienia inicjatywę na rzecz utrzymania pokoju w Europie – wyjaśnia, jaką rolę miały odegrać Mała Ententa i ententa bałkańska – omawia przebieg wojny domowej w Hiszpanii – wyjaśnia, jaki wpływ na przebieg wojny w Hiszpanii miało wsparcie niemieckie i włoskie udzielone gen. F. Franco – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do zwołania między-	– stosuje pojęcia: <i>Mała Ententa, ententa bałkańska</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Brytyjskiej Wspólnoty Narodów (1931), przystąpienie ZSRS do Ligi Narodów (1934), powstanie ententy bałkańskiej (1934), francusko-sowiecki układ przyjaźni (1935), bombardowanie Guerniki (IV 1937) – wyjaśnia, dlaczego ZSRS stał się w latach 30. XX w. ważnym graczem na arenie międzynarodowej – wyjaśnia, na czym polegała tragedia Guerniki – wyjaśnia, kto i dlaczego opowiedział się po stronie wojsk republikańskich w wojnie domowej w Hiszpanii – charakteryzuje po-	– ocenia skuteczność międzynarodowych inicjatyw na rzecz zachowania pokoju w Europie – ocenia rozdziewiek między intencjami zwolenników appeasementu a konsekwencjami tej polityki – ocenia postawy mocarstw zachodnich wobec anszłusu Austrii i aneksji Czechosłowacji

		– wyjaśnia, na czym polegała polityka appeasementu	cji monachijskiej – charakteryzuje proces militaryzacji Niemiec – przedstawia proces budowania sojuszy polityczno-militarnych przez III Rzeszę	narodowej konferencji w Monachium – wyjaśnia, dlaczego dyplomacja francuska i brytyjska stały się bierne wobec działań III Rzeszy – wyjaśnia, dlaczego doszło do politycznego zbliżenia między III Rzeszą i ZSRR w 1939 r.	stawy mocarstw zachodnich wobec anshlusu Austrii i aneksji Czechosłowacji – omawia cele polityki zagranicznej ZSRR w latach 30. XX w. – wyjaśnia, jaki wpływ miała wojna domowa w Hiszpanii na międzynarodową sytuację w Europie	
--	--	---	---	---	---	--

VII. II RZECZPOSPOLITA						
Odzyskanie niepodległości	• Sytuacja międzynarodowa • Straty i zniszczenia wojenne • Polska Organizacja Wojskowa • Ośrodki władzy państwowej • Walki polsko-ukraińskie • Odzyskanie niepodległości • Konferencja paryska	– lokalizuje w czasie: powrót J. Piłsudskiego z Magdeburga do Warszawy (10 XI 1918), przekazanie przez Radę Regencyjną władzy wojskowej J. Piłsudskiemu (11 XI 1918), przekazanie przez Radę Regencyjną pełnej władzy J. Piłsudskiemu (14 XI 1918) – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Ignacego Jana Paderewskiego, Romana Dmowskiego – omawia wydarzenia, które doprowadziły do odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r. – wyjaśnia, dlaczego dzień 11 listopada 1918 r. jest uważany za datę odzyskania przez Polskę niepodległości	– stosuje pojęcie <i>Orlęta Lwowskie</i> – lokalizuje w czasie: powstanie rządu J. Moraczewskiego (18 XI 1918), pierwsze wybory w odrodzonej Polsce (26 I 1919), powołanie rządu I.J. Paderewskiego (I 1919) – lokalizuje w czasie i przestrzeni walki o Lwów (XI 1918–IX 1919) – identyfikuje postacie: Wincentego Witosa, Jędrzeja Moraczewskiego – omawia straty i zniszczenia wojenne na ziemiach polskich – wymienia lokalne ośrodki polskiej władzy powstałe w 1918 r. i określa zasięg ich wpływów – przedstawia działalność polskiej delegacji na konferencji pary-	– lokalizuje w czasie: utworzenie Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie (X 1918), powstanie Tymczasowego Rządu Republiki Polskiej w Lublinie (XI 1918), utworzenie Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu (XII 1918) – identyfikuje postać Ignacego Daszyńskiego – wyjaśnia, jaki wpływ na odbudowę państwa polskiego miała sytuacja międzynarodowa w 1918 r. – omawia przebieg walk polsko-ukraińskich o Lwów i Galicję Wschodnią – przedstawia i ocenia reformy rządu J. Moraczewskiego – omawia okoliczności powołania rządu I. J. Paderewskiego	– lokalizuje w czasie: powołanie Zachodnio-ukraińskiej Republiki Ludowej (1918) – wyjaśnia, jaką rolę odgrywała POW w czasie I wojny światowej – omawia problemy, z jakimi borykały się lokalne ośrodki władzy powstałe w 1918 r.	– ocenia rolę Józefa Piłsudskiego w procesie kształtowania się początków niepodległości

			skiej			
Ustalenie granic na zachodzie i południu	• Sytuacja w zaborze pruskim • Powstanie wielkopolskie • Powstania śląskie • Spór o Śląsk Cieszyński • Pomorze, Warmia i Mazury	– stosuje pojęcie <i>plebiscyt</i> – lokalizuje w czasie: powstanie wielkopolskie (XII 1918–II 1919), I powstanie śląskie (VIII 1919), II powstanie śląskie (VIII 1920), plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu (11 VII 1920), plebiscyt na Górnym Śląsku (20 III 1921), III powstanie śląskie (V–VII 1921) – lokalizuje w przestrzeni tereny, na których miały odbyć się plebiscyty – omawia przyczyny i skutki powstania wielkopolskiego – przedstawia przyczyny i skutki kolejnych powstań śląskich	– stosuje pojęcie <i>arbitraż</i> – lokalizuje w czasie: wybuch powstania wielkopolskiego (27 XII 1918), zajęcie Śląska Cieszyńskiego przez Czechosłowację (I 1919), zaślubiny Polski z Bałtykiem (10 II 1920) – lokalizuje w przestrzeni zasięg powstania wielkopolskiego – identyfikuje postaci: Wojciecha Korfanteo, Józefa Hallera – omawia okoliczności, w jakich wybuchło powstanie wielkopolskie – przedstawia i ocenia wyniki plebiscytu na Górnym Śląsku – omawia okoliczności włączenia Pomorza do Polski	– lokalizuje w czasie: przybycie I.J. Paderewskiego do Poznania (26 XII 1918), podział Górnego Śląska (X 1921), włączenie Górnego Śląska w granice II Rzeczypospolitej (VII 1922) – lokalizuje w przestrzeni najdalszy zasięg powstań na Górnym Śląsku – identyfikuje postać Józefa Dowbora-Muśnickiego – wyjaśnia, z czego wynikał sukces powstania wielkopolskiego – wyjaśnia, na czym polegał spór o Śląsk Cieszyński i jak został rozwiązany – wymienia uprawnienia, jakie Polska uzyskała w Wolnym Mieście Gdańsku – wymienia czynniki, które wpłynęły na niekorzystne dla Polski wyniki plebiscytu na	– przedstawia sytuację narodowościową na Górnym Śląsku – wyjaśnia, jaki wpływ miało powstanie wielkopolskie na decyzję mocarstw o przyznaniu Polsce ziem byłego zaboru pruskiego	– ocenia wkład wielkopolan w walkę o kształt zachodniej granicy odrodzonej Polski – ocenia, czy podział Górnego Śląska po III powstaniu śląskim był korzystny dla Polski

				Warmii, Mazurach i Powiślu		
Walki o granicę na wschodzie	• Koncepcje granicy wschodniej • Początek walk z bolszewikami • Wyprawa kijowska • Kontrofensywa bolszewicka • Ententa a sprawa polska • Bitwa Warszawska • Traktat ryski • Konflikt polsko-litewski	– stosuje pojęcia: <i>koncepcja inkorporacyjna</i>, <i>koncepcja federacyjna</i>, „<i>cud nad Wisłą</i>” – lokalizuje w czasie: wojnę polsko-bolszewicką (II 1919–III 1921), traktat ryski (18 III 1921) – lokalizuje w czasie i przestrzeni Bitwę Warszawską (13–15 VIII 1920) – lokalizuje w przestrzeni obszary przyłączone do Polski na mocy traktatu ryskiego – identyfikuje postacie: Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego – omawia koncepcje granicy wschodniej zaproponowane przez R. Dmowskiego i J. Piłsudskiego – wyjaśnia, jakie znaczenie polityczne i militarne miała Bitwa Warszawska – wymienia postano-	– stosuje pojęcie <i>linia Curzona</i> – lokalizuje w czasie: układ z Symonem Petlurą (IV 1920), powstanie Rady Obrony Państwa (VII 1920), zajęcie Wilna przez L. Żeligowskiego (X 1920) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: zdobycie Kijowa przez Wojsko Polskie (V 1920), bitwę nad Niemnem (IX 1920) – lokalizuje w przestrzeni linię Curzona – identyfikuje postacie: Symona Petlurę, Michała Tuchaczewskiego, Lucjana Żeligowskiego – omawia początek walk polsko-bolszewickich wiosną 1919 r. – omawia przebieg wojny polsko-bolszewickiej – wyjaśnia, na czym polegał spór o Wi-	– lokalizuje w czasie: kontrofensywę bolszewików (V 1920), konferencję w Spa (VII 1920) – identyfikuje postacie: Józefa Hallera, Władysława Grabskiego, Wincentego Witosa – przedstawia okoliczności podpisania sojuszu polsko-ukraińskiego i jego militarne konsekwencje – omawia przebieg kontrofensywy M. Tuchaczewskiego – omawia i ocenia sposób rozwiązania polsko-litewskiego sporu o Wilno	– lokalizuje w czasie proklamowanie Ukraińskiej Republiki Ludowej (I 1918) – identyfikuje postacie: Mychajła Hruszewskiego, Siemiona Budionnego, Juliana Marchlewskiego, Feliksa Dzierżyńskiego, Feliksa Kona – wyjaśnia, jak kształtowała się Ukraińska Republika Ludowa – wyjaśnia, jakie stanowisko zajęły państwa ententy w sprawie konfliktu polsko-ukraińskiego – porównuje wizje wschodniej granicy Rzeczypospolitej proponowane przez Piłsudskiego i Dmowskiego.	– ocenia, która z koncepcji granicy wschodniej była korzystniejsza z punktu widzenia interesów państwa polskiego – ocenia znaczenie Bitwy Warszawskiej i zwycięstwa w wojnie z bolszewikami dla Polski i Europy – ocenia, czy postanowienia traktatu ryskiego były korzystne dla Rzeczypospolitej

		wienia traktatu ryskiego	leńszczyznę – przedstawia okoliczności zajęcia przez gen. Żeligowskiego Wileńszczyzny w 1920 r.			
Pierwsze lata II Rzeczypospolitej	• Sejm Ustawodawczy i mała konstytucja • Ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej • Konstytucja marcowa • Wybory prezydenckie • Polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej • Kryzys polityczny i gospodarczy	– lokalizuje w czasie: uchwalenie małej konstytucji (20 II 1919), uchwalenie konstytucji marcowej (17 III 1921), wybory prezydenckie (9 XII 1922) – identyfikuje postacie: Romana Dmowskiego, Gabriela Narutowicza, Stanisława Wojciechowskiego – wymienia ugrupowania polityczne działające w początkach II Rzeczypospolitej – omawia system trójpodziału władz ustanowiony w konstytucji marcowej	– stosuje pojęcia: <i>mała konstytucja</i>, <i>kontrasygnata</i> – lokalizuje w czasie: pierwsze wybory w odrodzonej Polsce (26 I 1919), polsko-francuski układ sojusznicy (II 1921), polsko-rumuński układ sojusznicy (1921), zabójstwo prezydenta G. Narutowicza (16 XII 1922), reformę walutową (1924), wybuch wojny celnej z Niemcami (1925) – identyfikuje postacie: Wojciecha Korfatego, Wincentego Witosa, Macieja Rataja – charakteryzuje ustrój II Rzeczypospolitej określony w małej konstytucji – charakteryzuje scenę polityczną w począt-	– identyfikuje postacie: Ignacego Daszyńskiego, Jędrzeja Morawskiego, Władysława Sikorskiego, Władysława Grabskiego – omawia sytuację państwa polskiego w czasie pierwszych wyborów w odrodzonej Polsce – przedstawia układ polityczny w Sejmie Ustawodawczym – omawia okoliczności, w jakich przyjęto konstytucję marcową – omawia wyniki wyborów parlamentarnych w 1922 r. i ich konsekwencje – wyjaśnia, jaki wpływ na międzynarodową pozycję Polski miały traktaty w Rapallo i Locarno	– identyfikuje postacie: Stanisława Thugutta, Adama Warskiego, Maurycego Zamoyskiego, Jana Baudouina de Courtenay – wyjaśnia, w jaki sposób napięta sytuacja polityczna w kraju przyczyniła się do śmierci G. Narutowicza – wyjaśnia przyczyny niestabilności polskich rządów w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości	– ocenia ustrój II Rzeczypospolitej w świetle konstytucji marcowej – ocenia skuteczność polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej w pierwszej połowie lat 20.

			kach funkcjonowania II Rzeczypospolitej – charakteryzuje ustrój II Rzeczypospolitej określony w konstytucji marcowej – omawia przebieg pierwszych wyborów prezydenckich w II Rzeczypospolitej – charakteryzuje politykę zagraniczną II Rzeczypospolitej w latach 20. XX w.	– wskazuje przejawy kryzysu gospodarczego w pierwszych latach funkcjonowania II Rzeczypospolitej		
Zamach majowy i rządy sanacji	• Przewrót majowy • Ugrupowania polityczne wobec przewrotu majowego • Nowela sierpniowa • Wzmacnianie władzy piłsudczyków • Konflikt z opozycją • Skutki kryzysu gospodarczego • Proces brzeski • Wybory brzeskie • Konstytucja kwietniowa • Polska na arenie międzynarodowej	– stosuje pojęcia: <i>sanacja</i>, <i>dyktatura autorytarna</i> – lokalizuje w czasie: zamach stanu J. Piłsudskiego (12–14 V 1926), nowelę sierpniową (2 VIII 1926), pakt o nieagresji między Polską a ZSRS (VII 1932), polsko-niemiecką deklarację o nieagresji (I 1934), konstytucję kwietniową (23 IV 1935) – identyfikuje postaci: Józefa Piłsudskiego, Stanisława Wojciechowskiego, Ignacego	– stosuje pojęcia: <i>rzędy pułkowników</i>, <i>polityka równej odległości</i> – lokalizuje w czasie: dymisję prezydenta S. Wojciechowskiego (15 V 1926), wybór I. Mościckiego na prezydenta II Rzeczypospolitej (1 VI 1926), śmierć J. Piłsudskiego (12 V 1935) – identyfikuje postaci: Wincentego Witosa, Macieja Rataja, Józefa Becka – wymienia zjawiska, które budziły niezadowolenie społeczne	– stosuje pojęcie <i>kolegia wyborcze</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem (1927), założenie Związku Obrony Prawa i Wolności Ludu (1929), wybory brzeskie (XI 1930), proces brzeski (X 1931–I 1932) – identyfikuje postaci: Kazimierza Bartla, Kazimierza Świątalskiego, Felicjana Sławoja Składkowskiego – wyjaśnia, co skłoniło Piłsudskiego do podję-	– lokalizuje w czasie utworzenie obozu w Berezie Kartuskiej (1934) – wyjaśnia, jakie stanowisko zajęły środowiska lewicowe i piłsudczycy wobec rządów centroprawicy – przedstawia, jakie postawy przyjęły istniejące w tym okresie ugrupowania polityczne wobec przewrotu majowego	– ocenia motyw, jakimi kierował się J. Piłsudski, dokonując zamachu stanu – ocenia stosunek rządów sanacyjnych do opozycji politycznej – ocenia polski autorytaryzm na tle innych ustrojów europejskich tego czasu – ocenia skuteczność polskiej dyplomacji w okresie rządów sanacji

		Mościckiego – omawia przebieg zamachu majowego – wymienia uprawnienia prezydenta wynikające z konstytucji kwietniowej – wyjaśnia, dlaczego ustroj II Rzeczypospolitej po uchwaleniu konstytucji kwietniowej określa się mianem dyktatury autorytarnej	w połowie lat 20. XX w. – przedstawia pośrednie i bezpośrednie przyczyny przewrotu majowego – omawia polityczne konsekwencje zamachu majowego – wyjaśnia, jakie zmiany ustrojowe wprowadzała nowela sierpniowa – przedstawia skutki gospodarcze i społeczne Wielkiego Kryzysu – omawia zasady ustrojowe, jakie wprowadzała konstytucja kwietniowa – omawia cele polityki zagranicznej Polski w okresie rządów sanacji i sposób ich realizacji	cia decyzji o podjęciu zamachu stanu – wyjaśnia, w jaki sposób J. Piłsudski umocnił swoje wpływy w armii – omawia proces wzmacniania władzy sanacyjnej – wyjaśnia, jak zmieniła się pozycja prezydenta w wyniku uchwalenia konstytucji kwietniowej – wyjaśnia, dlaczego i w jaki sposób opozycja parlamentarna walczyła z władzą sanacyjną – opisuje, w jaki sposób sanacja walczyła z opozycją polityczną – wyjaśnia, jak doszło do procesu brzeskiego i jakie były jego skutki		
Spółeczeństwo II Rzeczypospolitej	• Sytuacja społeczna II Rzeczypospolitej • Struktura zawodowa ludności II Rzeczypospolitej • Wielonarodowa Rzeczpospolita • Główne wyznania II Rzeczypospolitej	– stosuje pojęcie <i>asymilacja państwowa</i> – lokalizuje w przestrzeni obszary, na których duży odsetek ludności stanowiły mniejszości narodowe – wymienia mniejszości narodowe i etnicz-	– stosuje pojęcia: <i>getto ławkowe, numerus clausus</i> – lokalizuje w czasie ustanowienie getta ławkowego (1937) – charakteryzuje mniejszości narodowe i etniczne zamieszku-	– lokalizuje w czasie akcje pacyfikacyjne na Chełmszczyźnie (1938) – omawia problemy, jakie stwarzała wielonarodowość II Rzeczypospolitej i sposoby radzenia sobie z nimi przez wła-	– lokalizuje w czasie: powstanie Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (1929), powstanie Partii Młodoniemieckiej (1931), porozumienie między piłsudczykami a Ukraińskim Zjednoczeniem	– ocenia, w jakim stopniu polskim władzom udało się zasymlować mieszkające w Rzeczypospolitej mniejszości narodowe

	• Problem mniejszości narodowych • Żydzi w Polsce międzywojennej	ne zamieszkujące terytorium II Rzeczypospolitej – omawia strukturę zawodową społeczeństwa II Rzeczypospolitej	jące terytorium II Rzeczypospolitej – omawia koncepcje polityki narodowościowej II Rzeczypospolitej – charakteryzuje sytuację wyznaniową w II Rzeczypospolitej	dze polskie – charakteryzuje sytuację Żydów w Polsce międzywojennej – omawia nurty, w jakich skupiała się mniejszość żydowska	Narodowo-Demokratycznym (1935) – identyfikuje postać Henryka Józefowskiego – omawia działalność polityczną mniejszości narodowych w Polsce – wyjaśnia, z czego wynikało wrogie nastawienie mniejszości niemieckiej i ukraińskiej wobec państwa polskiego	
Gospodarka polska w okresie międzywojennym	• Problemy gospodarcze odrodzonej Polski • Kryzys i reformy Grabskiego • Reforma rolna • Wojna celna z Niemcami • Polityka gospodarcza Eugeniusza Kwiatkowskiego • Budowa Centralnego Okręgu Przemysłowego	– stosuje pojęcie <i>Pol-ska A i B</i> – lokalizuje w czasie: rozpoczęcie budowy Gdyni (1921), reformę walutową (1924), reformę rolną (1925), początek budowy Centralnego Okręgu Przemysłowego (1936) – lokalizuje w przestrzeni umowną granicę podziału Polski na część A i B – identyfikuje postaci: Władysława Grabskiego, Eugeniusza Kwiatkowskiego – wyjaśnia, na czym	– stosuje pojęcie <i>deficyt budżetowy</i> – lokalizuje w czasie: rozpoczęcie wojny celnej z Niemcami (1925), czteroletni plan inwestycyjny (1936–1940) – wyjaśnia, na czym polegała reforma walutowa W. Grabskiego i jakie były jej konsekwencje – omawia problemy, na jakie napotykała reforma rolna w II Rzeczypospolitej – wyjaśnia, jakie cele zakładał czteroletni	– lokalizuje w czasie: powstanie Polskich Kolei Państwowych (1919), początek hiperinflacji (1923), pakt lanckoroński (1923), budowę magistrali węglowej (1928–1933) – charakteryzuje problemy gospodarcze, przed jakimi stanęła odrodzona Polska – wskazuje przyczyny zróżnicowania ekonomicznego poszczególnych rejonów odrodzonej Polski – wyjaśnia, jakie korzyści przyniosła Pol-	– omawia sytuację finansową państwa polskiego w latach 20. XX w.	– ocenia skuteczność reform gospodarczych przeprowadzonych w latach 20. XX w. – ocenia politykę gospodarczą E. Kwiatkowskiego

		polegał podział na Polskę A i B – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Polski miała budowa portu w Gdyni – określa, jakie ośrodki wydobywania i gałęzie przemysłu rozwinęły się na terenie COP-u	plan inwestycyjny – charakteryzuje politykę gospodarczą prowadzoną przez E. Kwiatkowskiego	sce budowa magistrali węglowej – omawia przyczyny i skutki wojny celnej z Niemcami – wyjaśnia, jakie czynniki miały wpływ na lokalizację COP-u		
Kultura i nauka międzywojennej Polski	• Kultura międzywojenna • Oświata i szkolnictwo wyższe • Rozwój nauki • Architektura niepodległości • Sztuki plastyczne • Literatura i sztuka międzywojenna • Kinematografia II Rzeczypospolitej • Kultura masowa i sport w II Rzeczypospolitej	– lokalizuje w czasie reformę J. Jędrzejewicza (1932) – identyfikuje postacie: Władysława Reymonta, Stefana Żeromskiego, Juliana Tuwima, Stanisława Tuwima, Stanisława Ignacego Witkiewicza, Eugeniusza Bodo, Hanki Ordonówny – wyjaśnia, jakie znaczenie miało wprowadzenie obowiązku ukończenia szkoły powszechnej – wyjaśnia, jakie zmiany w oświacie przyniosła reforma J. Jędrzejewicza – charakteryzuje przejawy kultury masowej w Rzeczypospolitej	– lokalizuje w czasie Literacką Nagrodę Nobla W. Reymonta (1924) – identyfikuje postacie: Janusza Jędrzejewicza, Stefana Banacha, Brunona Schulza, Witolda Gombrowicza, Marii Dąbrowskiej, Tadeusza Dołęgi-Mostowicza, Tadeusza Boya-Żeleńskiego, Adolfa Dymszy, Janusza Kusocińskiego – omawia strukturę szkolnictwa w okresie międzywojennym – omawia osiągnięcia nauki w II Rzeczypospolitej – przedstawia kierunki w rozwoju literatury w dwudziestolecie międzywojennym	– lokalizuje w czasie: wprowadzenie obowiązku ukończenia szkoły powszechnej (1919), otwarcie Biblioteki Narodowej w Warszawie (1930) – identyfikuje postacie: Kazimierza Tatarakiewicza, Floriana Znanieckiego, Antoniego Słonimskiego, Jana Lechonia, Jarosława Iwaszkiewicza, Kazimierza Wierzyńskiego, Bolesława Leśmiana, Poli Gojawichowskiej, Kornela Makuszyńskiego, Melchiora Wańkowicza, Jadwigi Smosarskiej, Haliny Konopackiej, Stanisławy Walasiewiczówny	– lokalizuje w czasie: założenie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (1918), powołanie uniwersytetów w Poznaniu i Wilnie (1919), powołanie Funduszu Kultury Narodowej (1928) – identyfikuje postacie: Mariana Rajewskiego, Jerzego Różycskiego, Henryka Zygałskiego, Hugona Steinhausa, Romana Ingardena, Ludwika Hirszfelda, Juliusza Kadena-Bandrowskiego – omawia osiągnięcia polskiej kinematografii okresu międzywojennego – wymienia czynniki, które sprzyjały wzro-	– ocenia reformę oświaty J. Jędrzejewicza – ocenia dorobek naukowo-kulturalny II RP

			dzywojennym	– wyjaśnia, jakie znaczenie dla rozwoju kultury międzywojennej w Polsce miał mecenat państwowy – omawia rozwój polskiej architektury okresu międzywojennego – przedstawia rozwój szkolnictwa wyższego w II Rzeczypospolitej	stowi popularności sportu w Polsce międzywojennej	
Ostatnie lata II Rzeczypospolitej	• Sanacja po śmierci Piłsudskiego • Opozycja antysanacyjna • Polityka zagraniczna Józefa Becka • Konflikt polsko-litewski • Zajęcie Zaolzia • Na drodze ku wojnie	– lokalizuje w czasie: zajęcie Zaolzia (2 X 1938), wystosowanie niemieckich żądań wobec Polski (24 X 1938), pakt Ribbentrop–Mołotow (23 VIII 1939) – identyfikuje postacie: Józefa Becka, Ignacego Mościckiego, Joachima von Ribbentropa, Władysława Mołotowa – wymienia żądania wobec Polski wysuwane przez III Rzeszę w 1938 r. – przedstawia postawę polskich władz wobec żądań III Rzeszy	– lokalizuje w czasie: brytyjskie gwarancje dla Polski (III 1939), wypowiedzenie przez III Rzeszę polsko-niemieckiego paktu o nieagresji (IV 1939), przemówienie sejmowe J. Becka (5 V 1939) – identyfikuje postać Edwarda Rydza-Śmigłego – wyjaśnia, na czym polegała dekompozycja obozu sanacji po śmierci J. Piłsudskiego – wymienia ugrupowania polityczne należące do opozycji antysanacyjnej – charakteryzuje poli-	– lokalizuje w czasie: wymówienie przez Polskę traktatu mniejszościowego (1934), powstanie Frontu Morges (1936), powstanie Obozu Zjednoczenia Narodowego (1937), nawiązanie stosunków dyplomatycznych z Litwą (1938) – identyfikuje postacie: Walerego Sławka, Kazimierza Sosnkowskiego – wyjaśnia, jaką rolę miał odegrać Obóz Zjednoczenia Narodowego – charakteryzuje	– lokalizuje w czasie: założenie Obozu Radykalno-Narodowego (1934), rozwiązanie Komunistycznej Partii Polski (1938) – wyjaśnia, w jaki sposób zajęcie Zaolzia odebrała opinia publiczna w Polsce, a jak potraktowano ten czyn w Europie – przedstawia nastroje panujące na arenie międzynarodowej w ostatnich miesiącach przed wybuchem wojny	– ocenia prowadzoną przez J. Becka politykę zagraniczną – ocenia stanowisko J. Becka wobec roszczeń niemieckich

			tykę prowadzoną przez J. Becka w końcu lat 30. XX w. – omawia okoliczności zajęcia Zaolzia	ugrupowania polityczne będące w opozycji do rządów sanacji – wyjaśnia, jakie były konsekwencje incydentu na granicy polsko-litewskiej – omawia proces zacieśniania współpracy Polski z Wielką Brytanią i Francją w przededniu wybuchu II wojny światowej		
--	--	--	--	---	--	--

Vision 5 B2/C2

Kryteria oceny

INTRODUCTION

CEL KSZTAŁCENIA WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ	OCENA			
	BARDZO DOBRA	DOBRA	DOSTATECZNA	DOPUSZCZAJĄCA
Znajomość środków językowych Gramatyka i słownictwo	Uczeń poprawnie stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Introduction</i> (w tym m.in. określenia dotyczące członków rodziny, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, nazwy dyscyplin i sprzętu oraz obiektów i imprez sportowych, określenia dotyczące uprawiania sportu a także pozytywnych i negatywnych tego skutków, domu i jego okolicy, pomieszczeń i wyposażenia domu, wynajmowania, środków transportu i korzystania z nich, bazy noclegowej, wycieczek, zwiedzania, chorób, ich objawów i leczenia, ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, artykułów spożywczych, posiłków i ich przygotowywania, nawyków żywieniowych, rodzajów sklepów, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, uczestnictwa w kulturze); bezbłędnie lub niemal bezbłędnie posługuje się wszystkimi czasami gramatycznymi w stronie czynnej i biernej, formami <i>used to i would</i>, czasownikami modalnymi i półmodalnymi w różnych znaczeniach, zna i poprawnie stosuje zasady mowy zależnej, właściwie stosuje <i>przymyki czasu</i>, przedimki <i>określony i nieokreślony</i>, określenia ilości oraz odpowiednio stopniuje przymiotnik.	Uczeń, popełniając nieliczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Introduction</i> (w tym m.in. określenia dotyczące członków rodziny, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, nazwy dyscyplin i sprzętu oraz obiektów i imprez sportowych, określenia dotyczące uprawiania sportu a także pozytywnych i negatywnych tego skutków, domu i jego okolicy, pomieszczeń i wyposażenia domu, wynajmowania, środków transportu i korzystania z nich, bazy noclegowej, wycieczek, zwiedzania, chorób, ich objawów i leczenia, ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, artykułów spożywczych, posiłków i ich przygotowywania, nawyków żywieniowych, rodzajów sklepów, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, uczestnictwa w kulturze); na ogół poprawnie posługuje się wszystkimi czasami gramatycznymi w stronie czynnej i biernej, formami <i>used to i would</i>, czasownikami modalnymi i półmodalnymi w różnych znaczeniach, zna i na ogół poprawnie stosuje zasady mowy zależnej, zazwyczaj właściwie stosuje <i>przymyki czasu</i>, przedimki <i>określony i nieokreślony</i>, określenia ilości oraz odpowiednio stopniuje przymiotnik, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, popełniając liczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Introduction</i> (w tym m.in. określenia dotyczące członków rodziny, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, nazwy dyscyplin i sprzętu oraz obiektów i imprez sportowych, określenia dotyczące uprawiania sportu a także pozytywnych i negatywnych tego skutków, domu i jego okolicy, pomieszczeń i wyposażenia domu, wynajmowania, środków transportu i korzystania z nich, bazy noclegowej, wycieczek, zwiedzania, chorób, ich objawów i leczenia, ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, artykułów spożywczych, posiłków i ich przygotowywania, nawyków żywieniowych, rodzajów sklepów, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, uczestnictwa w kulturze); nie zawsze poprawnie posługuje się wszystkimi czasami gramatycznymi w stronie czynnej i biernej, formami <i>used to i would</i>, czasownikami modalnymi i półmodalnymi w różnych znaczeniach, zna i stosuje zasady mowy zależnej popełniając błędy, właściwie stosuje <i>przymyki czasu</i>, przedimki <i>określony i nieokreślony</i>, określenia ilości oraz odpowiednio stopniuje przymiotnik, popełniając liczne błędy.	Uczeń posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa z rozdziału <i>Introduction</i> (w tym m.in. określenia dotyczące członków rodziny, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, nazwy dyscyplin i sprzętu oraz obiektów i imprez sportowych, określenia dotyczące uprawiania sportu a także pozytywnych i negatywnych tego skutków, domu i jego okolicy, pomieszczeń i wyposażenia domu, wynajmowania, środków transportu i korzystania z nich, bazy noclegowej, wycieczek, zwiedzania, chorób, ich objawów i leczenia, ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, artykułów spożywczych, posiłków i ich przygotowywania, nawyków żywieniowych, rodzajów sklepów, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, uczestnictwa w kulturze); popełnia bardzo liczne błędy w konstrukcji i zastosowaniu wszystkich gramatycznych w stronie czynnej i biernej, formami <i>used to i would</i>, czasownikami modalnymi i półmodalnymi w różnych znaczeniach, zna i stosuje zasady mowy zależnej, popełniając liczne błędy, na ogół właściwie stosuje <i>przymyki czasu</i>, przedimki <i>określony i nieokreślony</i>, określenia ilości oraz odpowiednio stopniuje przymiotnik, popełniając bardzo liczne błędy.

Rozumienie wypowiedzi ze słuchu	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz poprawnie określa kontekst wypowiedzi.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz określa kontekst wypowiedzi, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz określa kontekst wypowiedzi, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz określa kontekst wypowiedzi, popełniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi pisemnej	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu oraz znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu oraz kontekst wypowiedzi.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, na ogół poprawnie, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu oraz znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu oraz kontekst wypowiedzi, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu oraz znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu oraz kontekst wypowiedzi, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu oraz znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu oraz kontekst wypowiedzi, popełniając bardzo liczne błędy.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – opisywanie swoich doświadczeń, pytanie o pozwolenie i udzielanie zgody, udzielanie rad	Uczeń w sposób płynny wyraża i opisuje swoje doświadczenia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, opisuje ilustracje, wyraża preferencje a także porównuje sposoby podróżowania, ewentualnie popełnione błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	Uczeń wyraża i opisuje swoje doświadczenia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, opisuje ilustracje, wyraża preferencje a także porównuje sposoby podróżowania, popełniając błędy językowe na ogół niewpływające na zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń wyraża i opisuje swoje doświadczenia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, opisuje ilustracje, wyraża preferencje a także porównuje sposoby podróżowania, popełniając błędy językowe, które w pewnym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń nieudolnie wyraża i opisuje swoje doświadczenia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, opisuje ilustracje, wyraża preferencje a także porównuje sposoby podróżowania, popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi.
Reagowanie ustne	Uczeń w rozmowie w sposób płynny prosi o informacje i/lub udziela informacji oraz wyraża swoje opinie, uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, udziela rad, wyraża uczucia i emocje, zawsze dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; ewentualnie popełnione błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie prosi o informacje i/lub udziela informacji oraz wyraża swoje opinie, uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, udziela rad, wyraża uczucia i emocje, przeważnie dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; popełniając nieliczne błędy językowe, które na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie prosi o informacje i/lub udziela informacji oraz wyraża swoje opinie, uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, udziela rad, wyraża uczucia i emocje, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które częściowo zakłócają komunikację.	Uczeń w rozmowie nieudolnie prosi o informacje i/lub udziela informacji oraz wyraża swoje opinie, uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, udziela rad, wyraża uczucia i emocje, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z licznymi uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu zakłócają komunikację.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – wiadomość email	Uczeń tworzy spójną i logiczną wypowiedź pisemną – wiadomość email - na temat planowanej podróży do wybranych miejsc oraz zakwaterowania, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy w miarę spójną i logiczną wypowiedź pisemną – wiadomość email - na temat planowanej podróży do wybranych miejsc oraz zakwaterowania, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niezbyt spójną i logiczną wypowiedź pisemną – wiadomość email - na temat planowanej podróży do wybranych miejsc oraz zakwaterowania, popełniając błędy językowe, które częściowo wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niespójną i nielogiczną wypowiedź pisemną – wiadomość email - na temat planowanej podróży do wybranych miejsc oraz zakwaterowania, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.

Przetwarzanie tekstu – mediacja	Uczeń parafrazuje zdania i fragmenty zdań; stosuje odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji.	Uczeń na ogół parafrazuje zdania i fragmenty zdań; stosuje zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub w niewielkim stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń z pewną trudnością parafrazuje zdania i fragmenty zdań; stosuje ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie parafrazuje zdania i fragmenty zdań stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych i popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację.
---------------------------------	---	--	---	--

UNIT 1

CEL KSZTAŁCENIA WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ	OCENA			
	BARDZO DOBRA	DOBRA	DOSTATECZNA	DOPUSZCZAJĄCA
Znajomość środków językowych Gramatyka i słownictwo	Uczeń poprawnie stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 1</i> (w tym m.in. określenia dotyczące okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, twórców i ich dzieł, uczenia się, życia szkoły, zajęć pozalekcyjnych, ocen szkolnych, systemu oświaty, odkryć naukowych, rodzajów sklepów, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, nazwy czynności życia codziennego, określanie czasu, form spędzania czasu wolnego, świąt i uroczystości, stylu życia, konfliktów i problemów); bezbłędnie lub niemal bezbłędnie posługuje się wszystkimi czasami <i>simple</i> i <i>continuous</i> , tworzy różne rodzaje pytań.	Uczeń, popełniając nieliczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 1</i> (w tym m.in. określenia dotyczące okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, twórców i ich dzieł, uczenia się, życia szkoły, zajęć pozalekcyjnych, ocen szkolnych, systemu oświaty, odkryć naukowych, rodzajów sklepów, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, nazwy czynności życia codziennego, określanie czasu, form spędzania czasu wolnego, świąt i uroczystości, stylu życia, konfliktów i problemów); na ogół poprawnie posługuje się wszystkimi czasami <i>simple</i> i <i>continuous</i> , tworzy różne rodzaje pytań, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, popełniając liczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 1</i> (w tym m.in. określenia dotyczące okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, twórców i ich dzieł, uczenia się, życia szkoły, zajęć pozalekcyjnych, ocen szkolnych, systemu oświaty, odkryć naukowych, rodzajów sklepów, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, nazwy czynności życia codziennego, określanie czasu, form spędzania czasu wolnego, świąt i uroczystości, stylu życia, konfliktów i problemów); nie zawsze poprawnie posługuje się wszystkimi czasami <i>simple</i> i <i>continuous</i> , tworzy różne rodzaje pytań, popełniając liczne błędy.	Uczeń posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa z rozdziału <i>Unit 1</i> (w tym m.in. określenia dotyczące okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, twórców i ich dzieł, uczenia się, życia szkoły, zajęć pozalekcyjnych, ocen szkolnych, systemu oświaty, odkryć naukowych, rodzajów sklepów, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, nazwy czynności życia codziennego, określanie czasu, form spędzania czasu wolnego, świąt i uroczystości, stylu życia, konfliktów i problemów); popełnia bardzo liczne błędy w konstrukcji i zastosowaniu czasów <i>simple</i> i <i>continuous</i> , tworzy różne rodzaje pytań, popełniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi ze słuchu	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, poprawnie określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając bardzo liczne błędy.

Rozumienie wypowiedzi pisemnej	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, na ogół poprawnie, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, popełniając nieliczne błędy	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, popełniając bardzo liczne błędy.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – wyrażanie opinii	Uczeń w sposób płynny wyraża i uzasadnia swoją opinię na temat technik uczenia się i zapamiętywania, opisuje swoje doświadczenia, przedstawia wady i zalety różnych technik uczenia się oraz udziela rad dotyczących skutecznego zapamiętywania informacji, nie popełniając większych błędów.	Uczeń wyraża i uzasadnia swoją opinię na temat uczenia się i zapamiętywania, opisuje swoje doświadczenia, przedstawia wady i zalety różnych technik uczenia się oraz udziela rad dotyczących skutecznego zapamiętywania informacji, popełniając błędy językowe na ogół niewpływające na zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń wyraża i uzasadnia swoją opinię na temat uczenia się i zapamiętywania, opisuje swoje doświadczenia, przedstawia wady i zalety różnych technik uczenia się oraz udziela rad dotyczących skutecznego zapamiętywania informacji, popełniając błędy językowe, które w pewnym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń wyraża i uzasadnia swoją opinię na temat uczenia się i zapamiętywania, opisuje swoje doświadczenia, przedstawia wady i zalety różnych technik uczenia się oraz udziela rad dotyczących skutecznego zapamiętywania informacji, popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – wybór i odrzucenie	Uczeń dokonuje wyboru zagranicznego kursu językowego i odrzuca pozostałe opcje, stosując odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji; wypowiedź jest adekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi nie potrzebuje lub rzadko potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	Uczeń dokonuje wyboru zagranicznego kursu językowego i odrzuca pozostałe opcje, stosując zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub zakłócające w niewielkim stopniu komunikację; wypowiedź jest na ogół adekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi czasami potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	Uczeń dokonuje wyboru zagranicznego kursu językowego i odrzuca pozostałe opcje, stosując ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację; wypowiedź może nieco odbiegać od tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi często potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	Uczeń dokonuje wyboru zagranicznego kursu językowego i odrzuca pozostałe opcje, stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację; wypowiedź jest w znacznym stopniu nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi potrzebuje bardzo dużej pomocy nauczyciela.
Reagowanie ustne	Uczeń w rozmowie w sposób płynny uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, prosi o i udziela rad, zawsze dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; ewentualnie popełnione błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, prosi o i udziela rad, przeważnie dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; popełniając nieliczne błędy językowe, które na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, prosi o i udziela rad, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które częściowo zakłócają komunikację.	Uczeń w rozmowie nieudolnie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, prosi o i udziela rad, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z licznymi uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu zakłócają komunikację.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – artykuł publicystyczny	Uczeń pisze artykuł, w którym wypowiada się na temat pomysłu skrócenia wakacji, opisuje pozytywne wspomnienia związane z długimi wakacjami oraz przedstawia swoje propozycje rozwiązania problemu; w sposób przejrzysty i logiczny, odnosi do opisanej sytuacji, uwzględnia cel wypowiedzi, nie popełniając większych	Uczeń pisze artykuł, w którym wypowiada się na temat pomysłu skrócenia wakacji, opisuje pozytywne wspomnienia związane z długimi wakacjami oraz przedstawia swoje propozycje rozwiązania problemu; w sposób mało przejrzysty i logiczny, odnosi się w dużej mierze do opisanej sytuacji, uwzględnia cel wypowiedzi,	Uczeń pisze artykuł, w którym wypowiada się na temat pomysłu skrócenia wakacji, opisuje pozytywne wspomnienia związane z długimi wakacjami oraz przedstawia swoje propozycje rozwiązania problemu; w sposób mało przejrzysty i niekiedy nielogiczny, odnosi się do opisanej sytuacji, częściowo uwzględnia cel	Uczeń pisze artykuł, w którym wypowiada się na temat pomysłu skrócenia wakacji, opisuje pozytywne wspomnienia związane z długimi wakacjami oraz przedstawia swoje propozycje rozwiązania problemu; w sposób chaotyczny i nielogiczny, w niewielkim stopniu odnosi się do opisanej sytuacji, nie uwzględnia celu wypowiedzi,

	błędów i stosując urozmaicone słownictwo tematyczne, zaawansowane struktury gramatyczne oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	popelniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.	wypowiedzi, popelniając błędy językowe, które wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	popelniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – wiadomość	Uczeń tworzy spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie wiadomości do kolegi/koleżanki, w której wyjaśnia jak skorzystać z wybranej strategii uczenia się, nie popelniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy w miarę spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie wiadomości do kolegi/koleżanki, w której wyjaśnia jak skorzystać z wybranej strategii uczenia się, popelniając niewielkie błędy językowe, niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niezbyt spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie wiadomości do kolegi/koleżanki, w której wyjaśnia jak skorzystać z wybranej strategii uczenia się, popelniając błędy językowe, które częściowo wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niespójną i nielogiczną wypowiedź pisemną w formie wiadomości do kolegi/koleżanki, w której wyjaśnia jak skorzystać z wybranej strategii uczenia się, popelniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Przetwarzanie tekstu – mediacja	Uczeń parafrazuje zdania i fragmenty zdań, uzupełnia luki w zdaniach, uzupełnia wykres informacjami z wysłuchanego tekstu, omawia go wykorzystując pozyskane informacje; stosuje odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popelniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji.	Uczeń na ogół parafrazuje zdania i fragmenty zdań; uzupełnia luki w zdaniach, uzupełnia wykres informacjami z wysłuchanego tekstu, omawia go wykorzystując pozyskane informacje; stosuje zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popelniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub w niewielkim stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń z pewną trudnością parafrazuje zdania i fragmenty zdań, uzupełnia luki w zdaniach, uzupełnia wykres informacjami z wysłuchanego tekstu, omawia go wykorzystując pozyskane informacje; stosuje ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popelniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie parafrazuje zdania i fragmenty zdań, uzupełnia luki w zdaniach, uzupełnia wykres informacjami z wysłuchanego tekstu, omawia go wykorzystując pozyskane informacje; stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych i popelniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację.

UNIT 2

CEL KSZTAŁCENIA WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ	OCENA			
	BARDZO DOBRA	DOBRA	DOSTATECZNA	DOPUSZCZAJĄCA
Znajomość środków językowych Gramatyka i słownictwo	Uczeń poprawnie stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 2</i> (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, miejsca pracy, pracy dorywczej, kariery zawodowej, rynku pracy, warunków pracy i zatrudnienia, nazwy czynności życia codziennego, form spędzania czasu wolnego, zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata, określenia dotyczące ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych); bezbłędnie lub niemal bezbłędnie posługuje się	Uczeń, popelniając nieliczne błędy, stosuje słownictwo z rozdziału <i>Unit 2</i> (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, miejsca pracy, pracy dorywczej, kariery zawodowej, rynku pracy, warunków pracy i zatrudnienia, nazwy czynności życia codziennego, form spędzania czasu wolnego, zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata, określenia dotyczące ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych); na ogół poprawnie posługuje się zdaniami podrzędnie złożonymi przydawkowymi, czasami future perfect simple i continuous oraz	Uczeń, popelniając liczne błędy, stosuje słownictwo z rozdziału <i>Unit 2</i> (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, miejsca pracy, pracy dorywczej, kariery zawodowej, rynku pracy, warunków pracy i zatrudnienia, nazwy czynności życia codziennego, form spędzania czasu wolnego, zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata, określenia dotyczące ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych); nie zawsze poprawnie posługuje się zdaniami podrzędnie złożonymi przydawkowymi, czasami future perfect simple i	Uczeń, posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa z rozdziału <i>Unit 2</i> (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, miejsca pracy, pracy dorywczej, kariery zawodowej, rynku pracy, warunków pracy i zatrudnienia, nazwy czynności życia codziennego, form spędzania czasu wolnego, zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata, określenia dotyczące ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych); popelnia bardzo liczne błędy w konstrukcji i zastosowaniu zdanii podrzędnie złożonych przydawkowych, czasów future

	zdaniami podrzędnie złożonymi przydawkowymi, czasami future perfect simple i continuous oraz formami future in the past.	formami future in the past..	continuous oraz formami future in the past.	perfect simple i continuous oraz form future in the past.
Rozumienie wypowiedzi ze słuchu	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz poprawnie określa kontekst wypowiedzi, odróżnia informacje o faktach od opinii.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi pisemnej	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie znajduje w tekście określone informacje oraz określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, na ogół poprawnie, znajduje w tekście określone informacje oraz określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, znajduje w tekście określone informacje oraz określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, znajduje w tekście określone informacje oraz określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, popełniając bardzo liczne błędy
Tworzenie wypowiedzi ustnej – opis ilustracji	Uczeń w sposób płynny i niemal bezbłędnie opisuje przedstawione w materiale rodzaje pomieszczeń biurowych, wyraża swoją opinię na temat pracy w różnych rodzajach biur, przedstawia wiady i zalety pracy w poszczególnych miejscach oraz wskazuje swoje preferencje w tym zakresie, stosując bogate słownictwo i urozmaicone struktury gramatyczne.	Uczeń opisuje przedstawione w materiale rodzaje pomieszczeń biurowych, wyraża swoją opinię na temat pracy w różnych rodzajach biur, przedstawia wiady i zalety pracy w poszczególnych miejscach oraz wskazuje swoje preferencje w tym zakresie, stosując w miarę urozmaicone słownictwo, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń opisuje przedstawione w materiale rodzaje pomieszczeń biurowych, wyraża swoją opinię na temat pracy w różnych rodzajach biur, przedstawia wiady i zalety pracy w poszczególnych miejscach oraz wskazuje swoje preferencje w tym zakresie, stosując mało urozmaicone słownictwo, popełniając błędy językowe w pewnym stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie opisuje przedstawione w materiale rodzaje pomieszczeń biurowych, wyraża swoją opinię na temat pracy w różnych rodzajach biur, przedstawia wiady i zalety pracy w poszczególnych miejscach oraz wskazuje swoje preferencje w tym zakresie, stosując bardzo ograniczoną ilość słów i wyrażeń, popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – rozmowa z odgrywaniem roli	Uczeń swobodnie uczestniczy w rozmowie kwalifikacyjnej oraz prowadzi rozmowę z doradcą zawodowym, w której potrzebuje pomocy przy wyborze odpowiedniej ścieżki kariery zawodowej, niepoprawnie popełniając błędów językowych.	Uczeń dość swobodnie uczestniczy w rozmowie kwalifikacyjnej oraz prowadzi rozmowę z doradcą zawodowym, w której potrzebuje pomocy przy wyborze odpowiedniej ścieżki kariery zawodowej, popełnia nieliczne błędy językowe na ogół nie zakłócające komunikacji.	Uczeń z pewną trudnością uczestniczy w rozmowie kwalifikacyjnej oraz prowadzi rozmowę z doradcą zawodowym, w której potrzebuje pomocy przy wyborze odpowiedniej ścieżki kariery zawodowej, popełnia dość liczne błędy językowe częściowo zakłócające komunikację	Uczeń nieudolnie uczestniczy w rozmowie kwalifikacyjnej oraz prowadzi rozmowę z doradcą zawodowym, w której potrzebuje pomocy przy wyborze odpowiedniej ścieżki kariery zawodowej, popełnia liczne błędy językowe zakłócające komunikację.

Reagowanie ustne	Uczeń w rozmowie w sposób płynny uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, przedstawia siebie, wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje oraz opinie, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, proponuje, prosi o i udziela rad, zawsze dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; ewentualnie popełnione błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, przedstawia siebie, wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje oraz opinie, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, proponuje, prosi o i udziela rad, przeważnie dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; popełniając nieliczne błędy językowe, które na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, przedstawia siebie, wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje oraz opinie, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, proponuje, prosi o i udziela rad, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które częściowo zakłócają komunikację.	Uczeń w rozmowie nieudolnie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, przedstawia siebie, wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje oraz opinie, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, proponuje, prosi o i udziela rad, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z licznymi uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu zakłócają komunikację.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – email/list formalny	Uczeń pisze list, w którym odpowiada na ofertę pracy, opisuje swoje doświadczenia w pracy z dziećmi i młodzieżą na zajęciach sportowo-rekreacyjnych, opisuje cechy charakteru, które predestynują do wykonywania pracy opiekuna, wyjaśnia powody, dla których jest najlepszym kandydatem na oferowane stanowisko; wypowiedź formułuje w sposób przejrzysty i logiczny, uwzględnia cel wypowiedzi, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo tematyczne, zaawansowane struktury gramatyczne oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze list, w którym w którym odpowiada na ofertę pracy, opisuje swoje doświadczenia w pracy z dziećmi i młodzieżą na zajęciach sportowo-rekreacyjnych, opisuje cechy charakteru, które predestynują do wykonywania pracy opiekuna, wyjaśnia powody, dla których jest najlepszym kandydatem na oferowane stanowisko; w sposób w miarę przejrzysty i logiczny, odnosi się w dużej mierze do opisanej sytuacji, uwzględnia cel wypowiedzi, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze list, w którym w którym odpowiada na ofertę pracy, opisuje swoje doświadczenia w pracy z dziećmi i młodzieżą na zajęciach sportowo-rekreacyjnych, opisuje cechy charakteru, które predestynują do wykonywania pracy opiekuna, wyjaśnia powody, dla których jest najlepszym kandydatem na oferowane stanowisko; w sposób mało przejrzysty i niekiedy nielogiczny, odnosi się do opisanej sytuacji, częściowo uwzględnia cel wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze list, w którym w którym odpowiada na ofertę pracy, opisuje swoje doświadczenia w pracy z dziećmi i młodzieżą na zajęciach sportowo-rekreacyjnych, opisuje cechy charakteru, które predestynują do wykonywania pracy opiekuna, wyjaśnia powody, dla których jest najlepszym kandydatem na oferowane stanowisko; w sposób mało przejrzysty i nielogiczny, w niewielkim stopniu odnosi się do opisanej sytuacji, nie uwzględnia celu wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – notatka	Uczeń tworzy spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie notatki, w której opisuje siebie oraz swoje umiejętności przydatne do wykonywania wybranego zawodu, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy w miarę spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie notatki, w której opisuje siebie oraz swoje umiejętności przydatne do wykonywania wybranego zawodu, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niezbyt spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie notatki, w której opisuje siebie oraz swoje umiejętności przydatne do wykonywania wybranego zawodu, popełniając błędy, które częściowo wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niespójną i nielogiczną, zbudowaną z trudnych do powiązania fragmentów wypowiedź pisemną w formie notatki, w której opisuje siebie oraz swoje umiejętności przydatne do wykonywania wybranego zawodu, popełniając błędy, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Przetwarzanie tekstu – mediacja	Uczeń parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, uzupełnia luki w tekście, streszcza ogłoszenie o pracę w wiadomości tekstowej; stosuje odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji.	Uczeń na ogół parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, uzupełnia luki w tekście, streszcza ogłoszenie o pracę w wiadomości tekstowej; stosuje zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub w niewielkim stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń z pewną trudnością parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, uzupełnia luki w tekście, streszcza ogłoszenie o pracę w wiadomości tekstowej; stosuje ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, uzupełnia luki w tekście, streszcza ogłoszenie o pracę w wiadomości tekstowej; stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych i popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację.

UNIT 3

CEL KSZTAŁCENIA WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ	OCENA			
	BARDZO DOBRA	DOBRA	DOSTATECZNA	DOPUSZCZAJĄCA
Znajomość środków językowych Gramatyka i słownictwo	Uczeń, poprawnie stosuje poznane słownictwo z rozdziału Unit 3 (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, społecznego i osobistego systemu wartości, wydarzeń i zjawisk społecznych, polityki, problemów współczesnego świata, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, miejsca pracy, określenia dotyczące członków rodziny, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, szkoły i jej pomieszczeń, życia szkoły, ludzi nauki, odkryć naukowych, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych); bezbłędnie lub niemal bezbłędnie posługuje się konstrukcjami strony biernej, formą <i>have sth done</i>, czasownikami modalnymi dla wyrażania przypuszczeń.	Uczeń, popełniając nieliczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału Unit 3 (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, społecznego i osobistego systemu wartości, wydarzeń i zjawisk społecznych, polityki, problemów współczesnego świata, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, miejsca pracy, określenia dotyczące członków rodziny, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, szkoły i jej pomieszczeń, życia szkoły, ludzi nauki, odkryć naukowych, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych); na ogół poprawnie posługuje się konstrukcjami strony biernej, formą <i>have sth done</i>, czasownikami modalnymi dla wyrażania przypuszczeń.	Uczeń, popełniając liczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału Unit 3 (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, społecznego i osobistego systemu wartości, wydarzeń i zjawisk społecznych, polityki, problemów współczesnego świata, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, miejsca pracy, określenia dotyczące członków rodziny, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, szkoły i jej pomieszczeń, życia szkoły, ludzi nauki, odkryć naukowych, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych); nie zawsze poprawnie posługuje się konstrukcjami strony biernej, formą <i>have sth done</i>, czasownikami modalnymi dla wyrażania przypuszczeń.	Uczeń posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa z rozdziału Unit 3 (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, społecznego i osobistego systemu wartości, wydarzeń i zjawisk społecznych, polityki, problemów współczesnego świata, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, miejsca pracy, określenia dotyczące członków rodziny, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, szkoły i jej pomieszczeń, życia szkoły, ludzi nauki, odkryć naukowych, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych); popełnia bardzo liczne błędy w konstrukcji i zastosowaniu konstrukcji strony biernej, formy <i>have sth done</i> oraz czasowników modalnych dla wyrażania przypuszczeń.
Rozumienie wypowiedzi ze słuchu	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz poprawnie określa kontekst wypowiedzi, odróżnia informacje o faktach od opinii.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi pisemnej	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, na ogół poprawnie, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych

	informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.	wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając nieliczne błędy.	zawartych w tekście, rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając liczne błędy.	w tekście, rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając bardzo liczne błędy.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – rozmowa wstępna	Uczeń w sposób płynny i niemal bezbłędny wypowiada się na temat nieporozumień i konfliktów, podaj przykłady i omawia rodzaje oraz sposoby ich rozwiązywania, opisuje swoje doświadczenia w tym zakresie, stosując bogate słownictwo i urozmaicone struktury gramatyczne.	Uczeń wypowiada się na temat nieporozumień i konfliktów, podaj przykłady i omawia rodzaje oraz sposoby ich rozwiązywania, opisuje swoje doświadczenia w tym zakresie, stosując w miarę urozmaicone słownictwo, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń wypowiada się na temat nieporozumień i konfliktów, podaj przykłady i omawia rodzaje oraz sposoby ich rozwiązywania, opisuje swoje doświadczenia w tym zakresie, stosując mało urozmaicone słownictwo, popełniając błędy językowe w pewnym stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie wypowiada się na temat nieporozumień i konfliktów, podaj przykłady i omawia rodzaje oraz sposoby ich rozwiązywania, opisuje swoje doświadczenia w tym zakresie, stosując bardzo ograniczoną ilość słów i wyrażań, popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – rozmowa z odgrywaniem roli	Uczeń swobodnie prowadzi rozmowę, w której porusza kwestie problematyczne i próbuje znaleźć ich rozwiązanie, niepopołniając błędów językowych.	Uczeń dość swobodnie prowadzi rozmowę, w której porusza kwestie problematyczne i próbuje znaleźć ich rozwiązanie, nieliczne popełnione błędy językowe na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń z pewną trudnością prowadzi rozmowę, w której porusza kwestie problematyczne i próbuje znaleźć ich rozwiązanie, popełnia dość liczne błędy językowe częściowo zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie prowadzi rozmowę, w której porusza kwestie problematyczne i próbuje znaleźć ich rozwiązanie, popełnia liczne błędy językowe zakłócające komunikację.
Reagowanie ustne	Uczeń w rozmowie w sposób płynny uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, prosi o i udziela rad, zawsze dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; ewentualnie popełnione błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, prosi o i udziela rad, przeważnie dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; popełniając nieliczne błędy językowe, które na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, prosi o i udziela rad, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które częściowo zakłócają komunikację.	Uczeń w rozmowie nieudolnie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, prosi o i udziela rad, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z licznymi uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu zakłócają komunikację.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – rozprawka z opinią	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się propozycji stosowania kary śmierci, jako środka zapobiegawczego przestępczości, przedstawia swoją opinię powołując się statystyki dotyczące przestępczości oraz wiarygodność procesów i wyroków; wypowiedź formułuje w w sposób przejrzysty i logiczny, uwzględnia jej cel, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo tematyczne, zaawansowane struktury gramatyczne oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się propozycji stosowania kary śmierci, jako środka zapobiegawczego przestępczości, przedstawia swoją opinię powołując się statystyki dotyczące przestępczości oraz wiarygodność procesów i wyroków; wypowiedź formułuje w miarę przejrzysty i logiczny sposób, uwzględnia jej cel, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się propozycji stosowania kary śmierci, jako środka zapobiegawczego przestępczości, przedstawia swoją opinię powołując się statystyki dotyczące przestępczości oraz wiarygodność procesów i wyroków; wypowiedź formułuje w mało przejrzysty i niekiedy nielogiczny sposób, częściowo uwzględnia cel wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się propozycji stosowania kary śmierci, jako środka zapobiegawczego przestępczości, przedstawia swoją opinię powołując się statystyki dotyczące przestępczości oraz wiarygodność procesów i wyroków; wypowiedź formułuje w sposób chaotyczny i nielogiczny, nie uwzględnia celu wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.

Tworzenie wypowiedzi pisemnej – wpis na forum internetowym	Uczeń tworzy krótki tekst, w którym proponuje zmianę wybranych przepisów prawa i uzasadnia swój wybór w sposób przejrzysty i logiczny, uwzględniając cele wypowiedzi, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy krótki tekst, w którym proponuje zmianę wybranych przepisów prawa i uzasadnia swój wybór w sposób w miarę przejrzysty i logiczny, uwzględniając cele wypowiedzi, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy krótki tekst, w którym proponuje zmianę wybranych przepisów prawa i uzasadnia swój wybór w sposób mało przejrzysty i nielogiczny, na ogół nie uwzględniając celów wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które częściowo wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy krótki tekst, w którym proponuje zmianę wybranych przepisów prawa i uzasadnia swój wybór w sposób chaotyczny i nielogiczny, nie uwzględniając celów wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Przetwarzanie tekstu – mediacja	Uczeń parafrazuje zdania i fragmenty zdań, opracowuje hasło encyklopedyczne na temat Rozejmu bożonarodzeniowego w oparciu o źródła internetowe; stosuje odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji.	Uczeń na ogół parafrazuje zdania i fragmenty zdań, opracowuje hasło encyklopedyczne na temat Rozejmu bożonarodzeniowego w oparciu o źródła internetowe; stosuje zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub w niewielkim stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń z pewną trudnością parafrazuje zdania i fragmenty zdań, opracowuje hasło encyklopedyczne na temat Rozejmu bożonarodzeniowego w oparciu o źródła internetowe; stosuje ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie parafrazuje zdania i fragmenty zdań, opracowuje hasło encyklopedyczne na temat Rozejmu bożonarodzeniowego w oparciu o źródła internetowe; stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych i popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację.

UNIT 4

CEL KSZTAŁCENIA WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ	OCENA			
	BARDZO DOBRA	DOBRA	DOSTATECZNA	DOPUSZCZAJĄCA
Znajomość środków językowych Gramatyka i słownictwo	Uczeń poprawnie stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 4</i> (w tym m.in. określenia dotyczące towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, uczestnictwa w kulturze, tradycji i zwyczajów, mediów, szkoły i jej pomieszczeń, przedmiotów nauczania, życia szkoły, zajęć pozalekcyjnych, systemu oświaty, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, wydarzeń i zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata); bezbłędnie lub niemal bezbłędnie	Uczeń, popełniając nieliczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 4</i> (w tym m.in. określenia dotyczące towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, uczestnictwa w kulturze, tradycji i zwyczajów, mediów, szkoły i jej pomieszczeń, przedmiotów nauczania, życia szkoły, zajęć pozalekcyjnych, systemu oświaty, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, wydarzeń i zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata); na ogół poprawnie posługuje się	Uczeń, popełniając liczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 4</i> (w tym m.in. określenia dotyczące towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, uczestnictwa w kulturze, tradycji i zwyczajów, mediów, szkoły i jej pomieszczeń, przedmiotów nauczania, życia szkoły, zajęć pozalekcyjnych, systemu oświaty, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, wydarzeń i zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata); nie zawsze poprawnie posługuje	Uczeń posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa z rozdziału <i>Unit 4</i> (w tym m.in. określenia dotyczące towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, uczestnictwa w kulturze, tradycji i zwyczajów, mediów, szkoły i jej pomieszczeń, przedmiotów nauczania, życia szkoły, zajęć pozalekcyjnych, systemu oświaty, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, wydarzeń i zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata); popełnia bardzo liczne błędy w konstrukcji i zastosowaniu zdań

	tworzy i posługuje się zdaniami podrzędnie złożonymi warunku a także zna i na ogół właściwie stosuje przysłówki jakościowe i okolicznościowe, a także orzecznik przymiotnikowy.	zdaniami podrzędnie złożonymi warunku a także na ogół zna i właściwie stosuje przysłówki jakościowe i okolicznościowe, a także orzecznik przymiotnikowy, popołniając nieliczne błędy.	się zdaniami podrzędnie złożonymi warunku, a także na ogół zna i stosuje przysłówki jakościowe i okolicznościowe, a także orzecznik przymiotnikowy, popołniając liczne błędy.	podrzędnie złożonych warunku, a także na ogół zna i stosuje przysłówki jakościowe i okolicznościowe, a także orzecznik przymiotnikowy, popołniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi ze słuchu	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, popołniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, popołniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, popołniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi pisemnej	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, określa kontekst tekstu, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, na ogół poprawnie, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, określa kontekst tekstu, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popołniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, określa kontekst tekstu, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popołniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, określa kontekst tekstu, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popołniając bardzo liczne błędy.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – rozmowa z odgrywaniem roli	Uczeń swobodnie i poprawnie prowadzi rozmowę, w której przedstawia propozycje przebiegu i reklamy wydarzenia organizowanego przez szkołę, wyraża swoje opinie, zgadza się i/lub nie zgadza się ze zdaniem innych uczestników rozmowy oraz proponuje rozwiązania alternatywne celem uzyskania kompromisu.	Uczeń dość swobodnie prowadzi rozmowę, w której przedstawia propozycje przebiegu i reklamy wydarzenia organizowanego przez szkołę, wyraża swoje opinie, zgadza się i/lub nie zgadza się ze zdaniem innych uczestników rozmowy oraz proponuje rozwiązania alternatywne celem uzyskania kompromisu; nieliczne popołnione błędy językowe na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń z pewną trudnością prowadzi rozmowę, w której przedstawia propozycje przebiegu i reklamy wydarzenia organizowanego przez szkołę, wyraża swoje opinie, zgadza się i/lub nie zgadza się ze zdaniem innych uczestników rozmowy oraz proponuje rozwiązania alternatywne celem uzyskania kompromisu; popołnia dość liczne błędy językowe częściowo zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie prowadzi rozmowę, w której przedstawia propozycje przebiegu i reklamy wydarzenia organizowanego przez szkołę, wyraża swoje opinie, zgadza się i/lub nie zgadza się ze zdaniem innych uczestników rozmowy oraz proponuje rozwiązania alternatywne celem uzyskania kompromisu; popołnia liczne błędy językowe zakłócające komunikację.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – wybór i odrzucenie	Uczeń dokonuje wyboru reklamy szkoły zachęcającej kandydatów do wzięcia udziału w drzwiach otwartych, rozważa czynniki mające wpływ na dokonywanie wyborów, omawia rodzaje reklam oraz ich skuteczność w	Uczeń dokonuje wyboru reklamy szkoły zachęcającej kandydatów do wzięcia udziału w drzwiach otwartych, rozważa czynniki mające wpływ na dokonywanie wyborów, omawia rodzaje reklam oraz ich skuteczność w kontekście grup	Uczeń dokonuje wyboru reklamy szkoły zachęcającej kandydatów do wzięcia udziału w drzwiach otwartych, rozważa czynniki mające wpływ na dokonywanie wyborów, omawia rodzaje reklam oraz ich skuteczność w kontekście grup	Uczeń dokonuje wyboru reklamy szkoły zachęcającej kandydatów do wzięcia udziału w drzwiach otwartych, rozważa czynniki mające wpływ na dokonywanie wyborów, omawia rodzaje reklam oraz ich skuteczność w kontekście grup

	kontekście grup docelowych i odrzuca alternatywną propozycję, stosując odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji; wypowiedź jest adekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi nie potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	docelowych i odrzuca alternatywną propozycję, stosując zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub zakłócające w niewielkim stopniu komunikację; wypowiedź jest częściowo nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi czasami potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	docelowych i odrzuca alternatywną propozycję, stosując ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację; wypowiedź jest często nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi często potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	docelowych i odrzuca alternatywną propozycję, stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację; wypowiedź jest w znacznym stopniu nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi potrzebuje bardzo dużej pomocy nauczyciela.
Reagowanie ustne	Uczeń w rozmowie w sposób płynny uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, zawsze dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; ewentualnie popełnione błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, przeważnie dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; popełniając nieliczne błędy językowe, które na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które częściowo zakłócają komunikację.	Uczeń w rozmowie nieudolnie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie, prowadzi negocjacje, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z licznymi uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu zakłócają komunikację.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – rozprawka za i przeciw	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do kwestii reklam obecnych w mediach cyfrowych oraz drukowanych, przedstawia wady i zalety tej sytuacji, omawiając je na podstawie przykładów; wypowiedź formułuje w sposób przejrzysty i logiczny, uwzględnia jej cel, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo tematyczne, zaawansowane struktury gramatyczne oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do kwestii reklam obecnych w mediach cyfrowych oraz drukowanych, przedstawia wady i zalety tej sytuacji, omawiając je na podstawie przykładów; wypowiedź formułuje w miarę przejrzysty i logiczny sposób, uwzględnia jej cel, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do kwestii reklam obecnych w mediach cyfrowych oraz drukowanych, przedstawia wady i zalety tej sytuacji, omawiając je na podstawie przykładów; wypowiedź formułuje w mało przejrzysty i niekiedy nielogiczny sposób, częściowo uwzględnia cel wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do kwestii reklam obecnych w mediach cyfrowych oraz drukowanych, przedstawia wady i zalety tej sytuacji, omawiając je na podstawie przykładów; wypowiedź formułuje w sposób chaotyczny i nielogiczny, nie uwzględnia celu wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – wpis na forum	Uczeń tworzy spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie odpowiedzi na wpis na forum, w której zgadza się lub nie zgadza się z opinią użytkownika i uzasadnia swoją opinię podając trzy fakty z treści bloga, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy w miarę spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie odpowiedzi na wpis na forum, w której zgadza się lub nie zgadza się z opinią użytkownika i uzasadnia swoją opinię podając trzy fakty z treści bloga, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niezbyt spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie odpowiedzi na wpis na forum, w której zgadza się lub nie zgadza się z opinią użytkownika i uzasadnia swoją opinię podając trzy fakty z treści bloga, popełniając błędy językowe, które częściowo wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niespójną i niekiedy nielogiczną wypowiedź pisemną w formie odpowiedzi na wpis na forum, w której zgadza się lub nie zgadza się z opinią użytkownika i uzasadnia swoją opinię podając trzy fakty z treści bloga, popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.

Przetwarzanie tekstu – mediacja	Uczeń parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, przygotowuje wpis na portal społecznościowy w języku polskim/angielskim, w którym opisuje trzy wybrane techniki marketingowe, a następnie je tłumaczy na drugi język; stosuje odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji.	Uczeń na ogół parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, przygotowuje wpis na portal społecznościowy w języku polskim/angielskim, w którym opisuje trzy wybrane techniki marketingowe, a następnie je tłumaczy na drugi język; stosuje zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub w niewielkim stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń z pewną trudnością parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, przygotowuje wpis na portal społecznościowy w języku polskim/angielskim, w którym opisuje trzy wybrane techniki marketingowe, a następnie je tłumaczy na drugi język; stosuje ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, przygotowuje wpis na portal społecznościowy w języku polskim/angielskim, w którym opisuje trzy wybrane techniki marketingowe, a następnie je tłumaczy na drugi język; stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych i popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację.
---------------------------------	--	---	--	--

UNIT 5

CEL KSZTAŁCENIA WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ	OCENA			
	BARDZO DOBRA	DOBRA	DOSTATECZNA	DOPUSZCZAJĄCA
Znajomość środków językowych Gramatyka i słownictwo	Uczeń poprawnie stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 5</i> (w tym m.in. określenia dotyczące wyglądu zewnętrznego, cech charakteru, uczuć i emocji, społecznego i osobistego systemu wartości, poczucia tożsamości, mediów, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, stylu życia, wydarzenia i zjawiska społeczne, problemów współczesnego świata, praw człowieka, środków transportu i korzystania z nich, wycieczek, zwiedzania, awarii i wypadków w podróży, bezpieczeństwa w podróży, domu i jego okolicy, krajobrazu, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, promocji i reklamy, reklamacji i prawa konsumenta); bezbłędnie lub niemal bezbłędnie stosuje Inwersję stylistyczną po <i>hardly</i> , <i>never</i> itp., przysłówkach miejsca i ruchu oraz w zdaniach warunkowych, zna i na ogół poprawnie stosuje inwersję stylistyczną w tzw. <i>cleft sentences</i> oraz inne formy emfatyczne, zna i właściwie stosuje czasowniki złożone (<i>phrasal verbs</i>).	Uczeń, popełniając nieliczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 5</i> (w tym m.in. określenia dotyczące wyglądu zewnętrznego, cech charakteru, uczuć i emocji, społecznego i osobistego systemu wartości, poczucia tożsamości, mediów, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, stylu życia, wydarzenia i zjawiska społeczne, problemów współczesnego świata, praw człowieka, środków transportu i korzystania z nich, wycieczek, zwiedzania, awarii i wypadków w podróży, bezpieczeństwa w podróży, domu i jego okolicy, krajobrazu, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, promocji i reklamy, reklamacji i prawa konsumenta); na ogół poprawnie stosuje Inwersję stylistyczną po <i>hardly</i> , <i>never</i> itp., przysłówkach miejsca i ruchu oraz w zdaniach warunkowych, zna i zazwyczaj poprawnie stosuje inwersję stylistyczną w tzw. <i>cleft sentences</i> oraz inne formy emfatyczne, stosuje czasowniki złożone (<i>phrasal verbs</i>), popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, popełniając liczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 5</i> (w tym m.in. określenia dotyczące wyglądu zewnętrznego, cech charakteru, uczuć i emocji, społecznego i osobistego systemu wartości, poczucia tożsamości, mediów, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, stylu życia, wydarzenia i zjawiska społeczne, problemów współczesnego świata, praw człowieka, środków transportu i korzystania z nich, wycieczek, zwiedzania, awarii i wypadków w podróży, bezpieczeństwa w podróży, domu i jego okolicy, krajobrazu, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, promocji i reklamy, reklamacji i prawa konsumenta); nie zawsze poprawnie stosuje Inwersję stylistyczną po <i>hardly</i> , <i>never</i> itp., przysłówkach miejsca i ruchu oraz w zdaniach warunkowych, zna, ale nie zawsze poprawnie stosuje inwersję stylistyczną w tzw. <i>cleft sentences</i> oraz inne formy emfatyczne, stosuje czasowniki złożone (<i>phrasal verbs</i>), popełniając liczne błędy.	Uczeń posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa z rozdziału <i>Unit 5</i> (w tym m.in. określenia dotyczące wyglądu zewnętrznego, cech charakteru, uczuć i emocji, społecznego i osobistego systemu wartości, poczucia tożsamości, mediów, korzystania z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, znajomych i przyjaciół, konfliktów i problemów, stylu życia, wydarzenia i zjawiska społeczne, problemów współczesnego świata, praw człowieka, środków transportu i korzystania z nich, wycieczek, zwiedzania, awarii i wypadków w podróży, bezpieczeństwa w podróży, domu i jego okolicy, krajobrazu, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, promocji i reklamy, reklamacji i prawa konsumenta); popełnia bardzo liczne błędy w stosowaniu Inwersji stylistycznej po <i>hardly</i> , <i>never</i> itp., przysłówków miejsca i ruchu oraz w zdaniach warunkowych, stosuje inwersję stylistyczną w tzw. <i>cleft sentences</i> , inne formy emfatyczne oraz czasowniki złożone (<i>phrasal verbs</i>), popełniając bardzo liczne błędy.

Rozumienie wypowiedzi ze słuchu	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, popełniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi pisemnej	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając bardzo liczne błędy.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – opis ilustracji	Uczeń w sposób płynny i niemal bezbłędny opisuje przedstawione w materiale akcje protestacyjne, omawia powody, dla których ludzie biorą udział w strajkach i manifestacjach; stosuje urozmaicone słownictwo oraz zaawansowane struktury gramatyczne.	Uczeń opisuje przedstawione w materiale akcje protestacyjne, omawia powody, dla których ludzie biorą udział w strajkach i manifestacjach; stosuje w miarę urozmaicone słownictwo, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń opisuje przedstawione w materiale akcje protestacyjne, omawia powody, dla których ludzie biorą udział w strajkach i manifestacjach; stosuje mało urozmaicone słownictwo, popełniając błędy językowe w pewnym stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie opisuje przedstawione w materiale akcje protestacyjne, omawia powody, dla których ludzie biorą udział w strajkach i manifestacjach; stosuje bardzo ograniczoną ilość słów i wyrażań, popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – wybór i odrzucenie	Uczeń dokonuje wyboru i odrzuca alternatywne propozycje grupy znajomych w oparciu o ich wygląd zewnętrzny i omawia jego wpływ na opinię o członkach grupy, ponadto wybiera sytuację najtrudniejszą dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim, przedstawia propozycje udogodnień dla niepełnosprawnych, rozważa ewentualny wpływ niepełnosprawności na jakość swojego życia, stosując odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji; wypowiedź jest adekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi nie potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	Uczeń dokonuje wyboru i odrzuca alternatywne propozycje grupy znajomych w oparciu o ich wygląd zewnętrzny i omawia jego wpływ na opinię o członkach grupy, ponadto wybiera sytuację najtrudniejszą dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim, przedstawia propozycje udogodnień dla niepełnosprawnych, rozważa ewentualny wpływ niepełnosprawności na jakość swojego życia, stosując odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub zakłócające w niewielkim stopniu komunikację; wypowiedź jest częściowo nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi czasami potrzebuje pomocy	Uczeń dokonuje wyboru i odrzuca alternatywne propozycje grupy znajomych w oparciu o ich wygląd zewnętrzny i omawia jego wpływ na opinię o członkach grupy, ponadto wybiera sytuację najtrudniejszą dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim, przedstawia propozycje udogodnień dla niepełnosprawnych, rozważa ewentualny wpływ niepełnosprawności na jakość swojego życia, stosując ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację; wypowiedź jest często nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi często potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	Uczeń dokonuje wyboru i odrzuca alternatywne propozycje grupy znajomych w oparciu o ich wygląd zewnętrzny i omawia jego wpływ na opinię o członkach grupy, ponadto wybiera sytuację najtrudniejszą dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim, przedstawia propozycje udogodnień dla niepełnosprawnych, rozważa ewentualny wpływ niepełnosprawności na jakość swojego życia, stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację; wypowiedź jest w znacznym stopniu nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi potrzebuje bardzo dużej pomocy nauczyciela.

		ze strony nauczyciela.		
Reagownie ustne	Uczeń w rozmowie w sposób płynny uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, komentuje wypowiedzi innych uczestników dyskusji, wyraża wątpliwości, zawsze dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; ewentualnie popełnione błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, komentuje wypowiedzi innych uczestników dyskusji, wyraża wątpliwości, przeważnie dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; popełniając nieliczne błędy językowe, które na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, komentuje wypowiedzi innych uczestników dyskusji, wyraża wątpliwości, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które częściowo zakłócają komunikację.	Uczeń w rozmowie nieudolnie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, komentuje wypowiedzi innych uczestników dyskusji, wyraża wątpliwości, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z licznymi uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu zakłócają komunikację.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – email/list formalny	Uczeń pisze list, w którym wyraża swoje niezadowolenie z organizacji zajęć na letnim obozie dla dzieci, opisuje powody swojego niezadowolenia, przedstawia propozycje zmian na przyszłość; wypowiedź formułuje w sposób przejrzysty i logiczny, uwzględnia cel wypowiedzi, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo tematyczne, zaawansowane struktury gramatyczne oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze list, w którym wyraża swoje niezadowolenie z organizacji zajęć na letnim obozie dla dzieci, opisuje powody swojego niezadowolenia, przedstawia propozycje zmian na przyszłość; w sposób w miarę przejrzysty i logiczny, odnosi się w dużej mierze do opisanej sytuacji, uwzględnia cel wypowiedzi, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze list, w którym wyraża swoje niezadowolenie z organizacji zajęć na letnim obozie dla dzieci, opisuje powody swojego niezadowolenia, przedstawia propozycje zmian na przyszłość; w sposób mało przejrzysty i niekiedy nielogiczny, odnosi się do opisanej sytuacji, częściowo uwzględnia cel wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze list, w którym wyraża swoje niezadowolenie z organizacji zajęć na letnim obozie dla dzieci, opisuje powody swojego niezadowolenia, przedstawia propozycje zmian na przyszłość; w sposób chaotyczny i nielogiczny, w niewielkim stopniu odnosi się do opisanej sytuacji, nie uwzględnia celu wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – wiadomość	Uczeń tworzy spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie wiadomości do kolegi/koleżanki na temat zmian w amerykańskim przemyśle filmowym, w której przedstawia dane na ten temat i prosi o informację, czy ta sama sytuacja dotyczy kina brytyjskiego, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy w miarę spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie wiadomości do kolegi/koleżanki na temat zmian w amerykańskim przemyśle filmowym, w której przedstawia dane na ten temat i prosi o informację, czy ta sama sytuacja dotyczy kina brytyjskiego, popełniając niewielkie błędy językowe, niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niezbyt spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie wiadomości do kolegi/koleżanki na temat zmian w amerykańskim przemyśle filmowym, w której przedstawia dane na ten temat i prosi o informację, czy ta sama sytuacja dotyczy kina brytyjskiego, popełniając błędy językowe, które częściowo wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niespójną i nielogiczną wypowiedź pisemną w formie wiadomości do kolegi/koleżanki na temat zmian w amerykańskim przemyśle filmowym, w której przedstawia dane na ten temat i prosi o informację, czy ta sama sytuacja dotyczy kina brytyjskiego, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Przetwarzanie tekstu – mediacja	Uczeń parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, wykorzystuje uzyskane informacje do uzupełnienia wiadomości email w języku polskim; stosuje odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji.	Uczeń na ogół parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, wykorzystuje uzyskane informacje do uzupełnienia wiadomości email w języku polskim; stosuje zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub w niewielkim stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń z pewną trudnością parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, wykorzystuje uzyskane informacje do uzupełnienia wiadomości email w języku polskim; stosuje ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, wykorzystuje uzyskane informacje do uzupełnienia wiadomości email w języku polskim; stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych i popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację.

UNIT 6

CEL KSZTAŁCENIA WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ	OCENA			
	BARDZO DOBRA	DOBRA	DOSTATECZNA	DOPUSZCZAJĄCA
Znajomość środków językowych Gramatyka i słownictwo	Uczeń poprawnie stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 6</i> (w tym m.in. określenia dotyczące wydarzeń i zjawisk społecznych, struktury państwa, urzędów, polityki, gospodarki, problemów współczesnego świata, praw człowieka, roślin i zwierząt, krajobrazu, zagrożeń i ochrony środowiska naturalnego, przedmiotów nauczania, uczenia się, odkryć naukowych, wynalazków, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, mediów, niepełnosprawności, orientacji w terenie, wycieczek, zwiedzania); bezbłędnie lub niemal bezbłędnie tworzy i stosuje zdania podrzędnie złożone okolicznikowe <i>czasu, warunku, przyzwolenia i przyczyny</i> , zdania w mowie zależnej z różnymi czasownikami wprowadzającymi, struktury <i>passive reporting structures</i> , właściwie stosuje spójnik <i>whether</i> oraz zaimek <i>zrotny i wzajemny</i> .	Uczeń, popełniając nieliczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 6</i> (w tym m.in. określenia dotyczące wydarzeń i zjawisk społecznych, struktury państwa, urzędów, polityki, gospodarki, problemów współczesnego świata, praw człowieka, roślin i zwierząt, krajobrazu, zagrożeń i ochrony środowiska naturalnego, przedmiotów nauczania, uczenia się, odkryć naukowych, wynalazków, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, mediów, niepełnosprawności, orientacji w terenie, wycieczek, zwiedzania); na ogół poprawnie tworzy i stosuje zdania podrzędnie złożone okolicznikowe <i>czasu, warunku, przyzwolenia i przyczyny</i> , zdania w mowie zależnej z różnymi czasownikami wprowadzającymi, struktury <i>passive reporting structures</i> , stosuje spójnik <i>whether</i> oraz zaimek <i>zrotny i wzajemny</i> , popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, popełniając liczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 6</i> (w tym m.in. określenia dotyczące wydarzeń i zjawisk społecznych, struktury państwa, urzędów, polityki, gospodarki, problemów współczesnego świata, praw człowieka, roślin i zwierząt, krajobrazu, zagrożeń i ochrony środowiska naturalnego, przedmiotów nauczania, uczenia się, odkryć naukowych, wynalazków, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, mediów, niepełnosprawności, orientacji w terenie, wycieczek, zwiedzania); nie zawsze poprawnie tworzy i stosuje zdania podrzędnie złożone okolicznikowe <i>czasu, warunku, przyzwolenia i przyczyny</i> , zdania w mowie zależnej z różnymi czasownikami wprowadzającymi, struktury <i>passive reporting structures</i> , stosuje spójnik <i>whether</i> oraz zaimek <i>zrotny i wzajemny</i> , popełniając liczne błędy.	Uczeń posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa z rozdziału <i>Unit 6</i> (w tym m.in. określenia dotyczące wydarzeń i zjawisk społecznych, struktury państwa, urzędów, polityki, gospodarki, problemów współczesnego świata, praw człowieka, roślin i zwierząt, krajobrazu, zagrożeń i ochrony środowiska naturalnego, przedmiotów nauczania, uczenia się, odkryć naukowych, wynalazków, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, mediów, niepełnosprawności, orientacji w terenie, wycieczek, zwiedzania); popełnia bardzo liczne błędy w tworzeniu i stosowaniu zdań podrzędnych złożonych okolicznikowych <i>czasu, warunku, przyzwolenia i przyczyny</i> , zdań w mowie zależnej z różnymi czasownikami wprowadzającymi, struktur <i>passive reporting structures</i> , stosuje spójnik <i>whether</i> oraz zaimek <i>zrotny i wzajemny</i> , popełniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi ze słuchu	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi oraz wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, popełniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi pisemnej	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu,	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu,	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając

	tekście, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.	popołniając nieliczne błędy.	popołniając liczne błędy.	bardzo liczne błędy.
Tworzenie wypowiedzi ustnej - tworzenie prezentacji	Uczeń w sposób płynny prezentuje informacje na temat obniżenia wieku osób posiadających czynne prawo wyborcze lub przedstawia kampanię zachęcającą do zredukowania ilości zużywanego plastiku, stosuje urozmaicone słownictwo i poprawne struktury gramatyczne.	Uczeń prezentuje informacje na temat obniżenia wieku osób posiadających czynne prawo wyborcze lub przedstawia kampanię zachęcającą do zredukowania ilości zużywanego plastiku; popołniając błędy językowe na ogół niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę urozmaicone słownictwo i poprawne struktury gramatyczne.	Uczeń prezentuje informacje na temat obniżenia wieku osób posiadających czynne prawo wyborcze lub przedstawia kampanię zachęcającą do zredukowania ilości zużywanego plastiku; popołniając błędy językowe, które w pewnym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi; stosuje ograniczony zakres słownictwa i popołnia liczne błędy językowe.	Uczeń nieudolnie prezentuje informacje na temat obniżenia wieku osób posiadających czynne prawo wyborcze lub przedstawia kampanię zachęcającą do zredukowania ilości zużywanego plastiku; popołniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi; stosuje bardzo ograniczony zakres słownictwa i popołnia bardzo liczne błędy językowe.
Reagowanie ustne	Uczeń w rozmowie w sposób płynny uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, zawsze dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; ewentualnie popołnione błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, przeważnie dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; popołniając nieliczne błędy językowe, które na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z uchybieniami; popołniając liczne błędy językowe, które częściowo zakłócają komunikację.	Uczeń nieudolnie w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwości, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z licznymi uchybieniami; popołniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu zakłócają komunikację.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – artykuł publicystyczny	Uczeń pisze artykuł, w którym odnosi się do problemu korzystania z nadmiaru opakowań jednorazowych, opisuje konsekwencje dla środowiska naturalnego, przedstawia swoją propozycję kampanii zachęcającej do zmniejszenia użycia plastiku w życiu codziennym; w sposób przejrzysty i logiczny, odnosi do opisanej sytuacji, uwzględnia cel wypowiedzi, nie popołniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo tematyczne, zaawansowane struktury gramatyczne oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze artykuł, w którym odnosi się do problemu korzystania z nadmiaru opakowań jednorazowych, opisuje konsekwencje dla środowiska naturalnego, przedstawia swoją propozycję kampanii zachęcającej do zmniejszenia użycia plastiku w życiu codziennym; w sposób w miarę przejrzysty i logiczny, odnosi się w dużej mierze do opisanej sytuacji, uwzględnia cel wypowiedzi, popołniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze artykuł, w którym odnosi się do problemu korzystania z nadmiaru opakowań jednorazowych, opisuje konsekwencje dla środowiska naturalnego, przedstawia swoją propozycję kampanii zachęcającej do zmniejszenia użycia plastiku w życiu codziennym; w sposób mało przejrzysty i niekiedy nielogiczny, odnosi się do opisanej sytuacji, częściowo uwzględnia cel wypowiedzi, popołniając błędy językowe, które wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze artykuł, w którym odnosi się do problemu korzystania z nadmiaru opakowań jednorazowych, opisuje konsekwencje dla środowiska naturalnego, przedstawia swoją propozycję kampanii zachęcającej do zmniejszenia użycia plastiku w życiu codziennym; w sposób chaotyczny i nielogiczny, w niewielkim stopniu odnosi się do opisanej sytuacji, nie uwzględnia celu wypowiedzi, popołniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – wpis na portalu społecznościowym	Uczeń tworzy spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie wpisu na portalu społecznościowym, w którym dzieli się wrażeniami z przeczytanej lektury oraz przygotowuje krótki artykuł opisujący wybrane zwierzę lub owada występujące w okolicy, nie	Uczeń tworzy w miarę spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie wpisu na portalu społecznościowym, w którym dzieli się wrażeniami z przeczytanej lektury oraz przygotowuje krótki artykuł opisujący wybrane zwierzę lub owada występujące w okolicy, popołniając	Uczeń tworzy niezbyt spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie wpisu na portalu społecznościowym, w którym dzieli się wrażeniami z przeczytanej lektury oraz przygotowuje krótki artykuł opisujący wybrane zwierzę lub owada występujące w okolicy, popołniając błędy	Uczeń tworzy niespójną i nielogiczną wypowiedź pisemną w formie wpisu na portalu społecznościowym, w którym dzieli się wrażeniami z przeczytanej lektury oraz przygotowuje krótki artykuł opisujący wybrane zwierzę lub owada występujące w okolicy, popołniając liczne

	popelniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę właściwą formę i styl wypowiedzi.	językowe, które częściowo wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Przetwarzanie tekstu – mediacja	Uczeń parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, wykorzystuje uzyskane informacje do uzupełnienia wiadomości email w języku angielskim; stosuje odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popelniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji.	Uczeń na ogół parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, wykorzystuje uzyskane informacje do uzupełnienia wiadomości email w języku angielskim; stosuje zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popelniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub w niewielkim stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń z pewną trudnością parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, wykorzystuje uzyskane informacje do uzupełnienia wiadomości email w języku angielskim; stosuje ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popelniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie parafrazuje i tłumaczy zdania i fragmenty zdań, wykorzystuje uzyskane informacje do uzupełnienia wiadomości email w języku angielskim; stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych i popelniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację.

UNIT 7

CEL KSZTAŁCENIA WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ	OCENA			
	BARDZO DOBRA	DOBRA	DOSTATECZNA	DOPUSZCZAJĄCA
Znajomość środków językowych Gramatyka i słownictwo	Uczeń poprawnie stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 7</i> (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, rodzajów sklepów, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, artykułów spożywczych, domu i jego okolicy, klimatu, roślin i zwierząt, krajobrazu, ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, wydarzeń i zjawisk społecznych, organizacji społecznych i międzynarodowych, dziedzin kultury, uczestnictwa w kulturze, tradycji i zwyczajów, mediów, orientacji w terenie, wycieczek, zwiedzania); bezbłędnie lub niemal bezbłędnie tworzy zdania z <i>it</i> w funkcji podmiotu oraz dopełnienia, właściwie stosuje sposoby wyrażania celu oraz przedimki <i>a/an, the</i> .	Uczeń, popelniając nieliczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 7</i> (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, rodzajów sklepów, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, artykułów spożywczych, domu i jego okolicy, klimatu, roślin i zwierząt, krajobrazu, ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, wydarzeń i zjawisk społecznych, organizacji społecznych i międzynarodowych, dziedzin kultury, uczestnictwa w kulturze, tradycji i zwyczajów, mediów, orientacji w terenie, wycieczek, zwiedzania); na ogół poprawnie tworzy zdania z <i>it</i> w funkcji podmiotu oraz dopełnienia, zazwyczaj właściwie stosuje sposoby wyrażania celu oraz przedimki <i>a/an, the</i> .	Uczeń, popelniając liczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 7</i> (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, rodzajów sklepów, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, artykułów spożywczych, domu i jego okolicy, klimatu, roślin i zwierząt, krajobrazu, ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, wydarzeń i zjawisk społecznych, organizacji społecznych i międzynarodowych, dziedzin kultury, uczestnictwa w kulturze, tradycji i zwyczajów, mediów, orientacji w terenie, wycieczek, zwiedzania); nie zawsze poprawnie tworzy i stosuje sposoby wyrażania celu oraz przedimki <i>a/an, the</i> , popelniając liczne błędy.	Uczeń posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa z rozdziału <i>Unit 7</i> (w tym m.in. określenia dotyczące danych personalnych, okresów życia, cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, rodzajów sklepów, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, artykułów spożywczych, domu i jego okolicy, klimatu, roślin i zwierząt, krajobrazu, ludzi nauki, odkryć naukowych, wynalazków, wydarzeń i zjawisk społecznych, organizacji społecznych i międzynarodowych, dziedzin kultury, uczestnictwa w kulturze, tradycji i zwyczajów, mediów, orientacji w terenie, wycieczek, zwiedzania); popelnia bardzo liczne błędy w tworzeniu i stosowaniu zdań z <i>it</i> w funkcji podmiotu oraz dopełnienia, stosuje sposoby wyrażania celu oraz przedimki <i>a/an, the</i> , popelniając bardzo liczne błędy.

Rozumienie wypowiedzi ze słuchu	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz odróżnia informacje o faktach od opinii.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi pisemnej	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu, popełniając bardzo liczne błędy.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – opis ilustracji	Uczeń w sposób płynny i niemal bezbłędny opisuje sytuację, w których przedstawione w materiale osoby udzielają wyjaśnień, wyraża swoją opinię na temat relacji między tymi osobami, wypowiada się na temat stylu stosowanego adekwatnie do sytuacji i opowiada o swoich doświadczeniach; stosuje urozmaicone słownictwo oraz zaawansowane struktury gramatyczne.	Uczeń opisuje sytuację, w których przedstawione w materiale osoby udzielają wyjaśnień, wyraża swoją opinię na temat relacji między tymi osobami, wypowiada się na temat stylu stosowanego adekwatnie do sytuacji i opowiada o swoich doświadczeniach; stosuje w miarę urozmaicone słownictwo, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń opisuje sytuację, w których przedstawione w materiale osoby udzielają wyjaśnień, wyraża swoją opinię na temat relacji między tymi osobami, wypowiada się na temat stylu stosowanego adekwatnie do sytuacji i opowiada o swoich doświadczeniach; stosuje mało urozmaicone słownictwo, popełniając błędy językowe w pewnym stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie opisuje sytuację, w których przedstawione w materiale osoby udzielają wyjaśnień, wyraża swoją opinię na temat relacji między tymi osobami, wypowiada się na temat stylu stosowanego adekwatnie do sytuacji i opowiada o swoich doświadczeniach; stosuje bardzo ograniczoną ilość słów i wyraża, popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi..
Tworzenie wypowiedzi ustnej – rozmowa z odgrywaniem roli	Uczeń swobodnie i poprawnie prowadzi rozmowę, w której wyraża swoją opinię na temat obejrzanej prezentacji, omawia w niej mocne i słabe strony wystąpienia, przedstawia propozycję zmian podnoszących wartość prezentacji, ustala plan działania.	Uczeń dość swobodnie prowadzi rozmowę, w której wyraża swoją opinię na temat obejrzanej prezentacji, omawia w niej mocne i słabe strony wystąpienia, przedstawia propozycję zmian podnoszących wartość prezentacji, ustala plan działania; nieliczne popełnione błędy językowe na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń z pewną trudnością prowadzi rozmowę, w której wyraża swoją opinię na temat obejrzanej prezentacji, omawia w niej mocne i słabe strony wystąpienia, przedstawia propozycję zmian podnoszących wartość prezentacji, ustala plan działania; popełnia dość liczne błędy językowe częściowo zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie prowadzi rozmowę, w której wyraża swoją opinię na temat obejrzanej prezentacji, omawia w niej mocne i słabe strony wystąpienia, przedstawia propozycję zmian podnoszących wartość prezentacji, ustala plan działania; popełnia liczne błędy językowe zakłócające komunikację.

Reagowanie ustne	Uczeń w rozmowie w sposób płynny uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, rozważa sytuacje hipotetyczne, zawsze dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; ewentualnie popełnione błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, rozważa sytuacje hipotetyczne, przeważnie dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; popełniając nieliczne błędy językowe, które na ogół nie zakłócają komunikacji.	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, rozważa sytuacje hipotetyczne, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które częściowo zakłócają komunikację.	Uczeń w rozmowie nieudolnie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, rozważa sytuacje hipotetyczne, wyraża wątpliwości, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z licznymi uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu zakłócają komunikację.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – rozprawka za i przeciw	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do współczesnego trendu uprawiania warzyw w przydomowych ogródkach, omawia wady i zalety tego rozwiązania, popierając je przykładami; wypowiedź formułuje w sposób przejrzysty i logiczny, uwzględnia jej cel, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo tematyczne, zaawansowane struktury gramatyczne oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do współczesnego trendu uprawiania warzyw w przydomowych ogródkach, przedstawia wady i zalety tego rozwiązania, popierając je przykładami; wypowiedź formułuje w miarę przejrzysty i logiczny sposób, uwzględnia jej cel, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do współczesnego trendu uprawiania warzyw w przydomowych ogródkach, przedstawia wady i zalety tego rozwiązania, popierając je przykładami; wypowiedź formułuje w mało przejrzysty i niekiedy nielogiczny sposób, częściowo uwzględnia cel wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do współczesnego trendu uprawiania warzyw w przydomowych ogródkach, przedstawia wady i zalety tego rozwiązania, popierając je przykładami; wypowiedź formułuje w sposób chaotyczny i nielogiczny, nie uwzględnia celu wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – notatka	Uczeń tworzy spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie notatki w której streszcza główne punkty wysłuchanego wykładu, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy w miarę spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie notatki w której streszcza główne punkty wysłuchanego wykładu, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niezbyt spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie notatki w której streszcza główne punkty wysłuchanego wykładu, popełniając błędy językowe, które częściowo wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niespójną i nielogiczną wypowiedź pisemną w formie notatki w której streszcza główne punkty wysłuchanego wykładu, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Przetwarzanie tekstu – mediacja	Uczeń parafrazuje zdania i fragmenty zdań, przygotowuje wpis na forum na temat pochodzenia swojego nazwiska, streszcza wysłuchany wykład oraz sporządza notatki z przeczytanego tekstu; stosuje odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji.	Uczeń na ogół parafrazuje zdania i fragmenty zdań, przygotowuje wpis na forum na temat pochodzenia swojego nazwiska, streszcza wysłuchany wykład oraz sporządza notatki z przeczytanego tekstu; stosuje zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub w niewielkim stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń z pewną trudnością parafrazuje zdania i fragmenty zdań, przygotowuje wpis na forum na temat pochodzenia swojego nazwiska, streszcza wysłuchany wykład oraz sporządza notatki z przeczytanego tekstu; stosuje ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie parafrazuje zdania i fragmenty zdań, przygotowuje wpis na forum na temat pochodzenia swojego nazwiska, streszcza wysłuchany wykład oraz sporządza notatki z przeczytanego tekstu; stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych i popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację.

UNIT 8

CEL KSZTAŁCENIA WG

OCENA

NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ	BARDZO DOBRA	DOBRA	DOSTATECZNA	DOPUSZCZAJĄCA
Znajomość środków językowych Gramatyka i słownictwo	Uczeń poprawnie stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 7</i> (w tym m.in. określenia dotyczące cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, społecznego i osobistego systemu wartości, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, wydarzeń i zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, nazwy czynności życia codziennego, stylu życia, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, pracy dorywczej, kariery zawodowej, warunków pracy i zatrudnienia, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, orientacji w terenie, bazy noclegowej, wycieczek, zwiedzania, bezpieczeństwa w podróży); bezbłędnie lub niemal bezbłędnie tworzy i stosuje formy bezokolicznika i imiesłowu (<i>gerund</i>).	Uczeń, popełniając nieliczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 7</i> (w tym m.in. określenia dotyczące cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, społecznego i osobistego systemu wartości, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, wydarzeń i zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, nazwy czynności życia codziennego, stylu życia, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, pracy dorywczej, kariery zawodowej, warunków pracy i zatrudnienia, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, orientacji w terenie, bazy noclegowej, wycieczek, zwiedzania, bezpieczeństwa w podróży); na ogół poprawnie tworzy i stosuje formy bezokolicznika i imiesłowu (<i>gerund</i>).	Uczeń, popełniając liczne błędy, stosuje poznane słownictwo z rozdziału <i>Unit 7</i> (w tym m.in. określenia dotyczące cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, społecznego i osobistego systemu wartości, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, wydarzeń i zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, nazwy czynności życia codziennego, stylu życia, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, pracy dorywczej, kariery zawodowej, warunków pracy i zatrudnienia, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, orientacji w terenie, bazy noclegowej, wycieczek, zwiedzania, bezpieczeństwa w podróży); nie zawsze poprawnie tworzy i stosuje formy bezokolicznika i imiesłowu (<i>gerund</i>).	Uczeń posługuje się bardzo ograniczonym zakresem słownictwa z rozdziału <i>Unit 7</i> (w tym m.in. określenia dotyczące cech charakteru, uczuć i emocji, umiejętności i zainteresowań, społecznego i osobistego systemu wartości, towarów i ich cech, sprzedawania i kupowania, finansów, promocji i reklamy, wydarzeń i zjawisk społecznych, problemów współczesnego świata, członków rodziny, znajomych i przyjaciół, nazwy czynności życia codziennego, stylu życia, zawodów i związanych z nimi czynności i obowiązków, pracy dorywczej, kariery zawodowej, warunków pracy i zatrudnienia, twórców i ich dzieł, uczestnictwa w kulturze, orientacji w terenie, bazy noclegowej, wycieczek, zwiedzania, bezpieczeństwa w podróży); popełnia bardzo liczne błędy w tworzeniu i stosowaniu form bezokolicznika i imiesłowu (<i>gerund</i>).
Rozumienie wypowiedzi ze słuchu	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając nieliczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając liczne błędy.	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi oraz znajduje w wypowiedzi określone informacje, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora wypowiedzi, wyciąga właściwe wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedziach, określa kontekst wypowiedzi oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, popełniając bardzo liczne błędy.
Rozumienie wypowiedzi pisemnej	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, bezbłędnie lub niemal bezbłędnie określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, rozpoznaje informacje wyrażone	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne, a także rozróżnia formalny i nieformalny	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne, a także rozróżnia formalny i nieformalny	Uczeń, podczas wykonywania określonych zadań, określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, znajduje w tekście określone informacje, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, określa intencje, nastawienie i postawę nadawcy/autora tekstu, rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl

	pośrednio oraz znaczenia przenośne, a także rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.	styl tekstu, popełniając nieliczne błędy.	styl tekstu, popełniając liczne błędy.	tekstu, popełniając bardzo liczne błędy.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – opis ilustracji	Uczeń w sposób płynny i niemal bezbłędny opisuje przedstawione w materiale sytuacji, wyraża swoje przypuszczenia oraz opinię na temat zachowań i odczuć zaprezentowanych osób, wyraża swoje upodobania i preferencje dotyczące samochodów oraz opowiada o zaobserwowanych przez siebie przykładach nierówności społecznych; stosuje urozmaicone słownictwo oraz zaawansowane struktury gramatyczne.	Uczeń opisuje przedstawione w materiale sytuacje, wyraża swoje przypuszczenia oraz opinię na temat zachowań i odczuć zaprezentowanych osób, wyraża swoje upodobania i preferencje dotyczące samochodów oraz opowiada o zaobserwowanych przez siebie przykładach nierówności społecznych; stosuje w miarę urozmaicone słownictwo, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi.	Uczeń opisuje przedstawione w materiale sytuacje, wyraża swoje przypuszczenia oraz opinię na temat zachowań i odczuć zaprezentowanych osób, wyraża swoje upodobania i preferencje dotyczące samochodów oraz opowiada o zaobserwowanych przez siebie przykładach nierówności społecznych; omawia powody, dla których ludzie biorą udział w strajkach i manifestacjach; stosuje mało urozmaicone słownictwo, popełniając błędy językowe w pewnym stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie opisuje przedstawione w materiale sytuacje, wyraża swoje przypuszczenia oraz opinię na temat zachowań i odczuć zaprezentowanych osób, wyraża swoje upodobania i preferencje dotyczące samochodów oraz opowiada o zaobserwowanych przez siebie przykładach nierówności społecznych; stosuje bardzo ograniczoną ilość słów i wyraża, popełniając liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na właściwe zrozumienie wypowiedzi.
Tworzenie wypowiedzi ustnej – wybór i odrzucenie	Uczeń dokonuje wyboru i odrzuca alternatywne propozycje działalności charytatywnej na rzecz bezdomnych, wyraża swoje opinie na temat nierówności społecznych, przytacza opinie innych osób dotyczące przyczyny bezdomności, sposobów wsparcia bezdomnych przez ludzi młodych oraz sposobów przeciwdziałania bezdomności, stosując odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji; wypowiedź jest adekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi nie potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	Uczeń dokonuje wyboru i odrzuca alternatywne propozycje działalności charytatywnej na rzecz bezdomnych, wyraża swoje opinie na temat nierówności społecznych, przytacza opinie innych osób dotyczące przyczyny bezdomności, sposobów wsparcia bezdomnych przez ludzi młodych oraz sposobów przeciwdziałania bezdomności, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub zakłócające w niewielkim stopniu komunikację; wypowiedź jest częściowo nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi czasami potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	Uczeń dokonuje wyboru i odrzuca alternatywne propozycje działalności charytatywnej na rzecz bezdomnych, wyraża swoje opinie na temat nierówności społecznych, przytacza opinie innych osób dotyczące przyczyny bezdomności, sposobów wsparcia bezdomnych przez ludzi młodych oraz sposobów przeciwdziałania bezdomności, stosując ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację; wypowiedź jest często nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi często potrzebuje pomocy ze strony nauczyciela.	Uczeń dokonuje wyboru i odrzuca alternatywne propozycje działalności charytatywnej na rzecz bezdomnych, wyraża swoje opinie na temat nierówności społecznych, przytacza opinie innych osób dotyczące przyczyny bezdomności, sposobów wsparcia bezdomnych przez ludzi młodych oraz sposobów przeciwdziałania bezdomności, stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację; wypowiedź jest w znacznym stopniu nieadekwatna do tematu i kontekstu; podczas wypowiedzi potrzebuje bardzo dużej pomocy nauczyciela.
Reagowanie ustne	Uczeń w rozmowie w sposób płynny uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, pyta o upodobania, preferencje innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, rozważa sytuacje hipotetyczne, zawsze dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; ewentualnie popełnione	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, pyta o upodobania, preferencje innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, rozważa sytuacje hipotetyczne, przeważnie dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji; popełniając nieliczne błędy językowe,	Uczeń w rozmowie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, pyta o upodobania, preferencje innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, rozważa sytuacje hipotetyczne, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z uchybieniami; popełniając liczne błędy językowe, które	Uczeń w rozmowie nieudolnie uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia, wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, pyta o upodobania, preferencje innych osób, proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, rozważa sytuacje hipotetyczne, dostosowując styl wypowiedzi do sytuacji z licznymi uchybieniami; popełniając liczne błędy

	błędy językowe nie zakłócają komunikacji.	które na ogół nie zakłócają komunikacji.	częściowo zakłócają komunikację.	językowe, które w znacznym stopniu zakłócają komunikację.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – rozprawka z opinia	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do pomysłu wskazanego wyzwania, przedstawia swoją opinię na temat spodziewanych trudności przy jego realizacji, przedstawia korzyści, jakie płyną z jego podjęcia; wypowiedź formułuje w sposób przejrzysty i logiczny, uwzględnia jej cel, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo tematyczne, zaawansowane struktury gramatyczne oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do pomysłu wskazanego wyzwania, przedstawia swoją opinię na temat spodziewanych trudności przy jego realizacji, przedstawia korzyści, jakie płyną z jego podjęcia; wypowiedź formułuje w miarę przejrzysty i logiczny sposób, uwzględnia jej cel, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do pomysłu wskazanego wyzwania, przedstawia swoją opinię na temat spodziewanych trudności przy jego realizacji, przedstawia korzyści, jakie płyną z jego podjęcia; wypowiedź formułuje w mało przejrzysty i niekiedy nielogiczny sposób, częściowo uwzględnia cel wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi	Uczeń pisze rozprawkę, w której odnosi się do pomysłu wskazanego wyzwania, przedstawia swoją opinię na temat spodziewanych trudności przy jego realizacji, przedstawia korzyści, jakie płyną z jego podjęcia; wypowiedź formułuje w sposób chaotyczny i nielogiczny, nie uwzględnia celu wypowiedzi, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Tworzenie wypowiedzi pisemnej – notatka	Uczeń tworzy spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie notatki, w której recenzuje zakupiony niedawno produkt, nie popełniając większych błędów i stosując urozmaicone słownictwo oraz właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy w miarę spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie notatki, w której recenzuje zakupiony niedawno produkt, popełniając niewielkie błędy językowe niewpływające na zrozumienie wypowiedzi; stosuje w miarę właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niezbyt spójną i logiczną wypowiedź pisemną w formie notatki, w której recenzuje zakupiony niedawno produkt, popełniając błędy językowe, które częściowo wpływają na zrozumienie wypowiedzi; stosuje częściowo właściwą formę i styl wypowiedzi.	Uczeń tworzy niespójną i nielogiczną wypowiedź pisemną w formie notatki, w której recenzuje zakupiony niedawno produkt, popełniając błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na zrozumienie wypowiedzi; nie zachowuje właściwej formy i stylu.
Przetwarzanie tekstu – mediacja	Uczeń parafrazuje zdania i fragmenty zdań, objaśnia w przystępny sposób piramidę potrzeb Masłowa, interpretuje znaczenie wskazanych cytatów; stosuje odpowiedni zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając sporadycznie błędy niezakłócające komunikacji.	Uczeń na ogół parafrazuje zdania i fragmenty zdań, objaśnia w przystępny sposób piramidę potrzeb Masłowa, interpretuje znaczenie wskazanych cytatów; stosuje zadowalający zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając niewielkie dość liczne błędy niezakłócające lub w niewielkim stopniu zakłócające komunikację.	Uczeń z pewną trudnością parafrazuje zdania i fragmenty zdań, objaśnia w przystępny sposób piramidę potrzeb Masłowa, interpretuje znaczenie wskazanych cytatów; stosuje ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych, popełniając liczne błędy językowe zakłócające komunikację.	Uczeń nieudolnie parafrazuje zdania i fragmenty zdań, objaśnia w przystępny sposób piramidę potrzeb Masłowa, interpretuje znaczenie wskazanych cytatów; stosując bardzo ograniczony zakres środków leksykalno-gramatycznych i popełniając bardzo liczne błędy językowe, które w znacznym stopniu wpływają na komunikację.

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z j. polskiego – klasa 3 – poziom rozszerzony

Numer i temat lekcji	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
	Uczeń potrafi:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Powieść historyczna – gatunek i styl (lektura obowiązkowa)	wskazać trzy typy narracji w przytoczonych fragmentach tekstu	- wskazać cechy gatunkowe powieści historycznej o modelu walterskotowskim - wskazać fragmenty tekstu, w których zastosowano archaizację	- wskazać fragmenty tekstu, w których zostały wykorzystane różne rodzaje komizmu, i określić funkcję tego zabiegu - omówić zabiegi stylizacyjne w tekście	wskazać fragmenty powieści, w których narrator nie tylko opisuje wydarzenia, lecz także je interpretuje	- wskazać i omówić toposy w powieści - odnaleźć w powieści fragmenty stylizowane na epos homerycki - odnieść się do opinii Witolda Gombrowicza na temat pisarstwa Henryka Sienkiewicza
Różne prawdy o Polakach – <i>Potop</i> Henryka Sienkiewicza (lektura obowiązkowa)	- zrelacjonować treść fragmentów powieści - wskazać perspektywę, z której poznajemy przebieg rozmowy	- omówić reakcje pozostałych bohaterów tekstu – Lisoli i Kmicica - scharakteryzować Kmicica na podstawie fragmentów powieści i w kontekście jej całości - omówić sposób prowadzenia narracji we fragmentach tekstu	- przedstawić sposób charakteryzowania Polaków przez Weyharda Wrzeszczowicza - przedstawić znaczenie klasztoru jasnogórskiego w powieści	porównać opinię Wrzeszczowicza ze słowami królowej, które padają w dalszej części powieści	
Kreacje bohaterów w <i>Potopie</i> Henryka Sienkiewicza (lektura obowiązkowa)	- wymienić bohaterów powieści - podzielić bohaterów na pierwszoplanowych,	omówić przemianę Kmicica w odniesieniu do kontekstu romantycznego bohatera dynamicznego	wskazać wzorce osobowe, które posłużyły do stworzenia postaci Jana Kazimierza oraz	omówić sposób kreacji bohaterów negatywnych na przykładzie braci Radziwiłłów	- podjąć dyskusję na temat stereotypów w kontekście bohaterów <i>Potopu</i> - wypowiedzieć się na

	drugoplanowych i epizodycznych	scharakteryzować Oleńkę Billewiczównę	Michała Wołodzyjowskiego, i odnieść je do bohaterów przedstawić Onufrego Zagłobę jako typowego Sarmatę	wypowiedzieć się na temat prawdopodobieństwa psychologicznego postaci	temat kreowania sympatii wobec Andrzeja Kmicica
<i>Potop</i> , czyli mitologia narodowa (lektura obowiązkowa)	wskazać rozbieżności pomiędzy prawdą historyczną a sposobem jej przedstawienia w powieści	wskazać elementy mitologizujące historię Polski	- określić funkcję modyfikacji w sposobie prezentowania historii - wyjaśnić, jaką rolę w procesie <i>pokrzepienia serc</i> odgrywają: historia, tradycja, sposób kreacji bohaterów, miłość, przyjaźń, humor	- odnieść się krytycznie do sposobu przedstawienia historii i bohaterów w powieści - wyjaśnić funkcję wypowiedzianych pod koniec utworu słów Zagłoby w planie ideologicznym powieści	- wypowiedzieć się na temat polskich mitów narodowych w kontekście opinii Normana Daviesa - podjąć dyskusję na temat tworzenia mitologii narodowej w odniesieniu do <i>Potopu</i> Henryka Sienkiewicza i innych wybranych tekstów kultury
Raskolnikow na rozdrożach ideologii (lektura obowiązkowa)	- zrelacjonować treść fragmentów tekstu - zrekonstruować poglądy Raskolnikowa zawarte w jego artykule	- ustalić, jakie poszlaki naprowadziły Porfirego Pietrowicza na pomysł, że zbrodniarzem jest Raskolnikow - omówić emocje, które towarzyszą Raskolnikowowi podczas rozmowy ze śledczym	- wyjaśnić, dlaczego Raskolnikow przyznał się do popełnienia zbrodni - wyjaśnić znaczenie opowieści Marmieladowa o Soni i listu do Raskolnikowa od matki dla podjęcia decyzji o popełnieniu zbrodni	- zinterpretować znaczenie snu o koniu w kontekście planowanej zbrodni - opisać stan psychiczny Raskolnikowa po zamordowaniu kobiet i wyjaśnić jego przyczynę	
Petersburg – miasto pułapka	zrelacjonować treść utworu	wskazać fragmenty prezentujące	wyciągnąć wnioski z opisów różnych	dokonać analizy rozpoczynającego utwór	porównać opisy Petersburga ze <i>Zbrodni i</i>

(lektura obowiązkowa)	• określić miejsce akcji	pomieszczenia, w których przebywają bohaterowie (szynk, pokój Raskolnikowa, mieszkanie Marmieladowów, pokój Soni)	przestrzeni (zazwyczaj dusznych i nędznych)	fragmentu opisującego ulice Petersburga pod kątem oddziaływania na zmysły • odnieść opisy przestrzeni do fabuły utworu	<i>kary</i> Fiodora Dostojewskiego z opisami tego miasta zawartymi w <i>Ustępie do Dziadów</i> cz. III Adama Mickiewicza
Rozum w starciu z wiarą – zbrodnia i jej odkupienie (lektura obowiązkowa)	• przedstawić historię Soni	• opisać postawę życiową Soni • wymienić podobieństwa i różnice pomiędzy Sonią a Rodionem • omówić postawy Soni i Raskolnikowa na Syberii	• omówić funkcję przywołania w utworze opowieści o Łazarzu • omówić reakcję Soni na wiadomość o zbrodni Raskolnikowa i wyjaśnić jej przyczynę • wyjaśnić, dlaczego w konfrontacji postaw to Sonia odnosi zwycięstwo	• dokonać analizy potyczek słownych pomiędzy Sonią a Rodionem w kontekście postaw życiowych bohaterów • zinterpretować znaczenie snu Raskolnikowa na Syberii	• omówić motyw walki dobra ze złem w różnych tekstach kultury
Powieść społeczna, psychologiczna czy filozoficzna? (lektura obowiązkowa)	• przedstawić poglądy bohaterów powieści • zdefiniować powieść psychologiczną i powieść polifoniczną	• omówić problematykę społeczną powieści na przykładzie historii rodziny Marmieladowów • wskazać na podstawie hasła <i>powieść psychologiczna</i> ze <i>Słownika terminów</i>	• zinterpretować sny przedstawione w powieści i określić ich funkcję • uzasadnić na podstawie fragmentów tekstu stwierdzenie, że <i>Zbrodnia i kara</i> jest powieścią polifoniczną	• dokonać analizy monologów wewnętrznych Raskolnikowa w kontekście problematyki psychologicznej • określić funkcję Arkadiusza Swidrygajłowa w powieści	• omówić postać Swidrygajłowa – dokonać analizy jego wyglądu, postępowania oraz snów

		<i>literackich</i> cechy tego gatunku w <i>Zbrodni i karze</i> wskazać elementy konwencji realistycznej i naturalistycznej w powieści			
MŁODA POLSKA – O EPOCE					
Schyłek wieku	- wymienić cztery nazwy epoki - umieścić Młodą Polskę w czasie	- wyjaśnić etymologię czterech nazw epoki - wyjaśnić znaczenie pojęć: <i>dekadentyzm</i>, <i>filister</i>, „<i>sztuka dla sztuki</i>”	scharakteryzować cechy przełomu modernistycznego	- opisać specyfikę przełomu modernistycznego na ziemiach polskich - wyjaśnić znaczenie Krakowa dla rozwoju Młodej Polski	dokonać analizy wskazanych obrazów w kontekście epoki
Filozofia końca wieku	wymienić najważniejszych filozofów modernistycznych	- wymienić główne założenia filozofii Arthura Schopenhauera - wymienić główne założenia filozofii Friedricha Nietzschego - wymienić główne założenia filozofii Henriego Bergsona	- scharakteryzować główne założenia filozofii Arthura Schopenhauera - scharakteryzować główne założenia filozofii Friedricha Nietzschego - scharakteryzować główne założenia filozofii Henriego Bergsona	wyjaśnić przyczyny popularności filozofii Arthura Schopenhauera	podjąć dyskusję na temat filozofii Arthura Schopenhauera i Friedricha Nietzschego
U progu sztuki nowoczesnej	wymienić dominujące kierunki w sztuce modernistycznej	- scharakteryzować nowe kierunki w sztuce - zilustrować przykładami cechy nowych kierunków w sztuce	- scharakteryzować twórczość najważniejszych artystów modernistycznych - wymienić najważniejsze dzieła młodopolskie i	- dokonać analizy wybranych dzieł sztuki reprezentujących impresjonizm i symbolizm - opisać zmiany, jakie	- wypowiedzieć się na temat muzyki przełomu wieków - zreferować wpływ Konstantego Stanisławskiego na technikę

			modernistyczne	zaszły w teatrze na przełomie wieków XIX i XX	gry aktorskiej
MŁODA POLSKA – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
Francuscy poeci przekłeci	• omówić treść wiersza • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego utworu	• wskazać w utworze środki stylistyczne i omówić ich funkcję • wskazać w utworze elementy dekadentyzmu	• sformułować tezę interpretacyjną • przedstawić symboliczne znaczenie padliny • omówić funkcję puenty wiersza • odnaleźć w wierszu motyw <i>vanita</i> i określić jego funkcję	• dokonać analizy językowej opisu padliny w wierszu • zinterpretować wymowę wiersza	• omówić konwencję turpistyczną w wierszu • porównać wiersz z obrazem Rembrandta <i>Rozpłatany wół</i>
Poszukiwanie leku na ból istnienia w wierszu Kazimierza Przerwy-Tetmajera <i>Koniec wieku XIX</i>	• omówić treść wiersza • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego utworu	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu • omówić kompozycję wiersza i określić jej funkcję • wskazać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• wskazać cechy wspólne wiersza i filozofii Arthura Schopenhauera • scharakteryzować na podstawie wiersza światopogląd dekadenski	• wypowiedzieć się na temat przedstawionego w wierszu portretu pokolenia	• porównać wiersz Kazimierza Przerwy-Tetmajera z <i>Odą do młodości</i> Adama Mickiewicza
Inspiracja filozofią Arthura Schopenhauera w wierszu <i>Nie wierzę w nic...</i> Kazimierza Przerwy-Tetmajera	• omówić treść wiersza • wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu	• wskazać w utworze środki stylistyczne • omówić kompozycję wiersza	• odnaleźć w wierszu elementy filozofii Arthura Schopenhauera • wskazać w utworze elementy	• dokonać sfunkcjonalizowanej analizy środków stylistycznych	• omówić obraz Paula Gauguina <i>Skąd przyszliśmy? Kim jesteśmy? Dokąd idziemy?</i>

			dekadentyzmu		
Rola artysty i funkcja sztuki w wierszu <i>Evviva l'arte!</i> Kazimierza Przerwy-Tetmajera	• omówić treść wiersza • wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu	• przedstawić na podstawie wiersza wizerunek młodopolskiego artysty • wskazać środki stylistyczne w wierszu i określić ich funkcję • omówić sposób przedstawienia filistra	• przedstawić system wartości młodopolskiego artysty na podstawie wiersza • wskazać toposy i motywy wykorzystane w wierszu i określić ich funkcję • wypowiedzieć się na temat funkcji kontrastu pomiędzy filistrem a artystą	• zinterpretować funkcję tytułu i refrenu • dokonać sfunkcjonalizowanej analizy wiersza	• porównać koncepcje artysty: młodopolską i romantyczną
Impresjonistyczne obrazowanie w poezji – <i>Melodia mgieł nocnych</i> Kazimierza Przerwy-Tetmajera	• omówić treść wiersza • wskazać podmiot liryczny utworu • określić sytuację liryczną	• omówić funkcję czasowników użytych w wierszu • wskazać zmysły, na które oddziałuje utwór • określić funkcję rzeczowników nazywających ulotne elementy rzeczywistości	• wypowiedzieć się na temat barw w wierszu • podać przykłady synestezji i określić jej funkcję	• uzasadnić tezę, że wiersz tworzy pejzaż impresjonistyczny	• uzasadnić tezę, że utwór realizuje młodopolską ideę syntezy sztuk
<i>Lubię, kiedy kobieta...</i> Kazimierza Przerwy-Tetmajera – młodopolski obraz erotyzmu	• omówić treść wiersza • przedstawić sytuację liryczną	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu	• omówić sposób przedstawienia kobiety w utworze	• zinterpretować obraz Władysława Podkowińskiego <i>Szał uniesień</i> w kontekście wiersza	• porównać sposób ukazania kobiet w wierszu Kazimierza Przerwy-Tetmajera i w wybranym utworze

					barokowym należącym do nurtu dworskiego
Symboliczny obraz natury w cyklu <i>Krzak dzikiej róży w Ciemnych Smreczynach</i> Jana Kasprowicza	• omówić treść wiersza • określić rodzaj liryki	• omówić kompozycję wiersza i odnieść ją do definicji sonetu • wskazać w wierszu elementy obrazowania impresjonistycznego	• wskazać w utworze elementy dekadentyzmu	• zinterpretować symboliczną wymowę sonetu	• omówić obrazowanie impresjonistyczne w cyklu sonetów
Katastroficzny charakter hymnu <i>Dies irae</i> Jana Kasprowicza	• określić temat utworu	• wskazać środki językowe wykorzystane w celu przedstawienia wizji końca świata i określić ich funkcję • wskazać cechy gatunkowe hymnu • omówić funkcję gatunku • wskazać elementy ekspresjonistyczne w utworze	• wskazać w utworze postacie biblijne oraz omówić sposób ich przedstawienia w odniesieniu do tradycji literackiej i plastycznej • wskazać nawiązania do Księgi Rodzaju i Apokalipsy św. Jana oraz określić ich funkcję • wyjaśnić, na czym polega dialog utworu z tradycją literacką	• przedstawić koncepcję człowieka, Boga i świata, która wyłania się z hymnu	• porównać utwór Jana Kasprowicza z hymnem <i>Czego chcesz od nas, Panie...</i> Jana Kochanowskiego
Nietzscheanizm w wierszu Leopolda Staffa <i>Kowal</i>	• omówić treść wiersza • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego utworu • określić sytuację liryczną	• omówić kompozycję wiersza • określić funkcję czasowników użytych w wierszu • odnieść definicję sonetu do kompozycji wiersza	• wskazać w wierszu elementy filozofii Friedricha Nietzschego	• zinterpretować znaczenie symboli • zinterpretować zakończenie wiersza	• omówić funkcję metonimii użytej w wierszu

Budowanie nastroju w poezji – <i>Deszcz jesienny</i> Leopolda Staffa	• omówić treść wiersza • określić sytuację liryczną	• omówić kompozycję wiersza • wskazać środki stylistyczne i określić ich funkcje	• omówić sposób tworzenia nastroju w wierszu • wskazać środki stylistyczne wpływające na muzyczność wiersza • wskazać powiązania pomiędzy treścią a formą wiersza	• scharakteryzować pejzaż wewnętrzny bohatera utworu • wskazać w wierszu elementy obrazowania impresjonistycznego	• wypowiedzieć się na temat przyczyn popularności motywu szatana w sztuce młodopolskiej
Humanistyczna afirmacja życia w <i>Przedśpiwio</i> Leopolda Staffa	• omówić treść wiersza • określić sytuację liryczną	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu • omówić motywy i symbole wskazujące na postawę podmiotu lirycznego • wskazać środki artystyczne i określić ich funkcję	• odnaleźć w wierszu elementy humanizmu, stoicyzmu i franciszkanizmu • odnaleźć w wierszu elementy klasycyzmu	• zinterpretować tytuł wiersza • zinterpretować puentę utworu	• wypowiedzieć się na temat motywu wędrówki w różnych tekstach kultury
<i>Rozdzióbią nas kruki, wrony...</i> Stefana Żeromskiego – deheroizacja powstańców styczniowych (lektura obowiązkowa)	• omówić treść opowiadania • nazwać rodzaj narracji zastosowany w opowiadaniu	• omówić sposób przedstawienia Winrycha • wskazać elementy obrazowania impresjonistycznego i naturalistycznego w utworze oraz określić ich funkcję	• odnieść przedstawione w opowiadaniu wydarzenia do kontekstu historycznego • wypowiedzieć się na temat sposobu przedstawienia powstania styczniowego • omówić sposób budowania atmosfery	• zinterpretować tytuł opowiadania w odniesieniu do jego treści • omówić uniwersalną wymowę tekstu • wypowiedzieć się na temat sposobu przedstawienia powstania w odniesieniu do tradycji	• omówić romantyczne i franciszkańskie elementy kreacji Winrycha na podstawie opowiadania <i>Rozdzióbią nas kruki, wrony...</i> i tekstu Elżbiety Flis-Czerniak

			w opowiadaniu	romantycznej • zinterpretować warstwę symboliczną utworu	
Wiejska gromada jako mikrokosmos – <i>Chłopi</i> Władysława Stanisława Reymonta (lektura obowiązkowa)	• omówić treść tomu I • wymienić bohaterów utworu i ich scharakteryzować	• przedstawić strukturę społeczną wsi • omówić obyczajowość powiązaną z określonym stopniem w hierarchii społecznej • zaprezentować obyczaje przedstawione w powieści i określić ich funkcję	• omówić funkcję karczmy i kościoła w życiu społeczności wiejskiej	• omówić wady i zalety podporządkowania się wspólnocie oraz jej prawom	• wypowiedzieć się na temat symbolicznego i uniwersalnego charakteru wspólnoty wiejskiej, przedstawionej w <i>Chłopach</i> Władysława Stanisława Reymonta
Uniwersalne prawdy o naturze ludzkiej w <i>Chłopach</i> Władysława Stanisława Reymonta (lektura obowiązkowa)	• omówić treść tomu I • scharakteryzować głównych bohaterów powieści	• omówić rolę ziemi w życiu chłopów • przedstawić Antka jako bohatera zbuntowanego • przedstawić Jagnę jako kobietę niepodporządkowującą się regułom wspólnoty	• opisać walkę o ziemię i kobietę jako zachowania warunkowane instynktem • dostrzec rolę obyczaju jako zjawiska uwznioślającego zachowania instynktowne	• zinterpretować symboliczną śmierć Kuby podczas wesela • uogólnić postawy Antka i Jagny	• podjąć dyskusję na temat relacji pomiędzy funkcjonowaniem we wspólnocie a samorealizacją
<i>Chłopi</i> Władysława Stanisława Reymonta – kształt artystyczny utworu (lektura obowiązkowa)	• wskazać trzy rodzaje narracji w utworze	• wskazać cechy realizmu w powieści • podać przykłady stylizacji gwarowej i określić funkcję tego zabiegu	• dokonać analizy obrazowania impresjonistycznego we fragmentach powieści • dokonać analizy obrazowania naturalistycznego we fragmentach powieści	• zinterpretować symbolikę powieści	• porównać obrazowanie impresjonistyczne w poezji i prozie Młodej Polski
Kobiecość i męskość, czyli odwieczny świat	• przedstawić różne obrazy kobiecości na	• opisać relacje Jagny z mężczyznami	• omówić topos nieszczęśliwej miłości	• dokonać analizy konfliktu między	• wypowiedzieć się na temat funkcjonowania

archetypów w <i>Chłopach</i> Władysława Stanisława Reymonta (lektura obowiązkowa)	przykładach Hanki i Jagny	w kontekście różnorodności relacji między męskością a kobiecością • przedstawić archetyp macierzyństwa na przykładzie Hanki	w <i>Chłopach</i>	Maciejem a Antkiem w kontekście zachowań archetypicznych	Jagny w społeczności jako profanatorki i parezjanistki
Myślenie mityczne w <i>Chłopach</i> Władysława Stanisława Reymonta (lektura obowiązkowa)	• wskazać w powieści elementy religii chrześcijańskiej i obrzędów pogańskich	• omówić czas i przestrzeń w <i>Chłopach</i> w kategoriach mitycznych • omówić mit Matki Ziemi w powieści • odnaleźć w źródłach informacje na temat symboliki obrzędów weselnych oraz odnieść je do wesela Jagny i Macieja	• zinterpretować kreację Antka w kategoriach mitu • dokonać analizy zależności człowieka od natury w powieści	• wyjaśnić, na czym polega mitologizacja	• omówić współwystępowanie w powieści elementów religii chrześcijańskiej i obrzędów pogańskich
Wprowadzenie do analizy <i>Wesela</i> Stanisława Wyspiańskiego (lektura obowiązkowa)	• wymienić obszary działalności twórczej Stanisława Wyspiańskiego • przedstawić najważniejsze fakty z życia Stanisława Wyspiańskiego	• przedstawić genezę <i>Wesela</i> • przedstawić pierwowzory głównych bohaterów <i>Wesela</i>	• wskazać w utworze elementy realistyczne i fantastyczne	• wskazać w twórczości plastycznej Stanisława Wyspiańskiego elementy estetyki modernistycznej	• dokonać analizy wybranych dzieł plastycznych Stanisława Wyspiańskiego
Portret podzielonego społeczeństwa w <i>Weselu</i>	• przedstawić przestrzeń sceniczną na podstawie	• wskazać w didaskaliach rozpoczynających utwor	• omówić sposób, w jaki o rabacji mówią chłopci	• wymienić uprzedzenia i stereotypy, które stoją	• omówić sposób, w jaki Stanisław Wyspiański

Stanisława Wyspiańskiego (lektura obowiązkowa)	<i>Dekoracji</i> • wskazać w opisie <i>Dekoracji</i> elementy kultury materialnej kojarzące się z chłopstwem i inteligencją	elementy obrazowania impresjonistycznego • przedstawić Żyda jako zdystansowanego obserwatora i komentatora • wskazać w akcie I fragmenty nawiązujące do rabacji galicyjskiej	(Dziad i Ojciec) oraz inteligencji (Pan Młody i Gospodarz) • omówić relacje między chłopstwem a inteligencją w akcie I (szczególnie na podstawie rozmów: Czepca z Dziennikarzem, Radczyni z Kliminą, Pana Młodego z Panną Młodą)	na przeszkodzie porozumieniu między chłopstwem a inteligencją, oraz dokonać ich analizy • scharakteryzować Rachelę i przedstawić jej funkcję w dramacie	realizował w didaskaliach młodopolską ideę syntezy sztuk
„Co się w duszy komu gra, co kto w swoich widzi snach...” – widma i duchy w <i>Weselu</i> Stanisława Wyspiańskiego (lektura obowiązkowa)	• wymienić osoby dramatu i wskazać ich pierwowzory • przedstawić cel przybycia Wernyhory i misję powierzoną Gospodarzowi	• wyjaśnić wyjątkowość Wernyhory na tle pozostałych osób dramatu • wyjaśnić, dlaczego zjawy ukazują się konkretnym bohaterom	• omówić rolę Racheli we wprowadzeniu zjaw do dramatu • zinterpretować słowa Chochoła: „Co się w duszy komu gra, co kto w swoich widzi snach...” w kontekście aktu II • wskazać konteksty kulturowe widoczne w prezentacji osób dramatu • omówić symbolikę rekwizytów, które pojawiają się w akcie II	• dokonać analizy dialogów bohaterów • wyjaśnić symboliczne znaczenie każdej z osób dramatu	• przedstawić wykorzystane w <i>Weselu</i> obrazy Jana Matejki i omówić ich funkcję
W rytmie chocholego tańca – symboliczne znaczenie aktu III <i>Wesela</i> Stanisława Wyspiańskiego (lektura obowiązkowa)	• przedstawić postawę inteligencji w akcie III • przedstawić postawę chłopstwa w akcie III	• omówić relacje pomiędzy inteligencją a chłopstwem wobec zbliżającego się zrywu	• zinterpretować symbolikę złotego rogu i zgubienia artefaktu przez Jaśka • dokonać analizy symboliki Chochoła	• dokonać analizy symbolicznego znaczenia rozmowy Poety z Panną Młodą • zinterpretować symbolikę chocholego	• przedstawić postawy i nastroje dekadenskie w <i>Weselu</i> oraz innych młodopolskich tekstach kultury

				tańca i ocenić jej aktualność • porównać motyw tańców kończących <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza i <i>Wesele</i> Stanisława Wyspiańskiego	
Narodowa psychodrama – uniwersalny wydzźwięk <i>Wesela</i> Stanisława Wyspiańskiego (lektura obowiązkowa)	• wskazać w dramacie mity narodowe	• omówić funkcję kompozycji <i>Wesela</i> • wskazać w dramacie motywy oniryczne i omówić ich funkcję	• omówić sposób obnażania mitów narodowych	• wypowiedzieć się na temat przedstawionej przez Stanisława Wyspiańskiego diagnozy społeczeństwa i ocenić jej aktualność • zinterpretować zakończenie utworu w kontekście komentarza ks. Józefa Tischnera	• przedstawić nawiązania do mitów chłopskich i omówić ich funkcję w utworze • zinterpretować film Wojciecha Smarzowskiego <i>Wesele</i> w kontekście dramatu
Filmowa wizja „Wesela”	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować teksty według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować teksty
MŁODA POLSKA – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
Wiedza z dziedziny fleksji, leksyki, frazeologii i słowotwórstwa w analizie	• omówić funkcję czasownika i jego form w konstrukcji tekstów • omówić wpływ	• omówić wpływ rzeczowników abstrakcyjnych i konkretnych na kształt i sens utworu	• omówić funkcję frazeologizmów w tekstach literackich • wypowiedzieć się	• wykorzystać wiadomości z fleksji, leksyki, frazeologii i słowotwórstwa podczas analizy stylistycznej	

i interpretacji tekstów literackich	odpowiednio dobranych przymiotników na opis bohaterów, sytuacji i tła zdarzeń	literackiego • omówić wpływ doboru czasowników na charakter tekstu • wskazać sposoby wykorzystania form rzeczownika do stylistycznego nacechowania utworu • omówić funkcję zaimków w budowaniu relacji w tekście literackim	na temat wartości stylistycznej neologizmów, zgrubień i zdrobnień • omówić wpływ synonimów, homonimów i wyrazów wieloznacznych na wzbogacanie leksyki i wieloznaczność interpretacyjną	tekstów	
Ironia	• definiować ironię jako kategorię filozoficzną, estetyczną i literacką • wymienić wyznaczniki i sygnały ironii • przedstawić sposoby osiągnięcia efektów ironicznych	• wskazać przykłady ironii w językach potocznym i oficjalnym oraz w tekście publicystycznym • wymienić i omówić na przykładach cele ironii w literaturze • wymienić i omówić na przykładach funkcje ironii w literaturze	• rozpoznawać sposoby osiągnięcia efektów ironicznych • rozpoznawać rodzaje ironii we wskazanych tekstach • omówić funkcje ironii w tekstach pozaliterackich	• stworzyć tekst o zabarwieniu ironicznym • omówić specyfikę ironii tragicznej, sokratycznej i romantycznej	
Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznany słownictwem	• wykorzystywać teorię podczas wykonywania zadań	• poszerzać swoją świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
MŁODA POLSKA – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					
Protokół	• wymienić cechy	• ocenić podane	• sporządzić	• sporządzić protokół	

	• protokołu • przedstawić etapy sporządzania protokołu • wymienić cechy języka protokołu	• przykłady protokołów pod kątem stosowności stylistycznej	• protokół na podstawie notatki • sporządzić protokół na podstawie sprawozdania	• z wydarzenia	
Referat	• zreferować zasady wygłaszania tekstu naukowego • przedstawić budowę referatu	• scharakteryzować język referatu • przygotować konspekt referatu • sporządzić opis bibliograficzny źródeł	• wykorzystać różne źródła w celu znalezienia informacji potrzebnych do stworzenia referatu • sformułować tezę referatu i argumentację	• dokonać analizy podanego referatu, wskazać jego mocne i słabe strony • stworzyć i wygłosić referat	
Szkic krytyczny	• wymienić cechy szkicu krytycznego	• sporządzić plan odtwórczy podanego szkicu krytycznego	• zgromadzić materiały do sporządzenia szkicu krytycznego • przygotować plan kompozycyjny szkicu krytycznego na zadany temat	• stworzyć szkic krytyczny według wskazówek	
DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE – O EPOCE					
Dwudziestolecie międzywojenne – kontekst historyczno-społeczny	• określić ramy czasowe epoki • scharakteryzować ideologie totalitarne dwudziestolecia międzywojennego	• zaprezentować problemy społeczne II Rzeczypospolitej	• wypowiedzieć się na temat przemian politycznych i społecznych w dwudziestoleciu międzywojennym	• dokonać analizy wpływu I wojny światowej na nastroje społeczne	• poszerzyć kontekst historyczny
Filozofia i sztuka	• wymienić kierunki	• zaprezentować	• porównać architekturę	• dokonać analizy	• dokonać analizy

dwudziestolecia międzywojennego	filozoficzne oraz nurty w sztuce dwudziestolecia międzywojennego	założenia fenomenologii, psychoanalizy i katastrofizmu • zaprezentować cechy kierunków w sztuce dwudziestolecia międzywojennego	secesyjną i modernistyczną • wskazać najważniejsze cechy teatru w dwudziestoleciu międzywojennym	malarstwa dwudziestolecia międzywojennego	wybranego filmu z dwudziestolecia międzywojennego
DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
Wprowadzenie do literatury dwudziestolecia międzywojennego	• wymienić wiodące nurty literatury dwudziestolecia międzywojennego	• scharakteryzować wiodące nurty literatury dwudziestolecia międzywojennego	• wymienić najistotniejszych twórców z epoki	• wypowiedzieć się na temat związków pomiędzy atmosferą społeczno-polityczną epoki a nurtami i tematami w literaturze	• scharakteryzować polskie ruchy awangardowe
Podróż w nieistnienie – <i>Topielec</i> Bolesława Leśmiana	• omówić treść wiersza • określić rodzaj liryki	• wypowiedzieć się na temat bohatera wiersza • opisać sytuację liryczną w utworze • wypowiedzieć się na temat różnych form opisu kontaktu człowieka z przyrodą w literaturze	• dokonać sfunkcjonalizowanej analizy środków stylistycznych użytych w utworze • zinterpretować tytuł wiersza • wypowiedzieć się na temat sposobu ukazania śmierci w utworze	• dokonać analizy sposobu kreacji przestrzeni w wierszu • omówić aspekt epistemologiczny utworu	• omówić różne koncepcje poznania w kontekście wybranych utworów literackich
Zmysłowy obraz intymności – *** [<i>W malinowym chruśniaku, przed ciekawych wzrokiem</i>] Bolesława Leśmiana	• omówić treść wiersza • omówić sytuację liryczną w wierszu	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego i adresata lirycznego utworu • rozpoznać środki językowe użyte w	• wskazać w utworze elementy tworzące atmosferę intymności • wypowiedzieć się na temat roli natury	• wskazać konteksty związane ze sposobem przedstawienia cielesności	• omówić różne sposoby ukazania cielesności oraz relacji intymnych w tekstach kultury

		wierszu i wskazać ich funkcję	w budowaniu znaczeń		
Piękno i brzydota – <i>Żołnierz</i> Bolesława Leśmiana	• omówić treść wiersza	• wskazać cechy gatunkowe utworu • rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję	• omówić dosłowną i symboliczną funkcję analogii pomiędzy kalekim żołnierzem a drewnianą figurą • omówić koncepcję Boga, która wyłania się z wiersza	• zinterpretować wymowę utworu • wskazać konteksty związane ze sposobem ukazowania brzydoty w tekstach kultury	• omówić przenikanie się etyki i estetyki w utworze
Co jest po drugiej stronie? – <i>Dziewczyna</i> Bolesława Leśmiana	• omówić treść wiersza • zdefiniować balladę	• wskazać cechy gatunkowe utworu • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• określić cel bohaterów ballady w sensie dosłownym i symbolicznym • wskazać konteksty związane z bohaterami wierzącymi w sny	• wypowiedzieć się na temat paradoksu ludzkiej egzystencji w kontekście utworu • zinterpretować metaforę ballady • sformułować tezę interpretacyjną utworu	• omówić funkcję konwencji baśniowej
Manifest poetycki – <i>Do krytyków</i> Juliana Tuwima	• omówić treść wiersza • omówić sytuację liryczną w utworze	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu • określić stosunek podmiotu lirycznego wiersza do adresatów lirycznych • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• wskazać konteksty związane z rolą poety i poezji • odnieść treść wiersza do programu poetyckiego skamandrytów	• zaprezentować koncepcję poety wyłaniającą się z wiersza	• określić cechy literatury charakterystyczne dla grup literackich różnych okresów
Prowokacja artystyczna – <i>Wiosna. Dytyramb</i> Juliana	• wypowiedzieć się na temat grupy Skamander	• omówić sposób przedstawienia święta	• wypowiedzieć się na temat funkcji tłumy we	• zinterpretować znaczenie tłumy i wiosny	• omówić dialog z tradycją w sposobie przedstawienia

Tuwima (fragmenty)	- wymienić cechy poezji skamandrytów - omówić treść fragmentów utworu	wiosny w mieście wskazać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	fragmentach wiersza wskazać konteksty związane ze sposobem przedstawiania wiosny w tekstach kultury	w kontekście utworu oraz twórczości skamandrytów zinterpretować znaczenie fragmentu: <i>Thumie! Ty masz RACJĘ!!!</i>	kobiety i matki wskazać elementy tabu naruszone we fragmentach wiersza i omówić funkcję zastosowania tego zabiegu
Eros i Tanatos – przenikanie się motywów miłości i śmierci w wierszu *** [<i>Pytasz, co w moim życiu z wszystkich rzeczy główną...</i>] Jana Lechonia	określić rodzaj liryki	- wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego wiersza - rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję - omówić kompozycję utworu	wskazać w utworze nawiązania do tradycji literackiej	- sformułować tezę interpretacyjną utworu - zinterpretować funkcję zestawienia w wierszu motywów miłości i śmierci	wskazać konteksty filozoficzne
Dom rodzinny i rewolucja w <i>Przedwiośnie</i> Stefana Żeromskiego (lektura obowiązkowa)	- omówić treść powieści - opisać dom rodzinny Cezarego Baryki - omówić etapy rewolucji przedstawione w powieści	- omówić sposób przedstawienia rewolucji w powieści - zaprezentować stosunek do rewolucji Cezarego Baryki, Seweryna Baryki i Jadwigi Barykowej - omówić relację Cezarego i jego matki	- odnieść sposób przedstawienia rewolucji do tradycji literackiej - omówić ewolucję poglądów Cezarego na temat rewolucji - zaprezentować etapy dojrzewania Cezarego	omówić wpływ doświadczenia rewolucji na głównego bohatera	dokonać analizy różnych sposobów przedstawiania rewolucji w tekstach kultury
Dwór szlachecki i miłość w <i>Przedwiośnie</i> Stefana Żeromskiego (lektura obowiązkowa)	- zaprezentować mieszkańców Nawłoci - omówić rozkład dnia mieszkańców dworku	- omówić sposób przedstawienia dworku szlacheckiego w Nawłoci - omówić zauważony przez Cezarego kontrast	wskazać nawiązania do <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza w sposobie przedstawienia dworku i jego	- dokonać analizy przemyśleń Cezarego Baryki na temat sposobu życia Wielosławskich - omówić wpływ pobytu Cezarego w	dokonać analizy funkcji nawiązań do <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza

		między życiem w Nawłoci i w Chłodku	mieszkańców	Nawłoci na proces kształtowania się jego światopoglądu	
Wolna ojczyzna i polityka w <i>Przedwiośniu</i> Stefana Żeromskiego (lektura obowiązkowa)	• zaprezentować opisaną w powieści rzeczywistość II Rzeczypospolitej	• zaprezentować recepty Szymona Gajowca i Antoniego Lulka na poprawę sytuacji mieszkańców II Rzeczypospolitej • zaprezentować poglądy Cezarego wyrażane w dyskusji z Szymonem Gajowcem i Antonim Lulkiem	• zinterpretować dosłowne i metaforyczne znaczenie tytułu powieści	• dokonać analizy sceny, w której Cezary Baryka przekracza granicę, i omówić jej wpływ na budowanie światopoglądu bohatera • zinterpretować ostatnią scenę powieści	• omówić różne sposoby przedstawiania Polski i Polaków w literaturze
Podróż do mitycznej Polski w <i>Przedwiośniu</i> Stefana Żeromskiego (lektura obowiązkowa)	• zaprezentować opowieść o szklanych domach	• omówić stosunek do Polski Seweryna Baryki, Jadwigi Barykowej i Cezarego Baryki • wskazać elementy utopii w opowieści o szklanych domach	• zinterpretować symboliczne znaczenie szkła • odnieść przedstawiony w powieści motyw utopii do tradycji literackiej	• omówić funkcję opowieści o szklanych domach w planie ideologicznym powieści • zinterpretować metaforyczne znaczenie opowieści o szklanych domach	• dokonać analizy różnych sposobów przedstawiania utopii w wybranych tekstach kultury
<i>Przedwiośnie</i> Stefana Żeromskiego – kształt artystyczny utworu (lektura obowiązkowa)	• omówić narrację powieści	• omówić kompozycję utworu	• wskazać w powieści elementy realizmu, naturalizmu i symbolizmu oraz określić ich funkcję	• wskazać w powieści kontrasty i określić ich funkcję	• wskazać w powieści elementy parodii i określić ich funkcję
Czas obśmiany, czas oswojony – <i>Czas krawiec kulawy</i> Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej	• omówić treść wiersza • określić sytuację liryczną w utworze	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego wiersza • rozpoznać środki językowe użyte w	• wyjaśnić, dlaczego wyraz <i>Czas</i> został zapisany wielką literą • wskazać w wierszu	• zinterpretować metaforyczne znaczenie utworu • zinterpretować puentę wiersza	• porównać wiersz Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej z twórczością Daniela Naborowskiego

		wierszu i określić ich funkcję	elementy języka potocznego i określić ich funkcję		
<i>Laura i Filon Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej – reinterpretacja utworu sielankowego</i>	• omówić treść utworu • zdefiniować sielankę	• rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję	• wskazać w tekście nawiązania do utworu Franciszka Karpińskiego • wskazać w utworze elementy demaskujące nierealność sceny przedstawionej w pierwowzorze	• wypowiedzieć się na temat stosunku podmiotu lirycznego wiersza do sentymentalnej konwencji literackiej	• zinterpretować obraz Eugeniusza Zaka w kontekście utworu
Obraz rzeczywistości widziany przez pryzmat zakochania w wierszu <i>Błękitna chwila</i> Kazimiery Iłakowiczówny	• określić rodzaj liryki	• omówić kompozycję wiersza • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• omówić rolę natury w wierszu • wskazać w wierszu elementy poetyki impresjonistycznej	• dokonać analizy występującego w wierszu podziału na wczoraj – dzisiaj – jutro	• porównać wiersz z obrazem Claude’a Moneta <i>Regaty w Argenteuil</i>
Twórczość liryczna bliska prozie życia – <i>Ulica</i> Tadeusza Peipera i <i>Piko</i> Dominika Bielickiego	• wskazać w wierszu Tadeusza Peipera elementy miejskiego krajobrazu • wskazać w wierszu Dominika Bielickiego elementy codzienności	• omówić kompozycję wierszy • rozpoznać środki językowe użyte w utworach i określić ich funkcję	• omówić awangardowy charakter wierszy • wskazać konteksty literackie związane z obrazem miasta i codzienności • porównać podejścia do wynalazków technicznych w wierszach	• zinterpretować metaforę wierszy • zinterpretować tytuły w kontekście utworów	• omówić sposób przedstawiania miasta w literaturze i sztuce (na wybranych przykładach)
Pochwała urbanizacji –	• wskazać w	• omówić	• wskazać w wierszu	• zinterpretować	• dokonać analizy

<i>Gmachy</i> Juliana Przybosa	wierszu elementy związane z miastem	kompozycję utworu - rozpoznać środki językowe użyte w tekście i określić ich funkcję - wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego wiersza	figury eksplozywne i wyjaśnić ich znaczenie wskazać konteksty związane z obrazem miasta w literaturze	symbole zawarte w wierszu zinterpretować metaforę utworu	futurystycznego obrazu Umberta Boccioniego <i>Ulica wchodzi do domu</i> w kontekście wiersza Juliana Przybosa
Relacja między naturą a człowiekiem w wierszu <i>Z Tatr</i> Juliana Przybosa	- wskazać w wierszu elementy pejzażu górskiego - wyjaśnić, który moment tragicznej wyprawy został ukazany w wierszu	- wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu - omówić kompozycję utworu - rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	- przedstawić genezę wiersza - odnieść wiersz do tradycji literackiej	- omówić ukazaną w wierszu relację pomiędzy człowiekiem a naturą - zinterpretować metaforę utworu	dokonać analizy obrazu gór w różnych tekstach kultury
Powrót do szkoły, czyli wieczna gęba ucznia – <i>Ferdydurke</i> Witolda Gombrowicza (lektura obowiązkowa)	- omówić treść utworu - wymienić cechy chłopiąt i chłopaków - opisać przedstawicieli ciała pedagogicznego - zrelacjonować przebieg lekcji języka polskiego	- wymienić cechy formy szkoły - odnieść sposób przedstawienia szkoły w <i>Ferdydurke</i> do swoich doświadczeń	- omówić zabiegi manipulacyjne Pimki mające wpędzić Józia w formę ucznia - zaprezentować mechanizm upupiania - omówić funkcję groteskowego przedstawienia rzeczywistości	- objaśnić mechanizm symetrii i analogii na przykładzie tworzenia się stronnictw chłopaków i chłopiąt - dokonać analizy wojny na miny i wyjaśnić jej metaforyczny sens	- zinterpretować symboliczny sens konfrontacji Józia z samym sobą w kontekście teorii psychoanalizy Zygmunta Freuda - odwołując się do <i>Boskiej komedii</i> Dantego Alighierii, zinterpretować pierwsze zdanie fragmentu powieści oraz motyw wędrówki

					Józia
Forma uświadomiona i rozbieżność formy – <i>Ferdydurke</i> Witolda Gombrowicza (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować pobyt Józia u Młodziaków	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek • wskazać elementy formy nowoczesnych	• omówić stosowane przez Józia strategie rozluźniania formy nowoczesnych	• dokonać analizy zabiegu manipulowania formą podczas prezentowania Józia Młodziakom przez Pimkę • dokonać analizy sceny rozbieżności formy w pokoju Zuty	
Piekło Formy – szkoła, nowoczesność, tradycja. <i>Ferdydurke</i> Witolda Gombrowicza (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować fragment, w którym pojawia się wyraz <i>łydka</i>	• zaprezentować sposób mówienia o gębie w dworku Hurleckich • wyjaśnić uniwersalne znaczenie pojęć: <i>pupa</i>, <i>łydka</i> i <i>gęba</i>	• zinterpretować znaczenie pojęcia <i>pupa</i> w kontekście szkoły • zinterpretować znaczenie pojęcia <i>łydka</i> w kontekście formy nowoczesnych • zinterpretować znaczenie pojęcia <i>gęba</i> w kontekście dworku Hurleckich • zinterpretować znaczenie pojęcia <i>forma</i> (w odniesieniu do powieści oraz uniwersalne)	• zinterpretować ostatni akapit powieści • omówić strategie manipulowania formą	• porównać obrazy polskich ziemian w <i>Panu Tadeuszu</i> Adama Mickiewicza, <i>Przedwiośniu</i> Stefana Żeromskiego i <i>Ferdydurke</i> Witolda Gombrowicza
<i>Ferdydurke</i> Witolda Gombrowicza – powieść awangardowa	• omówić narrację powieści • omówić język	• omówić funkcję neologizmów użytych w utworze	• wskazać w utworze elementy awangardowe	• omówić rolę groteski w budowaniu znaczeń utworu	• dokonać analizy cech języka <i>Ferdydurke</i> w kontekście epoki

(lektura obowiązkowa)	utworu	• omówić kompozycję powieści	• wyjaśnić, na czym polega groteskowy charakter rzeczywistości przedstawionej w <i>Ferdydurke</i>		
Katastroficzna wizja rzeczywistości w wierszach Czechowicza	• określić sytuację komunikacyjną w wierszu	• omówić kompozycję utworu • rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję • wskazać w tekście elementy charakterystyczne dla kołysanki	• wskazać w utworze fragmenty świadczące o poczuciu zagrożenia • wypowiedzieć się na temat wizji rzeczywistości wyłaniającej się z wiersza	• postawić tezę interpretacyjną • zinterpretować puentę wiersza	• dokonać analizy obrazu Salvadora Dalego <i>Sen</i> w kontekście wiersza
DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
Błędy językowe	• zaprezentować klasyfikację błędów językowych • wymienić typy błędów językowych	• przedstawić podział błędów językowych ze względu na obszary języka • zaprezentować przyczyny powstawania błędów językowych • wskazać błędy językowe w tekście	• nazwać błędy językowe znalezione w tekście • wyjaśnić, na czym polegają błędy językowe w tekście	• poprawić błędy językowe	
DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					
Skarga, zażalenie, reklamacja	• zaprezentować cechy skargi • wymienić etapy pisania skargi	• dostosować formę tekstu do sytuacji • określić sytuacje, w których można	• skorygować podane pismo • przekształcić reklamację w skargę	• zredagować skargę, zażalenie i reklamację	

	• zdefiniować zażalenie • wymienić etapy pisanie zażalenia • zdefiniować reklamację • wymienić etapy pisanie reklamacji	złożyć skargę, zażalenie bądź reklamację			
WOJNA I OKUPACJA – O EPOCE					
Wojna i okupacja – kontekst historyczno-społeczny	• określić ramy czasowe epoki • opisać formy represji na obszarach okupowanych przez III Rzeszę	• opisać sytuację panującą w okupowanej Polsce • scharakteryzować życie codzienne w Generalnym Gubernatorstwie	• omówić zjawisko Holokaustu	• omówić rolę Polskiego Państwa Podziemnego	• wypowiedzieć się na temat specyfiki II wojny światowej w kontekście wcześniejszych konfliktów zbrojnych
WOJNA I OKUPACJA – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
Historiozoficzna refleksja nad dziejami ludzkości w wierszu <i>Historia</i> Krzysztofa Kamila Baczyńskiego	• wskazać w wierszu elementy związane z militariami	• omówić sposób prezentowania upływającego czasu przez podmiot liryczny wiersza • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• zinterpretować funkcję odwołań do militarnej przeszłości • zaprezentować koncepcję dziejów wyłaniającą się z wiersza • omówić funkcję zestawienia w wierszu przeszłości i teraźniejszości	• zinterpretować ostatnią strofę wiersza • odnieść zawartą w wierszu historiozoficzną koncepcję dziejów do tradycji literackiej	• wyjaśnić, na czym polegają elegijność i dyskursywność wiersza
Tragizm pokolenia	• wskazać motywy	• omówić	• zinterpretować	• zinterpretować	• wyjaśnić, na czym

Kolumbów w wierszu <i>Pokolenie [Wiatr drzewa spienia...]</i> Krzysztofa Kamila Baczyńskiego	arkadyjskie i katastroficzne w pierwszej części wiersza	kompozycję wiersza - wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu - rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję	zestawienie motywów arkadyjskich i katastroficznych w utworze - omówić kompozycyjną funkcję paralelizmów w środkowej części wiersza - wypowiedzieć się na temat wartości utraconych przez członków pokolenia	znaczenie odwołania do <i>Iliady</i> Homera zinterpretować puentę wiersza	polegają deklaratywny i refleksyjny charakter ostatniej strofy wiersza
<i>Z głową na karabinie</i> Krzysztofa Kamila Baczyńskiego – polemika z poezją tyrtejską	wskazać w wierszu elementy przeszłości i teraźniejszości	- omówić kompozycję wiersza - wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu - rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję	- omówić sposób i funkcje kontrastowego zestawienia przeszłości i teraźniejszości - odnieść przedstawiony w wierszu motyw żołnierza do tradycji literackiej	- zinterpretować metaforę tekstu - zinterpretować puentę utworu	odnieść problem poruszony w wierszu do różnych tekstów kultury i dokonać analizy porównawczej
Mityzacja miłości w <i>Erotyku</i> Krzysztofa Kamila Baczyńskiego	- wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego wiersza - opisać przedstawione w wierszu relacje	- wskazać cechy liryki miłosnej w utworze - omówić kompozycję wiersza - rozpoznać środki	- wskazać kontekst biograficzny utworu - określić nastrój wiersza i wskazać środki językowe, dzięki którym został	zinterpretować ostatnią strofę – dedykację	rozpoznać w wierszach Krzysztofa Kamila Baczyńskiego elementy tradycji literackiej i kulturowej

	między kochankami	językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję	on osiągnięty		
Dwie koncepcje poezji w wierszu <i>Wczorajszemu</i> Tadeusza Gajcego	• wskazać w wierszu obszary przeszłości i teraźniejszości	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego i adresata lirycznego utworu • scharakteryzować postawę, którą musi przyjąć podmiot liryczny • omówić kompozycję wiersza • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• omówić rolę kontrastu w wierszu • zaprezentować dwie koncepcje poezji opisane w wierszu • zinterpretować funkcję świata natury przedstawionego w wierszu	• zinterpretować zestawienie przeszłości i teraźniejszości w kontekście historycznym	• zaprezentować tradycje literackie, do których odnosi się podmiot liryczny utworu
Przesłanie poety-żołnierza – <i>Do potomnego</i> Tadeusza Gajcego	• wskazać fragmenty utworu, w których podmiot liryczny opisuje samego siebie • wymienić wskazówki przekazane potomnym przez podmiot liryczny	• zaprezentować światopogląd podmiotu lirycznego wiersza • przedstawić sposób postrzegania potomnych przez podmiot liryczny utworu • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego wiersza w kontekście biografii poety • zdefiniować tragizm pokolenia reprezentowanego przez podmiot liryczny • omówić funkcję zestawienia losów podmiotu lirycznego wiersza z obrazem	• zinterpretować metaforę wiersza	• zaprezentować wykorzystane przez artystów sposoby opisu własnego umierania

			potomnego		
Człowiek wobec człowieka w <i>Proszę państwa do gazu</i> Tadeusza Borowskiego (lektura obowiązkowa)	• omówić treść tekstu • zaprezentować różne reakcje osób wychodzących z wagonów	• omówić kreację narratora tekstu • omówić kreacje bohaterów tekstu • omówić sposób przedstawienia esesmanów	• omówić konteksty: historyczny i biograficzny • omówić funkcję gwary obozowej w tekście	• wskazać cechy człowieka zlagrowanego • omówić funkcję behawioralnego sposobu opisu bohaterów	• dokonać analizy różnych sposobów przedstawiania obozu koncentracyjnego w kulturze
Człowiek wobec zła w <i>Proszę państwa do gazu</i> Tadeusza Borowskiego (lektura obowiązkowa)	• omówić zachowania więźniów	• wskazać elementy opisu behawioralnego w prezentacji rzeczywistości obozowej	• wypowiedzieć się na temat relacji kat – ofiara w tekście • wyjaśnić, na czym polega Dekalog odwrócony w rzeczywistości obozowej • omówić sposób przedstawienia w tekście tragizmu więźniów	• dokonać analizy sposobu prowadzenia rozmowy przez więźniów przed przybyciem transportu	• wskazać w tekście fragmenty o charakterze egzystencjalnym, filozoficznym i eschatologicznym oraz określić ich funkcję
Kobieta w systemie zbrodni – <i>Ludzie, którzy szli</i> Tadeusza Borowskiego (lektura obowiązkowa)	• omówić treść tekstu • opisać sytuację kobiet w obozie	• rozpoznać środki językowe użyte w tekście i określić ich funkcję	• omówić sposób przedstawienia esesmanek w tekście • omówić kreację narratora utworu	• dokonać analizy języka, za pomocą którego narrator opisuje kobiety	• podjąć dyskusję na temat możliwości oceniania ludzi, którzy znaleźli się w sytuacji granicznej
Literatura obozowa jako przestroga – <i>Ludzie, którzy szli</i> Tadeusza Borowskiego (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować, na czym polegał system upokarzania i wykorzystywania kobiet	• rozpoznać środki językowe użyte w tekście i określić ich funkcję • omówić sposób kreacji bohaterek utworu	• wskazać fragmenty tekstu, w których narrator stosuje kontrast, i wyjaśnić funkcję tego zabiegu • omówić sposób przedstawienia	• odczytać dosłowny i metaforyczny sens tytułu tekstu • omówić tragizm więźniów obozów koncentracyjnych, przywołując różne	• podjąć dyskusję na temat możliwości zachowania godności w sytuacjach granicznych

			tragizmu bohaterów	konteksty	
Literatura wobec zbrodni – „Medaliony” Z. Nałkowskiej	• omówić treść tekstu • opisać sytuację więźniów w obozie	• rozpoznać środki językowe użyte w tekście i określić ich funkcję	• omówić sposób przedstawienia bohaterów w tekście • omówić sposób przedstawienia tragizmu postaci	• dokonać analizy języka	• podjąć dyskusję na temat możliwości oceniania ludzi, którzy znaleźli się w sytuacji granicznej
Wyznanie ocalonego – <i>Ocalony</i> Tadeusza Różewicza	• wskazać kontrastowe pojęcia wymienione przez podmiot liryczny	• omówić kompozycję wiersza • wypowiedzieć się na temat kreacji podmiotu lirycznego w wierszu • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• omówić funkcję wykorzystania kontrastowych pojęć • omówić funkcję powtórzenia wyrazu <i>widziałem</i> • wskazać w wierszu konteksty biblijne i wyjaśnić ich funkcję	• zinterpretować funkcję klamry kompozycyjnej utworu	• dokonać analizy obrazu Pabla Picassa <i>Guernica</i> w kontekście wiersza
Manifestacja żalu w <i>Lamencie</i> Tadeusza Różewicza	• omówić treść wiersza • określić rodzaj liryki • wymienić przedstawione w wierszu atrybuty młodości • wskazać adresata lirycznego wiersza	• omówić kompozycję wiersza • wskazać w utworze cechy gatunkowe lamentu • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• omówić funkcję prezentacji w wierszu atrybutów młodości • omówić kreację podmiotu lirycznego wiersza • wskazać w utworze nawiązania biblijne i mitologiczne oraz określić ich funkcję	• zinterpretować puentę wiersza	• dokonać analizy obrazu Ernsta Ludwiga Kirchnera <i>Autoportret w mundurze żołnierza</i> w kontekście problematyki wiersza
Rzeczywistość łagrów w <i>Innym świecie</i> Gustawa Herlinga-Grudzińskiego	• omówić treść tekstu • wymienić kolejne elementy systemu opresji	• scharakteryzować opisaną w tekście Wielką Przemianę więźnia	• zaprezentować obóz jako instytucję wychowawczą	• dokonać analizy przedstawionego w tekście stopniowego	• omówić kontekst biograficzny utworu

(lektura obowiązkowa)	w ZSRR • opisać rzeczywistość obozową	• omówić funkcje i znaczenie poszczególnych instytucji obozowych • omówić hierarchię panującą w obozie	• omówić mechanizmy obronne więźniów	pozbawiania więźnia człowieczeństwa	
Problematyka moralna <i>Innego świata</i> Gustawa Herlinga-Grudzińskiego (lektura obowiązkowa)	• zaprezentować bohaterów utworu	• omówić relacje pomiędzy więźniami • omówić postawy więźniów, którzy dali się całkowicie upodlić • omówić postawy więźniów, którzy podjęli próbę zachowania człowieczeństwa	• zaprezentować obóz jako system utrzymywania więźniów tuż poniżej granicy człowieczeństwa • porównać sposoby ukazania więźniów w <i>Innym świecie</i> Gustawa Herlinga-Grudzińskiego i w utworach Tadeusza Borowskiego	• dokonać analizy procesu reifikacji • zinterpretować rozdział <i>Upadek Paryża</i>	• omówić funkcję literatury w świecie łagrów przedstawionym w <i>Innym świecie</i>
<i>Inny świat</i> Gustawa Herlinga-Grudzińskiego – literatura piękna czy literatura faktu? (lektura obowiązkowa)	• zdefiniować literaturę faktu • zdefiniować literaturę piękną	• wskazać cechy literatury faktu w utworze • wskazać cechy języka świadczące o przynależności utworu do literatury pięknej • rozpoznać środki językowe użyte w tekście i określić ich funkcję	• omówić znaczenie klamry kompozycyjnej utworu	• wskazać różne płaszczyzny interpretacji tekstu: psychologiczną, polityczną, socjologiczną, filozoficzną, etyczną	• porównać <i>Inny świat</i> ze znanym sobie przykładem literatury faktu
Problem etycznej odpowiedzialności świadków zbrodni w wierszu <i>Campo di Fiori</i> Czesława Miłosza	• omówić treść wiersza • wskazać podobieństwa pomiędzy	• omówić kompozycję wiersza • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić	• wskazać konteksty historyczne utworu • omówić znaczenie motywu karuzeli dla przekazu wiersza	• sformułować tezę interpretacyjną utworu • zinterpretować puentę wiersza	• odnosząc się do wybranych tekstów kultury, zaprezentować różne postawy Polaków wobec Zagłady

	opisanymi wydarzeniami	ich funkcję			
Historia deformuje, pamięć ocala – <i>Zdążyć przed Panem Bogiem</i> Hanny Krall (lektura obowiązkowa)	• omówić treść tekstu • omówić historie poszczególnych ludzi, na których koncentruje się Marek Edelman • wymienić postacie historyczne, o których jest mowa w tekście	• wskazać w relacji Marka Edelmana wydarzenia istotne z perspektywy historycznej i te pomijane w raportach	• wskazać różnice pomiędzy wielką a małą historią • przedstawić sposób mówienia przez Marka Edelmana o Mordechaju Anielewiczu • omówić sposób relacjonowania w tekście wydarzeń i funkcję komentarzy Edelmana	• wypowiedzieć się na temat sposobu mówienia przez Edelmana o sobie i swojej roli po powstaniu • omówić mechanizm pamięci w kontekście nawracania motywów w tekście	• wyjaśnić, dlaczego Markowi Edelmanowi zarzucano demitologizację powstania w getcie
O śmierci, życiu i Panu Bogu – <i>Zdążyć przed Panem Bogiem</i> Hanny Krall (lektura obowiązkowa)	• omówić powody wybuchu powstania w getcie przedstawione przez Marka Edelmana • zaprezentować różne sposoby mówienia o śmierci w tekście	• zaprezentować funkcję Marka Edelmana w getcie i omówić jej wpływ na bohatera • zaprezentować sposoby postrzegania Boga przez bohaterów tekstu	• przedstawić sposób mówienia o życiu w kontekście operacji serca • omówić wpływ doświadczeń życiowych człowieka na sposób postrzegania przez niego Boga	• zinterpretować znaczenie współistnienia w tekście dwóch płaszczyzn czasowych • zinterpretować zakończenie tekstu	• omówić obraz Bronisława Wojciecha Linkego <i>El-mole-rachmim</i> w kontekście tekstu
Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznanym słownictwem	• wykorzystywać teorię podczas wykonywania zadań	• poszerzać swoją świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• uporządkować informacje zawarte w tekstach	• przetworzyć informacje zawarte w tekstach	• rozpoznać główne problemy w tekstach	• sformułować argumenty potwierdzające stanowiska autorów • przedstawić i uzasadnić	• podjąć polemikę

				własne sądy	
Powtórzenie i podsumowanie wiadomości	• odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	• wykorzystać najważniejsze konteksty	• wyciągnąć wnioski • określić własne stanowisko	• poprawnie zinterpretować wymagany materiał • właściwie argumentować • uogólniać, podsumowywać i porównywać	• wykorzystywać bogate konteksty • formułować i rozwiązywać problemy badawcze

MŁODA POLSKA – O EPOCE

Interpretacja tekstu – ćwiczenia	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstu	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczycianiu sensu utworu	• samodzielnie zinterpretować tekst
Oblicza sztuki w Młodej Polsce.	• wymienić dominujące kierunki w sztuce modernistycznej	• scharakteryzować nowe kierunki w sztuce • zilustrować przykładami cechy nowych kierunków w sztuce	• scharakteryzować twórczość najważniejszych artystów modernistycznych • wymienić najważniejsze dzieła młodopolskie i modernistyczne	• dokonać analizy wybranych dzieł sztuki reprezentujących impresjonizm i symbolizm • opisać zmiany, jakie zaszły w teatrze na przełomie wieków XIX i XX	• wypowiedzieć się na temat muzyki przełomu wieków • zreferować wpływ Konstantego Stanisławskiego na technikę gry aktorskiej

MŁODA POLSKA – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA

Wprowadzenie do literatury modernizmu – nurty estetyczne	• wymienić nurty w sztuce, które znalazły swoje odzwierciedlenie	• zdefiniować pojęcia: <i>symbolizm</i>, <i>impresjonizm</i>, <i>ekspresjonizm</i>,	• opisać wpływ nowych kierunków sztuki na literaturę	• omówić sposób zastosowania nowych kierunków sztuki	• omówić zjawisko krytyki literackiej w okresie Młodej Polski
--	--	---	--	--	---

	w literaturze	klasycyzm, naturalizm, synestezja		w literaturze i dokonać jego analizy	
Estetyka brzydoty. Francuscy poeci przekłeci – Charles Baudelaire	• omówić treść wiersza • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego utworu	• wskazać w utworze środki stylistyczne i omówić ich funkcję • wskazać w utworze elementy dekadentyzmu	• sformułować tezę interpretacyjną • przedstawić symboliczne znaczenie padliny • omówić funkcję puenty wiersza • odnaleźć w wierszu motyw <i>vanita</i> i określić jego funkcję	• dokonać analizy językowej opisu padliny w wierszu • zinterpretować wymowę wiersza	• omówić konwencję turpistyczną w wierszu • porównać wiersz z obrazem Rembrandta <i>Rozplataný wół</i>
Francuscy poeci przekłeci – Paul Verlaine	• omówić treść wiersza • określić typ liryki • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego utworu	• wyjaśnić na podstawie utworu, czym powinno charakteryzować się prawdziwe dzieło sztuki	• wymienić elementy, jakich powinien wystrzegać się poeta modernistyczny	• wskazać w utworze elementy impresjonistyczne	• porównać poznane wcześniej koncepcje sztuki (sformułowane przez Arystotelesa, Horacego, Jana Kochanowskiego, Adama Mickiewicza) z koncepcją Paula Verlaine’a • wypowiedzieć się na temat muzyczności w poezji
Konteksty i nawiązania – Wisława Szymborska, <i>Schylek wieku</i> i K. Przerwa - Tetmajer <i>Koniec wieku XIX</i>	• omówić treść wiersza • wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu	• wymienić oczekiwania ludzi odnośnie XX wieku • wskazać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję	• wypowiedzieć się na temat przedstawionej w wierszu roli artysty	• zinterpretować puentę wiersza • porównać wiersz Wisławy Szymborskiej z utworem	• podjąć dyskusję na temat powtarzalności historii w kontekście omawianych utworów

				Kazimierza Przerwy-Tetmajera <i>Koniec wieku XIX</i>	
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia. „Confiteor” Przybyszewskiego.	• uporządkować informacje zawarte w tekstach	• przetworzyć informacje zawarte w tekstach	• rozpoznać główne problemy w tekstach	• sformułować argumenty potwierdzające stanowiska autorów • przedstawić i uzasadnić własne sądy	• podjąć polemikę
Impresjonizm w różnych tekstach kultury.	• omówić treść wiersza • wskazać podmiot liryczny utworu • określić sytuację liryczną	• omówić funkcję czasowników użytych w wierszu • wskazać zmysły, na które oddziałuje utwór • określić funkcję rzeczowników nazywających ulotne elementy rzeczywistości	• wypowiedzieć się na temat barw w wierszu • podać przykłady synestezji i określić jej funkcję	• uzasadnić tezę, że teksty tworzą pejzaż impresjonistyczny	• uzasadnić tezę, że utwory realizują młodopolską ideę syntezy sztuk
Realizm i naturalizm w sztuce –J. Kasprówicz <i>Z chałupy</i>	• omówić treść wiersza • wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu	• omówić kompozycję wiersza i odnieść ją do definicji sonetu • wskazać elementy realizmu i naturalizmu w utworze	• odnaleźć w wierszu kontrasty i określić ich funkcję	• zinterpretować wymowę ostatniej strofy	• porównać obraz wsi wykreowany przez Jana Kochanowskiego z sonetem Jana Kasprówicza
Symboliczny obraz natury w cyklu <i>Krzak dzikiej róży w Ciemnych Smreczynach</i> Jana	• omówić treść wiersza • określić rodzaj	• omówić kompozycję wiersza i odnieść ją do	• wskazać w utworze elementy dekadentyzmu	• zinterpretować symboliczną wymowę sonetu	• omówić obrazowanie impresjonistyczne w cyklu sonetów

Kasprowicza	liryki	definicji sonetu • wskazać w wierszu elementy obrazowania impresjonistycznego			
Franciszkańska koncepcja świata i natury w <i>Hymnie św. Franciszka z Asyżu</i> Jana Kasprowicza Konteksty i nawiązania – Jan Twardowski, <i>To nieprawdziwe</i>	• omówić treść wiersza • określić rodzaj liryki • określić sytuację liryczną	• wskazać w utworze elementy modlitwy pochwalnej • wypowiedzieć się na temat kreacji podmiotu lirycznego utworu • wymienić przedstawione w wierszu elementy	• wskazać w utworze elementy filozofii św. Franciszka z Asyżu • zinterpretować zwrot rozpoczynający wiersz w kontekście całego utworu • zinterpretować tytuł utworu • porównać kreacje podmiotów lirycznych w wierszu Jana Twardowskiego i Kasprowicza	• omówić różnice światopoglądowe pomiędzy utworami <i>Dies irae</i> i <i>Hymn św. Franciszka z Asyżu</i> • określić, w jaki sposób Jan Kasprowicz zreinterpretował <i>Pieśń słoneczną</i> św. Franciszka z Asyżu	• omówić obraz Jacka Malczewskiego <i>Święty Franciszek</i>
W poszukiwaniu harmonii – <i>Ogród przedziwny</i> Leopolda Staffa	• omówić treść wiersza • przedstawić sytuację liryczną	• wskazać elementy świadczące o niezwykłości opisanego miejsca • wskazać środki stylistyczne i określić ich funkcję	• zinterpretować warstwę metaforyczną wiersza • wypowiedzieć się na temat postawy podmiotu lirycznego	• zinterpretować symbole zawarte w wierszu	• przedstawić elementy konwencji baśniowej i onirycznej w wierszu Leopolda Staffa • zaprezentować różne sposoby przedstawiania toposu

					ogrodu w tekstach kultury
Bohaterowie dwóch planów – <i>Noc listopadowa</i> Stanisława Wyspiańskiego (lektura obowiązkowa)	• omówić treść dramatu	• scharakteryzować bohaterów utworu • omówić sposób ukazania spiskowców • porównać język, którym posługują się postacie historyczne i mityczne	• zinterpretować rolę Joanny Grudzińskiej w dramacie • wyjaśnić funkcję łączenia planów: historycznego i mitycznego	• dokonać analizy kreacji księcia Konstantego	• porównać sposób ukazania Chłopickiego w <i>Nocy listopadowej</i> Stanisława Wyspiańskiego i <i>Kordianie</i> Juliusza Słowackiego
Źródła polskiego tragizmu w <i>Nocy listopadowej</i> Stanisława Wyspiańskiego (lektura obowiązkowa)	• zaprezentować sposób przedstawienia walki narodowowyzwoleńczej w utworze	• odnieść sposób przedstawienia walki narodowowyzwoleńczej do tradycji romantycznej • omówić rolę natury w dramacie	• wypowiedzieć się na temat sposobu mitologizacji powstania listopadowego w dramacie	• zinterpretować <i>Noc listopadową</i> w kontekście mitu eleuzyjskiego • przedstawić interpretację powstańczej klęski	• wyjaśnić symbolikę obumierającego ziarna i odnieść ją do znaczenia bajki <i>Żegoty z Dziadów cz. III</i> Adama Mickiewicza
<i>Noc listopadowa</i> Stanisława Wyspiańskiego – kształt artystyczny utworu (lektura obowiązkowa)	• wskazać w dramacie cechy neoromantyczne	• wskazać w dramacie elementy należące do konwencji baśniowej i omówić ich funkcję	• omówić konwencję symboliczno-ekspresjonistyczną w utworze	• zinterpretować warstwę symboliczną utworu	• przedstawić warstwę plastyczną obecną w utworze i określić jej funkcje w budowaniu wizji powstania
W domu filistrów – <i>Moralność pani Dulskiej</i> Gabrieli Zapolskiej (lektura uzupełniająca)	• omówić treść dramatu • scharakteryzować bohaterów dramatu • zrelacjonować sposób postrzegania instytucji małżeństwa przez Dulską	• dokonać analizy wyglądu salonu Dulskich pod kątem sposobu, w jaki charakteryzuje on bohaterów • omówić relacje	• omówić konsekwencje decyzji tytułowej bohaterki • omówić kreację Felicjana i wypowiedzieć się na temat jego funkcji	• zinterpretować rozmowę Dulskiej z Lokatorką	• wskazać w utworze elementy dramatu naturalistycznego

		między bohaterami	w rodzinie		
Dulscy – dramat uniwersalny (lektura uzupełniająca)	wskazać w utworze elementy tragiczne i komiczne	określić funkcje elementów tragicznych i komicznych w utworze	wypowiedzieć się na temat efektu zestawienia tragizmu i komizmu	- porównać Emmę Bovary i Anielę Dulską - odnieść problematykę dramatu do współczesnej rzeczywistości	- podjąć dyskusję na temat dulszczyzny we współczesnym świecie - porównać obszary tabu zaprezentowane w dramacie z tymi, które dostrzega w codziennej rzeczywistości
Filozofia i sztuka dwudziestolecia międzywojennego	wymienić kierunki filozoficzne oraz nurty w sztuce dwudziestolecia międzywojennego	- zaprezentować założenia fenomenologii, psychoanalizy i katastrofizmu - zaprezentować cechy kierunków w sztuce dwudziestolecia międzywojennego	- porównać architekturę secesyjną i modernistyczną - wskazać najważniejsze cechy teatru w dwudziestoleciu międzywojennym	dokonać analizy malarstwa dwudziestolecia międzywojennego	dokonać analizy wybranego filmu z dwudziestolecia międzywojennego
DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
Wprowadzenie do literatury dwudziestolecia międzywojennego	wymienić wiodące nurty literatury dwudziestolecia międzywojennego	scharakteryzować wiodące nurty literatury dwudziestolecia międzywojennego	wymienić najistotniejszych twórców z epoki	wypowiedzieć się na temat związków pomiędzy atmosferą społeczno-polityczną epoki a nurtami i tematami w literaturze	scharakteryzować polskie ruchy awangardowe
Konteksty i nawiązania – Jarosław Marek Rymkiewicz, <i>Ogród w Milanówku, koty styczniowe</i>	- omówić treść wiersza - zaprezentować sytuację liryczną w utworze	wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego wiersza i jego stosunku do świata natury	wskazać konteksty związane z motywem ogrodu	- zinterpretować kluczowe motywy w wierszu - porównać wiersz Jarosława Marka Rymkiewicza z	wypowiedzieć się na temat ontologicznego statusu istnienia w wierszach Jarosława Marka Rymkiewicza i Bolesława Leśmiana

				<i>Dusiolkiem</i> Bolesława Leśmiana	• omówić przenikanie się konwencji w wierszach
Co jest po drugiej stronie? – <i>Dziewczyna</i> Bolesława Leśmiana	• omówić treść wiersza • zdefiniować balladę	• wskazać cechy gatunkowe utworu • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• określić cel bohaterów ballady w sensie dosłownym i symbolicznym • wskazać konteksty związane z bohaterami wierzącymi w sny	• wypowiedzieć się na temat paradoksu ludzkiej egzystencji w kontekście utworu • zinterpretować metaforę ballady • sformułować tezę interpretacyjną utworu	• omówić funkcję konwencji baśniowej
Eksperymenty językowe – <i>Słowisień</i> Juliana Tuwima	• zaprezentować skojarzenia z wyrazami użytymi w tekście	• zrekonstruować sens wiersza • wskazać w wierszu synestezję	• dokonać analizy budowy słowotwórczej wyrazów użytych w wierszu	• omówić warstwę brzmieniową utworu	• porównać deformację słowną zastosowaną przez Juliana Tuwima z malarstwem kubistycznym
Refleksje nad historią i tradycją w <i>Herostratesie</i> Jana Lechonia	• omówić treść wiersza • wskazać adresata lirycznego utworu	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu • rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję	• wskazać mity romantyczne w tekście • omówić sposób przedstawienia Polski w utworze • wskazać w wierszu aluzje literackie	• zinterpretować przedstawione w wierszu relacje pomiędzy tradycją a współczesnością • zinterpretować puentę wiersza	• wyjaśnić sens odwołania do <i>Nocy listopadowej</i> Stanisława Wyspiańskiego • omówić demitologizację w wierszu
Romantyczny charakter wiersza <i>Mochnacki</i> Jana Lechonia	• omówić treść wiersza	• dokonać analizy kompozycji utworu • rozpoznać środki językowe użyte w	• omówić emocje towarzyszące koncertowi • porównać wiersz z	• zinterpretować symbolikę przestrzeni w wierszu	• omówić mity sarmackie w literaturze na podstawie wybranych

		wierszu i określić ich funkcję	koncertem Jankiela z <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza	• dokonać analizy wiersza pod kątem jego muzyczności	utworów • omówić relacje pomiędzy poezją a muzyką
Lęk przed starością – <i>Stara kobieta</i> Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej i <i>gubione</i> Krystyny Miłobędzkiej (wybór)	• wymienić cechy starości przedstawione w utworach	• rozpoznać środki językowe użyte w tekstach i określić ich funkcję • wskazać w utworach elementy języka potocznego i określić ich funkcję • rozpoznać środki stylistyczne użyte w wierszach i określić ich funkcję	• omówić sposób przedstawienia w utworach starości i samotności • porównać tematy wierszy Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej i Krystyny Miłobędzkiej • określić stosunek do wpływającego czasu w wierszach obu poetek	• zinterpretować i porównać puenty wierszy • zinterpretować znaczenie wierszy Krystyny Miłobędzkiej	• zaprezentować obraz starości w różnych tekstach kultury • dokonać analizy porównawczej wierszy
Katastroficzna wizja rzeczywistości w wierszu <i>mały mit</i> Józefa Czechowicza	• określić sytuację komunikacyjną w wierszu	• omówić kompozycję utworu • rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję • wskazać w tekście elementy charakterystyczne dla kołysanki	• wskazać w utworze fragmenty świadczące o poczuciu zagrożenia • wypowiedzieć się na temat wizji rzeczywistości wyłaniającej się z wiersza	• postawić tezę interpretacyjną • zinterpretować puentę wiersza	• dokonać analizy obrazu Salvadora Dalego <i>Sen</i> w kontekście wiersza
W labiryncie sklepów cynamonowych Brunona Schulza (lektura obowiązkowa)	• omówić treść tekstów • wymienić realistyczne i fantastyczne etapy wędrówki bohatera	• omówić rolę matki i ojca w tekstach • wypowiedzieć się na temat narratora tekstów • rozpoznać środki	• wskazać moment przekraczania granicy pomiędzy realizmem a rzeczywistością oniryczną • omówić motyw	• zinterpretować symbolikę sklepów cynamonowych • omówić sensualny obraz świata w tekstach	• dokonać analizy obrazu Marca Chagalla <i>Ja i wieś</i> w kontekście tekstów

		językowe użyte w tekstach i określić ich funkcję • omówić cechy rzeczywistości onirycznej	labiryntu i zinterpretować jego znaczenie • omówić przestrzenie: wewnętrzną i zewnętrzną	• omówić aspekty mitu pojawiające się w tekstach	
Nawiązania – Tadeusz Nowak, <i>Przebudzenia</i> (fragmenty)	• omówić treść fragmentów tekstu	• określić narrację tekstu • wypowiedzieć się na temat narratora utworu • rozpoznać środki językowe użyte we fragmentach tekstu i określić ich funkcję	• porównać sposoby kreowania świata we fragmentach utworu i w tekstach Brunona Schulza	• zinterpretować znaczenie koegzystowania bohatera z przyrodą	• odnaleźć w utworze elementy mityzacji rzeczywistości
Nawiązania – Maciej Płaza, <i>Skoruń</i> (fragmenty)	• omówić treść fragmentów tekstu	• omówić subiektywny charakter narracji utworu	• omówić sposoby kreacji bohaterów	• dokonać analizy sposobu opisywania zdarzeń w tekście	• porównać sposoby obrazowania w <i>Skoruniu</i> Macieja Płazy i <i>Skleпах cynamonowych</i> Brunona Schulza
Rewolucja w szewskim warsztacie – <i>Szewcy</i> Stanisława Ignacego Witkiewicza (lektura obowiązkowa)	• omówić treść utworu • zaprezentować zarzuty szewców w stosunku do ich oponentów	• wskazać elementy groteski w kreacji bohaterów	• porównać wypowiedzi Sajemana i Scurvy’ego pod kątem postaw przyjmowanych przez bohaterów	• dokonać analizy didaskaliów pod kątem syntezy sztuk i znaczeń symbolicznych	• wyjaśnić, na czym polega katastroficzny charakter wypowiedzi Sajemana
Kreacja postaci w <i>Szewcach</i> Stanisława Ignacego Witkiewicza (lektura obowiązkowa)	• wskazać imiona i nazwiska znaczące oraz wyjaśnić ich sens	• zaprezentować przemiany Scurvy’ego i określić ich funkcję • zaprezentować przemiany Księżnej i określić ich funkcję	• wyjaśnić, na czym polega groteskowość przedstawiania postaci	• dokonać analizy relacji pomiędzy Księżną a Prokuratorem	• odnieść kreację Księżnej do archetypów kobiecości
Praca, rewolucja, totalitaryzm w <i>Szewcach</i> Stanisława Ignacego Witkiewicza	• nazwać i scharakteryzować kolejne rewolucje	• omówić sposób wykorzystania motywu pracy w <i>Szewcach</i>	• odnieść kolejne przewroty przedstawione w tekście do kontekstu	• omówić społeczne, światopoglądowe i psychologiczne	• omówić funkcję przemocy w utworze

(lektura obowiązkowa)		• omówić funkcję Hiper-Robociarza	historycznego	• motywacje poszczególnych grup rewolucjonistów	
<i>Szewcy</i> Stanisława Ignacego Witkiewicza – forma i struktura dzieła (lektura obowiązkowa)	• zaprezentować teorię Czystej Formy	• omówić katastroficzny charakter zakończenia utworu • wyjaśnić, w jaki sposób Witkacy realizuje w tekście teorię Czystej Formy	• omówić awangardowy i groteskowy charakter didaskaliów • zinterpretować symbolikę przedmiotów o szczególnym znaczeniu	• zinterpretować zakończenie utworu	• odczytać zakończenie <i>Szewców</i> w kontekście triady heglowskiej
<i>Szewcy</i> Stanisława Ignacego Witkiewicza a inne teksty kultury (lektura obowiązkowa)	• porównać zakończenia <i>Szewców</i> i <i>Ferdydurke</i>	• porównać sposoby ukazania rewolucji w <i>Szewcach</i> Witkacego i <i>Nie-Boskiej komedii</i> Zygmunta Krasińskiego	• omówić związek pomiędzy motywem nudy w <i>Szewcach</i> a dekadencją melancholią	• dokonać analizy obrazu Mileny Chmielewskiej <i>Nuda</i> w kontekście motywu nudy w utworze • omówić dyskurs kulturowy pomiędzy <i>Szewcami</i> a <i>Weselem</i> Stanisława Wyspiańskiego	• porównać motywy rewolucji w <i>Szewcach</i> i filmie Lecha Majewskiego <i>Młyn i krzyż</i>
Jednostka kontra urząd w <i>Procesie</i> Franza Kafki (lektura obowiązkowa)	• omówić treść utworu • opisać sąd, przed którym staje bohater	• scharakteryzować głównego bohatera tekstu • omówić reakcje bohatera na poranne zajście	• omówić świat przedstawiony pod kątem absurdu i groteski	• omówić przestrzeń powieści w odniesieniu do motywu labiryntu	• odnieść motyw labiryntu do tradycji kulturowej
<i>Proces</i> Franza Kafki – symboliczne odczytanie powieści (lektura obowiązkowa)	• omówić rolę rodziny i znajomych w życiu głównego bohatera utworu	• omówić przemianę bohatera utworu • omówić kompozycję utworu	• wskazać w tekście aluzje biblijne i zinterpretować ich znaczenie • omówić sposób kreacji świata przedstawionego podkreślający	• zinterpretować przypowieść o odźwiernym • zinterpretować rozmowę bohatera z księdzem • omówić symboliczne	• porównać ujęcia motywu labiryntu w <i>Procesie</i> Franza Kafki i <i>Sklepach cynamonowych</i> Brunona Schulza • porównać wizje ludzkiego losu

			ponadczasowość utworu	znaczenie człowieka w oknie na początku i końcu powieści • zinterpretować zakończenie powieści	przedstawione w <i>Procesie</i> Franza Kafki i <i>Szewcach</i> Stanisława Ignacego Witkiewicza
Woland i jego świta – <i>Mistrz i Małgorzata</i> Michaiła Bułhakowa (lektura obowiązkowa)	• omówić treść powieści • przedstawić członków szatańskiej świty	• omówić sposoby przedstawiania szatana w różnych epokach • scharakteryzować Wolanda (m.in. przez pryzmat opinii wygłaszanych na jego temat) • scharakteryzować członków szatańskiej świty • określić funkcję członków szatańskiej świty w powieści	• wskazać w kreacji szatana nawiązania do <i>Fausta</i> Johanna Wolfganga Goethego • omówić sposoby przedstawienia dobra i zła na świecie w <i>Mistrzu i Małgorzacie</i> Michaiła Bułhakowa oraz <i>Fauście</i> Johanna Wolfganga Goethego • wyjaśnić sens przemiany bohaterów podczas lotu w przestworzach	• zinterpretować motto w odniesieniu do całości utworu • omówić symbolikę przestrzeni w powieści	• odnieść sposób przedstawienia szatana w powieści do tradycji kulturowej
Czy mieszkańcy Moskwy zmienili się wewnętrznie? – <i>Mistrz i Małgorzata</i> Michaiła Bułhakowa (lektura obowiązkowa)	• zaprezentować scenę w <i>Variétés</i> • zaprezentować wady mieszkańców Moskwy przedstawione przez narratora w scenie w <i>Variétés</i> i w całej powieści	• przedstawić sposób kreacji bohaterów drugoplanowych w utworze	• wskazać w scenie w <i>Variétés</i> topos <i>theatrum mundi</i> i określić jego funkcję • zinterpretować sposób zachowania szatańskiej świty w stosunku do mieszkańców Moskwy	• przedstawić scenę w <i>Variétés</i> i omówić jej znaczenie w planie ideowym powieści	• wskazać podobieństwa w sposobie ukazania wielkomiejskiego społeczeństwa na obrazie Ottona Dix'a <i>Wielkie miasto</i> i w powieści Michaiła Bułhakowa
Miłość, która ocala – <i>Mistrz i Małgorzata</i> Michaiła Bułhakowa (lektura	• omówić pierwsze spotkanie mistrza i Małgorzaty	• omówić kreację Małgorzaty	• omówić miłość bohaterów w kategorii fatalizmu	• dokonać analizy przemiany Małgorzaty w wiedzmę w kontekście	• omówić sposób zreinterpretowania historii Fausta i Małgorzaty w

obowiązkowa)	• zaprezentować historię miłości bohaterów		• zinterpretować zachowanie Małgorzaty po balu u szatana	wolności • zinterpretować zakończenie historii mistrza i Małgorzaty	powieści
Wątki biblijne w <i>Mistrzu i Małgorzacie</i> Michaiła Bułhakowa (lektura obowiązkowa)	• porównać kreacje Jezui i Piłata z biblijnymi pierwowzorami • omówić filozofię Jezui	• omówić sposób psychologizacji Jezui i Piłata w powieści • omówić sposób kreacji Piłata	• omówić funkcję wprowadzenia historii Jezui i Piłata do powieści • omówić sposoby przedstawienia Mateusza Lewity i Judy z Kiriatu • omówić relacje pomiędzy Wolandem i Mateuszem w końcówce powieści	• zinterpretować znaczenie sekularyzacji historii biblijnej • zinterpretować symboliczne znaczenie tęsknoty Piłata	• odnieść sposób przedstawienia Jezui do tradycji kulturowej
Nawiązania – Ewa Lipska, <i>Miłość, droga Pani Schubert...</i> (wybór)	• omówić treść fragmentów utworów	• określić cechy gatunkowe utworów • scharakteryzować nadawcę listów	• wskazać metafory opisujące miłość i zinterpretować ich znaczenie	• porównać sposób kreacji miłości w utworach Ewy Lipskiej z historią mistrza i Małgorzaty	• omówić obraz Marca Chagalla <i>Kochankowie z Vence</i> w kontekście utworów
DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					
Felieton	• zaprezentować cechy i funkcje felietonów • wymienić rodzaje felietonów • zaprezentować etapy tworzenia felietonów	• wskazać cechy stylu publicystycznego w felietonie • omówić kompozycję felietonów	• omówić język i styl felietonów • dokonać analizy języka podanego felietonu	• zredagować felieton	
WOJNA I OKUPACJA – O EPOCE					

Sztuka wobec wojny	• zaprezentować ograniczenia rozwoju sztuki w czasie II wojny światowej • wymienić formy funkcjonowania sztuki w czasie II wojny światowej	• omówić wpływ wojny na rozwój sztuki i sytuację artystów	• omówić funkcję sztuki okolicznościowej na okupowanych terenach • omówić rolę fotografii w czasie II wojny światowej	• zinterpretować dzieła sztuki powstałe w okresie wojny i okupacji	• omówić sztukę satyryczną okresu wojny i okupacji
WOJNA I OKUPACJA – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
Pejzaż zagłady – <i>Widma</i> . <i>Poemat</i> Tadeusza Gajcego (fragmenty)	• określić rodzaj liryki • opisać przestrzeń ukazaną w wierszu	• omówić kompozycję utworu • rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję	• omówić funkcję kontrastu zastosowanego w wierszu • wskazać konteksty biblijne i określić ich funkcję • wskazać w utworze elementy ekspresjonizmu i określić ich funkcję	• wypowiedzieć się na temat obrazu człowieka w utworze Tadeusza Gajcego • zinterpretować tytuł wiersza	• dokonać analizy wiersza pod kątem łączenia obrazowania poetyckiego z malarskim • omówić motyw infernalne w wierszu w odniesieniu do tradycji kulturowej
Miłość w czasach apokalipsy – <i>Miłość bez jutra</i> Tadeusza Gajcego	• wskazać fragmenty świadczące o wojennym kontekście utworu	• wskazać w wierszu cechy liryki miłosnej • wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego wiersza • omówić kompozycję wiersza • rozpoznać środki	• omówić funkcję natury w utworze	• zinterpretować tytuł wiersza	• przywołać szerokie konteksty i nawiązania

		językowe użyte w utworze i określić ich funkcję			
Pytania o sens sztuki po wojnie – <i>Przedmowa</i> Czesława Miłosza	• omówić treść wiersza • określić rodzaj liryki	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego utworu • rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i określić ich funkcję	• scharakteryzować dwa modele poezji ukryte pod sformułowaniami: <i>mowa prosta</i> i <i>czarodziejstwo słów</i>	• zinterpretować metaforę utworu • zinterpretować puentę wiersza	• odnosząc się do wybranych kontekstów literackich, wypowiedzieć się na temat zadań artystów po wojnie
Dwa obrazy rzeczywistości w <i>Walcu</i> Czesława Miłosza	• omówić treść wiersza • określić rodzaj liryki • wskazać dwa plany czasowe	• omówić kompozycję wiersza • wyjaśnić funkcję klamry kompozycyjnej w utworze • rozpoznać środki językowe użyte w wierszu i omówić ich funkcję	• zaprezentować sposób ukazania balu • omówić obrazy poetyckie będące wizjami katastrofy XX w.	• odnieść wykorzystany w wierszu motyw tańca do tradycji literackiej • zinterpretować metaforę wiersza	• dokonać analizy warstwy brzmieniowej utworu
Samotność w cierpieniu – <i>Ściana</i> Tadeusza Różewicza	• omówić treść wiersza • określić rodzaj liryki	• omówić sposób przedstawienia bohaterki utworu • omówić kompozycję wiersza • rozpoznać środki językowe użyte w utworze i określić ich funkcję	• odnieść obraz cierpiącej matki do tradycji kulturowej	• omówić symbolikę tytułowej ściany	• podjąć dyskusję na temat samotności w cierpieniu
„Pianista w świecie wojennej grozy” - filmowa opowieść	• omówić treść utworu	• zinterpretować tekst według podanych	• odnieść sposób przedstawienia powstania	• omówić wpływ doświadczenia	• dokonać analizy różnych sposobów przedstawiania

Romana Polańskiego o Holokauście.	- wymienić cechy wojennej rzeczywistości - opisać przedstawicieli różnych grup etnicznych (Niemcy, Żydzi, Polacy) - zrelacjonować przebieg wybuchu powstania w getcie)	wskazówek wskazać elementy środków wyrazu filmowego	do tradycji literackiej omówić zjawisko Holocaustu w kontekście poznanych tekstów kultury	wojennego na głównego bohatera Zinterpretować wybrane sceny filmowe	wojny w wybranych tekstach kultury
WOJNA I OKUPACJA – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
Tabu językowe	- zdefiniować pojęcie <i>tabu</i> - wymienić obszary podlegające tabu - wyjaśnić, na czym polega tabu językowe - wymienić strategie unikania języka nieakceptowanego społecznie	- wyjaśnić, jak zmieniały się zakres i znaczenie tabu - wskazać zjawiska wpływające na przemiany tabu	- podać przyczyny tabuizacji - wskazać relacje pomiędzy tabu a sytuacją komunikacyjną - nazwać podane strategie unikania tabu	- używać języka zastępczego w celu uniknięcia tabu językowego - omówić konsekwencje łamania tabu	wskazać przykłady łamania tabu w mediach i kulturze
Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	posługiwać się nowo poznanym słownictwem	wykorzystywać teorię podczas wykonywania zadań	poszerzać swoją świadomość językową	funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
WOJNA I OKUPACJA – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					
Interpretacja porównawcza	wymienić cechy charakterystyczne	wskazać obszary, które trzeba wziąć pod uwagę	wskazać obszary podanych tekstów ważne	dokonać analizy przykładów interpretacji	

Ponad słowami

	interpretacji porównawczej • zaprezentować dwa sposoby porównywania utworów	podczas porównywania utworów • omówić kompozycję interpretacji porównawczej • sporządzić plan odtwórczy interpretacji porównawczej	dla analizy porównawczej • sporządzić plan kompozycyjny analizy porównawczej • ustalić zasadę, według której zestawiono teksty	porównawczych • zredagować analizę porównawczą	
--	---	---	---	--	--

1. TRYGONOMETRIA R

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- sposób sporządzania wykresu funkcji $y = \sin \alpha$
- własności funkcji $y = \sin \alpha$
- wzory: $\sin \alpha = \sin (\alpha + k \cdot 360^\circ)$, $\sin \alpha = \sin (180^\circ - \alpha)$, $\sin (-\alpha) = -\sin \alpha$
- związek $\cos \alpha = \sin (\alpha + 90^\circ)$
- sposoby sporządzania wykresu funkcji $y = \cos \alpha$
- własności funkcji $y = \cos \alpha$
- wzory: $\cos \alpha = \cos (\alpha + k \cdot 360^\circ)$, $\cos \alpha = -\cos (180^\circ - \alpha)$
- wykres funkcji $y = \tan \alpha$
- własności funkcji tangens
- definicję miary łukowej kąta środkowego
- jednostkę miary łukowej kąta
- zależność między miarą łukową a stopniową kąta
- wzory na sinus, cosinus i tangens sumy i różnicy kątów

uczeń potrafi

- obliczyć wartości funkcji trygonometrycznych kąta, gdy dane są współrzędne punktu leżącego na końcowym ramieniu kąta
- ustalić znaki wartości funkcji trygonometrycznych kątów z poszczególnych ćwiartek układu współrzędnych
- określić, w której ćwiartce układu leży końcowe ramię kąta, mając dane wartości funkcji trygonometrycznych kąta
- naszkicować wykres funkcji $y = \sin \alpha$
- odczytać z wykresu własności funkcji $y = \sin \alpha$
- naszkicować wykres funkcji $y = \cos \alpha$
- odczytać z wykresu własności funkcji $y = \cos \alpha$
- obliczyć miarę łukową kąta środkowego
- rozwiązać zadania, stosując wzór na miarę łukową kąta środkowego

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- pojęcia: kąt o mierze dodatniej, kąt o mierze ujemnej
- pojęcie kąta umieszczonego w układzie współrzędnych
- definicje funkcji trygonometrycznych dowolnego kąta

- znaki wartości funkcji trygonometrycznych kątów z poszczególnych ćwiartek układu współrzędnych
- wzór: $\sin(-\alpha) = -\sin \alpha$
- wzór: $\cos(-\alpha) = \cos \alpha$
- pojęcie asymptoty wykresu $y = \tan \alpha$
- związki: $\tan \alpha = \tan(\alpha + 180^\circ)$, $\tan(-\alpha) = -\tan(\alpha)$
- własności funkcji trygonometrycznych zmiennej rzeczywistej
- własności funkcji: okresowość, parzystość, nieparzystość
- zasady sporządzania wykresów funkcji $y = \sin ax$, $y = a \sin x$
- sposoby rozwiązywania równań i nierówności trygonometrycznych
- wzory na sinus, cosinus i tangens podwojonego kąta

uczeń potrafi

- zaznaczyć w układzie współrzędnych kąty o podanych miarach
- ustalić, w której ćwiartce układu współrzędnych leży drugie ramie kąta o podanej mierze
- obliczyć wartości funkcji trygonometrycznych kątów, których końcowe ramie leży na prostej o równaniu $y = ax$
- narysować w układzie kąt, mając dane wartości funkcji trygonometrycznych
- obliczyć wartości funkcji trygonometrycznych danych kątów dodatnich i ujemnych, wykorzystując definicje funkcji trygonometrycznych kąta ostrego w trójkącie prostokątnym oraz wartości funkcji trygonometrycznych kątów o miarach 30° , 45° , 60°
- ustalić znak, obliczyć i porównać wartości funkcji sinus dla podanego kąta, korzystając z sinusoidy
- ustalić znak funkcji cosinus dla podanego kąta, korzystając z cosinusoidy
- obliczyć wartości funkcji cosinus dla podanych kątów, wykorzystując cosinusoidę
- porównać wartości i własności funkcji $y = \sin \alpha$ i $y = \cos \alpha$
- narysować wykres funkcji $y = \tan \alpha$,
- korzystać z wzorów redukcyjnych
- obliczyć wartości funkcji tangens dla podanych kątów, wykorzystując tangensoidę
- zamienić miarę łukową kąta na miarę stopniową i odwrotnie
- narysować wykresy funkcji trygonometrycznych zmiennej rzeczywistej i określić ich własności
- narysować wykresy funkcji $y = \sin ax$, $y = a \sin x$

- rozwiązać równania trygonometryczne postaci $\sin x = a$, $\cos x = a$, $\operatorname{tg} x = a$,
- zastosować wzory na sinus i cosinus sumy i różnicy kątów do wyznaczania dokładnych wartości funkcji trygonometrycznych nietypowych kątów

wymagania rozszerzające

uczeń zna/rozumie

- zasadę sporządzania wykresów funkcji: $y = -f(x)$, $y = f(x + a)$, gdy dany jest wykres funkcji $y = f(x)$

uczeń potrafi

- podać przykłady kątów spełniających określone warunki
- podać wszystkie kąty spełniające określone warunki, korzystając z definicji funkcji trygonometrycznych
- obliczyć wartości wyrażeń, w których występują funkcje trygonometryczne dowolnych kątów
- znaleźć argumenty, dla których wartości funkcji sinus spełniają określone warunki
- znaleźć argumenty, dla których wartości funkcji cosinus spełniają określone warunki
- odczytać własności funkcji $y = \operatorname{tg} \alpha$ z wykresu
- wyznaczyć argumenty, dla których funkcje trygonometryczne przyjmują określone wartości
- dopasować wzór do wykresu funkcji trygonometrycznej i odwrotnie
- określić własności funkcji trygonometrycznych zmiennej rzeczywistej (okresowość, parzystość, nieparzystość)
- wyznaczyć argumenty, dla których wartości funkcji spełniają dane warunki
- odczytać własności funkcji $y = \sin ax$, $y = a \sin x \dots$, korzystając z ich wykresów
- określić wzory funkcji typu $y = \sin ax$, $y = a \sin x \dots$ spełniających określone warunki
- sposoby zapisywania rozwiązań
- rozwiązać proste nierówności trygonometryczne, np. $\sin x \geq a$
- rozwiązać proste równania i nierówności trygonometryczne, stosując wzory na sinus, cosinus i tangens podwojonego kąta

wymagania dopełniające

uczeń zna/rozumie

- niektóre wzory trygonometryczne

uczeń potrafi

- określić wartość parametru, dla którego funkcja
- rozwiązać zadania z zastosowaniem miary łukowej i stopniowej
- trygonometryczna spełnia dane warunki
- rysować wykresy funkcji opisanych przy pomocy dwóch wzorów
- narysować wykresy funkcji $y = \sin ax$, $y = a \sin x$... i określić ich własności
- rozwiązać trudniejsze równania i nierówności trygonometryczne, stosując wzory na sinus i cosinus podwojonego kąta
- udowodnić tożsamości

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- rozwiązać trudniejsze równania i nierówności trygonometryczne np.
 $\sin 2x = \frac{1}{2}$, $\sin^2 x + \cos x = 1$, $\cos 2x < \frac{1}{2}$

2. CIĄGI

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- pojęcie ciągu liczbowego
- warunki od jakich zależy kiedy ciąg geometryczny jest rosnący a kiedy malejący
- definicję granicy ciągu
- pojęcie szeregu geometrycznego

uczeń potrafi

- obliczyć granice podstawowych ciągów

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- wzory na obliczanie procentu prostego i procentu składanego
- pojęcia: ciąg zbieżny, ciąg rozbieżny, ciąg rozbieżny do $+\infty$, ciąg rozbieżny do $-\infty$
- warunek zbieżności i rozbieżności ciągu geometrycznego
- własności granic ciągów

- własności granic ciągów rozbieżnych
- symbole nieoznaczone
- twierdzenie o trzech ciągach
- wzór na sumę wszystkich wyrazów nieskończonego ciągu geometrycznego o ilorazie $|q| < 1$

uczeń potrafi

- obliczyć granice niektórych ciągów
- podać przykłady ciągów zbieżnych i rozbieżnych
- obliczyć granice ciągów z wykorzystaniem własności granic
- obliczyć sumy szeregów geometrycznych

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- obliczyć różnicę oraz pierwszy wyraz ciągu arytmetycznego, gdy dana są dowolny wyraz i suma kolejnych wyrazów tego ciągu
- określić zbieżność oraz rozbieżność ciągu na podstawie jego wykresu
- określić wartość parametru, dla którego granica danego ciągu spełnia określone warunki
- rozwiązać równania, którego lewą stroną jest szereg geometryczny

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- rozwiązać trudne zadania dotyczące ciągu arytmetycznego
- rozwiązać trudne zadania dotyczące sum ciągów geometrycznych
- na podstawie wzoru ogólnego określić zbieżność oraz rozbieżność ciągu
- rozwiązać zadania z zastosowaniem obliczania sum szeregów geometrycznych
- rozwiązać równania z zastosowaniem obliczania sum szeregów geometrycznych

3. STEREOMETRIA

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- pojęcie figury wypukłej

- pojęcie czworościanu
- reguły rysowania rzutów brył
- wzory na obliczanie pola powierzchni i objętości graniastosłupa
- wzory na obliczanie pola powierzchni i objętości
- pojęcia: graniastosłup, ostrosłup
- pojęcie czworościanu
- reguły rysowania rzutów brył

uczeń potrafi

- rysować rzuty graniastosłupów i ostrosłupów
- wyznaczyć długości odcinków w graniastosłupach i ostrosłupach, korzystając z twierdzenia Pitagorasa
- obliczyć pola powierzchni i objętości graniastosłupów

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- pojęcie wielościanu foremnego
- twierdzenie o trzech prostych prostopadłych

uczeń potrafi

- wyznaczyć długości odcinków w graniastosłupach i ostrosłupach, korzystając z funkcji trygonometrycznych kąta w trójkącie prostokątnym
- obliczyć długości odcinków w wielościanach foremnym
- narysować przekrój ostrosłupa płaszczyzną przechodzącą przez dane odcinki, punkty

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- obliczyć pole (obwód) przekroju zaznaczonego na rzucie ostrosłupa
- wyznaczyć i obliczyć pole przekroju ostrosłupa

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- uzasadnić wskazane tezy

4. GEOMETRIA ANALITYCZNA

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego (klasa 4), a ponadto

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- równanie okręgu w postaci: kanonicznej
- wyznaczyć współrzędne punktów wspólnych prostych i okręgów

uczeń potrafi

- wyznaczyć równanie okręgu o danym środku i promieniu
- określić położenie punktu względem okręgu o danym równaniu

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- interpretację geometryczną układu dwóch równań liniowych
- równanie okręgu w postaci ogólnej

uczeń potrafi

- wyznaczyć współrzędne obrazów danych punktów w symetrii względem prostej równoległej do osi x oraz osi y
- wyznaczyć równanie prostej, względem której dane punkty są symetryczne
- wyznaczyć środek symetrii figury złożonej z dwóch punktów
- rozwiązać zadania dot. okręgu
- przekształcić równanie okręgu z postaci kanonicznej na postać ogólną
- wyznaczyć współrzędne punktów wspólnych dwóch okręgów, okręgu i paraboli

wymagania rozszerzające

uczeń zna/rozumie

- warunek koła
- interpretację geometryczną zbioru punktów, których współrzędne spełniają określone warunki

uczeń potrafi

- rozwiązać zadania, wykorzystując wzory na długość odcinka oraz jego środek
- rozwiązać zadania, korzystając z zależności między współrzędnymi punktów symetrycznych względem osi lub początku układu współrzędnych
- obliczyć pole trójkąta, znając współrzędne jego wierzchołków
- określić wzajemne położenie okręgów znając ich równania

- zaznaczyć w układzie współrzędnych zbiory punktów, których współrzędne spełniają określone warunki i opisywać zaznaczone zbiory punktów
- rozwiązać zadania z zastosowaniem równania okręgu i nierówności koła
- wyznaczyć równanie stycznej do okręgu o danym równaniu
- opisać za pomocą nierówności lub układu nierówności zaznaczony zbiór punktów
- wyznaczyć równania okręgów spełniających określone warunki

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- wyznaczyć równanie stycznej do okręgu o danym równaniu
- określić wartość parametru, dla którego parabola, okrąg, prosta spełnia dane warunki
- wyznaczyć równania stycznych do danych okręgów spełniających określone warunki

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- rozwiązać zadania dotyczące okręgów, elipsy

5. KOMBINATORYKA I RACHUNEK PRAWDOPODOBIEŃSTWA

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego (klasa 4), a ponadto wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- pojęcia: zdarzenie niemożliwe, zdarzenie pewne
- pojęcie silni
- pojęcie permutacji
- pojęcie kombinacji
- pojęcie symbolu Newtona
- pojęcia: suma i iloczyn zdarzeń, zdarzenia wykluczające się
- twierdzenie o prawdopodobieństwie sumy zdarzeń
- własności prawdopodobieństwa
- pojęcie niezależności dwóch zdarzeń

uczeń potrafi

- ustalać zdarzenia przeciwne do danych
- obliczyć wartości wyrażeń zawierających symbol silnia
- ustalić liczbę permutacji
- ustalić liczbę kombinacji
- obliczyć wartości wyrażeń zawierających symbol Newtona
- stosować kombinatorykę w rachunku prawdopodobieństwa
- rozpoznać zdarzenia wykluczające się
- określić sumę, iloczyn zdarzeń
- obliczyć prawdopodobieństwa sumy i iloczynu zdarzeń
- badać niezależność dwóch zdarzeń w prostych przypadkach

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- pojęcia: wariacja bez powtórzeń, wariacja z powtórzeniami
- wzór Newtona
- własności trójkąta Pascala
- pojęcie prawdopodobieństwa warunkowego
- twierdzenie o prawdopodobieństwie całkowitym
- wzór Bayesa
- własności zdarzeń niezależnych
- pojęcie niezależności trzech zdarzeń
- pojęcie próby Bernoulliego
- pojęcie: schemat Bernoulliego
- wzór do schematu Bernoulliego

uczeń potrafi

- rozwiązać równanie zawierające symbol silnia
- ustalić liczby wariacji z powtórzeniami i wariacji bez powtórzeń
- rozwiązać proste zadania z zastosowaniem kombinacji
- stosować wzór Newtona
- obliczyć prawdopodobieństwa zdarzeń, korzystając z własności prawdopodobieństwa
- obliczyć prawdopodobieństwo warunkowe
- obliczyć prawdopodobieństwo całkowite
- badać niezależność dwóch zdarzeń
- obliczyć prawdopodobieństwo otrzymania k sukcesów w n próbach Bernoulliego

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- rozwiązać trudniejsze równanie zawierające symbol silnia
- ustalić liczby permutacji, wariacji z powtórzeniami oraz wariacji bez powtórzeń w sytuacjach nietypowych
- rozwiązać zadania z zastosowaniem kombinacji
- ustalić liczbę kombinacji
- przekształcić wyrażenie korzystając ze wzoru Newtona
- rozwiązać zadania wykorzystując wzór Newtona
- obliczyć prawdopodobieństwa z wykorzystaniem wzoru Bayesa
- stosować własności zdarzeń niezależnych
- badać niezależność trzech zdarzeń

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- rozwiązać nietypowe zadania z zastosowaniem permutacji, wariacji z powtórzeniami oraz wariacji bez powtórzeń
- rozwiązać nietypowe zadania z zastosowaniem kombinacji
- obliczyć prawdopodobieństwa zdarzeń, korzystając z własności prawdopodobieństwa w sytuacjach nietypowych
- rozwiązywać nietypowe zadania z wykorzystaniem wzoru na prawdopodobieństwo warunkowe
- rozwiązywać nietypowe zadania z zastosowaniem twierdzenia o prawdopodobieństwie całkowitym
- obliczyć prawdopodobieństwo z wykorzystaniem wzoru Bayesa w sytuacjach nietypowych
- rozwiązywać nietypowe zadania z zastosowaniem badania niezależności zdarzeń oraz własności zdarzeń niezależnych
- stosować schemat Bernoulliego w nietypowych zadaniach

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- rozwiązać nietypowe zadania z zastosowaniem własności wzoru Newtona

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dla klasy 3 liceum ogólnokształcącego i technikum (do programu nauczania „W centrum uwagi. Zakres rozszerzony”)

Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny:				
	konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
	2	3	4	5	6
I. Polityki publiczne – gospodarka i rozwój					
Temat lekcji: Polityki publiczne					
- polityka publiczna - rodzaje polityk publicznych - zasady polityk publicznych - uczestnicy polityk publicznych - instrumenty realizacji polityk publicznych - etapy polityk publicznych - ocena programów publicznych	- podaje przykłady polityk publicznych; - wskazuje przykłady świadczeń publicznych [usług społecznych, usług socjalnych]; - wymienia przykłady instrumentów polityk publicznych.	- wyjaśnia, czym są polityki publiczne; - wymienia rodzaje polityk publicznych; - wymienia czynniki kształtujące polityki publiczne; - wskazuje główne zasady polityk publicznych w Polsce; - wymienia narzędzia/instrumenty umożliwiające realizację polityk publicznych; - podaje kryteria oceny programów publicznych.	- omawia proces tworzenia i realizacji polityk publicznych; - analizuje przebieg wybranego programu publicznego i jego rezultaty.	- przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów [wewnętrznych i zewnętrznych] na kształt polityk publicznych; - charakteryzuje czynniki wpływające na wybór instrumentów realizacji polityk publicznych.	- na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat znaczenia aktywności państwa w różnych obszarach życia publicznego; - podaje przykłady działań państwa, w których organy władzy wykorzystują poszczególne instrumenty realizacji polityk publicznych.
Temat lekcji: Polityka gospodarcza					
- funkcje polityki gospodarczej - cele polityki gospodarczej - modele polityki gospodarczej - podmioty polityki gospodarczej - finanse publiczne - budżet państwa - procedura uchwalania ustawy budżetowej - strategia rozwoju gospodarczego	- podaje przykłady aktywności państwa w obszarze gospodarki; - wskazuje podstawowe cechy współczesnej gospodarki rynkowej; - wymienia źródła, z których można pozyskać środki publiczne; - wymienia podmioty uczestniczące w uchwalaniu ustawy budżetowej.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „finanse publiczne”, „środki publiczne”, „budżet państwa” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - wymienia czynniki wpływające na politykę gospodarczą państwa; - wskazuje podstawowe cechy różnych modeli polityki gospodarczej państwa [gospodarka centralnie sterowana, gospodarka rynkowa]; - przedstawia zasady uchwalania ustawy budżetowej; - wskazuje i omawia główne cele i kierunki strategii rozwoju gospodarczego państwa polskiego.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „dług publiczny”, „nadwyżka budżetowa”, „deficyt budżetowy” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - przedstawia funkcje polityki gospodarczej państwa; - przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów na kształt polityki gospodarczej państwa polskiego; - charakteryzuje strukturę dochodów budżetu państwa; - prezentuje strukturę wydatków z budżetu państwa; - porównuje procedury uchwalania ustawy zwykłej i ustawy budżetowej; - analizuje główne założenia strategii rozwoju gospodarczego państwa polskiego.	- analizuje, z różnych perspektyw, wady i zalety poznanych modeli polityki gospodarczej państwa; - wymienia podmioty tworzące sektor finansów publicznych; - przedstawia uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na realizację strategii rozwoju gospodarczego państwa polskiego; - ocenia główne założenia strategii rozwoju gospodarczego Polski.	- odszukuje, analizuje i prezentuje, informacje dotyczące wybranej aktywności państwa w obszarze gospodarki [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat znaczenia aktywności państwa w gospodarce; - organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki gospodarczej państwa.

Temat lekcji: Polityka regionalna					
- region - rozwoj regionalny - modele polityki regionalnej - podmioty polityki regionalnej - polityka regionalna w Polsce - polityka regionalna w UE	- właściwie stosuje termin „region” w swoich wypowiedziach; - identyfikuje region, w którym mieszka; - podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarze polityki regionalnej; - wskazuje przykłady instrumentów polityki regionalnej.	- wyjaśnia znaczenie terminów „region” i „rozwoj regionalny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - wskazuje podstawowe cele rozwoju regionalnego; - wymienia podstawowe czynniki rozwoju regionalnego; - przedstawia instrumenty polityki regionalnej państwa polskiego; - wymienia cechy podstawowych modeli polityki regionalnej państwa [model wsparcia ośrodków wzrostu, model wyrównywania różnic międzyregionalnych]; - podaje główne założenia strategii rozwoju regionalnego państwa polskiego.	- prezentuje z różnych perspektyw wady i zalety poznanych modeli polityki regionalnej państwa; - omawia zasady polskiej polityki regionalnej; - analizuje i ocenia główne założenia strategii rozwoju regionalnego państwa polskiego; - przedstawia cele i zasady polityki regionalnej Unii Europejskiej.	- analizuje różnorodne wskaźniki rozwoju gospodarczego; - przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów na kształt polityki regionalnej państwa polskiego; - wskazuje cele i charakteryzuje formy współpracy w ramach euroregionów.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych aspektów polityki regionalnej państw Unii Europejskiej [oraz ocenia jej rezultaty]; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat efektywności polskiej polityki regionalnej; - organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki regionalnej państwa.
Temat lekcji: Polityka przemysłowa i gospodarka żywnościowa					
- przemysł - cele polityki przemysłowej - specjalne strefy ekonomiczne - gospodarka żywnościowa - rolnictwo - polityka żywnościowa	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „przemysł”, „rolnictwo”, „gospodarka żywnościowa”; - podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarach polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej; - wskazuje przykłady instrumentów polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej; - wymienia podstawowe założenia polityki rolnej Unii Europejskiej.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „przemysł”, „okręg przemysłowy”, „gospodarka żywnościowa” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - wymienia cele i instrumenty polityki przemysłowej państwa polskiego; - wskazuje podstawowe instrumenty gospodarki żywnościowej; - charakteryzuje wybrane rozwiązanie wykorzystywane przez państwo polskie w ramach polityki przemysłowej [założenia, instrumenty, rezultaty]; - charakteryzuje wybrane rozwiązanie wykorzystywane przez państwo polskie w ramach gospodarki żywnościowej [założenia, instrumenty, rezultaty]; - uzasadnia konieczność zapewnienia społeczeństwu bezpieczeństwa żywnościowego; - wymienia podstawowe instrumenty polityki rolnej Unii Europejskiej.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „dobra inwestycyjne”, „dobra konsumpcyjne” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - wymienia kryteria oceny poziomu uprzemysłowienia państwa; - podaje cechy podstawowych modeli polityki przemysłowej państwa: - polityki sektorowej i polityki horyzontalnej; - prezentuje współzależności występujące między poszczególnymi strefami gospodarki żywnościowej.	- charakteryzuje główne etapy rozwoju polityki przemysłowej w Polsce i na świecie po zakończeniu II wojny światowej; - omawia wpływ procesu transformacji ustrojowej na politykę przemysłową państwa polskiego; - przedstawia cele i formy działania Agencji Rozwoju Przemysłu; - charakteryzuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa w Polsce; - omawia i ocenia funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych aspektów polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej państwa polskiego [oraz ocenia rezultaty tych aktywności władzy państwowej]; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń polskiej polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej; - organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki przemysłowej i gospodarki żywnościowej.
Temat lekcji: Ochrona środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne					

- problemy środowiska naturalnego - ochrona środowiska - polityka ekologiczna - bezpieczeństwo ekologiczne - strategia ochrony środowiska w Polsce	- właściwie wykorzystuje w swoich wypowiedziach termin „ochrona środowiska”; - uzasadnia konieczność ochrony środowiska naturalnego; - podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego; - podaje przykłady instrumentów polityki państwa w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „ekologia”, „bezpieczeństwo ekologiczne” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - formułuje wnioski dotyczące obowiązków państwa i obywateli w zakresie ochrony środowiska naturalnego na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>; - wymienia cele i instrumenty polityki państwa w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego Polski; - omawia wybrane inicjatywy państwa polskiego na rzecz ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego [założenia, instrumenty, rezultaty]; - ocenia świadomość ekologiczną – własną i społeczeństwa polskiego.	- charakteryzuje uwarunkowania decydujące współcześnie o stanie środowiska naturalnego oraz o poziomie jego ochrony; - podaje przykłady porozumień międzynarodowych i programów strategicznych dotyczących ochrony środowiska; - prezentuje główne założenia i cele państwa dotyczące bezpieczeństwa ekologicznego, zawarte w <i>Strategii bezpieczeństwa narodowego</i>.	- przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów na kształt polityki państwa w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego; - omawia zależność między bezpieczeństwem narodowym a bezpieczeństwem ekologicznym.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa polskiego w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń polskiej polityki w obszarze ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego; - organizuje kampanię [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.
Temat lekcji: Badania i innowacje					
- społeczeństwo informacyjne - badania i rozwój - innowacje - polityka naukowa i innowacyjna w Polsce	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy „badania naukowe” i „innowacje”; - wskazuje przykłady działań państwa polskiego w obszarze badań i innowacji; - podaje przykłady instrumentów polityki państwa w obszarze badań i innowacji; - wymienia podstawowe cechy społeczeństwa informacyjnego.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „społeczeństwo informacyjne”, „badania naukowe”, „innowacje” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - wskazuje pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego; - wymienia cele i instrumenty polityki państwa w zakresie badań naukowych i innowacji; - uzasadnia konieczność prowadzenia przez państwo działań na rzecz rozwoju nauki i innowacyjności.	- wyjaśnia znaczenie terminów „szum informacyjny” i „bańka informacyjna” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - przedstawia zagrożenia wynikające ze zjawiska bańki informacyjnej; - omawia uwarunkowania rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce; - wymienia główne organy, instytucje i agencje państwa polskiego działające na rzecz rozwoju nauki i innowacyjności.	- charakteryzuje i ocenia działalność wybranej instytucji lub agencji naukowej państwa polskiego [cele, formy działania, rezultaty]; - omawia i ocenia funkcjonowanie regionalnych systemów innowacji oraz parków naukowo-technologicznych [założenia, formy działania, rezultaty].	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa polskiego w obszarze badań i innowacji [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń i efektów polskiej polityki w obszarze badań i innowacji; - organizuje kampanię [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla rozwoju badań i innowacji w Polsce.
II. Polityki publiczne – bezpieczeństwo i kwestie społeczne					
Temat lekcji: Bezpieczeństwo państwa					
- bezpieczeństwo wewnętrzne - bezpieczeństwo zewnętrzne - potencjał strategiczny - system bezpieczeństwa w RP - służby specjalne - Siły Zbrojne RP	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy „bezpieczeństwo wewnętrzne państwa” i „bezpieczeństwo zewnętrzne państwa”; - podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarach bezpieczeństwa zewnętrznego i bezpieczeństwa wewnętrznego;	wyjaśnia znaczenie terminów: „bezpieczeństwo wewnętrzne państwa”, „bezpieczeństwo zewnętrzne państwa”, „potencjał strategiczny”, „środowisko bezpieczeństwa”, „cele strategiczne”, „strategia bezpieczeństwa”, „porządek publiczny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach];	- wyjaśnia znaczenie terminu „racja stanu” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; - omawia poszczególne działania strategiczne państwa; - przedstawia strukturę organizacyjną Sił Zbrojnych RP;	- wymienia główne zadania: - Rady Bezpieczeństwa Narodowego, - Agencji Wywiadu, - Służby Wywiadu Wojskowego, - Służby Kontrwywiadu Wojskowego, - Rządowego Centrum Bezpieczeństwa; - dokonyuje oceny działań organów państwa w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa w obszarze bezpieczeństwa Polski [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń i efektów polskiej polityki

strategia bezpieczeństwa narodowego RP	- podaje przykłady instrumentów polityki państwa w obszarach bezpieczeństwa zewnętrznego i bezpieczeństwa wewnętrznego; - wymienia uprawnienia Prezydenta RP i Rady Ministrów w zakresie bezpieczeństwa państwa; - wymienia główne zadania i formy działania Policji.	- wyjaśnia, jaki wpływ ma potencjał strategiczny na siłę państwa; - formułuje wnioski dotyczące obowiązków państwa w zakresie bezpieczeństwa na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>; - wymienia cele strategii bezpieczeństwa narodowego Polski; - podaje przykłady działań realizujących poszczególne cele strategii bezpieczeństwa narodowego Polski; - wymienia główne zadania i uprawnienia - Biura Bezpieczeństwa Narodowego, - Straży Granicznej, - Służby Ochrony Państwa, - Centralnego Biura Antykorupcyjnego, - Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.	- charakteryzuje podstawowe rodzaje misji realizowanych przez Żołnierzy Sił Zbrojnych RP; - wyjaśnia, na czym polega zarządzanie kryzysowe.	[zajmuje stanowisko, buduje argumenty i kontrargumenty w sporze].	w obszarach bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa zewnętrznego; organizuje kampanię [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla bezpieczeństwa państwa.
Temat lekcji: Polityka społeczna					
- ubezpieczenia społeczne - pomoc społeczna - polityka rynku pracy - polityka senioralna - polityka prorodzinna	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „ubezpieczenie społeczne”, „polityka prorodzinna”, „emerytura”, „renta”, „zasilek”; - podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarze polityki społecznej; - wskazuje przykłady instrumentów wykorzystywanych przez państwo w obszarze polityki społecznej; - charakteryzuje system ubezpieczeń społecznych w Polsce; - wymienia formy pomocy społecznej w Polsce.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „dobrobyt społeczny”, „polityka prorodzinna”, „polityka senioralna”, „polityka rynku pracy”, „emerytura”, „renta”, „zasilek” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - wyjaśnia znaczenie zasady solidaryzmu społecznego określającej działanie systemu ubezpieczeń społecznych; - wymienia cele i instrumenty polityki społecznej państwa polskiego; - uzasadnia konieczność funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych; - rozdziela ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe; - przedstawia zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych; - wymienia instrumenty polityki rynku pracy w Polsce; - przedstawia wybrane działania urzędu pracy w swoim powiecie; - wyjaśnia, jakie są przyczyny starzenia się społeczeństwa; - wymienia skutki społeczno-ekonomiczne procesu starzenia się społeczeństwa; - przedstawia działania rządu mające na celu ograniczenie zjawiska starzenia się społeczeństwa [cele, formy, rezultaty];	- charakteryzuje uwarunkowania polityki społecznej realizowanej w Polsce; - porównuje zasady funkcjonowania i znaczenie poszczególnych rodzajów ubezpieczeń społecznych w Polsce; - porównuje zasady przyznawania i znaczenie różnego rodzaju świadczeń socjalnych; - wykazuje zależność między formą zatrudnienia a zasadami funkcjonowania poszczególnych rodzajów ubezpieczeń społecznych; - przedstawia rolę i zakres działania instytucji rynku pracy; - prezentuje założenia głównych programów realizowanych w ramach polityki prorodzinnej w Polsce oraz ocenia ich skuteczność; - wymienia świadczenia rodzinne i świadczenia z funduszu alimentacyjnego.	- przedstawia i ocenia wpływ poszczególnych podmiotów na kształt polityki społecznej państwa polskiego; - prezentuje i ocenia zasady określające polską politykę społeczną oraz stosowane w jej ramach instrumenty, ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów polityki rynku pracy [buduje argumenty i kontrargumenty w sporze]; - charakteryzuje uwarunkowania wpływające na rynek pracy w Polsce oraz ocenia jego funkcjonowanie; - charakteryzuje programy rządowe realizowane w ramach polityki senioralnej i ocenia ich skuteczność.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa w obszarze polityki społecznej [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń i rezultatów polskiej polityki społecznej; - organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki społecznej państwa.

		wymienia główne programy realizowane w ramach polityki prorodzinnej w Polsce.			
Temat lekcji: Ochrona zdrowia					
- system ochrony zdrowia - publiczna opieka zdrowotna - Świadczenia opieki zdrowotnej - Narodowy Fundusz Zdrowia [NFZ] - ubezpieczenia zdrowotne	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach termin „ubezpieczenie zdrowotne”; - wymienia podstawowe obowiązki państwa w zakresie ochrony zdrowia; - podaje przykłady działań państwa polskiego w obszarze ochrony zdrowia; - wskazuje przykłady instrumentów polityki państwowej w obszarze ochrony zdrowia; - wymienia podstawowe zasady korzystania z systemu ochrony zdrowia w Polsce.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „ubezpieczenia zdrowotne”, „służba zdrowia”, „zasilek” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - formułuje wnioski dotyczące obowiązków państwa w zakresie ochrony zdrowia na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>; - wymienia instytucje tworzące system ochrony zdrowia w Polsce; - podaje zadania Narodowego Funduszu Zdrowia; - omawia podstawowe zasady korzystania z systemu ochrony zdrowia w Polsce.	- charakteryzuje strukturę systemu ochrony zdrowia w Polsce [instytucje, organizacja poszczególnych szczebli, rodzaje świadczeń, sposób finansowania]; - analizuje funkcjonowanie systemu opieki zdrowotnej poza granicami kraju; - przedstawia główne założenia <i>Narodowego programu zdrowia</i> realizowanego w Polsce; - opisuje organizację systemu publicznej opieki zdrowotnej w Polsce.	- przedstawia uwarunkowania określające funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia w państwie polskim; - ocenia organizację i jakość systemu ochrony zdrowia w Polsce [buduje argumenty i kontrargumenty w sporze];	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa w obszarze ochrony zdrowia [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń i rezultatów polskiej polityki w obszarze ochrony zdrowia; - organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla ochrony zdrowia w Polsce.
Temat lekcji: Polityka kulturalna					
- kultura - polityka kulturalna - narodowe instytucje kultury	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „kultura”, „kultura narodowa”; - wskazuje przykłady działań państwa polskiego w obszarze polityki kulturalnej; - podaje przykłady instrumentów polityki państwowej w obszarze kultury.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „kultura”, „kultura narodowa”, „dziedzictwo kulturowe”, „mecenat” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - uzasadnia konieczność aktywności państwa w obszarze kultury; - przedstawia podstawowe obowiązki państwa w obszarze kultury; - wymienia narodowe instytucje kultury działające w Polsce; - analizuje przepisy prawne z <i>Konstytucji RP</i> dotyczące polityki kulturalnej.	- wyjaśnia znaczenie terminu „kapitał kulturowy” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; - charakteryzuje poszczególne typy kultury; - przedstawia zadania poszczególnych uczestników polityki kulturalnej państwa polskiego.	- analizuje i ocenia działalność narodowych instytucji kultury w Polsce; - charakteryzuje wybrane programy na rzecz rozwoju polskiej kultury [cele, formy, efekty, adresaci].	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych działań państwa w obszarze polityki kulturalnej [oraz ocenia rezultaty tych aktywności]; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat założeń i rezultatów polskiej polityki kulturalnej; - organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla polityki kulturalnej państwa.
Temat lekcji: Relacje państwo–Kościoł					
- religia - modele relacji państwo–Kościoł - państwo wyznaniowe	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „religia”, „wyznanie”, „konkordat”; - wymienia podstawowe zasady określające kształt relacji państwo–Kościoł w Polsce;	- wyjaśnia znaczenie terminów: „religia”, „wyznanie”, „kult”, „ateizm”, „konkordat” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - charakteryzuje podstawowe modele relacji państwo–Kościoł [model	charakteryzuje Kościoły i związki wyznaniowe w Polsce [zasięg terytorialny, liczba wiernych, cechy religii/wyznań];	charakteryzuje i ocenia model relacji państwo–Kościoł funkcjonujący w Rzeczypospolitej Polskiej.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych Kościołów i związków wyznaniowych funkcjonujących w Polsce;

- państwo - świeckiepaństwa - wyznaniowe - Kościóły i związki wyznaniowe - wolność religii - konkordat	wskazuje podstawowe zasady funkcjonowania laickiego modelu relacji państwo–Kościół.	- państwa świeckiego, model państwa wyznaniowego]; - formułuje wnioski dotyczące relacji Rzeczypospolitej Polskiej z Kościołem katolickim na podstawie wybranych przepisów prawnych z konkordatu; - buduje wnioski dotyczące funkcjonowania wybranego Kościoła lub związku wyznaniowego w Polsce na podstawie analizy przepisów z odpowiedniej ustawy; - formułuje wnioski dotyczące wolności sumienia i religii w Polsce na podstawie analizy przepisów prawnych z Konstytucji RP.	analizuje przepisy prawne z ustaw dotyczących wolności sumienia i religii w Polsce.		organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla kształtowania relacji państwo–Kościół.
III. Podstawy porządku prawnego					
Temat lekcji: Prawo i jego rodzaje					
- prawo - normy społeczne - przepis prawny - norma prawna - rodzaje i gałęzie prawa - system prawa	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach termin „prawo”; - wymienia podstawowe rodzaje norm społecznych; - wskazuje przykłady norm prawnych; - wymienia podstawowe gałęzie prawa.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „prawo”, „norma prawna”, „przepis prawny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - wyjaśnia, czym normy prawne różnią się od innych rodzajów norm społecznych; - rozpoznaje i charakteryzuje poszczególne typy norm społecznych; - wymienia rodzaje i gałęzie prawa; - wyjaśnia, skąd wywodzą się normy funkcjonujące w różnych systemach prawnych [prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne]; - wyjaśnia znaczenie zasad hierarchiczności, spójności i zupełności oraz podaje przykłady ich stosowania [lub wskazuje sytuacje, w których zostały one naruszone].	- porównuje z różnych perspektyw [wg różnych kryteriów] koncepcje prawa pozytywnego oraz prawa naturalnego; - charakteryzuje poszczególne rodzaje norm prawnych; - rozpoznaje i opisuje poszczególne elementy budowy normy prawnej [hipoteza, dyspozycja, sankcja]; - charakteryzuje systemy prawne funkcjonujące w wybranych państwach.	- wyjaśnia, na czym polega różnica między przedmiotowym a podmiotowym rozumieniem pojęcia „prawo”; - tłumaczy, na czym polegają różnice dotyczące rozumienia prawa przez zwolenników naturalizmu oraz pozytywizmu prawniczego; - porównuje różne systemy prawne, w tym wskazuje, gdzie one występują na świecie.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.
Temat lekcji: Źródła prawa					
- akty normatywne - akty nienormatywne - obowiązywanie prawa - Źródła prawa - prawo Unii Europejskiej - kodeksy - dzienniki urzędowe	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „kodeks”, „akt administracyjny”, „orzeczenie sądowe”, „prawo wtórne UE”, prawo pierwotne UE; - wymienia podstawowe rodzaje Źródeł prawa obowiązującego w Polsce;	- wyjaśnia znaczenie terminów: „akt normatywny”, „Źródło prawa”, „kodeks”, „akt administracyjny”, „orzeczenie sądowe”, „prawo wtórne UE”, „prawo pierwotne UE” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - charakteryzuje Źródła prawa powszechnie obowiązującego w Polsce;	- wyjaśnia różnicę między aktami normatywnymi a aktami nienormatywnymi; - porównuje różnego rodzaju Źródeła prawa obowiązującego w Polsce [sposób stanowienia, sposób wprowadzania do porządku prawnego, zasięg obowiązywania,	- przedstawia zasady ogólne prawa międzynarodowego; - prezentuje istotę sporu dotyczącego hierarchicznej zależności między Konstytucją RP a prawem Unii Europejskiej; - porównuje różne rodzaje aktów prawa wtórnego Unii Europejskiej.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.

	- wskazuje cechy <i>Konstytucji RP</i> i wyjaśnia, na czym polega jej szczególna moc; - podaje przykłady kodeksów funkcjonujących w polskim porządku prawnym.	- rozpoznaje i charakteryzuje akty prawne niebędące źródłami prawa; - wymienia i rozpoznaje poszczególne rodzaje prawa Unii Europejskiej; - wymienia i rozpoznaje akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej; - wyjaśnia, na czym polega zasada pierwszeństwa stosowania prawa unijnego przed prawem krajowym; - przedstawia rolę Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej [TSUE] w unijnym porządku prawnym; - charakteryzuje kodeksy funkcjonujące w polskim porządku prawnym [nazwa, rodzaj i zakres regulacji]; - podaje przykłady aktów prawa miejscowego; - wymienia dzienniki urzędowe prowadzone w Polsce.	- adresaci norm, miejsce w hierarchii Źródeł prawa; - charakteryzuje rodzaje umów międzynarodowych i pozycję tych porozumień w polskim porządku prawnym [buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>]; - porównuje różne rodzaje aktów prawa miejscowego.		
Temat lekcji: Wykładnia prawa					
- luka prawna - rodzaje wykładni - reguły kolizyjne - reguły dedukcyjne - zasady prawa	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach termin „spójność prawa”; - wymienia podstawowe zasady prawa.	- wyjaśnia znaczenie terminów „luka prawna” i „spójność prawa” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - tłumaczy, na czym polega wykładnia prawa; - wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa; - przedstawia konsekwencje łamania podstawowych zasad prawa.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „wykładnia prawa”, „reguły kolizyjne”, „reguły dedukcyjne” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - rozpoznaje i omawia przykłady zastosowania w przepisach prawnych podstawowych zasad prawa.	- przedstawia różne typy luk prawnych; - charakteryzuje różne typy wykładni prawa.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.
Temat lekcji: Legislacja i ratyfikacja					
- procedura ustawodawcza - ustawa budżetowa - szczególne procedury legislacyjne - procedura zmiany <i>Konstytucji RP</i> - procedury przedratyfikacyjne - zasady prawidłowej legislacji	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy „ratyfikacja” i „weto prezydenckie”; - wymienia podmioty posiadające prawo inicjatywy ustawodawczej w ramach procedury uchwalania ustawy zwykłej; - wymienia organy władzy w państwie polskim uczestniczące w procesie legislacyjnym; - porządkuje etapy procesu legislacyjnego w kolejności chronologicznej;	- wyjaśnia znaczenie terminów: „legislacja”, „ratyfikacja”, „weto prezydenckie” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - wymienia podmioty posiadające prawo inicjatywy ustawodawczej w ramach różnych procedur legislacyjnych; - charakteryzuje rolę poszczególnych organów władzy w procesie legislacyjnym [wymienia ich uprawnienia]; - wskazuje główne różnice między różnymi procedurami legislacyjnymi; - wymienia rodzaje umów międzynarodowych ratyfikowanych	- wyjaśnia znaczenie terminów „promulgacja ustawy” i <i>vacatio legis</i>, [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - rozpoznaje i właściwie nazywa poszczególne jednostki redakcyjne aktów normatywnych w Polsce; - omawia poszczególne etapy procesu legislacyjnego; - porównuje role Sejmu i Senatu w ramach różnych procedur legislacyjnych; - porównuje uprawnienia Prezydenta RP w ramach różnych procedur legislacyjnych;	- wyjaśnia znaczenie terminu „inflacja prawa” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; - wykazuje asymetryczność uprawnień Sejmu i Senatu w procedurze uchwalania ustawy; - omawia zasady prawidłowej legislacji.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.

	odszukuje akty normatywne za pomocą Internetowego Systemu Aktów Prawnych.	- w ramach procedur przedratyfikacyjnych; - wymienia zasady określające przebieg poszczególnych procedur przedratyfikacyjnych.	buduje wnioski dotyczące procedur legislacyjnych i przedratyfikacyjnych na podstawie analizy przepisów prawnych [<i>Konstytucja RP</i>, ustawy].		
Temat lekcji: Państwo prawne					
- rzędy prawa - zasady państwa prawnego - niezależność sądów - niezawisłość sędziów - kontrola prawa	- właściwie stosuje w swojej wypowiedzi terminy: „niezależność sądów”, „niezawisłość sędziów”; - wymienia podstawowe zasady państwa prawnego; - podaje przykłady organów władzy i instytucji, które stoją na straży państwa prawnego w Polsce.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „państwo prawne”, „niezależność sądów”, „niezawisłość sędziów” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - przedstawia genezę i rozwój idei rządów prawa [etapy rozwoju, myśliciele, koncepcje]; - wyjaśnia znaczenie kluczowych zasad funkcjonowania państwa prawnego; - wymienia zadania i kompetencje kluczowych instytucji w systemie ochrony praworządności [Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu, Sąd Najwyższy, sądy, prokuratura, Krajowa Rada Sądownictwa, Najwyższa Izba Kontroli].	- uzasadnia, że funkcjonowanie rządów prawa jest konieczne dla prawidłowego rozwoju państwa i społeczeństwa; - analizuje kryteria oceny poziomu praworządności; - przedstawia rolę kluczowych instytucji w systemie ochrony praworządności, w tym znaczenie sądownictwa konstytucyjnego.	- porównuje aspekty formalny i materialny państwa prawnego; - buduje wnioski dotyczące funkcjonowania państwa prawnego w Polsce na podstawie analizy wyników wybranej kontroli przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat szczegółowych i złożonych zagadnień dotyczących funkcjonowania państwa prawnego; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat funkcjonowania państwa prawnego w Polsce; - organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla funkcjonowania państwa prawnego.
Temat lekcji: Pomoc prawna					
- poradnictwo - nieodpłatna pomoc prawna - notariusz - radca prawny - adwokat	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „notariusz”, „radca prawny”, „adwokat”; - wymienia podstawowe uprawnienia i zadania notariusza, radcy prawnego oraz adwokata.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „notariusz”, „radca prawny”, „adwokat” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - uzasadnia konieczność funkcjonowania systemu nieodpłatnych poradnictwa i pomocy prawnej w państwie demokratycznym; - wymienia działające w Polsce instytucje, w których można uzyskać pomoc prawną.	porównuje zadania notariuszy, radców prawnych i adwokatów oraz sposoby wykonywania przez nich pracy [formy zatrudnienia].	uzyskuje i prezentuje informacje na temat działania systemu Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień związanych z funkcjonowaniem pomocy prawnej w Polsce; - organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań, programu lub instytucji istotnych dla funkcjonowania pomocy prawnej w Polsce.
Temat lekcji: Informacja publiczna					
- informacja publiczna - wniosek o udzielenie informacji publicznej - Biuletyn Informacji Publicznej [BIP] - archiwum - e-administracja	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach termin „informacja publiczna”; - wymienia obszary życia publicznego, których dotyczy informacja publiczna; - wymienia podstawowe formy korzystania z informacji publicznej;	- wyjaśnia, czym są informacja publiczna i Biuletyn Informacji Publicznej [BIP]; - podaje zasady korzystania z dokumentacji gromadzonej w urzędach i archiwach; - wymienia instytucje i organy władzy w Polsce zobowiązane do udzielania informacji publicznej;	- pisze skierowane do różnych instytucji wnioski o udzielenie informacji publicznej; - formułuje wnioski dotyczące dostępu do informacji publicznej na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i> i ustaw;	- wyjaśnia zasady funkcjonowania profilu zaufanego; - uzyskuje informacje na temat działalności wybranej instytucji publicznej lub dotyczące konkretnej sprawy publicznej.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat szczegółowych i złożonych zagadnień dotyczących dostępu do informacji publicznej w Polsce; - organizuje kampanię społeczną [i bierze w niej udział] mającą na celu wypromowanie idei, działań,

	przedstawia zasady sporządzania wniosków o udzielenie informacji publicznej.	- sporządza prosty wniosek o udzielenie informacji publicznej; - wymienia typy informacji publikowanych w BIP; - wyszukuje informacje za pomocą platformy ePUAP.	przedstawia możliwości, które daje obywatelom korzystanie z platformy ePUAP.		programu lub instytucji istotnych dla zapewnienia obywatelom dostępu do informacji publicznej.
IV. Prawo cywilne					
Temat lekcji: Część ogólna prawa cywilnego					
- Źródła prawa cywilnego - osoba fizyczna - osoba prawna - zdolność prawna - czynności prawne - pełna zdolność do czynności prawnych - ograniczona zdolność do czynności prawnych - ubezważnienie - przedstawicielstwo - pełnomocnictwo	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „osoba fizyczna”, „osoba prawna”, „zdolność prawna”, „zdolność do czynności prawnych”; - rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne; - podaje przykłady podmiotów będących osobami prawnymi; - podaje przykłady działań będących wyrazem posiadania zdolności do czynności prawnych.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „osoba fizyczna”, „osoba prawna”, „zdolność prawna”, „zdolność do czynności prawnych”, „przedstawicielstwo”, „pełnomocnictwo”, „zobowiązanie”, „pełna zdolność do czynności prawnych”, „ograniczona zdolność do czynności prawnych” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa cywilnego; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego; - wymienia Źródła prawa cywilnego; - wyjaśnia, jakie mogą być przyczyny braku pełnej zdolności do czynności prawnych; - wymienia konsekwencje wynikające z posiadania pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych; - wymienia zasady poprawnego sporządzania oświadczeń woli.	- wyjaśnia znaczenie terminu „ubezważnienie” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; - wymienia cechy charakterystyczne dla stosunków cywilnoprawnych [prawo prywatne]; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i>; - wymienia działy prawa cywilnego w Polsce; - porównuje podmioty prawa cywilnego; - wymienia rodzaje czynności prawnych; - przedstawia warunki umożliwiające orzeczenie ubezważnienia całkowitego i częściowego; - omawia zasady ochrony prawnej osób ubezważnionych.	- analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego; - przedstawia podział cywilnych praw podmiotowych; - wyjaśnia, czym są jednostki organizacyjne ze zdolnością prawną; - wymienia możliwe formy czynności prawnej; - porównuje przedstawicielstwo ustawowe i pełnomocnictwo.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego.
Temat lekcji: Zobowiązania i odpowiedzialność cywilna					
- wierzytelność - dług - umowa zlecenia - umowa o dzieło - odpowiedzialność kontraktowa - odpowiedzialność deliktowa - szkoda - krzywda	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „wierzytelność”, „dług”, „najemca”, „wynajmujący”, „zleceniobiorca”, „autor dzieła”; - odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa cywilnego; - określa konsekwencje prawne niewykonania zobowiązań; - wymienia obligatoryjne elementy umowy najmu lokalu.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „wierzytelność”, „dług”, „odpowiedzialność kontraktowa”, „odpowiedzialność deliktowa”, „wykonanie zobowiązań”, „najemca”, „wynajmujący”, „zleceniobiorca”, „autor dzieła” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego; - wskazuje obligatoryjne elementy umowy zlecenia i umowy o dzieło; - wymienia zalety umowy zlecenia i umowy o dzieło z perspektywy	- wyjaśnia znaczenie terminów: „szkoda”, „krzywda”, „wierzytel”, „dłużnik”, „poręczyciel”, „zadośćuczynienie” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i>; - samodzielnie sporządza umowę najmu lokalu; - porównuje umowę o dzieło i umowę zlecenia;	- analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego; - przedstawia wady i zalety umowy zlecenia i umowy o dzieło z perspektywy zleceniobiorcy i zleceniodawcy oraz autora dzieła i zamawiającego; - wymienia rodzaje świadczeń realizowanych przez dłużników.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego.

		- zleceniobiorcy i zleceniodawcy oraz autora dzieła i zamawiającego; - wskazuje elementy umowy najmu lokalu korzystne dla wynajmującego i najemcy.	- uzasadnia konieczność zawarcia umowy najmu lokalu z perspektywy wynajmującego i najemcy; - porównuje odpowiedzialność cywilną z innymi formami odpowiedzialności.		
Temat lekcji: Prawo rodzinne					
- małżeństwo - wspólność majątkowa - intercyza - alimentacja - rozwód i separacja - pokrewieństwo - powinowactwo - przysposobienie - prawa i obowiązki rodziców i dziecka	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „rozwód”, „separacja”, „przysposobienie”; - odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa rodzinnego; - wymienia warunki prawne, których spełnienie jest niezbędne do zawarcia małżeństwa w Polsce; - wskazuje skutki prawne zawarcia małżeństwa; - przedstawia obowiązki i prawa rodziców i dzieci.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „intercyza”, „rozwód”, „separacja”, „pokrewieństwo”, „powinowactwo”, „przysposobienie” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa rodzinnego; - wymienia warunki prawne, których spełnienie jest niezbędne do zakończenia małżeństwa; - wymienia skutki prawne zakończenia małżeństwa; - wymienia warunki prawne, których spełnienie jest niezbędne do zawarcia stosunku przysposobienia; - wymienia skutki prawne przysposobienia.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „monogamia”, „akt małżeństwa”, „przeszkody małżeńskie”, „rozdzielność majątkowa”, „wspólnota majątkowa”, „władza rodzicielska”, „obowiązek alimentacyjny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego</i>; - przedstawia różne sposoby zawarcia małżeństwa zgodne z polskim prawem.	- analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa rodzinnego; - wymienia prawne przeszkody małżeńskie i przyczyny unieważnienia małżeństwa.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego.
Temat lekcji: Prawo rzeczowe					
- ruchomość - nieruchomość - własność - współwłasność - posiadanie - użytkowanie - służebność - zastaw - hipoteka	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „własność”, „użytkowanie”, „posiadanie”, „zastaw”, „hipoteka”; - odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa rzeczowego.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „własność”, „współwłasność”, „współwłasność łączna”, „współwłasność ułamkowa”, „ruchomość”, „nieruchomość”, „użytkowanie”, „użytkowanie wieczyste”, „posiadanie”, „zastaw”, „hipoteka” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa rzeczowego; - wymienia konsekwencje prawne zastosowania różnych instytucji przewidzianych w prawie rzeczowym.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „służebność”, „księga wieczysta” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i>; - charakteryzuje poszczególne formy nabycia własności na podstawie norm prawa rzeczowego.	analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa rzeczowego.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego.
Temat lekcji: Prawo spadkowe					
- spadek - spadkodawca - spadkobierca - testament	właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „spadek”, „dziedziczenie”, „testament”, „spadkobierca”;	wyjaśnia znaczenie terminów: „spadek”, „dziedziczenie”, „dziedziczenie testamentowe”, „dziedziczenie ustawowe”, „zachówek”;	wyjaśnia znaczenie terminu „otwarcie spadku” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach];	analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa spadkowego;	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa spadkowego;

- dziedziczenie testamentowe i ustawowe - grupy dziedziczenia - zapis - zachowek	- odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa spadkowego; - wymienia podstawowe zasady dziedziczenia ustawowego.	„spadkobierca”, „przyjęcie spadku”, „odrzućcie spadku” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa spadkowego; - przedstawia konsekwencje prawne przyjęcia oraz odrzucenia spadku; - wymienia podstawowe zasady sporządzania testamentu; - wyjaśnia, komu przysługuje prawo do zachowku.	- buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i>; - wyjaśnia, co wchodzi w skład spadku; - porównuje konsekwencje prawne zastosowania różnych form przyjęcia spadku.	porównuje podstawowe formy testamentu.	zagadnień z zakresu prawa cywilnego.
Temat lekcji: Postępowanie cywilne					
- przebieg postępowania cywilnego - pozew - etapy zwykłego postępowania cywilnego - apelacja - skarga kasacyjna - arbitraż	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „pozew”, „powód”, „pozwany”, „arbitraż”; - odszukuje przepisy prawne dotyczące zasad postępowania cywilnego; - identyfikuje strony w postępowaniu cywilnym; - wymienia podstawowe zasady sporządzania pozwu; - wymienia podstawowe czynności procesowe sądu i stron postępowania; - wymienia środki zaskarżenia w procesie cywilnym; - wyjaśnia znaczenie zasady dwuinstancyjności postępowania.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „pozew”, „powód”, „pozwany”, „arbitraż”, „skarga kasacyjna” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego procesowego; - wyjaśnia, czego dotyczą normy prawne z <i>Kodeksu postępowania cywilnego</i>; - identyfikuje uczestników postępowania cywilnego procesowego, w tym strony tego postępowania; - określa przedmiot sporu w postępowaniu cywilnym; - identyfikuje sąd właściwy dla rozpatrzenia konkretnej sprawy cywilnej; - wymienia podstawowe zasady określające przebieg mediacji i arbitrażu w postępowaniu cywilnym; - wskazuje podstawowe różnice między mediacją a arbitrażem; - pisze pozew w sprawie cywilnej; - wymienia podstawowe elementy prawidłowo przygotowanej apelacji; - określa warunki, których spełnienie jest konieczne do pozytywnego rozpoznania skargi kasacyjnej; - wymienia rodzaje postępowań cywilnych; - przedstawia zasady postępowania cywilnego [prawo do sądu, zasada równości stron, zasada jawności].	- wyjaśnia znaczenie terminów: „zdolność sądowa”, „zdolność procesowa”, „przewód sądowy”, „prawomocność wyroku” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu postępowania cywilnego</i>; - pisze apelację w sprawie cywilnej; - ocenia, czy przedstawiona apelacja została sporządzona właściwie; - na podstawie dostępnych źródeł ustala obszary jurysdykcji wybranych sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych; - rozpoznaje i opisuje rodzaje postępowań cywilnych; - wymienia prawa i obowiązki poszczególnych uczestników postępowania cywilnego procesowego; - przedstawia zasady postępowania cywilnego [zasady: prawdy formalnej, dyspozycyjności, kontradyktoryjności, bezpośredniości, ustności, swobodnej oceny dowodów, formalizmu]; - wymienia etapy zwykłego postępowania cywilnego; - opisuje wygląd sali rozpraw.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „zdolność sądowa”, „zdolność procesowa”; - wyjaśnia różnicę w znaczeniu pojęć „postępowanie” i „proces sądowy”; - analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego procesowego; - wymienia, uwzględniając różne perspektywy, pozytywne i negatywne aspekty zastosowania arbitrażu i mediacji w postępowaniu cywilnym; - wskazuje elementy obligatoryjne i fakultatywne pozwu; - opisuje poszczególne etapy rozprawy sądowej.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego procesowego.

V. Prawo pracy i prawo administracyjne

Temat lekcji: Prawo pracy

- typy umów o pracę - prawa i obowiązki pracownicze - urlopy - rozwiązanie stosunku pracy	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „umowa o pracę”, „pracodawca”, „pracownik”, „urlop”; - wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownicze; - wskazuje podstawowe prawa i wolności zagwarantowane w <i>Europejskiej karcie socjalnej</i>; - podaje przykłady umów i instytucji międzynarodowych chroniących prawa pracownicze.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „umowa o pracę”, „powszechne ubezpieczenia”, „pracodawca”, „pracownik”, „urlop” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa pracy; - buduje wnioski dotyczące obowiązków państwa w zakresie ochrony praw pracowniczych na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>; - wymienia różne typy umów o pracę; - wskazuje podstawowe elementy prawidłowo skonstruowanej umowy o pracę; - wymienia rodzaje urlopów przysługujących pracownikowi; - przedstawia podstawowe zasady regulujące rozwiązanie umowy o pracę; - wymienia umowy i instytucje międzynarodowe chroniące prawa pracownicze.	- wymienia podstawowe cechy prawa pracy; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu pracy</i> oraz umów międzynarodowych chroniących prawa pracownicze; - porównuje różne typy umów o pracę; - na podstawie analizy przepisów prawnych przedstawia uprawnienia pracownika dotyczące różnego rodzaju urlopów.	- analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa pracy; - porównuje katalogi praw i wolności socjalnych zawarte w <i>Konstytucji RP</i> i <i>Europejskiej karcie socjalnej</i>; - porównuje przewidziane w prawie pracy sposoby zakończenia umowy o pracę.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa pracy.
--	---	---	--	---	--

Temat lekcji: Formy zatrudnienia

- stosunek pracy - umowa o pracę - umowa cywilnoprawna - samozatrudnienie	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „umowa o pracę”, „umowa zlecenia”, „umowa o dzieło”, „samozatrudnienie”; - wymienia podstawowe cechy stosunku pracy; - podaje podstawowe cechy zatrudnienia na podstawie umowy o dzieło i umowy zlecenia; - wskazuje podstawowe cechy samozatrudnienia.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „umowa o pracę”, „umowa cywilnoprawna”, „umowa zlecenia”, „umowa o dzieło”, „stosunek pracy”, „samozatrudnienie” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego i prawa pracy; - porównuje prawa i obowiązki stron umowy wynikające z umowy o pracę oraz z umów cywilnoprawnych.	- tłumaczy, czym jest Krajowy Rejestr Sądowy; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i> [umowy cywilnoprawne] i <i>Kodeksu pracy</i>; - wskazuje pozytywne i negatywne aspekty różnych form zatrudnienia z perspektywy obu stron umowy; - charakteryzuje wybrane pracownicze formy zatrudnienia.	- wyjaśnia znaczenie terminów „pragmatyki pracownicze” i „pragmatyki służbowe” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa cywilnego i prawa pracy; - wymienia umowy cywilnoprawne – inne niż umowa o pracę; - wyjaśnia, z czego wynika i na czym polega problem tzw. „umów śmieciowych”.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa regulującego kwestie związane z zatrudnieniem.
--	--	---	--	--	--

Temat lekcji: Prawo administracyjne

- organ administracji publicznej - urząd	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „administracja publiczna”, „urząd”, „decyzja administracyjna”; - rozdziela rodzaje administracji publicznej;	wyjaśnia znaczenie terminów: „administracja publiczna”, „organ administracji publicznej”, „urząd”, „akt administracyjny”, „decyzja administracyjna” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach];	wyjaśnia znaczenie terminów: „stosunek administracyjny”, „kompetencja organu administracyjnego”, „właściwość organu administracyjnego”, „upoważnienie administracyjne”	- analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa administracyjnego; - przedstawia przewidziane w prawie formy aktów administracyjnych i ich cechy;	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa administracyjnego.
---	---	---	--	--	--

▪ stosunek administracyjnoprawny ▪ akt administracyjny ▪ decyzja administracyjna	▪ wskazuje poszczególne elementy decyzji administracyjnej.	▪ używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa administracyjnego; ▪ wymienia podstawowe cechy prawa administracyjnego; ▪ wymienia rządowe i samorządowe organy administracji publicznej; ▪ przedstawia podstawowe cechy stosunku administracyjnoprawnego; ▪ określa, czy decyzja administracyjna została właściwie skonstruowana pod względem formalnym.	[oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z zakresu prawa administracyjnego; ▪ wyjaśnia, czym różni się urząd od organu; ▪ charakteryzuje poszczególne typy organów administracyjnych; ▪ porównuje cechy aktów administracyjnych i aktów normatywnych.	▪ określa, jak brak obligatoryjnego elementu aktu administracyjnego wpływa na jego ważność i obowiązywanie.	
Temat lekcji: Postępowanie administracyjne					
▪ kodeks postępowania administracyjnego ▪ uczestnicy postępowania administracyjnego ▪ etapy postępowania administracyjnego ▪ odwołanie ▪ zażalenie ▪ mediacja administracyjna	▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „odwołanie”, „zażalenie”, „mediacja administracyjna”, ▪ wymienia strony postępowania administracyjnego; ▪ podaje podstawowe uprawnienia stron postępowania administracyjnego; ▪ wymienia środki zaskarżenia decyzji administracyjnej; ▪ podaje zasady, według których należy sporządzić odwołanie od decyzji administracyjnej.	▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „odwołanie”, „zażalenie”, „mediacja administracyjna”, „organy administracyjne niższego stopnia”, „organy administracyjne wyższego stopnia” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ wyjaśnia, czego dotyczą normy zawarte w <i>Kodeksie postępowania administracyjnego</i>; ▪ analizuje proste kazusy prawne dotyczące postępowania administracyjnego; ▪ wymienia uczestników postępowania administracyjnego; ▪ omawia podstawowe uprawnienia stron postępowania administracyjnego; ▪ wymienia etapy postępowania administracyjnego; ▪ omawia zasady, według których należy sporządzić odwołanie od decyzji administracyjnej; ▪ wymienia zasady, według których należy skonstruować zażalenie na postępowanie organów administracji publicznej; ▪ pisze odwołanie od decyzji administracyjnej; ▪ wyjaśnia, na czym polega mediacja administracyjna i jakie są jej cele.	▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu postępowania administracyjnego</i>; ▪ charakteryzuje rodzaje postępowań administracyjnych; ▪ przedstawia uprawnienia poszczególnych uczestników postępowania administracyjnego; ▪ pisze zażalenie na postępowanie organów administracji publicznej; ▪ omawia przebieg mediacji w postępowaniu administracyjnym.	▪ analizuje złożone kazusy prawne dotyczące postępowania administracyjnego; ▪ opisuje poszczególne etapy postępowania administracyjnego; ▪ omawia możliwe formy zakończenia postępowania administracyjnego; ▪ wskazuje, z uwzględnieniem różnych perspektyw, pozytywne i negatywne aspekty zastosowania mediacji administracyjnej; ▪ zajmuje stanowisko [buduje argumenty i kontrargumenty] w sporach dotyczących funkcjonowania administracji publicznej w Polsce.	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa administracyjnego.
Temat lekcji: Postępowanie sądowoadministracyjne					

- sprawa administracyjna - wojewódzki sąd administracyjny [WSA] - skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego - Naczelny Sąd Administracyjny [NSA] - uczestnicy postępowania sadowoadministra-cyjnego - skarga kasacyjna - kontrola sadowoadministra-cyjna	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „skarga”, „skarga kasacyjna”; - wyjaśnia znaczenie zasady dwuinstancyjności postępowania; - odszukuje przepisy prawne dotyczące postępowania sadowoadministracyjnego; - wymienia etapy postępowania sadowoadministracyjnego; - opisuje strukturę sądownictwa administracyjnego.	- wyjaśnia znaczenie terminów „skarga” i „skarga kasacyjna” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - analizuje proste kazusy prawne dotyczące postępowania sadowoadministracyjnego; - wskazuje podstawowe elementy skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego; - wymienia uczestników postępowania sadowoadministracyjnego i przysługujące im prawa; - przedstawia uprawnienia wojewódzkich sądów administracyjnych i Naczelnego Sądu Administracyjnego.	- buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych regulujących postępowanie sadowoadministracyjne; - podaje podstawowe wymagania formalne dotyczące wniesienia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego oraz skargi kasacyjnej do NSA.	- analizuje złożone kazusy prawne dotyczące postępowania sadowoadministracyjnego; - charakteryzuje organy i jednostki sądów administracyjnych.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat szczegółowych i złożonych zagadnień dotyczących postępowania sadowoadministracyjnego.
VI. Prawo karne					
Temat lekcji: Podstawy prawa karnego					
- zasady prawa karnego - dziedziny prawa karnego - funkcje kary	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy „czyn zabroniony” i „kara”; - rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo karne; - wskazuje Źródła prawa karnego; - wymienia funkcje kary w polskim prawie karnym.	- wyjaśnia znaczenie terminów „czyn zabroniony” i „kara” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa karnego; - wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa karnego; - wymienia podstawowe działy prawa karnego; - tłumaczy, jakie są funkcje kar przewidzianych w polskim prawie karnym.	- buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu karnego</i> i <i>Kodeksu wykroczeń</i>; - wyjaśnia, jaki jest cel obowiązywania podstawowych zasad prawa karnego; - charakteryzuje przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym.	- analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego; - wymienia dziedziny specjalne prawa karnego; - porównuje kary stosowane dawniej i współcześnie; - przedstawia ewolucję systemu karnego w Europie; - buduje argumenty i kontrargumenty w sporze dotyczącym zasad i celów stosowania kar w prawie karnym.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego; - na forum społeczności szkolnej organizuje debatę [i bierze w niej udział], np. na temat celów i zasad stosowania kar w prawie karnym.
Temat lekcji: Przestępstwa					
- cechy przestępstwa - kontratyp - zbrodnia - występek - kary i środki karne przewidziane w <i>Kodeksie karnym</i>	- właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „przestępstwo”, „zbrodnia”, „występek”, „kara”; - wymienia kwestie regulowane w <i>Kodeksie karnym</i>; - wskazuje cechy przestępstwa; - podaje przykłady kar przewidzianych w <i>Kodeksie karnym</i>.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „przestępstwo”, „zbrodnia”, „występek”, „kara”, „środek karny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; - odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego; - analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa karnego;	- porównuje cechy zbrodni i występkę; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu karnego</i>; porównuje konsekwencje prawne wynikające ze zbrodni i z występkę; - charakteryzuje kary i środki karne przewidziane w <i>Kodeksie karnym</i>; - uzasadnia celowość stosowania kar i środków karnych przewidzianych	- analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego; - wyjaśnia, czym jest kontratyp; - charakteryzuje typy przestępstw przeciwko dobrom indywidualnym; - przedstawia procedury warunkowego zwolnienia i warunkowego zawieszenia wykonywania kary.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego.

		▪ rozpoznaje podstawowe typy przestępstw; ▪ wskazuje cechy zbrodni i występku; ▪ wymienia rodzaje kar i środków karnych przewidzianych w <i>Kodeksie karnym</i>.	w <i>Kodeksie karnym</i> oraz zajmuje stanowisko w sporze dotyczącym ich skuteczności.		
Temat lekcji: Wykroczenia					
▪ cechy wykroczeń ▪ kary i środki karne przewidziane w <i>Kodeksie wykroczeń</i> ▪ rodzaje wykroczeń	▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy „wykroczenie” i „kara”; ▪ odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego; ▪ wymienia cechy wykroczenia; ▪ podaje przykłady kar przewidzianych w <i>Kodeksie wykroczeń</i>.	▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „wykroczenie”, „kara”, „środek karny” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa karnego; ▪ rozpoznaje podstawowe typy wykroczeń; ▪ wymienia rodzaje kar i środków karnych przewidzianych w <i>Kodeksie wykroczeń</i>; ▪ opisuje postępowanie mandatowe.	▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu wykroczeń</i>; ▪ porównuje cechy przestępstw i wykroczeń; ▪ charakteryzuje kary i środki karne przewidziane w <i>Kodeksie wykroczeń</i>; ▪ uzasadnia celowość stosowania kar i środków karnych przewidzianych w <i>Kodeksie wykroczeń</i> oraz zajmuje stanowisko w sporze dotyczącym ich skuteczności.	▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego.	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego.
Temat lekcji: Postępowanie karne					
▪ zasady postępowania karnego ▪ zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa ▪ etapy postępowania karnego ▪ apelacja ▪ kasacja ▪ prawa ofiary, sprawcy i świadka ▪ strony postępowania ▪ oskarżyciel posiłkowy	▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „apelacja”, „kasacja”, „sprawca”, „ofiara”, „świadek”, „oskarżyciel”, „oskarżyciel publiczny”, „oskarżony”, „prokurator”; ▪ odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; ▪ przedstawia podstawowe zasady, według których należy sporządzić zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa; ▪ wymienia etapy postępowania karnego; ▪ podaje zasady regulujące przebieg postępowania karnego; ▪ wymienia strony postępowania karnego sądowego; ▪ wskazuje środki odwoławcze w postępowaniu karnym; ▪ wyjaśnia, jakie funkcje w postępowaniu karnym pełnią policja i prokurator.	▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „przestępstwo z oskarżenia publicznego”, „apelacja”, „kasacja”, „sprawca”, „ofiara”, „świadek”, „oskarżyciel”, „oskarżyciel publiczny”, „oskarżyciel posiłkowy”, „oskarżony”, „prokurator” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; ▪ pisze zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, ▪ identyfikuje sąd właściwy dla rozpatrzenia konkretnej sprawy karnej; ▪ wyjaśnia znaczenie zasad regulujących przebieg postępowania karnego; ▪ przedstawia podstawowe prawa i obowiązki uczestników postępowania karnego; ▪ wymienia strony postępowania karnego na różnych jego etapach; ▪ tłumaczy, w jaki sposób można zostać oskarżycielem posiłkowym; ▪ wymienia uprawnienia oskarżyciela posiłkowego;	▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu postępowania karnego</i>; ▪ opisuje poszczególne etapy postępowania karnego; ▪ porównuje prawa uczestników postępowania karnego na różnych jego etapach; ▪ na podstawie dostępnych źródeł ustala obszary jurysdykcji wybranych sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych; ▪ przedstawia wygląd sali rozpraw; ▪ charakteryzuje środki zapobiegawcze w postępowaniu karnym.	▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; ▪ opisuje poszczególne etapy rozprawy sądowej; ▪ prezentuje zasady składania skargi nadzwyczajnej; ▪ ocenia funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w Polsce [buduje argumenty i kontrargumenty w sporze]; ▪ ocenia wpływ mediów, w tym internetu, na funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości [buduje argumenty i kontrargumenty w sporze].	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego procesowego.

		▪ podaje zasady składania apelacji i kasacji.			
Temat lekcji: Oskarżenie prywatne i mediacje					
▪ Ściganie przestępstw ▪ postępowanie prywatnoscargowe ▪ oskarżyciel prywatny ▪ akt oskarżenia prywatnego ▪ mediacje	▪ właściwie stosuje w swoich wypowiedziach terminy: „oskarżyciel prywatny”, „prywatny akt oskarżenia”; ▪ odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; ▪ wymienia podstawowe zasady, według których należy sporządzić akt oskarżenia prywatnego.	▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „przestępstwo prywatnoscargowe”, „oskarżyciel prywatny”, „prywatny akt oskarżenia” [oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach]; ▪ analizuje proste kazusy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; ▪ pisze akt oskarżenia prywatnego; ▪ wymienia prawa i obowiązki oskarżyciela prywatnego; ▪ wyjaśnia, komu przysługuje prawo do wystąpienia w roli oskarżyciela prywatnego; ▪ wymienia zasady prowadzenia mediacji w postępowaniu karnym.	▪ wyjaśnia znaczenie terminu „przestępstwo ścigane na wniosek” [oraz właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach]; ▪ buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu postępowania karnego</i> i <i>Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia</i>; ▪ charakteryzuje główne etapy postępowania prywatnoscargowego; ▪ przedstawia przebieg mediacji w postępowaniu karnym.	▪ analizuje złożone kazusy prawne z zakresu prawa karnego procesowego; ▪ przedstawia, z różnych perspektyw, pozytywne i negatywne aspekty zastosowania mediacji w postępowaniu cywilnym.	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego procesowego.

Opracowanie: Barbara Furman